

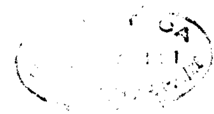
C. CONACHI
portret

C. CONACHI

SCRIERI ALESE

Ediţie, prefaţă, glosar şi bibliografie de
ECATERINA şi ALEXANDRU TEODORESCU

Bucureşti
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
1963

PREFAȚĂ

Alexandru din botez, iar din gura oamenilor Costachi — cum însuşi o spune — este singurul fecior al vornicului Manolachi Conachi şi al Elenei, născută Cantacuzino.

Mai toţi cei care s-au ocupat în vreun fel de Conachi dau ca dată a naşterii sale 14 octombrie 1777. Considerăm însă, pe baza argumentelor invocate de G. T. Kirileanu în articolul *Testamentul şi pomelnicul marelui logofăt C. Conachi,* că este necesară o rectificare şi acceptată data de 14 septembrie 1778. În manuscrisul nr. 3.079 din Biblioteca Academiei R.P.R. se află un pomelnic al lui Conachi, scris de o altă mînă, dar corectat şi cu adaosuri făcute de poet, în care, printre altele, scrie : *„Alicsandru, poreclit Costachi, înscriitorul. Născut din vornic Manolachi Conachi şi din maică-me Elena Cantacuzin la* 1778 săptv. 14 [s.n.]. *Logofăt mare, cavaleri crucii «Sfîntului Vladimir» la grumazi, mădulari la comitetul Reglementului din Bucureşti la 1828 şi 1829, dar păcătos cît vrei."* [1] La acest prim argument se alătură însemnarea din testamentul său, autograf, predat de fosta curte de apel din Galaţi, prin Ministerul Justiţiei, Arhivelor Statului din Bucureşti, în 1904. În document, unde se înşiră uriaşa-i avere, citim : *„Sat întreg Ţigăneşti despre răsărit de apa Bîrladului, ţinutul Tecuciului, cu lăcuitori pe dînsul. Ţigăneştii are şi Ţigăneştii noi şi Ţigăneştii vechi. Aici sînt născut pe malurile aceştii ape la anul* 1778 septmv. 14" [2] [s.n.]. Cifra 8 din 1778 este corectată cu aceeaşi cerneală cu care este scris şi restul testamentului, fapt care întăreşte pre-

[1] G. T. Kirileanu, *Testamentul şi pomelnicul marelui logofăt C. Conachi,* în *Convorbiri literare,* anul XLII, nr. 12 (1908), p. 614.
[2] *Idem,* p. 617.

supunerea că data reală este 1778, şi nu 1777, cum fusese scris anterior, căci altfel nu s-ar fi ivit nevoia corecturii. Aceste două dovezi se întăresc printr-o pecete a poetului cu inscripţia „*Costachi Conachi, logof.* 1778, sept. 14[1]" [s.n]. Un alt argument se desprinde dintr-o scrisoare, adresată la 17 sept. 1825, mitropolitului Veniamin Costachi, în care poetul, referindu-se la unele bănuieli care planau asupra lui, comentează cu ironie amară: „*Cu aceste de laude titluri, negreşit nu au putut cugeta sărmanii părinţii mei că,* după 47 de ani [s.n.], *vor auzi-o din ţărnă cinstindu-să şi proslăvindu-să, căci negreşit s-ar fi căit că mi-au dăruit-o*"[2]. Dacă scădem 47 din 1825 obţinem 1778.

Curînd după naştere îi moare mama, iar în 1803, şi tatăl, care îi lasă o moştenire încurcată şi grevată de mari datorii. În această situaţie se retrage la ţară, la Ţigăneşti, pentru mai mulţi ani, unde îşi organizează în mod riguros gospodăria şi face economii. Fiu de mare boier, ocupă pe rînd rangurile şi funcţiile de comis, agă, ispravnic de Tecuci, vornic de aprozi şi vornic de politie la Iaşi, logofăt. Este apoi unul dintre cei trei boieri care conduceau vistieria Moldovei sub Ioniţă Sandu Sturza, membru în comitetul de redactare a Regulamentului Organic, „*ţiitor al locului*" de mare-logofăt al dreptăţii, epitrop la aşezămintele „Sf. Spiridon", ba, într-o vreme, chiar candidat la domnie.[3]

Anii între care trăieşte Conachi corespund pe plan istoric etapei destrămării feudalismului în Ţările Romîne, cînd dezvoltarea forţelor de producţie, creşterea populaţiei din centrele urbane, slăbirea monopolului turcesc şi extinderea relaţiilor comerciale cu ţările vecine duc la dezvoltarea pieţei interne şi externe, implicit la nevoia de cît mai multe produse şi în primul rînd de cereale-marfă. În vederea obţinerii acestor produse, boierimea duce o luptă aprigă, pe de o parte pentru mărirea proprietăţilor şi exploatarea lor intensivă, iar pe de altă parte pentru mărirea boierescului. Asistăm astfel la un proces de creare şi extindere a latifundiilor feudale în dauna proprietăţilor răzeşeşti şi de accentuare a exploatării ţăranilor

[1] G. T. Kirileanu, *Testamentul şi pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII, nr. 12 (1908), p. 617.

[2] Arh. St., Iaşi, doc., p. 343/1. Scrisoarea mi-a fost semnalată de cercetătorul Iuliu Ciubotaru.

[3] Vezi Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria romînilor*, Buc., 1942, vol. XXI, p. 164.

prin înmulţirea zilelor de clacă şi mărirea nartului[1]. Această stare de lucruri se oglindeşte fidel în toate aşezămintele domneşti de la hrisovul pentru boieresc al lui Grigore Ghica din 1776, pînă la aşezămîntul lui Ioniţă Sandu Sturza şi Regulamentul Organic. Dacă la toate acestea adăugăm instabilitatea domniilor, haosul financiar, abuzurile slujbaşilor, desele ciocniri dintre puterile vecine, care aduceau după sine staţionarea de trupe pe teritoriul ţării, dar, mai presus de toate, apăsătorul jug otoman, ne dăm seama că Alecsandri avea toate motivele să ne prezinte situaţia din această perioadă în culori aşa de întunecate:

„*Aşadar, în vîrful scării sociale, un domn cu topuzul în mînă şi cu legea sub picioare; pe treptele acelei scări, o boierime ghiftuită de privilegiuri, bucurîndu-se de toate drepturile, pînă şi de ilegalităţi, şi scutită de orice îndatoriri către ţară; alăturea cu acea boierime, un cler ai cărui şefi veniţi de la Fanar sau din bizuniile muntelui Athos se desfătau într-o viaţă de lux trîndavă şi scandaloasă; iar jos, în pulbere, o gloată cu cerbicea plecată sub toate sarcinile! Sus — puterea egoistă, jos — şerbirea şi mizeria fără protecţie, şi totul mişcîndu-se într-o atmosferă neguroasă de ignoranţă, de superstiţii, de pretenţii, de lăcomie şi de frică.*"[2]

Integrîndu-se acestui peisaj economic şi social-politic al vremii şi jucînd unul din rolurile principale în acest angrenaj, nu putem trece peste faptul pe care, dimpotrivă, trebuie să-l menţionăm, că poetul Conachi a fost unul din cei mai mari latifundiari din Moldova. Se ştie că tatăl său, vornicul Manolachi Conachi, boier petrecăreţ şi risipitor, mare amator de şaluri şi arme scumpe, vînător pasionat, căruia îi plăcea să ţină în preajmă un întreg alai de slujitori, împrăştiase averea şi făcuse datorii enorme pentru acea vreme. Pe lîngă acestea, după moartea sa, au intervenit şi o serie de neînţelegeri între moştenitori, mai cu seamă între fiul Costachi şi sora vitregă Mărioara. Şi totuşi, într-un timp relativ scurt, poetul devine unul dintre cei mai bogaţi boieri, din ale cărui proprietăţi numai moşia Nămoloasa se întindea în hotarele a trei ţinuturi şi cuprindea peste 40.000 de hectare. Este neîndoielnic faptul că această rapidă înmulţire a averii nu s-a datorat numai, cum s-a încercat

[1] Cantitatea de muncă pe care trebuia să o realizeze ţăranul într-o zi pe moşia boierului.

[2] Introducere la *Scrierile lui C. Negruzzi*, vol. I, Buc., 1872, pp. XI—XII.

a se explica, deosebitei lui priceperi în organizarea şi exploatarea raţională a proprietăţilor moştenite. Autorul prefeţei la ediţia de poezii apărută în 1887, Emanoil Vogoridi Conachi, un nepot al poetului, citează, după D. Burduja, o scrisoare adresată de logofăt unui prieten, în care-i scria printre altele: *„Adă-ţi aminte, cucoane Constantine, de cuvintele mele cînd m-ai scos hotarnic la B... eşti, că ţi-am zis să nu intri în păcat de a dezrădăcina pe bieţii răzeşi din dreptatea ce aveau, şi ţi-o arătam; şi nu m-ai ascultat, nici să te tragi din guzăria pretenţiei, nici să te împaci; ce ai luat alţi hotarnici, ai răpit pămîntul răzeşilor, şi ei, blestemîndu-te în gura mare, s-au rădicat şi au fugit, lăsîndu-şi casele şi livezele lor. Vezi Dumnezeu cum răsplăteşte, şi pe lîngă ceea ce ai răpit, ai pierdut tot ce ai mai avut. Grăbeşte-te a răscumpăra păcatul întorcînd dreptul oamenilor, ca să nu-ţi pierzi şi sufletul."* [1] Dezaprobarea samavolnicului act săvîrşit de boierul pe care Conachi îl mustră ar putea să ne facă să credem, cum a fost şi în intenţia celui care a citat scrisoarea, că în rotunjirea nesfîrşitelor sale domenii autorul *Amoriului din prieteşug* n-a folosit atare procedee. Documentele însă şi mărturiile contemporanilor ni-l prezintă ca pe unul dintre cei mai hrăpăreţi acaparatori ai proprietăţilor răzeşeşti. Astfel, pentru mărirea moşiei Nămoloasa, procedeul deposedării răzeşilor de ocinile lor este frecvent utilizat. G. T. Kirileanu, în articolul *Răzeşii din Gîrleşti în luptă cu logofătul Costachi Conachi,* dovedeşte, sprijinindu-se pe documente, cum logofătul i-a *„împresurat"* şi dezmoştenit pe gîrleşteni, a căror moşie fusese confirmată încă din vremea lui Petru Rareş. În plîngerea către Divanul domnesc răzeşii arătau că sub domnia lui Mihai Grigore Suţu, Conachi fiind *„vel vornic de divan şi puternic a faci ci voie, atunci prin chipul iubirii de omenire făţărnicindu-se s-au arătat c-a faci schimb cu noi în părţile ce ne mai rămăsese în trupul Gîrleştilor, în locul cărora ne-au lăsat un ostrov ca de o sută de fălci de pămînt, care tot de la noi au fost răpit"* [2]. Terorizîndu-i şi maltratîndu-i, a obţinut de la ei zapis, pentru ca mai tîrziu să le dărîme casele şi să-i pună la boieresc, *„ca pe nişte robi"*. Un caz similar s-a petrecut cu răzeşul Alexandru

[1] Logofătul Costachi Conachi, *Poesii. Alcătuiri şi tălmăciri,* Iaşi, 1887, pp. 85—86.

[2] Citat după D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturza,* Iaşi, 1947, p. 112.

Geană din Nicoreşti, străbunicul după mamă al savantului filolog Alexandru Philippide, căruia Conachi i-a răpit moşia de 300 de fălci. Deşi mai tîrziu tatăl filologului a fost ajutat de poet, faptul nu poate fi trecut cu vederea. [1]

Asemeni multor fii de boieri, îşi începe studiile în familie, cu un învăţat arhimandrit grec şi cu Fleury, „regicidul", cum i se spunea, refugiat francez de convingeri radicale şi care a avut o oarecare influenţă în formaţia sa, pentru ca apoi sau paralel să urmeze cursurile de la Şcoala domnească. Cu toate că era unul dintre cei mai luminaţi cărturari din Moldova, nu avem date asupra altor dascăli cu care să fi învăţat, cum avem spre exemplu despre cei pe care i-au avut verii săi, fiii vornicului Gavril Conachi, care *„...făcuse pentru copiii lui o adevărată academie la Lărgăşeni..."* şi *„...ar fi greu să se găsească în orice ţară din acest timp o mai bogată colecţie de învăţători într-o casă particulară"*. [2] Pe lîngă greacă şi franceză, acasă sau la Şcoala domnească, învaţă limbile slavonă şi turcă, toate indispensabile viitoarelor dregătorii ale statului, cărora, ca fiu de mare boier, le era hărăzit. O menţiune din revista *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* [3] pare să deschidă noi posibilităţi de explicare a solidei culturi a poetului. Este vorba de o scrisoare în greceşte, adresată tatălui său, datată 5 septembrie 1802, expediată din Pesta, redactată de altcineva, dar iscălită cu numele... Costachi Conachi, şi în care cel care o expediază spune că de aici (adică din Pesta) urmează să plece la Jenna, unde să-şi continue studiile de filozofie. Această scrisoare a fost atribuită iniţial poetului Costachi-Conachi.[4] De nicăieri din opera sa sau din documentele vremii nu reiese că ar fi făcut studii în străinătate, ba, în scrisoarea către mitropolitul Veniamin, afirmă că nu a păşit dincolo de hotarele moşiei. Cu o zi mai devreme, însă, la 4 septembrie 1802, tot din Pesta, Costachi Conachi, vărul poetului, fiul lui Gavril Conachi, adresează o scrisoare fratelui său Ioniţă. În scrisoarea din 5 septembrie 1802 se vor-

[1] Acad. I. Iordan, *Comemorarea lui Al. Philippide,* Buc., 1934.

[2] C. Solomon, *Biserica şi moşia Conăcheştilor de la Lărgăşeni-Tecuci,* în *Analele Moldovei,* vol. II, fasc. 1—2, 1942, p. 29.

[3] *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* anul III, Buc., 1954, material documentar, p. 129.

[4] În numărul următor al revistei *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* (an. IV/1955) pe ultima pagină a volumului, între alte rectificări, apare şi menţiunea: „După o cercetare mai atentă a documentului de la p. 129, pe care l-am atribuit lui C. Conachi, am ajuns la încheierea că acesta nu aparţine poetului, ci vărului său C. Conachi."

beşte de părintele Daniil, care este cunoscut ca fiind unul dintre preceptorii fiilor lui Gavril Conachi, om de încredere al acestuia şi cel care i-a însoţit la studii peste hotare. Această referire, faptul că nici scrisoarea, nici semnătura nu sînt autografe, ca şi inexistenţa vreunei alte indicaţii, în acest sens, pentru poetul Conachi ne obligă să conchidem că scrisoarea aparţine vărului poetului, Costachi Conachi, care era cam de aceeaşi vîrstă cu el şi despre care ştim că a stat în străinătate mai mulţi ani.

Se pare, totuşi, aşa cum reiese dintr-o altă scrisoare, că mai tîrziu, prin 1830, Conachi ar fi fost peste hotare, mînat mai mult de interesele exploatării moşiei sale cu mijloace moderne.[1]

Se ştie, de asemenea, că în acest timp atît Conachi cît şi mitropolitul Veniamin întreţineau legături cu un anume Zenobie Hagi Constantin Pop, fiul unui cunoscut negustor din Sibiu, originar din Ţara Romînească, şi care ajunsese în vremea aceea director al Băncii imperiale din Viena. Conachi, pe lîngă unele legături de afaceri, între care subvenţionarea şi supravegherea fiului său adoptiv, Costachi Negri, se pare că stabilise cu acesta şi unele legături mai intime, aşa cum reiese din scrisoarea adresată de bancher poetului în ianuarie 1833. Aici, ca răspuns la unele întrebări puse într-o scrisoare precedentă, cu privire la originea sa etnică, Zenobie Hagi Constantin Pop îi scrie că părinţii îi sînt originari din Oltenia şi continuă : *„Aceasta spre mulţămirea perierghiei dumitale... Cetind cu bună luare de seamă cele ce cu preaînsemnată rîvnă îmi arăţi dumneata despre luminarea şi bunul obştesc patriei dumitale, fericesc acel pămînt în care să află suflete înălţate cu astfel de simţiri şi aşezate cu mijloace a pune buna chibzuire în lucrare. Mă aflu cinstit a cunoaşte un haractir podobit cu simţiri patrioniceşti şi* luminat de idei care arată o deosebită cercetare legăturilor soţietăţii omeneşti şi stării neamurilor luminate din Evropa [s.n.]. *Deci, cu bucurie sînt gata a priimi propoziţiile ce mi se face de a fi de acum înainte corespondent şi comisioner al dumitale şi* socotesc a putea fi de orice puţintică ajutorinţă la scoposul cel mare al dumitale [s.n.], *spre luminarea patriei, de vreme ce am petrecut opt ani în oştile împărăteşti, am făcut cunoştinţă cu oameni deosebiţi prin ranguri, învăţătură şi vrednicie, încît socotesc că, după cele ce însuşi am cetit, am văzut*

[1] *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, anul III, Buc., 1954, material documentar, p. 127.

şi de oameni înţelepţi am auzit, după putere voi putea să fiu la ceva folositor.“[1]

În manuscrisul miscelaneu nr. 423, aflat la Biblioteca Academiei R.P.R., se găseşte de la foaia 168 pînă la foaia 198 o lucrare nesemnată, cu titlul *Privire politicească a Evropii din anul 1825*.

Coroborînd spusele bancherului vienez cu manuscrisul de mai sus şi cu o lucrare anunţată în planul de apariţii al Editurii Academiei şi intitulată *Costachi Conachi, Privire politicească a Evropii toate din anul 1825*, ne-am adresat acad. Perpessicius, care pregăteşte această ediţie. Cu amabilitatea-i cunoscută, ne-a indicat manuscrisul autograf Conachi, înregistrat la numărul 5.887, provenit din biblioteca savantului Aristide Caragea, donat Academiei în 1947. Acest manuscris cuprinde, cum arată titlul, un compendiu pentru orientarea politică a celor care au trăit în Franţa secolului luminilor şi este, după opinia acad. Perpessicius, o traducere din limba franceză. Ceea ce trebuie să accentuăm este faptul că manuscrisul este foarte bine caligrafiat, semănînd mult cu manuscrisul autograf IV—26 aflat în Biblioteca centrală „M. Eminescu“ din Iaşi şi care cuprinde *Cercare de voroavă*, de care ne vom ocupa în continuare. Acest fapt, precum şi prezenţa unor copii manuscrise după aceste traduceri întăresc afirmaţia lui Pastiescu, făcută în paginile *Curierului*, de unde reiese că numai aceste opere, traduceri din domeniul politic şi filozofic, erau considerate ca preocupări demne de funcţiile serioase pe care le avusese poetul logofăt, şi nu poeziile de dragoste. Traducerea respectivă, operă a unui adept al filozofiei luminilor, este o pledoarie pentru emanciparea popoarelor, pentru un sistem constituţional, pentru ridicarea politică a cetăţenilor, pentru un monarh luminat, pentru drepturi consfinţite prin legi. Sînt unele pasaje în care este vehement criticată aristocraţia : *„Sistima aristocraticească sînt vrăjmaşii cinstii noroadelor“* (o notă la foaia 17 r.).

Traducerea dovedeşte conştiinţa autorului, poate şi a traducătorului (pentru că este vorba de o notă), asupra diferenţierilor de clasă şi o atitudine de simpatie pentru clasa de jos : *„În două să împart stările oamenilor obşteşti : o parte care dobîndeşte folosuri, carele este parte căutată, adică parte aristocraticească, şi o parte care nu dobîndeşte nici unul din folosu-*

[1] N. Iorga, *Contribuţii la istoria mai nouă a literaturii romîneşti. Ceva despre Costachi Conachi*, in *Revista istorică*, nr. 4—6 (1921), p. 102.

rile adunării, adică proştii lăcuitori, care hojma dau, dar nu ieu" (f. 14 v.). Atît notele din josul paginii de la traducerea *Cercare de voroavă,* cît şi aceste idei avansate pentru acea vreme constituie un aspect luminos din activitatea lui Conachi şi ni-l prezintă ca pe un boier orientat spre progres, spre cultură, spre emanciparea popoarelor.

Aşa cum se ştie, poetul a ocupat diferite funcţii şi ranguri de boierie, a jucat, cu alte cuvinte, în special între 1815 şi 1836, un rol de seamă în administraţia Moldovei, pe lîngă faptul că poseda nenumărate proprietăţi, care erau în acelaşi timp cele mai bine organizate şi exploatate moşii din Moldova. Cele mai însemnate funcţii pe care le-a deţinut au fost aceea de membru al comisiei de vistierie şi „prezident" al Departamentului Afacerilor Străine, între anii 1823 şi 1827, unul din cei patru boieri moldoveni care au lucrat la alcătuirea Regulamentului Organic, *„ţiitor al locului"* de mare-logofăt al dreptăţii, între 1831 şi 1833, şi epitrop al aşezămintelor „Sf. Spiridon".

Regulamentul Organic, alcătuit de reprezentanţii marii boierimi, *„dictat de înşişi boierii"*, cum spune K. Marx, şi care, drept consecinţă, îi favoriza pe aceştia, reducea simţitor suprafeţele de pămînt arabil şi imaş cuvenite ţăranilor, mărea considerabil cantitatea de muncă pentru o zi de boieresc, depăşind, în acest sens, nu numai vechile „aşezăminte", ci chiar puterea de muncă a unui uriaş.[1] Cu toate că, sub presiunea mişcărilor ţărăneşti din anul 1831, Kiselef recomanda Sfatului ocîrmuitor extraordinar îmbunătăţirea textului iniţial al capitolului III, secţia VII, referitor la relaţiile dintre ţărani şi proprietari, aproape nu s-au efectuat modificări în această direcţie.

Ca unul dintre cei care au alcătuit Regulamentul, în fixarea acestor condiţii de muncă împovărătoare pentru ţărani, un rol negativ l-a avut şi Conachi. Semnificativă pentru poziţia sa de mare latifundiar este o scrisoare către mitropolitul Veniamin, în care deplînge pierderea scutelnicilor şi a breslaşilor, privilegiu feudal desfiinţat prin Regulamentul Organic. Totuşi, această legiuire pune bazele instituţiilor moderne ale statului, creează serviciile publice cu componenţa şi competenţa bine precizate, instituie miliţia naţională, simplifică şi reglementează sistemul fiscal, iniţiază separarea puterilor în stat şi, în sfîrşit, fixează unele măsuri cu caracter administrativ, legislativ, eco-

[1] Vezi K. Marx, *Capitalul,* vol. I, ed. a IV-a, Buc., 1960, p. 251.

nomic şi cultural, atît pentru Moldova, cît şi pentru Ţara Romînească, pune premisele viitoarei uniri a Principatelor. Prin toate acestea, Regulamentul constituie o legiuire cu elemente de real progres. Astfel, în articolul 371 din Regulamentul Organic al Ţării Romîneşti şi articolele 425 şi 426 din cel al Moldovei se pune problema unificării sistemului legislativ şi a încheierii unei convenţii vamale între Principate. Neobositul cercetător G. T. Kirileanu semnalează o foaie autografă a lui Conachi, cu multe ştersături şi adaosuri, referitoare la această convenţie care urma să se încheie între cele două provincii, şi în care scrie: *„Deosăbirea între neamurile lumii după cel dintăi cuvînt fiind legea închinării, limba voroavei şi depărtarea lăcuinţii, iar după al doilea, portul, obiceiurile şi stăpînirea, nici una din acestea nu să văd mijlocind între valahi şi între moldoveni; stăpînirile care după vremi s-au ispitit întru adevăr a sămăna gîlceviri şi neînvoieli curînd au înţeles că elementurile începătoare fiind tot unele, neamurile aceste nu pot veni în dezbinare"*[1]. Cele scrise în această ciornă ne fac să presupunem că formulările din articolul 425 al Regulamentului Organic al Moldovei şi mai ales cele din articolul 426, în care se pun bazele unirii din 1859, se datoresc, în cea mai mare parte, lui Conachi, ceea ce constituie, evident, un element înaintat în activitatea sa.

Între anii 1831 şi 1833 a ocupat funcţia de *„ţiitor al locului"*, de mare-logofăt al dreptăţii. În această calitate, potrivit prevederilor regulamentare, a jucat de asemenea un rol pozitiv. Înainte de 1832, orice litigiu mai de seamă în materie civilă era judecat de Divanul domnesc, iar pe linie penală, de către Departamentul criminalicesc, pentru ca în chestiunile mai puţin importante judecata să fie încredinţată ispravnicilor de ţinuturi. Este lesne de înţeles că în cadrul acestei organizări juridice, pentru împricinaţii din ţinuturile îndepărtate de capitală, deplasarea la Iaşi necesita mari cheltuieli, iar în ceea ce priveşte judecarea de către ispravnici, abuzul şi arbitrarul erau ridicate la rangul de principiu.

Aşa cum prevedea Regulamentul, dar şi prin munca susţinută şi deosebita pricepere a logofătului poet, sînt înfiinţate judecătorii în fiecare ţinut, iar pe lîngă acestea, acele *judeţe săteşti,* complete de judecată, compuse dintr-un preot şi trei bătrîni,

[1] G. T. Kirileanu, *Ideea unirii la marele logofăt C. Conachi,* în *Convorbiri literare,* anul XLII, nr. 1 (1909), p. 56.

un fruntaş, un mijlocaş şi un codaş, *„însă dintre oamenii cu socoteală şi mai cu minte“*. După cum reiese din instrucţiunile date de Conachi, aceste judeţe săteşti, care aveau mai mult rolul de a-i împăca pe împricinaţi, au fost create *„...luîndu-se în băgare de seamă cheltuielile zădarnice şi asupririle ce se făceau lăcuitorilor ţărani de pe la sate, care erau obligaţi să alerge pe la ispravnici, ocolaşi sau zapcii pentru oricît de mică neînţelegere“* [1].

Dar o dată create instanţele de judecată, era nevoie de legi şi instrucţiuni după care să se judece. Pînă atunci pricinile civile se judecau după *Condica politicească* a lui Calimah din 1817, iar cele penale, după *Condica criminalicească* din 1820. Codul Calimah, însă, era scris în greceşte şi trebuia tradus în romîneşte. Printre cei care l-au alcătuit, în 1817, este şi Costachi Conachi, iar în traducerea şi publicarea lui, în vremea cît era ministru de justiţie, poetul îşi are rolul hotărîtor.

După 1833 ocupă funcţia de epitrop la Spiridonie. Era în acelaşi timp membru al Societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi, prieten al doctorului Cihac, inginer hotarnic şi preocupat de probleme de ştiinţă, de astronomie. Poseda în acea vreme un telescop în valoare de 1.000 de galbeni, cumpărat din Viena, şi promisese o sumă de bani pentru construirea unui observator pe clădirea societăţii. Cu toate că prin 1844, într-o scrisoare către Sfatul administrativ al Moldovei, îşi retrage promisiunea de a lăsa moştenire telescopul şi o sumă de bani pentru unele construcţii în folosul instituţiei amintite, în urma unor certuri intervenite între Cihac şi unii membri ai societăţii, se pare că, trecînd peste cele declarate, el lasă totuşi, prin testament, Eforiei şcoalelor *„instrumentele trebuincioasă pentru un turn de observaţie de astronomie“*. Este de presupus aceasta, deoarece beizadea Vogoridi, ginerele poetului, încă nu predase „instrumentele“ în 1852 şi, interogat, probabil în baza dispoziţiilor testamentare, de judecătoria ţinutului Iaşi, motivează întîrzierea prin faptul că unele dintre obiecte, fiind stricate de slugi, au fost trimise pentru a fi reparate la Viena. [2]

Din experienţa de epitrop, prin 1837, atunci cînd s-a pus problema mutării spitalului „Sf. Spiridon“ undeva în afara oraşului, Conachi propune să se clădească un aşezămînt spitalicesc în dealul Copoului, se pare pe locul unde se află astăzi spitalul regional „Dr. C. I. Parhon“, şi pentru a-şi sprijini mai substanţial propunerea, donează o suprafaţă de teren în acest scop. Pentru atitudinea lui faţă de o instituţie publică de o asemenea importanţă, cităm scrisoarea pe care o adresează, în 1841, epitropului de atunci, Alecu Sturza Eleşteanu : *„Gust cu mare bucurie rodul îndemînării ce ţi-am făcut, nene Alece, de a primi însărcinarea aceasta, şi totodată laud silinţa ce ai pus de a-ţi cîştiga aşa tovarăşi, căci era de jele lucru a vedea cineva micşurîndu-se şi împuţinîndu-se pînă şi această casă a statului cînd toate cele particularnice din an în an le vedem sporind urieşeşte“* [1]. După ce Conachi donează locul, şeful instalaţiilor de apă şi canal arată că nu se poate instala o conductă pînă acolo, dată fiind, probabil, altitudinea.

Moştenirea lăsată Eforiei şcoalelor şi apartenenţa sa la Societatea de medici şi naturalişti denotă un deosebit interes acordat ştiinţei, preocuparea pentru propăşirea unor instituţii ale statului şi constituie, cel puţin pentru vremea la care ne referim, elemente de spirit înaintat, care aruncă o lumină favorabilă asupra marelui latifundiar şi asupra senzualului poet.

Cu toate că mare moşier, Conachi s-a preocupat şi de crearea industriei naţionale, aşa cum putea fi înjghebată pe atunci, şi chiar dacă mobilul acestor încercări de a crea întreprinderi era realizarea de beneficii, în ansamblul relaţiilor feudale, al înapoierii tehnice din acel timp, această tentativă merită să fie relevată. Aşa cum fusese semnalat mai demult şi cum s-a demonstrat recent, Conachi a încercat să facă la Negrişoara, pe moşia cumpărată de la cavalerul Iancu Rusu, tatăl lui Alecu Russo, cuptoare şi maşini pentru *„sleire de fier“*. În legătură cu această iniţiativă de a pune bazele unei industrii extractive, îşi atrage aprecierile elogioase ale lui M. Sturza, care într-un hrisov scrie despre *„înfiinţarea industriei naţionale“*, care dă imbold locuitorilor *„...de a preface producturile cele crude şi de puţin valor în manufacturi folositoare şi împuţinează exportaţia somelor însămnătoare din ţară“* [2]

---

[1] Gh. Ungureanu, *Infiinţarea şi organizarea judecătoriilor în Moldova. Anul 1832*, extras din *Anuarul liceului şi şcoalei comerciale „M. Kogălniceanu“*, 1922—1932, Iaşi, 1932, p. 6.

[2] Vezi *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, anul III (1954), Bucureşti, p. 129.

[1] Citat după V. Rîşcanu, Gh. Năstase, St. Bîrsan şi Gh. Băileanu, *Istoricul spitalului orăşenesc clinic de adulţi din Iaşi*, Buc., 1956, p. 147.

[2] C. Turcu, *Vechi încercări de exploatare minieră în Moldova*, în *Studii şi cercetări ştiinţifice*, Filiala Iaşi a Academiei R.P.R., Seria istorie, anul VIII (1957), fascicola 2, p. 313.

Aşa cum s-a mai arătat, Conachi era în acelaşi timp un eminent cunoscător al obiceiurilor juridice şi un foarte priceput inginer hotarnic; dovadă pentru prima calitate este faptul că a fost unul dintre alcătuitorii Codului Calimah şi cel căruia se datoreşte traducerea în romîneşte a acestei culegeri de legi, iar pentru cea de a doua, acea *„însămnare"* a cuvintelor privitoare la hotărnicii.

Nu este lipsită de interes, pentru întregirea personalităţii poetului, relatarea unor opinii ale consulilor străini care l-au cunoscut.

Astfel, consulul francez Bois-le-Comte scrie că *„sub forme blînde, iubitoare şi rezervate (timide), el ascunde o solidă învăţătură şi un spirit destul de fin"* [1].

Portretul lui Bois-le-Comte este întregit în relatarea lui Cochelet, care ni-l prezintă ca *„...un om simplu în comportări, la început foarte rezervat şi care mi-a arătat după aceea o mare încredere. El mi-a prezentat tabloul ţării sale în culorile cele mai întunecate."*

Referindu-se la toţi boierii care făceau opoziţie lui M. Sturza, încheie:

„Cuvintele acestor bătrîni, cărora vechiul costum pe care ei îl păstrează le dă o gravitate care impune, au făcut asupra mea o adîncă impresie.

Am crezut că văd în ei descurajarea şi tristeţea. Ei par în adevăr preocupaţi de soarta ţării lor şi de tristul viitor care părea că-i este rezervat." [2]

În *Memoriile* prinţului Nicolae Suţu întîlnim aceeaşi consideraţie deosebită pentru calităţile poetului. *„Şeful Departamentului Justiţiei, logofătul Costachi Conachi, este dotat cu un caracter ferm şi loaial, cu o judecată solidă, cu o cultură puţin obişnuită printre confraţi şi cu o bogată experienţă în afacerile statului.*

Foarte bogat, dar de o zgîrcenie de nesuferit în sinea sa, el îşi datora nu mai puţin consideraţia de care se bucura, pe bună dreptate, reputaţiei lui de cinste, meritului său şi patriotismului." [3]

Fără a forţa nota, credem totuşi că relatările sus-menţionate sînt o oglindă destul de fidelă a stării de spirit care cu-

[1] Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria romînilor,* vol. XVII, Buc., 1913, p. 400.

[2] *Idem,* pp. 532—533.

[3] *Mémoires du prince Nicolas Soutzo,* Vienne, 1899, p. 99.

prinsese Moldova în faţa abuzurilor lui Mihalache Sturza, a temerii adînci faţă de mişcările revoluţionare pe care arbitrariul domnului şi al camarilei sale nu făcea decît să le apropie.

După 1835—1836, dată pînă la care a ocupat funcţia de epitrop la Spiridonie, şi mai ales după 1844, prezenţa lui Conachi în viaţa publică şi în cea literară se face tot mai puţin simţită. Explicaţia stă în faptul că o dată cu cel de al treilea deceniu al secolului trecut, ca reflex al pătrunderii unor noi elemente de viaţă economică şi socială, structura spirituală a societăţii se schimbă. Pe primul plan al preocupărilor trec problemele sociale şi naţionale, iar cultura şi literatura oglindesc aceste stări de lucruri. În noul peisaj cultural şi literar, lirica erotică de factură senzuală a poetului, fără nici o legătură cu viaţa societăţii, limitată la iatac şi la numeroasele, mai mult sau mai puţin milostivele lui iubite, pare desuetă, anacronică. Poetul moare la 4 februarie 1849, şi asupra atitudinii pe care a avut-o faţă de mişcarea revoluţionară din Moldova nu avem documente care să ateste, în vreun fel, care i-au fost opiniile. Bătrîn, supravieţuind amintirii Zulniei şi îndelungilor sale „servicii" în slujba lui Amor, probabil va fi dezaprobat mişcarea paşoptistă. Această supoziţie ar putea fi sprijinită doar prin unele formulări anterioare din scrisoarea către mitropolitul Veniamin, unde se ridică împotriva formelor noi de viaţă socială, şi, pe această bază, credem că Ibrăileanu avea dreptate să afirme că era *„...contra introducerii formelor politico-sociale nouă şi contra obiceiurilor noi"* şi *„...destul de inteligent pentru a nu-şi da pe faţă interesele sale de clasă şi de aceea face consideraţii filozofice"* [1].

Astfel s-a manifestat pe plan social logofătul poet. În viaţa particulară, în afară de faptul că era un bun organizator, un energic cultivator, un om frugal şi modest la îmbrăcăminte, un enoriaş credincios, a fost şi un mare admirator al sexului frumos. Dintre numeroasele, dar efemerele, sale iubiri se degajă însă o puternică şi statornică pasiune pentru Smaranda Negri, născută Donici, pe care o cunoscuse mult înainte de 1820 şi cu care se căsătoreşte la aproximativ 20 de ani după ce a cunoscut-o.

În poezia lui Conachi nu răzbate aproape nimic din preocupările sale sociale şi politice, şi, în general, poezia lui este

[1] G. Ibrăileanu, *Istoria literaturii moderne. Epoca Conachi.* Curs litografiat, Iaşi, 1920, pp. 320—321.

expresia directă, uneori prea nemijlocită, a sentimentelor şi pasiunilor lui trecătoare sau durabile, a senzualismului său, care, uneori, este greu de citat. Între preocupările serioase ale vieţii sale publice şi sentimentele sau ideile oglindite în poezie există deci o evidentă inadvertenţă.

Arătam la început care era starea economică şi social-politică a vremii, iar în paginile care au urmat ne-am oprit asupra unor evenimente petrecute în Moldova primei jumătăţi a secolului trecut, la care poetul logofăt a participat direct. Pe acest fundament se grefează o mişcare culturală şi literară care pune bazele evoluţiei de mai tîrziu în aceste domenii şi al cărei profil vom încerca să-l schiţăm, întrucît numai astfel activitatea lui Conachi poate fi mai uşor şi mai just înţeleasă.

După pleiada strălucită a cronicarilor Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, a învăţatului domnitor Dimitrie Cantemir, am parcurs aproape un secol de declin pe plan cultural, de înăsprire a stăpînirii otomane, de accentuare a exploatării ţărănimii. Secolul al XVIII-lea, în Moldova, după gloriosul început în care trăiau încă voievodul cărturar şi hatmanul cronicar, n-a mai înregistrat apariţia unor figuri de seamă. Doar spre sfîrşitul secolului asistăm la o efervescenţă pe plan spiritual, manifestată mai ales pe linia cultivării şi popularizării cunoştinţelor de istorie, filologie şi de ştiinţe pozitive, ca reflex al trezirii conştiinţei naţionale. Nu se poate nega, desigur, influenţa exercitată de mişcarea generală de eliberare a popoarelor din restul Europei, iar în ceea ce ne priveşte, de către popoarele care suportau asupritorul jug otoman. Astfel, mişcarea culturală din Ţările Romîne este evident înrîurită de mişcarea culturală a grecilor, care-şi aveau în Principate puternice citadele ale culturii elenistice şi un număr mare de şcoli, profesori, oameni de cultură şi poeţi greci. Faptul că limba greacă era atît de familiară cărturarilor noştri a favorizat această înrîurire. În perioada respectivă predomină, după cum se ştie, preocuparea pentru difuziunea cunoştinţelor în pături cît mai largi prin manuale de istorie, de gramatică, pedagogie, medicină, economie agrară, dicţionare. Pe plan artistic întîlnim transpuneri din alte limbi, traduceri de lungi romane sentimentale, de eroide, pe placul publicului din acea vreme, alături de cîntecele de lume şi de doinele, horele şi strigăturile populare.

Originile poeziei culte din literatura noastră, în afara acelor prime stihuri din *Cazania* lui Varlaam de la 1643, a *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei, scoasă în 1673 la Uniev, în Podolia, şi a poemului filozofic *Viaţa lumii* de Miron Costin sau a altor cîteva modeste încercări, sînt date ca începînd cu Matei Millo, bunicul vestitului interpret al comediilor lui Alecsandri, cu Ioan Cantacuzino, autorul volumului *Poezii noo,* tipărit la Mănăstirea Neamţului sau la Dubăsari, între 1792 şi 1796[1], cu poeţii Văcăreşti, Momuleanu şi Pann în Muntenia sau alţii mai mărunţi, mai puţin cunoscuţi, precursori, contemporani sau urmaşi şi imitatori ai Văcăreştilor şi ai lui Conachi, cum sînt Dimachi, Alecu şi Dimitrachi Beldiman, Pogor, Hrisoverghi, Pruncu, Botescu, Tacu, Razu, Cănănău, Carp, Rămădan, Tăutu, Bălşucă, Bucşînescu şi alţii. Tot în aceeaşi perioadă se manifestă, în Ardeal, Barac şi Aaron, dar mai presus de ei, Budai-Deleanu.

Totuşi, înainte de a apărea aceşti primi poeţi în literatura noastră şi paralel cu ei, colecţia de manuscrise a Academiei consemnează, alături de numeroase caiete cu versuri, scrise la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, provenind de la copişti şi imitatori ai Văcăreştilor şi ai lui Conachi sau Pann, o seamă de stihuri cu caracter erotic, distribuite prin texte poporane, codice administrative, ba chiar şi unde ne-am aştepta mai puţin, printre textele religioase. Cu toate că sub raportul valorii artistice sînt aproape neglijabile, acestea „...*fac dovada* — cum spune N. Cartojan — *unui gen destul de cultivat, ale cărui origini se urcă dincolo de pragurile epocii moderne a literaturii noastre*“[2]. Uneori în aceste manuscrise se întîlnesc şi cîntece de factură erotică, senzuală, lăutărească, în limbile greacă, turcă, rusă sau chiar bilingve. Aceste modeste încercări au influenţat totuşi, într-o oarecare măsură, lirica noastră de început. Dintre manuscrisele care au precedat în timp atît pe Millo, cît şi pe Conachi semnalăm cel cu nr. 1.629, copiat de Ioniţă Popa prin 1778, care, pe lîngă unele texte cu caracter poporan, cuprinde şi poezii lirice, cu titluri ca: *O, preaslăvită Afrodită; Norocul m-au îndemnat; Purcesei din Eşi voios; Eu cunosc că sînt dator; Mult amor mare; Oh, cucoană, cuconiţă, / ieşi mă rog pîn' la portiţă; Păuniţă albă-n*

[1] Este vorba de acel *I. C.* descoperit de Gh. Ivănescu, vezi *Iaşul nou,* nr. 3—4, 1953, şi care de curînd a fost identificat de Gh. Ivănescu şi N. A. Ursu ca fiind cneazul Ioan Cantacuzino, vezi *Studii şi cercetări ştiinţifice,* seria filologie, anul X, fasc. 1—2/1959, pp. 135—140.

[2] N. Cartojan, *Contribuţii privitoare la originile liricii culte în Principate,* extras din *Revista filologică,* anul I, 1927, p. 190.

pene ş.a. Aceste cîntece circulau cu mult înainte de a fi fost copiate şi erau opera unor *„...versificatori din rîndurile cărturarilor mărunţi ai neamului, dieci, calemgii, seminarişti, care se împărtăşiseră şi ei din cultura claselor orăşeneşti. Unii din ei aveau desigur legături cu pătura adîncă a poporului de la ţară; sorbiseră din izvoarele limpezi ale poeziei populare, din care împrumutau versuri şi imagini pentru a le întreţese în lirica lor de cărturari.*“ [1]

Exemplu de interferenţă între lirica populară şi cîntecul de lume al păturilor orăşeneşti sînt versurile de la începutul manuscrisului lui Ioniţă Popa:

„Frunză verde sălcioară,
Oh, leliţă Mărioară,
De cînd, puică, te iubesc,
Eu tare mă prăpădesc.“

Evident că între valoarea creaţiei populare orale şi aceste stihuri, care fac într-un fel trecerea de la lirica populară la cea cultă, diferenţa este mai mult decît sensibilă, dar genul a existat ca atare, a circulat şi a precedat cîntecele de lume (la rîndul lor simbioză dintre lirica cultă şi cîntecul lăutăresc), reînviate mai tîrziu prin publicarea lor de către A. Pann, în 1830, şi apoi în 1851—1852.

Am menţionat mai înainte pleiada de poeţi care pun bazele poeziei lirice culte şi în scrisul cărora domina cîntecul de lume, epistola elegiacă, meditaţiile cvasi filozofice şi satira, iar înrîurirea exercitată de unii asupra altora, în speţă influenţa lui Millo şi Dimachi asupra lui Conachi, a constituit subiectul unor studii anterioare [2], axate în special pe latura lirismului anacreontic, lăutăresc, sentimental, clasic decadent.

Latura satirică, asupra căreia s-a insistat mai puţin, se va manifesta şi în scrisul lui Conachi, în unele poezii şi în încercările sale dramatice, inedite pînă la ediţia prezentă. Această vînă satirică, specifică şi literaturii populare, este comună epo-

[1] N. Cartojan, *Contribuţii privitoare la originile liricii culte în Principate*, extras din *Revista filologică*, anul I, 1927, p. 199.

[2] Vezi I. Tanoviceanu, *Un poet moldovean din veacul al XVIII-lea. Matei Millo*, Analele Acad. Rom., Memoriile secţiei literare, seria II, tomul XX, 1897—1898, Buc., 1899.

cii şi se manifestă în scrisul multora dintre predecesorii sau contemporanii poetului. Astfel, Barbu Paris Momuleanu, în volumul *Caracteruri*, apărut în 1825, atacă direct şi vehement pe *Cei mari*, cum îşi intitulează poezia:

„O, ce ciudă cît mă mir
De-al celor mari caractir!
Ce schimbate la ei firi,
Ce gusturi, ce diferiri!
Precum ceriul de pămînt,
Aşa ei de cei mici sînt.
Toţi trîndavi, toţi lenevoşi,
Nestatornici, furtunoşi,
N-au ei fapte bărbăteşti,
Toţi au minţi copilăreşti.“

Elementul satiric este prezent şi la Iancu Văcărescu, care dă titlul unei poezii, adresate unui mare boier, *La mincinosul*:

„Tu, ce pui cucul în colivie
Şi-l faci şi iarna de cîntă ţie,
Tu îmblînzeşti lei şi orice fiară,
O-njugi la caru-ţi, şi ea nu zbeară;
Vel mincinoase boier preamare!
Preţ adevărul te juri că n-are?!“

Pe lîngă acestea, la luminatul boier muntean se întrevede şi simpatia pentru săraci, elogiul înţelepciunii, dezaprobarea tiraniei:

„Cu drepţii ş-înţelepţii
Cu drag m-oi înţelege,
Sărac să nu se afle
Şi rob a nu fi nimeni!
Tu, Doamne, mă fereşte
De orice tiranie!
Dă-mi întru cuget viaţa,
În el dă-mi nemurirea!“

Mai aspru cu marea boierime, aici ar putea să fie cuprinsă şi o oarecare doză de invidie a micului boier, lipsit de anumite privilegii, se arată V. Pogor, tatăl junimistului de mai tîrziu, autor al unei satire în versuri, în maniera lui Alexandru Beldiman, la adresa Eteriei, satiră pe care a cunoscut-o şi utilizat-o Eminescu în articolele politice. [1] În *Convorbiri literare*

[1] E. Vîrtosu, *O satiră în versuri în Moldova anului 1821*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, vol. II, Buc., 1957.

din 1871, probabil prin intermediul fiului său, sînt publicate unele versuri ale lui Pogor, tatăl, vizînd „evghenismul", mîndria neîntemeiată a marilor boieri. Reproducem cîteva versuri notabile prin virulența lor :

„Căci boierii dimpreună, toți de-ar fierbe în cazan,
Mă-ndoiesc să cred c-ar scoate un Scipion African." [1]

sau :

„Divanul îi o dugheană, unde cumpără dreptate
Cine dă la bani mai bine, măcar fie strîmbătate." [2]

Acestor manifestări de protest împotriva abuzurilor săvîrșite de marea boierime, mai ales în postura de deținătoare a funcțiilor în stat, li se alătură o seamă de foi volante în care erau criticate nedreptățile și jafurile săvîrșite de boieri. Ele constituie o formă directă și eficientă a luptei împotriva privilegiilor, abuzurilor și exploatării feudale.

Această succintă prefațare a activității pe plan literar a lui Conachi, chiar dacă nu este o imagine fidelă a epocii sub acest aspect, ne face totuși să ne dăm seama că liniile generale ale preocupărilor lui sînt caracteristice epocii, iar el nu numai că nu este o apariție singulară, ci se încadrează, desigur cu elemente ce-i sînt specifice, în acest tablou cultural și literar.

Mai toate cercetările făcute asupra lui Conachi au avut în vedere lirica sa erotică, iar opiniile, adesea contradictorii, formulate asupra lui nu le vom reedita în paginile de față, ele fiind la îndemîna oricui ar dori să le cunoască. Mulți dintre cei care l-au judecat aspru pe poet negîndu-i orice valoare, fie ca mesaj liric, fie ca realizare artistică, au făcut-o raportîndu-se la vremea în care i-au apărut poeziile în ediții, și nu la perioada în care au fost produse, au circulat și au fost gustate. Este știut că prima ediție apare postum, la 1856, iar cea de a doua, și ultima, în 1887. Cea dintîi a fost foarte puțin răspîndită și cunoscută, încît chiar un erudit de talia lui Eliade, în ediția din 1870, la *Curs întreg de poesie generale,* dă unele versuri ale poetului drept populare. În ciuda acestei tardive apariții, Conachi a început să scrie la 1800, iar partea cea mai de seamă a poeziei lui a fost produsă pînă la 1830, deci epoca în funcție de care trebuie judecat și la care trebuie raportat este primul

[1] E. Vîrtosu, *O satiră în versuri în Moldova anului 1821*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, Buc., 1957, p. 478.
[2] *Idem*, p. 475.

sfert al secolului trecut. A-l opune pe Conachi lui Alecsandri, Negruzzi, Russo, Kogălniceanu sau Bălcescu înseamnă a-i nega orice valoare, și, în ultimă instanță, a proceda neștiințific.

În afara cîtorva cercetători, între care Duică, Ibrăileanu, Bianu, Călinescu, mai toți ceilalți se referă, atunci cînd vorbesc de el, la opera publicată, și, în speță, la lirica erotică. Se pare totuși că, întrucît opera i-a apărut postum, ceea ce intenționa el însuși să dea la lumină nu erau poeziile închinate amorului, nurilor, „frumușelelor", ci traducerile, opere serioase, și chiar acel compendiu asupra stării politice a Europei în anul 1825, cum ar reieși dintr-o notă de pe manuscrisul nr. 432. Ipoteza se poate sprijini pe notița scrisă de căminarul Dimitrie Pastiescu, primul care s-a ocupat de Conachi.

„D. vornicul Costachi Conachi, bărbat luminat și cu suflet mare, bun patriot, plin de rîvnă în tot prilejul, milostiv din ale sale, sîrguitor în lucrările pămîntului, cu care în toate timpurile ne pilduiește spre a se întinde lucrarea cîmpului, din care izvorăște îmbelșugarea patriei ; pe lîngă acestea, mai adaugă neîncetat și osteneli de a tălmăci cărți și pentru îndestularea și îmbelșugarea sufletului și a duhului, din care s-au păstrat numai Istoria lui Belizarie, *romanțul* Matilda, Alchibiad, tragedia lui Arcas *în versuri,* cîteva din Ovidie, *în versuri, cu adăogirea de* gramatica versificației romînești *și* alte *iscusite* versuri *de însuși dumnealui izvodite, precum și o mică prescriere la* ispita prieteșugului *între d-lui și iubitul său prieten D. spătarul Iordache Bălșucă ; cele mai multe din tălmăciri prăpădindu-se la întîmplările vremilor, acestea au rămas spre a se da la lumină."* [1]

Incontestabil, însă, că în judecarea operei lui Conachi nu trebuie să ținem seama și să-l apreciem după aceste producții.

De aici se impune constatarea că o imagine adevărată a ceea ce a însemnat Conachi pentru vremea lui și a ceea ce putem noi prelua din moștenirea lăsată ne-o putem face numai dacă în studierea activității sale adoptăm punctul de vedere istoric, apreciem adică opera lui în ansamblu și mai ales în raport cu epoca în care a fost produsă și față cu stadiul de atunci al literaturii, al limbii literare și artistice.

Prin structura lui temperamentală, prin educația literară pe care a primit-o și în concordanță cu gustul epocii, Conachi a fost

[1] *Curierul romînesc*, nr. 78/1830, p. 329.

atras în special de poezia neoanacreontică, de mica poezie franceză, de cîntecul de lume, de lirica lăutărească, dar ,el a cunoscut în acelaşi timp pe Voltaire şi pe Pope. Este deci un asiduu cititor al lui Voltaire şi stau mărturie fragmentele pe care le traduce din opera acestuia, cu toate că, ortodox fervent, ar fi trebuit să ţină seama de faptul că patriarhul din Constantinopole interzisese citirea cărţilor ateului de la Chatenay. Tot Conachi este cel care-l îndeamnă şi-l determină pe V. Pogor, tatăl, să continue şi apoi să publice *Henriada,* pe care traducătorul i-o închină.

„Cînd logofătul Conachi, luminat cu-nvăţătură
Şi rîvnitor foarte mare de-a limbii poleitură,
Scriitor înalt la proză şi vestit la viersuire,
Înzestrat cu bunătate pe cît este cu simţire,
Aflînd de a mea sfială, îmi dădu îmbărbătare,
Ca să m-apuc cu diadinsul spre-a sfîrşi a mea lucrare."

Va fi cunoscut de asemenea literatura lui Rousseau şi va fi fost atras mai cu seamă de sentimentalismul care se degajă din unele opere ale acestuia. Pe linia cultivării unei sentimentalităţi excesive se înscrie şi preferinţa lui pentru romanele sentimentale care invadaseră în secolul al XVIII-lea Europa, iar traducerea romanului *Matilda,* după d-na Cottin, apărut la Iaşi în 1844, confirmă această preferinţă. Aceleiaşi predispoziţii datorăm traducerea eroidelor *Eloiza către Abeliard şi Abeliard către Eloiza,* după Collardeau, care, la rîndu-i, tradusese pe Pope, *Către Leandru, că nu venia* şi *Iulia către Ovidie* după Dorat, *Cruzii elini cu jărtfă,* o adaptare a lui Saint-Auge după Ovidiu, în care Conachi contaminează două bucăţi, *Polyxène immolée au tombeau d'Achille* şi *Plaintes d'Hécube sur la mort de Polyxène,* şi altele.

Atmosfera care se degajă din eroide, conjugată cu înrîurirea avută de acestea asupra operei sale originale îl fac pe Ch. Drouhet să conchidă : „Tălmăcirile *lui Conachi, prin felul întîmplărilor ce le povestesc, prin pasiunea de care sînt cuprinse personagiile, sînt capitole de roman în versuri. Ele au satisfăcut acea sete de romanesc de care e cuprinsă societatea romînă în prima treime a veacului trecut şi care se învederează prin atît de numeroase traduceri din romanele franceze contemporane. Ajutînd la răspîndirea gustului pentru romanesc, cum şi la preţuirea analizei stărilor sufleteşti pasionale,* Tălmăcirile *prepară publicul romînesc la revărsarea valului de sentimentalism şi romanesc de care se va umple poezia lui Grigore Alexandrescu, a lui Heliade Rădulescu şi a primilor imitatori romîni ai lui Lamartine. Ca şi Léonard, Delille şi cîţiva din micii poeţi francezi de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Conachi, mai ales prin* Tălmăcirile *sale, poate fi privit ca un preromantic.*" [1]

O preferinţă deosebită manifestă poetul moldovean pentru iluministul englez Al. Pope, pe care l-a cunoscut din traducerea franceză făcută de Resnel, publicată în 1758 la Amsterdam, care cuprindea, pe lîngă traducerea în proză, şi una în versuri, făcută de Silhouette. Preferinţa lui Conachi pentru Pope trebuie pusă în legătură cu preţuirea excepţională de care se bucura acesta la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Voltaire, de pildă, îl considera „*...cel mai mare poet al Angliei şi, în acest moment, al întregii lumi*", iar Byron scria că *„vor trece mii de ani pînă ce literatura noastră ar putea spera să-i apară un egal*" [2]. Din poetul şi filozoful englez traduce trei cînturi din cunoscutul *An Essay on Man,* cu titlul *Prenţipiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului,* rămasă în cel puţin două manuscrise autografe, fapt semnificativ pentru poetul care nu-şi scria singur poeziile, ci lăsa această sarcină pe seama copiştilor. Primul dintre manuscrise, avînd cota IV—26, este cu o grafie foarte îngrijită, lucru de asemenea foarte puţin obişnuit în scrisul „hieroglific" al poetului, şi se găseşte în Biblioteca centrală „M. Eminescu" a Universităţii din Iaşi, iar cel de al doilea, cu nr. 877, în Biblioteca Academiei R.P.R. din Bucureşti.

An Essay on Man, publicat în 1733—1734 în Anglia, cuprinde patru scrisori adresate lui H. St. John, lord Bolingbroke, fragmente dintr-un poem care n-a fost terminat niciodată şi în care autorul îşi propune să arate că principiul binelui guvernează universul, în ciuda răului, care se manifestă sensibil. Prima scrisoare analizează raporturile dintre om şi natură, a doua ni-l prezintă pe om faţă de el însuşi, a treia pe om faţă de societate, iar a patra (pe care n-a tradus-o Conachi) tratează despre fericire.

În ultimă analiză, Pope proclamă bunătatea şi demnitatea naturală a omului, idee comună şi lui Rousseau.

Ultima scrisoare este un lung îndemn la umilinţă, la resemnare, în genul operei *Pensées* a lui Pascal.

[2] După *Dictionnaire biographique des auteurs,* Paris, ed. I, 1958, p. 377.
romînească, anul XXII (1930), nr. 1—3, p. 32.

[2] După *Dictionnaire biographique des auteurs,* Paris, ed. I, 1958, p. 377.

Poemul lui Pope trezise și interesul cneazului Ioan Cantacuzino, care a tradus și el un fragment selectînd, însă, numai elementul satiric.

Între traducerile făcute de Conachi mai sînt de menționat *Alchibiad sau iubire de sînăș fără măsură* (ms. nr. 1.603 din Biblioteca Academiei R.P.R.), *Istoria lui Velisarie* de Marmontel, *Narchez amorezatul de sîniș, adică iubirea de sine peste măsură,* dată ca fiind din *Metamorfozurile lui Ovidie asupra mitologhiei,* mai probabil, însă, după o adaptare franceză a lui Ovidiu, unele fragmente din tragedia *Alzire,* Arzili, la poetul moldovean, între care și versurile pe care Guzman, ucis de Zamore, i le adresează înainte de a muri :

„Des Dieux que nous serons connais la différence
Les tiens t'ont commandé le meurtre et la vengeance ;
Et le mien, quand ton bras vient de m'assassiner,
M'ordonne de te plaindre et de te pardonner."

devenite în traducerea lui Conachi :

„Între dumnezăii noștri cunoaștem deosăbire,
Căci ai tăi îți dau poroncă să omori spre răsplătire,
Iar al meu cînd tu cu mîna m-ai lovit, m-ai sîngerat
Îmi zice să-mi fie milă și să te iert de păcat."

Mai traduce din tragedia *Zaïre,* inspirată după *Othello* al lui Shakespeare, și din poemul epic *Henriade.* Sînt de semnalat de asemenea traducerea tragediei *Oreste,* după Voltaire, alta decît cea cunoscută ca aparținînd lui Beldiman, și care, după stil, pare a fi făcută tot de Conachi (ms. nr. 3.696), precum și a tragediei *Lentor.* [1]

Traducerile îndeplineau un rol important în acea vreme, în care producția originală era destul de săracă, și constituiau un exercițiu mai mult decît util pentru cultivarea limbii, pentru frămîntarea ei în tiparele versului, pregătind terenul viitoarei evoluții. Tălmăcirile, însă, chiar dacă nu putem pune problema paternității ideilor, temelor și subiectelor lor, merită să fie cercetate și din acest punct de vedere, deoarece faptul că traducătorul s-a oprit asupra lor, și nu asupra altora, demonstrează că el adera, își însușea și populariza ideile și temele respective.

[1] Vezi N. A. Ursu, *Tragedia lui Oreste a lui Voltaire...*, *Iașul literar*, nr. 9/1960, pp. 84—87.

În tălmăcirea *Iulia cătră Ovidie,* eroidă brodată pe tema iubirii dintre poetul roman și fiica împăratului Augustus, aceasta din urmă, sfidînd diferențele sociale, continuă să-l iubească pe fiul unei sclave și după surghiunul care l-a adus pe meleagurile noastre. Dăm exemplul de mai jos și pentru faptul că traducătorul este, la rîndul său, un mare boier, iar în opera lui originală vom mai întîlni aceeași temă :

„Tremur, crudule tată, tremur de-a mea urgie.
La neamul unui ibovnic nu mai arăta cîrtire,
Căci între oameni nici este, nici să-ncape osăbire !
Îl iubăsc, s-au sfîrșit toate, am hotărît soț să-mi fie,
Căci nu socotesc drept vină că ți-i urît numai ție.
De n-au vrut ceriul să-l tragă din neamuri strălucitoare,
Dar îi întocma cu tine di pi cîte daruri are.
Ori în ce puteri te afli, să știi că pre om cinstește
Duhul cel cu vrednicie, iar nu schiptrul ce lucește."

Iată și un exemplu dintr-o poezie originală :

„Cine are gust, să-mi creadă că amoriul l-am slăvit
Nu în ranguri, nu în neamuri, ce în omul iscusit.
Adevăr, ce au a face titlurile omenești
Pe lîngă o rază numai a podoabelor firești ?"

Cercare de voroavă, cu toate că, în ultimă analiză, pledează pentru supunerea omului la „soarta" ce i-a fost hărăzită, conține și unele elemente de gîndire științifică, o atitudine manifestă împotriva războiului și a cotropirii, a tiraniei, o apologie a relațiilor de colaborare din comuna primitivă. Chiar începutul vine cu îndemnul pe care-l adresează autorul filozofilor, ca darurile minții să nu le irosească în tămîierea tiranilor, ci să urmărească un scop mai demn, acela de a studia pe om cu posibilitățile și limitele lui.

„Fugi de-a curților pohfală, cinstea lor și desfătare
Nu-s vrednice să țintească a poftelor tale stare.
Au doar ția să cuvine a-nmulți măgulitorii
Ce aleargă cu cățuia tămîind stăpînitorii ?
Vino, căci un lucru mare, niște griji mult mai cu cale
Să cuvine să cuprindă menutele vieții tale.
Acest lucru este omul, noian necuprins de minte,
În care să vede gîndul unei minți nemărginite,
Cîmp roditor, dar sălbatec, în care pe-o lege dată
Și scaiul și trandafirul răsar și cresc totodată."

Multe din versuri sînt însoțite de note, care explică și comentează cele expuse în original. Astfel, la legea atracției uni-

versale, descoperită de Newton, una din valorile științifice recunoscute de secolul luminilor și despre care Pope pomenește în cuprins, Conachi notează în josul paginii: *„Această este atracția, în minte venită marelui Nefton, adică o atîrnare ce au trupurile cerești unul către altul“.*

Atunci cînd poemul se referă la cotropirea Americii de către spanioli, iar în visul luminos al băștinașului indian nu mai sînt

„Nici espaniolii cei lacomi prin arme pline de sîngiuri
Să-l dezbrace de avere și să-l omoare în schingiuri“.

Conachi completează în notă: *„Crunte, nespusă și cumplite sînt poznele făcute de espanioli în aflarea Americii și toate făcute cu cruce în mînă, dar cu spurcăciune în suflet“.*

Pe deasupra pledoariei pentru supunere în fața destinului se degajă elogiul minții, al rațiunii umane și năzuința de a cuceri, de a supune forțele naturii, nemulțumirea cu soarta ce i s-a „hărăzit“ omului, tendința spre progres.

„Ochean îi viața noastră în care tot valuri grele
Ne clatină și ne mișcă la fapte bune sau rele.
Minte, ce drept zăstre ceriul mi-au dat-o cu miluire,
Să face pusulă, cîrmă în furtuni de ispitire,
Și a ei sfîntă făclie grabnică spre luminare
Într-a stîncilor lovire sîngură ne dă răbdare...“

Comentînd în alt loc critica pe care raționalistul Pope o face filozofilor metafizici, scrie: *„Pop aice hulește pe filozofii aceia cîți nu fac decît a învăța prin cuvînt, fără a da dovezi făptelnice, și așa, în loc să lumineze pe oameni, îi întunecă mai rău“.* Alteori, ironizînd pe cei care ridică în slăvi pe cuceritori, pe cei cărora li se conferă atributul de geniu, pentru că au devastat orașe și au robit și au ucis pe locuitori, își manifestă atitudinea pacifistă, antirăzboinică:

„Mințile iroilor, care hojma calcă țări și pradă orașă prin vărsare de sînge și alte ticăloșii, trudindu-să întru aceste fapte răutăcioasă, nume cîștigă de niște ghenii, și acei viteji să slăvesc de faptele lor cele lăudate, pentru că știu a prăda și robi țări și noroade, apoi iată minte!“

Rod al raționalismului, poemul difuzează principii ca cel al transformării și conservării materiei, al interdependenței fenomenelor, enunțate în limbaj figurat și pe care le menționăm, pentru că ele vor influența pe Conachi în creația sa originală:

„Nimică vecinic nu este, om și plantă și jăvină
Iesă din noian și întră și iar iesă la lumină.
Nimic nu-i făr' de-atîrnare, ce părțile lumii toate
Să împărtășăsc den totul cu totul fiind legate.
A lumii întregi ființă, putere și legătură,
Să sprijinesc între ele cu aceea ce-i zîc natură.“

Finalul capitolului al treilea este o schiță poetică a apariției societății și a diferitelor ocupații și meșteșuguri, crearea uneltelor, trecerea de la comuna primitivă la sclavagism și, în ultimă instanță, elogiul relațiilor de colaborare caracteristice acestei prime forme de organizare socială:

„Într-acea vreme de tică unita prietenia
Era pentru a lor inimi mulțămirea cea mai via.
Sate, orașă și staturi acest fel să începură,
Omul, ca un stăpîn luiși și slobod peste măsură,
N-avea nici o cunoștință de acea giuguluire
Care dădea unui sîngur puterea de stăpînire.“

Afirmam că aceste traduceri, pe lîngă meritul de a fi făcut cunoscute unele idei avansate ale filozofiei și literaturii secolului luminilor, sau de a fi satisfăcut acea sete de romanesc (traducînd romanele și poemele cu iubiri curate și nefericite), prin calitatea deosebită a transpunerii, au contribuit și la promovarea limbii literare și artistice. La aceasta s-ar putea obiecta că, din moment ce poezia originală a logofătului și tălmăcirile sale au văzut lumina tiparului de-abia în 1856, și într-o ediție așa de puțin răspîndită, cînd apăruseră deja condeie ca cel al lui Eliade, Alecsandri, Negruzzi, Russo, Bălcescu, Kogălniceanu ș.a., contribuția sa în acest domeniu este neglijabilă, dacă nu inexistentă. Dar cu toate că opera i-a fost tipărită așa de tîrziu, atît tălmăcirile, cît și poeziile originale scrise de Conachi au circulat intens prin intermediul manuscriselor originale și al copiilor sau prin intermediul lăutarilor (cîntecele de lume). Am citat deja notița lui Pastiescu de la 1830, publicată în *Curierul romînesc*, care menționează aproape tot ce a scris poetul moldovean, cu toate că pînă atunci, purtînd sau nu numele său, nu-i fusese tipărit nici un rînd. Și tot înainte de 1856, Alecsandri, ocupîndu-se de scriitorii de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, singurele traduceri pe care le menționează în nota din *Zimbrul*, 1851, sînt poemul lui Pope, *Cercare de voroavă* și *Eloiza către*

Abeliard, ambele de Conachi. În același ziar, și tot datorită lui Alecsandri, apare un număr de vreo 14 poezii scrise de logofăt, dar publicate sub titlul general de cîntece de lume, întrucît bardul de la Mircești nu-l cunoștea pe autor. Chiar înainte de 1851, ceea ce demonstrează circulația lor vie, poezii ale lui Conachi, uneori modificate, trunchiate, cu adaosuri sau contaminate, au văzut lumina tiparului. Așa este cazul cu *Noroace, noroace,* publicată fără autor în *Noul Erotocrit,* scos la Sibiu în 1837 de A. Pann, aflată în ms. nr. 137, la f. 120, cu poezia *Mă sfîrșesc, amar mă doare* de la pp. 135 și 149 din ediția a doua și care apare cu titlul *Dorul deplin* în *Colecție din poeziile d-lui logofăt I. Văcărescu,* Buc., 1848. Cele mai multe însă vor apărea tot anonim în culegerea lui Pann, *Spitalul amoriului,* broșurile I—V, Buc., 1850—1852. Astfel, cîntecul al doilea din broșura a IV-a se găsește în ms. 137, f. 166 ; cîntecul 12 din aceeași broșură, la p. 131 în ediția din 1887 ; cîntecul 15 în ms. Pastiescu, la f. 24 ; cîntecul 18 este rezultat din contaminarea poeziilor *Dacă ai venit pe lume* (ed. a II-a, p. 138), *Ah, zilelor fericite* (aceeași ediție, pp. 142—143) și *Cu prietena-mpreună* (ed. a II-a, p. 140), la care s-au adăugat unele strofe străine ; cîntecul 26, din contaminarea poeziilor *Într-un rădiu de dimineață* (ed. a II-a, p. 8) și *Zori de ziuă se revarsă* (aceeași ediție, p. 106), plus unele adaosuri ; cîntecul 36 din broșura a V-a provine dintr-o modificare a poeziei *Am lăsat lumea și slava* (ed. a II-a, p. 67), iar cîntecul 6, aceeași broșură, din prefacerea poeziei *De-acum nădejdile toate* (ediția a II-a, p. 161).[1]

Toate aceste contaminări, adaosuri și prefaceri operate asupra poeziilor lui Conachi l-au făcut pe Duică să afirme : „*...cu Anton Pann, Conachi a pătruns firește în toate provinciile locuite de romîni și în toate păturile poporului ; el a fost de bună seamă cîntat și după modurile ce se găsesc la sfîrșitul fiecărei broșuri. Pann a contribuit astfel să apropie de sufletul nației poezia cultă erotică de la începutul veacului, pentru că oricît de mutilată ar fi ieșit din atelierul lui, o parte din ideile ei tot au scăpat întregi și s-au citit fără îndoială mai mult decît în edițiile de la 1856 și 1887.*“[2]

[1] Indicațiile pentru aceste corespondențe sînt date după G. Bogdan-Duică, *Logofătul Costachi Conachi,* în *Convorbiri literare,* nr. 2 (1903), pp. 162—175.

[2] *Idem,* p. 175.

Poziția lui Duică față de A. Pann, pe care-l consideră „*...cîrpaci poetic, care a fost împodobit de unii critici cu însușiri ce-i lipsesc cu desăvîrșire*“[1], este greșită. Faptul că unele poezii au suferit modificări în culegerea lui Pann nu se datorește probabil numai psaltului popular, ci și tuturor celor pe la care au circulat poeziile înainte de a fi culese. Singurele opere care apar cu numele autorului pînă la prima ediție sînt romanul *Matilda,* în 1844, poezia *Părul,* în *Zimbrul,* nr. 92, iunie 1851, și *Demisia amorului,* în nr. 97, aceeași lună, același an, în același ziar, ambele publicate de Teodor Codrescu.

În afara traducerilor de care ne-am ocupat, a poeziei erotice, dominantă în scrisul său și la care ne vom referi mai pe larg, relevăm unele încercări dramatice de mici dimensiuni, vrednice de a fi menționate nu numai fiindcă sînt primele comedii culte păpușărești cunoscute pînă acum în literatura noastră, ci și pentru că se caracterizează printr-un fond de critică socială și de moravuri. În manuscrisul nr. 2.189 de la Biblioteca Academiei R.P.R. se găsesc două din aceste „comedii“, una intitulată *Comedie banului Costandin Canta, ce-i zic Căbujan și cavaler Cucoș,* alcătuită de Costachi Conachi, Neculai Dimachi și Dimitrachi Beldiman, și care, „*nefiind teatrul, s-au giucat la păpușării*“, și cealaltă, *Giudecata femeilor,* cu aceeași indicație, că s-a jucat la păpușării, și cu mențiunea : „*Această come[die] făcută de aga Costachi Conachi la leat 1806, decmv. 1*“.

Comedia banului Canta este o satiră îndreptată împotriva unui zgîrcit și arghirofil. În cele cîteva pagini se înfruntă zgîrcitul boier Căbujan și vizitiul său Jompa, pe care stăpînul, pentru a nu plăti mai mult de un leu perechea de ciubote, îl lasă desculț în timpul iernii.

Cea de a doua, *Giudecata femeilor,* este o critică aspră, poate cam liberă ca limbaj, a moravurilor boierimii moldovenești a vremii. Este interesant faptul că printre cei condamnați în piesă este și autorul, care, între „*obraze*“, joacă rolul „*Curvariului viclean*“. Amorul, pe care-l caută Hermes, conăcarul zeilor, ca să-l aducă la judecata intentată de către femei, este greu de găsit :

„Și pre cu greu îi să afli, căci el nu obicinuiește
Să umble cu pombi mari pe acolo unde trăiește.
Fuge de mîndrie lumii, în curți nu să odihnește,
Nici între boieri să vîră, nici cu bogații trăiește.“

[1] Indicațiile pentru aceste corespondențe sînt date după G. Bogdan-Duică, *Logofătul Costachi Conachi,* în *Convorbiri literare,* nr. 2 (1903), p. 167.

Acuzat de femei că ar fi pricina tuturor necazurilor lor, răspunde :

„Dar de mine ce să leagă fără cuvînt de dreptate,
Cît de puțin cunoștință ele n-au făcut cu mine,
Căci tu știi că eu pre oameni îi povățuiesc spre bine.
Fugii de ceata boierească și de haine împodobite
De cînd m-am sfădit odată cu maică-me, Afrodite.
Nu mă-ncing nici cu beldare, nici port șlice gogonate,
Nici lăcuiesc în palaturi, nici prin tîrguri desfrînate.
Viața me este pre proastă, tot la țară cu păstorii
Și tu vezi că astă dată sînt boieri jăluitorii..."

La încercarea bărbaților de a se disculpa, aruncînd vina pe Amor, acesta replică :

„Bărbați, duhuri de diavoli și nelegiuiți ibovnici,
De sînteți făr' de năravuri și la hotărîri statornici
Și iubiți în toată vreme chiar din inimă curată,
Vro femeie din prostime ce n-alegiți vreodată,
Fără numai la podoabă vă-nchinați cu mișălie ?"

Pe lîngă aceste două comedii jucate la *„păpușării"*, care fac parte dintre primele scrieri ale poetului, întîlnim în manuscrisul nr. 137, iar cu unele modificări și în manuscrisul nr. 3.592 din Biblioteca Academiei R.P.R., o altă încercare dramatică, mai dezvoltată, în același spirit cu *Giudecata femeilor*, și pe care am numit-o [*Amoriul și toate harurile*], o țintuire a depravării, o frescă a dezmățului care caracteriza societatea înaltă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Neînțelegerile se petrec tot între Amor și femei, de data aceasta vinovate însă sînt femeile. Chemat, ca și în precedenta, în fața lui Zeus, Amor acuză :

„Femeile, într-una, nu cunosc altă chemare,
Decît acea de monedă, care le face plecare.
Nu-i nicicum statornicie, nu-i dragostea cea curată,
Toate sînt acum schimbate în interes și în plată..."

sau :

„Nu-i Chipidon, nu-i Amoriul, nu-i mai mult stăpîn în lume,
Aurul împărățește puterea supt a lui nume..."

iar

„Darurile, frumusăța, istețîme, vrednicie
N-au putere să robască inimile cu cruzîe,
Numai însuși interesul, numai moneda o leagă,
Numai ea o încălzăște, o robește și o pleacă."

Deși ca realizare sînt mai slabe decît celelalte scrieri, piesele în discuție interesează — ele fiind primele încercări dramatice cunoscute pînă astăzi în literatura noastră cultă — și consemnează o stare de lucruri contemporană poetului, sînt tablouri ale descompunerii morale a boierimii, creionate chiar de un reprezentant al clasei. Din ele se desprinde, în același timp, elogiul iubirii curate, cinstite.

În numărul pomenit al revistei Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R. se citează *„o altă comedie într-o perdea, ce pare să fie după stil tot de Conachi, ridiculizînd pe nătărăul Aferta, care s-a procopsit devenind ginerele lui Balș și serdar la ținutul Orheiului"*. Din această comedie într-o *„perdea"*, o pagină conținînd numai *„obrazele"* se găsește și în ms. 3.592, f. 158 r. Personajul principal, însă, nu-i nătărăul Aferta, ci tot un nătărău, dar Arifte, *„ce se numește bostan"*, iar celelalte două personaje sînt tot grămăticul Terbie sau Stavarache și logofătul Costache. Și aceasta, împreună cu celelalte, ar veni să confirme faptul că poetul *„...se desfăta gras scriind mici comedii cu aluzii la contemporani, în care biciuia vițiile clasei de sus, într-un amestec de folclor de curte și clasicitate neogreacă"* [1].

Un loc comun în aprecierea liricii logofătului Conachi este că poeziile erotice sînt mai mult un exercițiu al răgazurilor dintre preocupările serioase ale cultivării moșiei și funcțiile ocupate în stat, o distracție a boierului iubăreț, izvorîtă spontan și în gustul clasei sale, ceea ce, în parte, s-ar confirma prin frecventa circulație manuscrisă sau colportarea prin intermediul lăutarilor. Totuși, preocuparea pentru problemele de tehnică a poeziei, de metrică, versificație, interesul acordat alcătuirii cît mai riguroase a stihurilor sînt atestate de existența acelui *Meșteșug al stihurilor românești*, cu care încep atît manuscrisul 137, cît și manuscrisul 30, cele două principale manuscrise care cuprind opera poetului. Această primă încercare mai amplă de a studia tehnica versificației, după cele cîteva sumare indicații din *Gramatica* lui Ienăchiță Văcărescu, este inspirată de încercările similare din literatura greacă, în speță Hristopulos, supoziție pentru care pledează în primul rînd terminologia utilizată, care nu e altceva decît transpunerea, uneori transcrierea, noțiunilor respective din limba greacă, cum ar fi : *silavis* pentru silabă, *oxia* sau *tonos*

[1] *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul III, Buc., 1954, p. 125.

pentru accent, *stihurgos* şi *stihurghică* pentru poet şi poetică, *ifen* pentru trăsătură de unire, *macroschilie, ptosis eti atichi; ptosis onomastichi* ş.a. Un fapt care atestă influenţa directă a neoanacreonticului Hristopulos este că şi Conachi, ca şi acesta, se serveşte pentru a sprijini regulile fixate cu exemple din propria-i operă. Prima definiţie care se dă este aceea a stihului : „*Aceea ce noi numim stih nu este altăceva decît şiruri de cuvinte, tot cu o somă de silave, tot cu un feli de ocsii şi tot într-un feli potrivite la sfîrşit*", şi ea fixează cele trei „canoane" fundamentale : cantitatea de silabe, rima şi accentul. Cu toate regulile stabilite, „*...dascăl şi povăţuitor adevărat trebuie să fie auzul şi obiceiul după care se vorbeşte*". Este de reţinut şi definiţia dată metaforei : „*Metafora să numeşte la stihuri a potrivi lucrare străină, bunăoar zicînd* amoriul arde, *cuvîntul arde este metafora cătră amori, pentru că numai focului îi dat ca să arză*". Amănunte asupra acestui prim *Meşteşug al stihurilor romîneşti* se pot găsi în ediţia de faţă, în care este publicat pentru prima dată.

Cu toate că poetul Conachi a cunoscut poezia neoanacreontică greacă şi poezia clasicismului decadent, mica poezie clasică franceză, cum este denumită în general, şi a tradus eroide şi romane sentimentale, poezia lui, fără a putea fi caracterizată cu desăvîrşire originală, este destul de puţin influenţată de aceste izvoare. Este o poezie în spiritul epocii, pe gustul contemporanilor, o notă specifică totuşi în ansamblul liricii primelor decade ale secolului al XIX-lea, cînd de altfel conştiinţa originalităţii, a necesităţii de a spune altfel decît ceilalţi era un sentiment de care poeţii nu prea sufereau.

Stihurile lui Conachi sînt expresia nemijlocită a trăirilor lui, un fel de supapă pentru pătimaşul poet, particularitate pe care şi-o ascundea cu grijă în exercitarea funcţiilor publice.

Am acordat o atenţie mai mare vieţii, momentului social şi cultural care l-a produs şi pe care l-a oglindit, educaţiei şi culturii lui, bogatei activităţi de traducător şi de pionier al teatrului romînesc. Ne rămîne să încercăm a contura contribuţia pe care a adus-o prin poezia originală la dezvoltarea liricii romîneşti şi, în încheiere, să relevăm cîteva din valoroasele contribuţii aduse ca îndrumător cultural.

Elev al lui Millo sau Dimachi, dar superior învăţătorilor, cunoscînd poezia naţională cultă, credem că şi pe cea populară,

cititor neobosit al literaturii greceşti clasice şi moderne, dar mai ales al poeziei franceze din secolul al XVIII-lea (Dorat, Parny, Delille, Piron ş.a.), dotat cu un real talent de stihuitor, Conachi a început să scrie în jurul anului 1800. Poetul cel mai reprezentativ el epocii, „*Conachi* — spune Bogdan-Duică — *a fost un ecou al întregii acestei încrucişeri de literaturi şi teme. El este exponentul culminant al poeziei amoroase dinainte de Vasile Alecsandri. Nimeni din curentul său şi al vremii nu l-a întrecut. Graţie acestei influenţe, el a fost şi rămîne introducătorul în poezia noastră a tipului femenin graţios, al graţiei, care la el are numele* nur."[1]

Referindu-se la pleiada de scriitori de la începutul secolului trecut, din care făcea parte Conachi, Alecsandri scria într-o notiţă publicată în foiletonul literar al numărului 63 al ziarului *Zimbrul*, şi care apoi, cu unele modificări, apare şi în prefaţa scrierilor lui C. Negruzzi, din 1872, următoarele : „*Pe la începutul secolului s-a ivit în Moldova o pleiadă de poeţi care au lăsat urme adînci în memoria contemporanilor. Acea pleiadă compusă de Tăutu, Conachi, Beldiman, Bălşucă, Pogor, Bucşănescu etc., toţi boieri şi feciori de boieri, erau înzestraţi cu învăţăturile clasice a limbelor elină, latină şi franceză. Ei se îngînaseră cu imaginile poetice ale mitologiei antice şi priimiseră* totodată reflectul depărtat al ideilor volteriene pe care revoluţia cea mare din 1793 le răspîndise în Europa ; însă distanţa nestrăbătută ce exista între patria lor şi izvorul acelor idei, precum şi, mai cu samă, poziţia lor socială îi opriră de a se pătrunde de principiile radicale ale Franţiei [s.n.] *Spiritul lor lua deci o altă direcţie ; el se îndrepta cu tot focul tinereţii pe cîmpul înflorit al poeziei, cîmp ce îi ducea în templul Amorului.*

În curînd Moldova fu invadată de satire, cîntece amoroase şi de elegii, în care dumnezeii mitologici şi mai cu samă Afrodita ocupau locul cel mai important, precum în poeziile franceze de la aceeaşi epocă. Acele stihuri descriau în cadenţe lungi jalnica stare a inimilor, şi chiar sub formă de acrostişe indiscrete publicau numele zînelor adorate.

Satirile erau foarte mult gustate, căci ele corespundeau cu natura spiritului rîzîtor al romînilor, dar, mai presus de toate,

[1] G. Braşoveanul, *Conferinţele d-lui G. Bogdan-Duică*, în *Făt-Frumos*, anul V (1930), nr. 2, p. 55.

cîntecele de lume *erau bine primite, fiind cîntate de lăutari la mese, la nunți, la petreceri, prin grădini și prin vii...*

. . . .

Lăutarii serveau de tainici curieri ai inimilor, căci declarările de amor se făceau prin gurile lor...

Astfel era obiceiul! Să-l respectăm, ca unul ce a contribuit la fericirea părinților noștri, și a păstrat, în lipsă de tipar, producerile poetice a generații trecute."[1]

Așa cum a sesizat foarte just Alecsandri, Conachi a suferit influența livrescă a literaturii secolului luminilor și, în speță, a ideilor voltairiene, dar poziția lui de mare moșier și faptul că era exponent al unei clase legate de cea mai înapoiată formă de producție l-au făcut refractar, într-un fel, principiilor radicale, esenței sociale a acestui curent de idei și receptiv doar pentru unele aspecte minore. Am spus refractar într-un fel, pentru că educația primită de la Fleury și cunoașterea acestei mișcări progresiste n-au rămas fără efect asupra marelui boier. O cercetare aprofundată a întregii sale activități ne face să surprindem lupta care se dă între poziția sa de clasă și unele concepții și manifestări înaintate pentru timpul acela, cum este bogata activitate literară desfășurată prin traduceri, mici piese de teatru, poezii, teoretizările juste din scrisoarea către mitropolitul Veniamin cu privire la învățămînt, rolul de promotor și sprijinitor al viitoarei uniri a celor două principate, activitatea pozitivă în organizarea judecătorească și primele încercări de a crea o industrie națională. Personalitatea lui Conachi trebuie, de aceea, privită ca un exemplu de luptă continuă între orizontul său cultural larg, între tentativele și realizările sale progresiste și poziția sa socială, care era aceea a unui feudal.

În aprecierea rolului jucat de Conachi în istoria literaturii romîne, pozițiile au fost din cele mai diferite. Am citat pe Dimitrie Pastiescu și pe Vasile Alecsandri. Opiniile celui din urmă pot fi întregite dintr-o scrisoare pe care o adresează lui Al. Papadopol-Calimah (care ținuse o conferință despre Conachi și o publicase apoi în *Convorbiri literare)* în care vorbește de *„...comorile limbii lui Conachi și de talentul său în arta poeziei.* Scrisoarea către Zulnia *este un cap d-operă de simțire, de idei înduioșitoare, de armonie, de frumuseți poetice și poate servi de model.*"[1]

[1] *Scrierile lui Costache Negruzzi*, vol. I, Buc., 1872, pp. XXIX—XXXI.

A fost, pentru vremea în care a trăit și a scris, un om luminat, pe lîngă un hotarnic și un jurist dintre cei mai cunoscuți, dar, mai presus de toate, unul dintre cei mai buni cunoscători și mînuitori ai limbii romîne, în promovarea căreia, prin scrisul său, își are merite deosebite, mai ales dacă, judecînd istoricește, apreciem faptul că înainte și după 1800 majoritatea zdrobitoare a păturii culte, în speță boierimea, vorbea și scria grecește sau franțuzește. Mare boier și om de cultură, poet talentat, care cunoștea foarte bine greaca și franceza, Conachi scria totuși versuri originale, mici piese de teatru, lungi și notabile traduceri numai în limba națională. Acest merit în impunerea limbii romîne ca limbă aptă de cultură și în măsură să se mlădieze în vers, să exprime viața în imagini artistice este unul dintre argumentele cele mai puternice care ne-au îndemnat să ne ocupăm de opera sa.

Poezia originală a lui Conachi, dominant lirică, erotică, senzuală, rod al hedonismului caracteristic clasei sale, a fost consumată nu numai de clasa din care făcea parte autorul, ci de pături mult mai largi ale cititorilor, și intrarea ei în circuitul cîntecelor de lume ne-o dovedește.

Evident, diferența dintre poezia clasicismului decadent, mica poezie franceză, cum i se spune, și cea a grecilor din aceeași perioadă sau cea imediat următoare, a căror influență a suferit-o, este doar de nuanță, iar la Conachi se accentuează elementul senzual de tip oriental și cel lăutăresc, oftător în orice caz.

Gustată la începutul veacului, își va pierde cu vremea priza pe care o avea asupra publicului, datorită schimbării structurii spirituale care se petrece în sînul societății romînești contemporane, ca o consecință a frămîntărilor din acel timp (de la 1821 la 1848 și 1859), care pun la ordinea zilei și agită ideile eliberării naționale, a unirii, a dreptății sociale, și, paralel cu acestea, necesitatea ca literatura și cultura să participe la difuzarea și rezolvarea acestor deziderate, cu un cuvînt, ancorarea puternică a artei și literaturii în viața socială. Lungilor și, adeseori, ridicolelor lamentări ale poetului, stăruitoarelor lui „servicii" în slujba lui Amor, leșinurilor și morților lui simulate, șirului de Marghioale, Casandre, Marii, în fața cărora se prosternează ortodox, le va lua locul o poezie care va cînta necesitatea eliberării de sub jug

[1] V. Alecsandri, *Scrisori*, I, Buc., 1904, pp. 186—187.

străin, abolirea iobăgiei şi a privilegiilor feudale, munca şi arta masei de iobagi, sau vitejia trecută, înfierînd mişelia prezentă, va ataca huzurul unora şi va cere dreptate pentru cei asupriţi.

La începuturile liricii culte din ţara noastră, înainte de a se fi manifestat romantismul, fără virtualităţile unui poet de amplă respiraţie lirică, transpoziţia din realitatea imediată în universul poetic se face adeseori prin intermediul unor termeni care azi ne fac să zîmbim, ţinînd de domeniul prosternării bisericeşti sau al relaţiilor feudale. Poetul nu reuşeşte să transfigureze trăirea lui diurnă în imagine poetică, şi sublimul unei împrejurări se manifestă prin leşinuri, oftări sau moarte. Este, însă, foarte adevărat că manifestarea zgomotoasă, plînsul abundent, etalarea tuturor accidentelor este o manieră a epocii, este un stil al vremii, şi nu-i aparţine numai lui Conachi. Dar în această lipsă de discreţie, în văicăreli, leşinuri şi bocete, pe lîngă simulare, este şi o doză apreciabilă din autentica esenţă spirituală a poetului, iar poezia lui atestă o permanentă pendulare între senzualitate şi spiritualizare, între amorul sacru şi amorul profan, o continuă tentativă de a îmbina în portretul unei iubite calităţile fizice, simţirea şi înţelepciunea. Cînd într-o femeie s-a realizat un echilibru între aceste calităţi, s-a obţinut acel *nur*. I s-a atestat lipsa imaginaţiei şi, în consecinţă, a imaginilor, dar s-a accentuat prezenţa spiritului său analitic. În adevăr, logofătului poet, îndrăgostit de atîtea ori, dar cuprins de marea pasiune pentru Zulnia la o vîrstă destul de înaintată, îi lipseau aripile imaginaţiei, avîntul liric, care să-l facă să dea expresie artistică unor elemente cotidiene, vizibile, evidente, adeseori palpabile, să perceapă unele raporturi şi corespondenţe greu sesizabile.

Petrarchist, fără a-şi cunoaşte modelul îndepărtat, cum spune acad. G. Călinescu, Conachi se va folosi pentru a reda farmecul ochilor, graţia feminină de elemente care azi nu mai aparţin domeniului poeziei, şi-şi va aplica analiza nu asupra indefinisabilului, ci asupra evidentului. Am putea spune că poezia lui nu sugerează prin expresia dată conţinutului liric, ci demonstrează, analizează, este prozaică adeseori, analitică, discursivă, demonstrativă, urmăreşte amănunţit desfăşurarea unui eveniment, unui sentiment. Aşa este cazul cu *Moartea părintelui meu,* unde, cu toate că sentimentul durerii şi uneori al deznădejdii este profund, iar unele notaţii sînt pitoreşti, insistenţa asupra tuturor

episoadelor şi amănuntelor diluează fondul uman valabil al sentimentului.

Cu toate acestea nu înseamnă că în poezia lui Conachi nu vom întîlni, şi acest fapt interesează în primul rînd, poezii sau versuri care pot fi citite şi citate şi azi, şi care, într-o oarecare măsură, anunţă pe creatorii de mai tîrziu, pe Eminescu chiar. Despre *Cercare de voroavă,* spre exemplu, acad. G. Călinescu presupune că o cunoscuse şi Eminescu şi fusese în vederile lui la crearea unora dintre poezii.

Dintre multele iubiri trecătoare din viaţa poetului se degajă o pasiune durabilă pentru Smaranda Negri, care a inspirat paginile cele mai durabile din lirica lui Conachi. Astfel, în *Scrisoarea către Zulnia,* durerea, regretul despărţirii, amintirea luminoasă a clipelor petrecute împreună îl fac să dea expresie notabilă lirismului sincer şi profund.

„Din toţi muritorii lumii cel mai în nenorocire
Şi dintre toţi pătimaşii cel mai mult în osîndire
Este omul care-ţi scrie, mai pomeneşti-l tu oare ?
Ah, de nu l-îi mai cunoaşte după slovă şi scrisoare,
Cunoaşte-l di pi durere cu care plîngînd îţi scrie,
Cunoaşte-l di pi-a lui lacrămi ce le-i găsî pe hîrtie."

Se simte aici, spre deosebire de multe alte versuri în care oftează, leşină sau moare, sfîşierea provocată de depărtarea iubitei, de incertitudinea dacă-l mai iubeşte sau nu. Se simte, de asemenea, efortul pe care-l face poetul de a modela limba, truda de a îmbrăca în forme poetice, artistice un sentiment profund.

Dacă nu facem abstracţie de stadiul de atunci al limbii, de faptul că pînă la el aproape nu se scrisese poezie lirică, vom accepta şi versuri ca acestea :

„Ş-ai primit, ah, norocire, supt copaciul acel mare,
Ce pare că-l văz cu ochii şi acum în depărtare,
Ai priimit drept chezăşie ceriul, stelele şi luna,
Viaţa mea şi a ta însuşi, că te-oi iubi totdeauna.
Că te-oi iubi păn' la moarte, că nimic n-a fi în lume,
Nici pe pămînt, nici în ceriuri, nici la Dumnezău anume,
Carele să mă strămute de nespusa fericire
De a mă-nchina la tine ca la o dumnezăire."

Nu-i este străină stratagema contradicţiei aparente :

„Petreceam zîlele noastre în pustiiul acel mare !
Vai mia, zîsăi pustiiul şi în inimă mă doare,
Mă doare, că acolo numai am trăit în fericire..."

Un nestăpînit strigăt izbucnit după rememorarea clipelor fericite petrecute împreună :

„Ah, ibovnică slăvită, unde mai eşti acum oare ?"

şi apoi un accent inedit, cel puţin pentru vremea aceea :

„Aş vrea să mor, dar şi moartea ce poate fi pentru mine,
Cînd, pierzînd a mea viaţă, pierd mai mult, te perd pe tine."

Conachi, la care natura nu apare decît rar, în deznădejdea lui, departe de Zulnia, simte nevoia izolării, a confidenţei, a participării naturii la propria-i durere :

„Călători pe văi, pe dealuri, pe cîmpii nemărginite,
Umblu de urît cu ziua pe colnice părăsîte,
Udate de-a mele lacrămi, cărările acelea toate
Or ţinea spre pomenire urmele mele-nsămnate,
Pînă cînd vrodinioară pe-acolo, din întîmplare,
Vei trece şi vei cunoaşte, ah, cît te-am dorit de tare !
Înnoptez pintre prăpăstii, pintre rîpi, pintre ponoară,
Ca doar oi uita de groază dorul care mă omoară,
Dar în zădar, că durerea merge şi vine cu mine...

. . . .

Alerg, mă duc şi vin iarăşi, cufundat într-o tăcere,
În durere cunosc viaţa şi în viaţă tot durere."

Oricît ar părea de neverosimil, şi cu toate că mulţi termeni dominanţi în poezia lui au devenit astăzi monedă calpă, unele elemente prevestesc lirica eminesciană. Tot Zulniei îi închină şi *Amoriul din prieteşug* :

„Zulnia cea mai frumoasă decît zorile la faţă,
Între flori naltă ca crinul, cu ochii muri de negreaţă."

După aproape douăzeci de ani s-au căsătorit, dar moartea a survenit la puţin timp după aceasta. Poezia *Pe năsălie,* scrisă la cîteva zile după moartea Zulniei, i-a smuls unele accente durabile, iar versurile :

„Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viaţa, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi ?"

ne aduc în amintire eminesciana :

„Şi te-ai dus, dulce lumină,
Şi-a murit iubirea noastră."

Nu intenţionăm să comparăm versurile lui Conachi cu sensul adînc, filozofic al tristeţii eminesciene din *Floare albastră,* dar

asocierea celor doi termeni *dulce lumină,* chiar dacă azi nu o mai simţim inedită, este sugestivă prin transpoziţie.

Unul din cei mai fervenţi adoratori ai „nurilor" femeilor, poate singurul poet al literaturii noastre dedicat aproape exclusiv iubirii, mai ales profane, îşi exersează pana în zugrăvirea graţiei feminine, şi uneori izbuteşte :

„Faţa ei era prea albă, ochii săgeţi sloboza,
Sprîncenele lungi şi desă drept în inimă rănea.
Sînul ei cu frăgezime omoră pre om de viu,
Părul despletit pe spate, ca aurul de gălbiu.
Statul înalt şi subţire cu dulci îndoituri,
Guriţa chiar ca mărgeanul şi obrazul numai nuri.
Ah, cine poate să scrie cîte ochii au văzut ?"

Confirmînd ceea ce spuneam mai înainte, că pe el l-au impresionat mai ales evidenţele, va cînta, într-o suită de poezii, ochii, după culoare, genele, sprîncenele. Avem astfel *Ochi frumoşi, Pentru ochii verzi, Ochişorii ce slăvesc, Ah, ochişori vii,* şi în două variante *Alegerea ochilor.* Citām cîteva din versuri :

„Poruncit-au Afrodite ochilor de-atîtea ori
Să s-adune, să-şi aleagă dintre dînşi stăpînitori.
Să lipsască toată sfada de frumusăţă şi nuri
Între verzi, între albastri, între negri, între muri."

Poetul nostru, cu toate oftările şi leşinurile, a intuit „mecanica" iubirii, care se iveşte uneori din nimic :

„De multe ori nu-ndrăgeşte
Lucrul înadins făcut,
Dar să pleacă şi robeşte
La un nu ştiu ce plăcut.
O clipală, o zîmbire,
Un dar mic nesocotit
Săvîrşeşte o robire
Unde însuşi n-au gîndit."

Aşa cum reiese din scrisoarea către Ioniţă Sandu Sturza, era un duşman al domniilor fanariote, fapt care l-a determinat să nu simpatizeze Eteria, iar din poezia *Răspuns unei scrisori* răzbate antipatia pămînteanului faţă de camarila din jurul scaunului domnesc şi înţelegerea exploatării naţionale de către străini. Evident, aici este implicită şi nemulţumirea boierului autohton faţă de concurenţa pe care i-o făceau cei din anturajul domnitorului la ocuparea funcţiilor în stat şi care, de cele mai multe ori, erau

greci aduşi din Fanar. În acest sens el dă sfaturi unui dezgustat de pompa curţii :

„Să te faci plugar de ţară, sîmbrăluit cu prostimea,
Şi să guşti viaţa cea dulce ce nu are isteţimea.
Vei vedea, dragă tovarăş, că pe brazda ce răneşte
Ferul plugului cu huet, prostul care cornăreşte
Sudori varsă şi să luptă fără de nici o cruţare,
Ca să ducă frupt de sînge crocodililor din mare."

Pe linia criticii sociale, manifestată în încercările dramatice, merită menţionată poezia *Călugărul milostiv*, în care un olog sărac cere unui călugăr „ministru de altare", cum îi spune Conachi, ca din pomenile cu care era împovărat să-i dea şi lui ceva să-şi astîmpere foamea :

«Un ministru de altare, împovorat de colaci,
Ce milele creştineşti fac şi dau pentru săraci,
Gîrbovit de-aşa cîştig, cătinel călătorea,
Cîntărind în gîtul său mişina care ducea.
„Părinţăle, milă aibi de-un sărac şi ticălos",
Au strigat un biet calic ce să tîrîia pe gios.

. . . .

„Dă-mi şi mie, că sînt mort, şi te-i şi mai uşura."
„Lipsăşte, să nu te văz, au răspuns sfinţîia-sa,
Cum ai îndrăznit să cei din daruri bisăriceşti..."

. . . .

„Dar încai nu mă lipsî de-o molitfă măcar,
După ce la foamea mea n-ai aruncat nici dinar."
„Ai dreptate, fătul meu, şi ţi-o dau de mii de ori..."

. . . .

„Ba, părinte, nu te-ascult, bietul calic au răspuns,
Mila nu-ţi mai răvărsa, inima nu-ţi mai clăti,
Căci flămînd şi în genunchi niciodată nu voi fi."»

Ibrăileanu remarcase că boierul Conachi n-a avut sentimentul naturii, că în opera lui cadrul natural aproape nu apare. Este adevărat numai dacă-l comparăm cu romanticii, care aveau un cult pentru natură. Am văzut totuşi că în *Scrisoarea către Zulnia* natura este prezentă. Faptul că n-a fost insensibil la frumosul natural se confirmă cu o altă poezie, *Dintr-a dulcii patriei sînuri*, expresie a dorului de ţară, care-l cuprinsese în timp ce se afla în pribegia prilejuită de evenimentele petrecute la 1821.

„Unde sînt acele locuri ce mi-au dat viaţă mie,
Inima mea le jăleşte cu durerea cea mai vie.
O, Moldavie iubită,

O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată.

. . . .

Zefiri veseli şi voi nouri, nu vă oprește nimică
Şi în patrie vă-ntoarceţi fără de nici o frică.
Spuneţi că numai eu singur, lîngă aceste maluri,
Trist, mîhnit şi obosit, plîng privind acele valuri. !"

Capacitatea de a sesiza peisajul natural ne este confirmată de un fragment de scrisoare, în care ne întîmpină următoarea descriere :

„Eu mă aflu la Cîmpuri. Ce loc, ce zugrăveală a făcut firea lăcaşului sălbătăciei, unde amorul lăcuieşte ! O vale nu lată, întru care în mii de încujbături să poartă ca un şarpe Şuşiţa, pe un petriş învîrstat şi aşternut cu nişte năsip în floarea aurului. Mii de gîrliţe cu apă se rătăcesc din matcă şi iarăşi trag la ea, printre ele ostrovaşe cu copăcei ce petrişul nu lasă să crească nalt." [1]

Aceeaşi înţelegere a frumosului din natură ni se relevă şi într-o însemnare de pe coperta anterioară a manuscrisului 137, în care scrie despre iarna timpurie a anului 1835, care surprinsese copacii cu frunza încă verde :

„Eu aflîndu-mă aici la Ţigăneşti şi frunza tufărişului din pădure fiind nepicată şi verde, m-am plimbat cu sanie şi era o minune de frumusăţă a vedea copacii aşa de verzi pe tot lungul omătului."

Spicuim încă unele versuri care ne demonstrează că logofătul a avut talent, şi ceea ce l-a împiedicat să devină un poet mare au fost stadiul de atunci al limbii şi tradiţia lirică aproape inexistentă. În poezia *Jaloba mea*, amintindu-şi de timpul care s-a scurs de cînd o cunoscuse pe iubită, notează :

„De nouă ori pînă astăzi pămîntul colindător
Au călătorit pe crugul soarelui nemişcător.
De nouă ori primăvara cu veşmîntul înflorit
Şi iarna cu căruntеţa pe pămînt s-au învîrtit."

Invocarea elementelor cosmice şi a anotimpurilor potenţează sentimentul individual. Sentimentul este puternic, iar expresia, vrednică de reţinut :

[1] Gh. Ghibănescu, *Două scrisori ale lui Conachi*, *Arhiva*, anul XIII (1902), nr. 1—2, p. 93.

„Am iubit-o pîn' la suflet şi în nebunia mea,
Dumnezău, noroc şi lume pentru mine era ea",

sau:

„Este ceas, este minuntă în care s-o pot uita"...

Admirator al graţiei feminine, cîntăreţ al iubirii, Conachi a încercat să definească şi acel indefinisabil farmec, *nur*, cum l-a numit el.

„Frumusăţa fără tine este un chip zugrăvit,
Ce nu-nghimpă la sîmţire, nici porneşte la-ndrăgit.
Ea podoabelor supusă, tu podoabe covîrşeşti,
Ea oglinzii să închină, tu oglinda o sfinţăşti."

Şi în noianul de versuri pe care nu le mai citim cu aceeaşi plăcere cu care le vor fi citit şi gustat contemporanii, se strecoară acel dor sfîşietor după fiinţa iubită:

„Precum floarea zăcătoare
Făr' de rouă pre pămînt
Se veştejeşte supt soare
Şi să usucă de vînt,
Aşa întru despărţire
Să plînge inima mea,
Ah, în lume fericire
Poate-să fără de ea?"

Mai cităm două versuri din tălmăcirea *Către Leandru, că nu venea,* de care nu s-ar ruşina, credem, nici un poet modern:

„Sună ceva de departe, apa mişcă-să de peşti,
Clatină-să trestioara, mi să pare că tu eşti."

Cea mai potrivită încheiere care credem că se poate face acestei prezentări este relevarea ideilor expuse în cunoscuta scrisoare către mitropolitul Veniamin Costachi. Scrisoarea, un răspuns la întrebările puse de mitropolitul cărturar cu privire la organizarea învăţămîntului în Moldova, ne face cunoscute părerile lui Conachi în probleme de limbă şi cultură în general. Iniţial se declară împotriva introducerii unei limbi străine ca limbă de predare a ştiinţelor, şi aceasta în ciuda faptului că era un bun cunoscător al limbilor, culturilor şi civilizaţiilor greacă şi franceză. *„Incepînd dar de la propunerea: de se cuvine a îmbrăţişa altă limbă prin şcoli, pentru învăţătura ştiinţelor, şi carea anume, pentru că în a noastră, moldovenească, lipsind autorii şi înscrisurile lor, lipsesc mijloacele păşirii înainte, zic că şi elinii*

carii de la eghipteni, şi romani carii de la elini au luat ştiinţele nu şi-au schimbat limbile; ci au socotit, totodată cu agonisita ştiinţelor străine, să îmbogăţească graiul lor." Declarîndu-se împotriva introducerii unor limbi de predare deosebite în Muntenia şi Moldova, Conachi pledează pentru unificarea limbii romîneşti: *„...ar fi o mare greşeală politicească de a se lua altă marşă spre luminare aice în Moldova şi alta în soţiea ei Valachia, cînd tot cuvîntul cere a ne strînge şi a ne apropie în grai şi în pravile..."*

De pe aceleaşi poziţii patriotice şi înaintate, recomandă menţinerea cuvintelor împămîntenite, introducerea elementelor neologice necesare: *„Trebuie să le primim şi ideile şi cuvintele de cîte vom avea nevoie şi care la noi nu sînt, sau nu s-ar pute alcătui"*, precum şi îmbogăţirea limbii prin crearea de cuvinte noi, care să fie conforme cu *„...tîlcul şi ideea ce închipuiesc"*.

În vederea reglementării împrumuturilor, a stabilirii normelor şi a unificării limbii, Conachi sugerează, ca altă dată Văcărescu, înfiinţarea unei comisii care *„...să steie să socotească şi să hotărească despre îndreptarea limbii, atît intru priimirea, cît şi schimosirea cuvintelor"*. Tributar însă poziţiei sale de clasă, Conachi admite o instrucţie deosebită pentru norod şi o alta pentru *„starea cea deasupra norodului"*.

Efortul poetului de a contribui la dezvoltarea limbii romîneşti se vădeşte mai cu seamă în traducerile şi scrisorile sale în proză. Opera poetică poartă din punctul de vedere al limbii o pronunţată pecete regională, creînd pe alocuri impresia de învechit. Astfel, dominanta fonetică o constituie prezenţa lui *i* final neaccentuat, ca în vorbirea moldovenească: *mini, minti, mulţimi, lumi, ari, esti, laudi* etc., etc., forme care apar cu o frecvenţă supărătoare în text. În schimb, fonetisme ca: *sară, jăli, lacrămi,* specifice aceleiaşi rostiri regionale, precum şi unele forme vechi şi regionale de plurale neutre în *ă*, ca: *hotară, braţă,* atît de apreciate în incomparabila poezie eminesciană, îşi au uneori şi la Conachi farmecul lor. De anumite rezonanţe poetice se bucură şi fonetismele *ţin, nopţii, gîndem,* specifice Moldovei, precum şi cele arhaice, ca: *den, lăcuitor, pre, preste, poroncă.* Vocabularul, sărac în general, trădează, prin transferul termenilor din sfera socială în cea psihologică, efortul, neîndeajuns de susţinut însă, pe care-l face Conachi, de a îmbogăţi limba poetică.

Au trecut de la publicarea primei ediţii mai bine de o sută de ani, iar de la a doua, şi cea din urmă, peste şaptezeci. Am-

bele ediţii au devenit rarităţi bibliografice, şi ceea ce a mai apărut din opera sa în antologii este insuficient pentru cunoaşterea acestui pionier al poeziei lirice romîneşti, care, cu toate imperfecţiile inerente momentului istoric în care s-a manifestat ca scriitor şi ca om de cultură, a adus o contribuţie însemnată în evoluţia poeziei romîneşti şi una tot aşa de importantă în cultivarea limbii. Dacă ţinem seama de stadiul de atunci al limbii, de tradiţia, de mediul literar şi artistic în care s-a manifestat, putem subscrie, măcar în parte, la versurile poetului muntean:

„Sînt mult mai vrednici de cinste acei care au făcut
În ştiinţe şi în arte fericitul început
Decît cei ce după dînşii şi de dînşii îndreptaţi
Au ajuns desăvîrşirea de exemplu-i ajutaţi."

ALEXANDRU TEODORESCU

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Opera lui Costachi Conachi, aşa cum s-a arătat în prefaţă, a apărut pînă acum în două ediţii postume: prima în 1856, scoasă la Iaşi de către fiica poetului, Caterina Conachi-Vogoridi, şi sub îngrijirea lui Neculai Ionescu, iar cea de a doua şi ultima, tot la Iaşi, în 1886, sub îngrijirea lui Miron Pompiliu şi cu o schiţă genealogică a familiei, scrisă de un nepot al poetului, Emanoil Vogoridi-Conachi. Au trecut, deci, de la publicarea celei de a doua şi ultima din ediţiile care cuprind opera lui Conachi (nu mai pomenim ceea ce a apărut în antologii sau în ediţia de opere alese scoasă de I. Pillat) mai bine de 70 de ani.

Ediţia de faţă, deşi a eliminat cîteva texte din ediţiile precedente, cuprinde în plus mai multe poezii inedite (originale şi tălmăciri), trei încercări dramatice: *Comedie banului Canta, Giudecata femeilor* şi *[Amoriul şi toate harurile]*, precum şi primul manual de versificaţie romînească, *Meşteşugul stihurilor romîneşti.*

Scrierile sale, exceptînd ediţiile, ne-au parvenit prin mai multe manuscrise. Cele mai cuprinzătoare sînt manuscrisul nr. 137, scris de altă mînă, dar corectat, şi cu unele poezii autografe ale poetului, şi manuscrisul nr. 30, scris de Mihalache Pastiescu, o copie după precedentul, efectuată înainte ca autorul să-şi fi făcut corecturile. Alte manuscrise în care se întîlnesc opere ale lui Conachi sînt: ms. nr. 2.189, cuprinzînd încercările dramatice: *Comedie banului Canta* şi *Giudecata femeilor,* pe care Bogdan-Duică îl atribuie unui văr al poetului; ms. nr. 3.592, conţinînd şi piesa *[Amoriul şi toate harurile],* cu unele modificări faţă de varianta din ms. nr. 137; apoi ma-

nuscrisele 945, 1.603, 1.744, 1.753, 2.095, 2.235 şi 3.452. Cele sus menţionate se află în Biblioteca Academiei R.P.R. din Bucureşti. În afara acestora, Biblioteca „M. Eminescu" a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi posedă manuscrisul autograf IV—26, cuprinzînd trei capitole din opera lui Al. Pope, *An Essay on Man*, în traducere: *Prenţipiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului*, şi manuscrisul III—36, găsit de C. Botez şi comentat în primul număr al revistei *Viaţa romînească* din anul 1906.

În alcătuirea prezentei ediţii s-a plecat, exceptînd scrisoarea către mitropolitul Veniamin Costachi, reprodusă după revista *Romînia literară* din 1855, de la manuscrise. Astfel, pentru textul celor două piese *Comedie banului Canta* şi *Giudecata femeilor* am folosit ms. nr. 2.189, pentru tălmăcirea *Cercare de voroavă*, ms. nr. IV—26, iar pentru cealaltă din comedii, *[Amoriul şi toate harurile]*, ms. nr. 137, şi doar pentru unele lipsuri din acest manuscris, am recurs la cel cu nr. 30 sau III—36. Aşa a fost cazul cu lipsa din ms. nr. 137 a paragrafelor 24—36 din *Meşteşugul stihurilor romîneşti*, reproduse după ms. nr. 30, şi cu traducerea *Abeliard către Eloiza*, unde lipsurile de la f. 78 v. au fost completate cu f. 11 din ms. nr. III—36.

Motivele care ne-au determinat să restabilim textul tuturor scrierilor pe care le publicăm direct după manuscrise au fost, în primul rînd, faptul că opera a apărut postum, deci fără a fi verificată de autor, iar în al doilea rînd, convingerea iniţială că ediţiile precedente au folosit, în reproducerea textelor, manuscrisul 30, şi nu manuscrisul 137, singurul corectat de autor. Cu toată însemnarea „*9 dechemv. 1854. Să încuviinţază tipărirea aceştii cărţi. Director A. Sihleanu*", care figurează pe prima foaie a manuscrisului 30, şi care ne-ar face să presupunem că după acest manuscris s-au condus editorii, dacă facem comparaţie între ediţiile apărute şi acest manuscris, iar apoi cu cel cu nr. 137, ajungem la convingerea că totuşi manuscrisul folosit de aceste ediţii este 137, şi nu 30. Această certitudine ne este dată de faptul că ediţiile respectă întocmai corecturile făcute pe manuscrisul 137, corecturi inexistente pe manuscrisul 30, copiat anterior efectuării acestora. Este probabil că de la data cînd cenzura îşi dă aprobarea, în 1854, şi pînă la apariţia ediţiei, în 1856, a fost găsit celălalt manuscris, 137, şi s-a renunţat la cel care poartă menţionata însemnare.

Aceeaşi însemnare, scrisă de aceeaşi mînă, cu aceeaşi dată, figurează şi pe ms. nr. IV—26, pe care l-am folosit pentru reproducerea celor trei capitole din *Cercare de voroavă*. Restabilirea textelor după manuscrise a dus la înlăturarea unor omisiuni şi lecţiuni greşite, a scos pentru prima dată la lumină alte scrieri.

Unele din titlurile poeziilor din ediţia noastră nu corespund cu cele din ediţiile precedente, deoarece, chiar dacă uneori nu acoperă conţinutul, am considerat normal să reproducem titlul dat sau, cel puţin, verificat de autor. Titlurile după primul vers (puse între paranteze drepte) s-au dat poeziilor care în manuscris apar fără titlu.

Nu am acordat atenţie prea mare ms. III—36, discutat de C. Botez, întrucît majoritatea, dacă nu totalitatea poeziilor din acest manuscris, inedite faţă de cele două ediţii, figurează în ms. nr. 137.

Între scrierile inedite, afară de cele trei comedii şi de *Meşteşugul stihurilor romîneşti*, în prezenta ediţie mai figurează eroidele *Abeliard către Eloiza, Eloiza către Abeliard* şi poeziile originale *Dintr-a dulcii patriei sînuri, Călugărul milostiv* ş.a.

Relevăm cîteva din omisiunile şi greşelile de lectură strecurate în ediţiile anterioare, remediate în cea de faţă. Astfel, poezia *Deznădăjduirea*, la versul 18, ediţiile anterioare au *priveşti*, iar în manuscris este *primeşti*; poezia *Robirea*, versul 9, *Ca o oglindă* pentru *Ca oglinda*, şi versul 29, *De ce dar cunoşti drept vină* pentru *Ce dar de cunoşti drept vină*; poezia *Peirea*, versul 7, are un *ah* înainte inexistent în manuscris, iar versul 9, *minut* pentru *minunt*; poezia *Catinca*, versul 12, *jărtvire* pentru *jărtfire* din ms., versul 41, *clipeală* pentru *clipală*, versul 47, *ceriul* pentru *cerul*, versul 69, *deschizi* pentru *deşchizi*; poezia *Nume (C a s a n d r a)*, versul 3, *atuncea* pentru *atunci*, versul 4, *asfinţitul de seară*, pentru *sfinţitul de vară*, iar ultimele două versuri ale poeziei au fost omise din ediţii, deşi figurează în manuscris; poezia *Moartea părintelui dumisale vornicului Costachi Conachi*, versul 8, *şirloaie* pentru *şirlioare*, versul 89, *Priimeşte-ne, priimeşte* pentru *priimeşte-ne cu voi*, versul 85, *apucat* pentru *pucat*, versul 104, *trupurile* pentru *trupule*, versul 152, *trecerea* pentru *petrecerea*; poezia *Moruz-voievod*, ver-

sul 15 de la sfîrşit, *noastre* pentru *lumii*, versul 13, *dupe* pentru *di pi*; poezia *Unirea de la 806*, versul 11, *şi să răbd* pentru *şi c-oi răbda*; poezia *Nume (M a r i o a r a)*, versul 11, *trăiesc* pentru *primesc*; poezia *Visul Amoriului*, versul 161, *desfătatu-m-am în voie* pentru *mă tăvăleam în voie*; poezia *Nume (M a r i o a r a)*, versul 8, *mormînt* pentru *pămînt*; tălmăcirea *Iulia cătră Ovidie*, versul 33, *lună* pentru *lume*, versul 62, *nici cum* pentru *nici c-un* (schimbînd astfel înţelesul); poezia *Afrodite şi Amoriul*, versul 95, *cade* pentru *pate*; poezia *Moartea lui Vasilică Balş*, versul 15, *cela* pentru *tînărul*, versul 19 de la sfîrşit, *desfătare* pentru *eglinghili*; tălmăcirea *Cercare de voroavă*, cap. I, versul 79, *boul trîndav* pentru *trîndav boul*, versul 259, *dinainte* pentru *dănuite*, nota de la rîndul 5 de la sfîrşitul cap. I, *ar trebui să nu fie moarte* pentru *ar trebui să cei moarte*, versul 161 de la sfîrşitul cap. II, lipseşte din ediţia anterioară, versul 180 de la sfîrşit, *dimpotrivă* pentru *deopotrivă*, în nota de la versul 187, *supt alte* pentru *cîte alte* ş.a.

Considerăm că exemplele de mai sus justifică necesitatea restabilirii textelor după manuscris.

Transcrierea textelor s-a realizat interpretativ, cu scopul de a respecta, cît mai fidel, pronunţarea, fără a ne fi ferit, însă, atunci cînd am considerat absolut necesar, de modificări în sensul pronunţiei actuale.

S-a renunţat astfel la *i* final neaccentuat în exemple ca: *ari, bunătati, cuvinti, dumitali, esti, firi, lumi, minti, plăzmuiri* etc., etc. în favoarea lui *e*: *are, bunătate, cuvinte, dumitale, este, fire, lume, minte, plăzmuire*, deşi pronunţia este specifică graiului moldovenesc în care şi-a scris Conachi opera. Cum însă frecvenţa fenomenului este extrem de mare, ar însemna să realizăm un text strict dialectal, greu de urmărit de către publicul larg căruia îi este destinată în primul rînd această ediţie. Modificarea ni s-a impus cu atît mai mult cu cît întîlnim şi rime ca: *lumi-spume, răutati-bunătate*. S-a păstrat în schimb *di pi*, pentru că echivalează cu *de pe* şi *după* şi pentru că, transformîndu-l în *de pe*, conform corespondenţei existente, n-am fi respectat adevăratele lui sensuri.

I neaccentuat a fost redat prin *e* şi în interiorul cuvîntului, astfel: *diparte, vide, discurcîndu-să, trii, unii* devin *departe, vede, descurcîndu-să, trei, unei.*

În directă legătură şi depinzînd automat de prima modificare a fost necesară şi înlocuirea formelor de genitiv-dativ în *ii-iii*, la feminine, prin *ei*, respectiv *iei*; *slovii-slovei, stihurghiii-stihurghiei.*

În cîteva cazuri, puţine de altfel, s-a înlocuit şi *i* accentuat final prin *ie*: *femei-femeie*, spre a înlătura confuzia, lesne de făcut, cu pluralul.

Formele *az, îm, morţ, plîngeţ, porţ, pravil, stavil*, deşi corespund realităţii lingvistice, au fost transcrise *azi, îmi, morţi, plîngeţi, porţi, pravili, stavili* din motivul deja invocat — destinaţia ediţiei — fiind sprijiniţi în modificare şi de prezenţa în ms. a unor forme paralele cu *i*, ca: *aprindeţi, plîngeţi* etc.

S-au suprimat, conform normelor ortografice în vigoare, *u* şi *ŭ* final, după consoane la substantive şi adjective, după vocale la verbe; s-a înlocuit prin *ie, e* de la începutul silabei în: *biruеşte, eşi, voe*, care devin *biruieşte, ieşi, voie*; *ia* a fost înlocuit cu *ea* cînd corespunde acestei pronunţii: *însămniază, înţăliagă, lumia* se transcriu *însămnează, înţăleagă, lumea.*

Păstrînd, în schimb, alte particularităţi specifice graiului moldovenesc, cititorul modern recunoaşte în Conachi pe scriitorul moldovean de la începutul secolului al XIX-lea şi-şi poate îngădui, chiar dacă ediţia de faţă nu are un caracter riguros filologic, unele caracterizări lingvistice. S-a păstrat astfel *a* corespunzînd lui *ea* din pronunţia literară în *asară, iubască, însufleţază, vorbască*; *ă* corespunzînd lui *e* în pluralul substantivelor şi adjectivelor feminine, ca: *amară, braţă, adesă.*

A fost menţinut, conform pronunţiei moldoveneşti, *e* după labiale în *dezmerd, fer, pept*, alături de *fier, piept*, variante pe care le întîlnim şi în cazul: *asăminea-aseminea, delicateţă-delicateţe, înţălegere-înţelegere, vesăl-vesel, dosîre-dosire, lipsît-lipsit, puţîn-puţin, şîr-şir*, deoarece, în ciuda unei aparente inconsecvenţe, toate acestea reflectă lupta dintre formele vechi şi dialectale, pe de o parte, şi cele care se vor impune, pe de alta, mai ales că unele apar chiar în corecturile şi poeziile autografe ale poetului.

La fel s-a procedat şi în cazul *e* final —*ea*: *gîndem-gîndeam*; *vorbem-vorbeam*; *ă—e—a*: *jăle-jele-jale, şăpte-şepte-şapte*; *cericer*; *feli-fel*; *amurezat-amorezat*; *priimi-primi*; *frumusăţă-frumuseţe.*

S-au păstrat de asemenea, conform pronunției vremii și cu nesupărătoare frecvență în text: *intăi, pănă, intra, albastri, miniștri, poci*; cîteva forme palatalizate: *inherbintat, giurămînt, giudecată.*

Fonetismele arhaice și populare: *den, lăcuitor, poronca, pre, preste, răsîpi, țeară* au fost și ele menținute, de altfel ca și fonetismul neologismelor: *comit, ecsepție* (excepție), *irou, planit, simbatie.*

ECAT. și AL. TEODORESCU

MEȘTEȘUGUL STIHURILOR ROMÎNEȘTI

PRECINSTITĂ [CUCOANĂ][1]

Laudele cu care mă împoroceşti prin luminată scrisoarea dumitale sînt mai presus de starea minţii mele, şi nici unul din darurile ce numeri asupra mea nu este vrednic de rangul ce au cîştigat în inima dumitale.

Aceasta mă face să mă cutremur cu totul gîndind la puţin meritul ce poate ave orişicine pentru ca să te iubască di pi vrednicie.

Nu mă bucură stihurile ce am făcut, cît, pentru că au dobîndit plăcere şi iscălitura dumitale, cu care pot să fie plăcute la ochii tuturora.

Dumita mă cinsteşti a zice că dau suflet unor rînduri ce potrivăsc în versuri şi că zugrăvăsc patimile cu înviosare ce gîdilă sîmţirea sufletească. Dar vei şti, strălucito, că darul acesta l-am priimit de la dumita în ceasul acela cînd mi-ai arătat că poate muri cineva încă trăind şi să trăiască murind.

Îmi scrii că ai dori să afli meşteşugul cu care să însufleţază stihurile ; te sfătuiesc să-l iai de la ochii dumitale, pentru că de la dînşii l-am furat.

De ar ave ele o zare din puterea lor, cu lesnire s-ar supune toate împotrivirile inimilor. Dator fiind însă a nu mă abate din porunca-ţi, voi îndrăzni a arăta în scris nişte puţine însămnături ce am putut descoperi în călătoria aceasta, numai şi numai dorind

[1] În ms. este tăiat cuvîntul *cucoană*.

a sluji aceea către care mă cinstesc a fi în viața me
plecată slugă

Mă știi.

Gîndem c-am iubit un înger din ceri supt chip
femeiesc,
Dar n-au fost decît femeie din iad supt chip îngeresc. [1]

---

[1] Versurile au fost adăugate ulterior de poet.

ÎNSĂMNARE A UNORA DIN CUVINTE

Silave : va să zică un mănunchi de slove ce să slobod într-un glas, din carele sînt urzite cuvintele toate, bunăoară cuvîntul *mărg* are o silavă, iar *alerg* are două silavis.

Ocsia sau *tonos* este un sămn ce să pune deasupra silavei aceie unde are să să facă lovitura cu glasul, bunăoară la cuvîntul *amorezată* ocsiia este asupra silavei *-za-*, iar la cuvîntul *iubăsc* ocsiia este asupra silavei *-băsc*.

Stihurghică este urzala stihurilor, și *stihurgos* este urzîtorul lor.

Slove glăsuitoare sînt acele carele de la sine pot slobozî glas și sînt 12 la număr, adică : a, ω, έ, η, ȣ, ѥ, ѩ, ю, ѣ, ъ o, ї,

Slove neglăsuitoare sînt, dimpotrivă, cele ce nu au putere de sine să sloboadă glas, bunăoară *d*, б, р, к, л, н, з, și celelalte.

Noimă, tălmăcirea unei pricini, adică tîlcul.

Macroschilie să tălmăcește lungimea de picioare, dar la stihuri să zice atuncea cînd să prelungește încheierea noimei.

Ptosis oti atichi este bunăoară cînd zic *inima, omul, calul, fata, amoriul*, și *ptosis onomastichi* este cînd zic *amori, inimă, om, cal, fată*. Dar ca să arăt ce va să zică fieștecare dintr-acestea două însămnări, nu este treaba stihurghiriei, ce a gramaticii.

MEŞTEŞUGUL STIHURILOR ROMÎNEŞTI

Capul întăi

1. Aceea ce noi numim stih nu este altăceva decît şîruri de cuvinte, tot cu o somă de silave, tot cu un feli de ocsii şi tot într-un feli potrivite la sfîrşit.

2. Şîrurile din carele este făcut stihul trebuie să aibă tot un număr de silavis.

3. La şirurile stihului cuvintele din sfîrşit ce au să să potrivască trebuie să aibă tot la un loc ocsia.

4. La şirurile din care este făcut stihul, silavele din urmă a cuvîntului de la sfîrşit trebuie să fie potrivite ca să răsune tot într-un feli la auz.

Aceste trei canoane sînt temelia meşteşugului stihurilor pe care este aşăzată toată stihurghichi şi pentru mai multă înţălegere voi da această pildă :

De ce te mînii pre mine,
Căci mă perd cînd cat la tine
Şi-mi ies cu totul din sîne,
Pentru că duh nu-mi rămîne.

Pre larg poate cititorul înţălege că întru aceste două stihuri sînt păzite trustrele canoanele, adică : numărul silavelor (carele sînt opt la fiiştecare şir), ocsia cuvîntului de la sfîrşit (carele este asupra a doile silave) şi potrivirea silavelor di pi urmă (carele este *-ine-ine* şi *-îne-îne).*

5. Numărarea stihurilor nu este altăceva decît a număra silavele din carele sînt încheiete şirurile stihurilor, pentru aceea unele din stihuri sînt făcute din trei silavis :

Doi ochi porţi
Ce fac morţi.

Altele sînt făcute din cinci silave :

Înalţi dumnezăi,
Ce văd ochii mei...

Altele sînt făcute din şepte silave :

Cînd să sîmţi cît te iubăsc,
Te-ai mira cum mai trăiesc.

Altele sînt făcute din opt silave :

Nu este nici o lumină
Decît a lunii mai lină.

Altele sînt făcute din zăce silave :

La mezul nopţii oftînd mă trezesc,
Nenorocirile să-mi tînguiesc.

Altele sînt făcute din şasăsprezăce silave :

Cîtă slavă m-ar cuprinde, îngerule luminate,
Cînd să ştiu că pentru mine inimioara'ţî să bate.

6. Rămîne dar la voia fiiştecăruia stihurgos a face stihurile sale dintr-atîta număr de silave din cît i-ar fi voia, atîta numai este dator a păzî legile de la cap. 2, 3 şi 4.

7. În două să despart stihurile asupra acestui canon, adică : în stihuri cu ocsia asupra silavei cei mai di pi urmă a cuvîntului de la sfîrşit şi în stihuri cu ocsia asupra silavei de al doilea a unui asămenea cuvînt, bunăoar :

Sufleţăle, pînă cînd Nu-i să încetezi oftînd ?	Ocsia asupra silavei din urmă.
A răbda nimenea nu poate Ale lumii răle toate.	Ocsia asupra silavei al doilea.

8. Rămîne dar cunoscut că a păzî ocsia la stihuri nu este altăceva decît a potrivi cuvinte carele să aibă lovitura glasului tot asupra unei silave.

9. Pentru potrivirea silavelor de la sfîrşit, în două să despart stihurile şi asupra canonului acestuia, adică :

a) În stihuri la care nu este voia cuvîntul de la sfîrşit a unui şir să să potrivască mai în puţin decît două slove cu cuvîntul de la sfîrşit a celuilalt şir, şi aceasta urmează la toate stihurile cîte au ocsia asupra slovei cei mai din urmă, bunăoar :

Niciodată n-am gîndit
C-oi fi din braţă-ţi gonit.

b) Şi în stihuri la care nu este voia cuvîntul de la sfîrşit a unui şir să să potrivască mai în puţîn de trei slove cu cuvîntul de la sfîrşit a celuilalt şir, şi aceasta urmează la toate stihurile cîte au ocsia la al doilea silavă, bunăoar :

N-am socotit niciodată
Cum că te-oi vede schimbată.

10. Pentru aceasta dar rămîne drept canon :

a) Că stihurile cîte au ocsia asupra silavei din urmă pot să să potrivască şi în 4 slove şi în 3 şi în 2 şi în 1, deci cuvîntul *cerînd* să potriveşte cu *apărînd,* şi cuvîntul *iubind* să potriveşte cu *lesnind,* şi cuvîntul *dorè* să potriveşte cu *iubè* şi *gîndè.*

b) Că stihurile cîte au ocsia asupra silavei de al doilea nu pot fi potrivite mai în puţîn de trei slove, deci cuvîntul *răspunde* să potriveşte cu *pătrunde,* şi cuvîntul *plăcere* să potriveşte cu *durere,* dar nu să potrivăsc nici cu *aude,* nici cu *jăle.*

11. Aceste fiind cele dintru-ntăi aşăzămînturi a stihurilor, ştiut rămîne :

a) Că la un stih dacă şirul dintăi va ave mai puţîne sau mai multe silavis decît şirul de al doilea, stihul acela rămîne greşit.

b) Că dacă şirul dintăi va ave ocsia asupra uneia din silavele cuvîntului de la sfîrşit, şi şirul al doilea va ave-o asupra altei silave, stihul acela rămîne greşit.

c) Că dacă şirul dintăi va fi din cele ce nu să pot potrivi mai în puţîne de trei silave (9 b), şi şirul al doilea va fi din cele ce nu să pot potrivi mai în puţîn de o slovă (9 a), stihul acela este greşit.

d) Că dacă amîndouă şirurile stihului vor ave tot un cuvînt la sfîrşit (stihul acela este greşit)[1].

12. Cît pentru cuvintele cîte au ocsia asupra silavei de al treilea, hotărăsc că nu să pot pune la sfîrşitul şirurilor aflîndu-să în ce chip să potrivăsc două şiruri de cuvinte, ca să să încheie un stih. Vreme este să-i arăte şi deosăbitele strămutături ce obicinuiesc a face stihurilor.

Cap. al II-le

PENTRU DEOSĂBITELE FELIURIMI A STIHURILOR

13. Feliul stihului nu este altăceva decît rînduiala cu care să aşază şirurile şi carele să face după voinţa fiiştecăruia stihurghos.

[1] Paranteza a fost introdusă după ms. 30, întrucît, altfel, textul este incomplet.

14. În trei să despart stihurile, adică în stihuri drepte, în stihuri încurcate şi în stihuri slobode.

15. Stihuri drepte sînt acelea a cărora şiruri să potrivăsc unul di pi altul, fie cu orice număr de slove, bunăoară :

Înalţi dumnezăi,
Ce văd ochii mei,
De apun clipind
Cînd petrec prăvind
Un chip îngeresc
Pe care slăvesc.

De ce te mînii pe mine,
Căci mă perd cînd cat la tine
Şi-mi ies cu totul din sine,
Pentru că duh nu-mi rămîne.
Au nu ştii, dulce lumină,
Ochii mei că ţî să-nchină ?

Legea firii îi plăcută inimilor sîmţîtoare
Şi ori vrăjmaş, ori prieteni, toţi au a lor îndurare.

16. Deci dar rămîne drept lege :

a) Că amîndouă şirurile nu pot să aibă tot un şir de cuvinte.

b) Că la stihurile drepte, şirul dintăi să potriveşte cu al doilea şi al treilea cu al patrălea şi al cincilea cu al şasălea şi mai departe.

17. Stihuri încurcate sînt acelea carele nu urmează şir di pi şir la potrivirea cea di pi multe chipuri.

a) La unele şirul dintăi să potriveşte cu al treilea şi şirul al doilea să potriveşte cu al patrălea.

Doamna sîmţîrilor mele,
Surioară preaiubită,
Scrisu-ţî-i de nevoi grele
În veci să fii chinuită.
} Cel dintăi să potriveşte cu al treilea şi cel de al doilea cu al patrălea.

Şi în lumea astă vicleană,
Unde omul pătimeşte,
Suspinul să-ţi fie hrană
Şi plînsul ce te topeşte...
} Cel dintăi cu al treilea. Cel de al doilea cu al patrălea.

b) La altele, două şiruri dintăi să potrivăsc unul cu altul, iar al treilea să potriveşte cu al şasălea, şi acestea să numesc stihuri în şasă :

Pînă într-acest cumplit ceas
Durerile cîte am tras
} Stih drept.

Tot nu mai putem răbda
Mîngîindu-mă gîndind
Că la liman năzuind
Din necare voi scăpa.
} Al 3-le cu al 6-le.

c) La altele şirul dintăi să potriveşte cu al treile, şirul de al doilea să potriveşte cu al patrule şi şirul de al cincilea să potriveşte cu al zăcelea, şi acestea să numesc stihuri în zăce, bunăoar :

De porţi fire omenească
Supt a tale frumusăţă
Şi sîmţîre sufletească
Înstemată cu blîndeţă,
Nu te îndura de mine,
La oltarul feţei tale,
Unde ceriul să preface,
Priimeşte jărtfa cu jele
Ce inima me îţi face
Vînzîndu-mă pentru tine.
} Al 5-le cu al 10-le.

18. Deci, dar, rămîne ştiut că la stihuri încurcate numărul silavelor şi strămutarea şirurilor să face după voia stihurgosului, atîta numai rămîne drept lege :

a) Că cu chipul ce va începe a rîndui şirurile cu acela să urmeze pînă în sfîrşit.

b) Că şirurile ce au să să potrivască nu pot să aibă la sfîrşit tot un cuvînt.

19. Stihuri slobode sînt acelea la care cele dintăi sînt ori drepte, ori încurcate, ori şi unele şi altele.

Iar un stih este :

a) Ori tot unul pînă la sfîrşitul stihului, bunăoar :

De porţi fire omenească
Supt a tale frumusăţă
Şi sîmţîre sufletească
Înstemată cu blîndeţă,
Ascultă glasul cu jele
Perdutăi inimii mele
Ce sloboade din durere
Strigînd fără mîngîiere,
Catinco, fii milostivă ! } Al 5-le.

Și supt a ta strălucire,
Unde soarele răsare,
Priimește de jărtfire
Plecata mea închinare
C-un sănin de mîngîiere
Dînd nădejde de-nviere
Unui suflet ce-a să piară
Strigînd cu ahturi amară,
Catinco, fii milostivă ! } Cu al 10-le.

b) Ori schimbînd și șirul acela să face cîte un răspuns la fiiștecare ca din partea altui obraz, dar răspunsurile să să potrivască cu șirurile pe lîngă care sînt lipite și să fie făcute cu acest feli de chibzuire, încît citindu-să deosăbit să aibă noimă potrivită la noima celorlalte stihuri, bunăoar :

Doamne, poate-să minune
La Anica să s-adune
Podoabele firii toate ?
La ea să poate.
Și în lume să fie aleasă
Nurilor împărătească
Și amoriului icoană,
Căci îi coroană
Cu un duh ce legiuiește,
Inimilor ce robește
A dragostilor canoane
Între cucoane.

Aici să cuprinde și feliul acel de stihuri ce să numește *ihon,* adică răsunătoare, la care o parte din silavele cuvintelor di pi urmă să închipuiască cuvîntu, bunăoar :

cuvine, vine ; cămilă, milă ; amori, mori.

20. Aceste cîte am zis pentru stihurile slobode sînt învățături asupra pildelor ce am arătat de față, iar pentru alte feliuri, cîte mai sînt, alte canoane nu pot să hotărăsc decît că rămîne la voia fiiștecăruia să schimosască șirurile di pi placul său, atîta numai să nu facă stihuri greșite.

21. Acela care va lua sama să va încredința că nici un feli de stihuri nu este carele să să abată din trei canoane ce s-au pus la început (1, 2, 3, 4) [1].

Cap. III-le

PENTRU ALCĂTUIREA STIHURILOR

22. Di pi ce am arătat cum trebuie să să numere stihurile, cum trebuie să să potrivască și ce rînduială are fiiștecare feli, acum este vreme a le și alcătui.

23. Dar pînă a nu intra în calea aceasta, fiindcă la stihuri cere trebuința ca să fie toate șirurile tot cu un număr de silavis (6), și șirurile să întîmplă să să încheie un stih, fără să nu să facă scădere ori adăogire la silavele cuvintelor, cu cale este a arăta chipul acela cu care să face această scădere.

PENTRU APOSTROF ȘI PENTRU IFEN [2]

24. Să să știe că afară de cuvintele acelea ce au rămas obicei dintru-nceput a să grăi în două feliuri, bunăoar *asupra me* și *asupră-mi, este* și *îi,* mai sînt și alte două sămne care din două slove fac una, adică :

a) Sămnul acesta ' (căruia îi zic apostrof).

b) Sămnul acesta - (căruia îi zîc ifen).

25. Dar trebuie să să facă arătare :

[1] Canoanele sînt într-adevăr, numai trei, pentru că punctul 1 definește stihul (vezi p. 6).

[2] De la paragraful 24 pînă la 36 inclusiv a fost folosit ms. 30, întrucît paragrafele respective lipsesc în ms. de bază (ms. nr. 137).

a) Că aceste două cuvinte în sămne pot face lucrări numai între două slove glăsuitoare, iar altfel rămîne fără putere.

b) Că apostroful are putere să rădice o slovă glăsuitoare de la sfîrşitul unui cuvînt şi să puie în locul altei slove glăsuitoare de la începutul cuvîntului următor, bunăoar, în loc de *dacă ai face* pot să zic *dac'ai face,* în loc de *lîngă amîndoi* pot să zic *lîng'amîndoi,* însămnînd cu un apostrof locul de unde s-au luat o slovă.

c) Că ifen, puindu-să între slova din urmă a unui cuvînt şi între slova dinainte a cuvîntului viitor, le leagă la un loc, dar le schimbă glasul, bunăoar în loc *de oi face* poci zice *de-oi face,* prefăcînd cuvintele *de oi* într-un cuvînt, *de-oi.*

d) Că ifen întră şi în trupul cuvintelor şi zgîrcindu-le pricinuieşte scădere, bunăoar în loc de *viiaţă* poci zice *viaţă,* în loc de *amiiază* poci zice *amiază* şi, dimpotrivă, rădicînd pe ifen din mijloc, să lungeşte cuvîntul pricinuind adăugire de o slovă.

26. Dar să fie ştiut că lipsirea slovelor prin apostrof nu să poate face la două întîmplări, adică :

a) Atunci cînd cuvîntul cel din urmă va avea mai puţine decît două slove, deci în loc de *lîngă ea* nu să poate zice *lîng'ea,* iar în loc *de înainte* să poate zice *denainte,* pentru că aicea cuvîntul din urmă are trei slove, măcar că cuvîntul *denainte* are numai una.

b) Asemenea putere nu are nici între cuvintele acelea de la care rădicîndu-se o slovă să preface tîlcul vorbei asupra altui obraz, bunăoar în loc de *şade omul,* nu să poate zice *şad'omul,* pentru că cuvîntul *şade* este al treilea obraz, iar cuvîntul *şad* (întru care s-au prefăcut cu lipsirea slovei *i)* [1] este obrazul meu, şi noima să schimbă cu totul.

27. Dar, pentru ca să să lumineze aceste cîte am arătat pentru apostrof şi pentru ifen, cu cale este să

[1] *I,* pentru că poetul are în vedere forma *şadi,* modificată de noi în *şade* (vezi *Nota asupra ediţiei).*

aduc vro pildă, deci, dar, vrînd ca să fac un stih asupra somnului, carele să fie pe opt silave, zîc :

La a trupului durere
Somnul este o mîngîiere.

Însă fiindcă şirul de al doilea cuprinde mai multe silave decît şirul dintăi, stihul rămîne greşit (11 a) şi, în credinţă că îndată să înţălege după supărător sunetul ce face, pentru aceea prefac şirul al doilea şi în loc de cuvîntul *este* pui cuvîntul *îi,* zicînd :

La a trupului durere
Somnul îi o mîngîiere.

Ori lăsînd tot pe cuvîntul *este,* îi rădică numai slova din urmă *e* şi pui apostrof, pentru că slova care vine după dînsa este iarăşi glăsuitoare, ori lăsînd întreg cuvîntul *este,* scoţ de istov slova *o* şi zic *somnul este mîngîiere.*

28. Dar la nişte întîmplări ca aceste, întru care să poate face prefacere în multe feluri, ***dascal şi povăţuitor adevărat trebuie să fie auzul şi obiceiul după care să vorbeşte*** [s.n.].

29. Asemenea urmînd şi cu sămnul ifen asupra stihului

De ai vrea să-mi faci acest bine,
Aş robi în veci la tine...

leg cu un ifen cuvintele *de ai* într-un singur glas *de-ai* şi fiindcă cu chipul acesta să scade o slovă, şirul dintăi rămîne în 8 silave, ca şi şirul de al doilea, şi stihul să îndreptează prefăcîndu-să :

De-ai vrea să-mi faci acest bine,
Aş robi în veci la tine.

(*) Aici trebuie să însămnăm că apostroful asupra cuvintelor ce sînt la *pto ptosis eti atichi* nu rădică slova din urmă a cuvîntului dinainte, şi în locul ei să pui slova dinainte a cuvîntului următor, după cum s-au arătat pînă acum, ci, dimpotrivă, lasă pe aceea şi rădică pe astălaltă. Adică, după învăţăturile dintăi, zic *inima arde* şi *inim'arde,* dar cînd voi zice *inima îmi arde,* atunci nu pot zice *inim'îmi arde,* ci trebuie să zic *inima-mi arde.*

Cap. al IV-le

PENTRU TOATE STIHURILE DREPTE

30. Fiindcă canoanele dau voie a scurta şi a lungi stihurile (6), lege hotărîtă pentru mărimea lor nu să poate face, fără de cît rămîne să vorbim asupra celor mai obicinuite.

31. Stihurile drepte, atît în şapte, cît şi în opt silave, între ele sînt deopotrivă să puie la apostrof şi la ifen, deci poci zîce :

Pîn' într-acest ceas Amarnice durer' am tras	în loc de *pînă* am pus *pîn'* şi în loc de *dureri* am pus *durer'*

(**) Caută la început la însămnarea unor cuvinte avînd tot o fire.

Asemenea poci zîce :

Ah, cin' au cătat la tine Şi n-o înlemnit ca mine ?	în loc de *cine* am pus *cin'* şi în loc de *nu au* am pus *n-o.*

32. Nici la unele, nici la altele nu să sileşte pe stihurgos a-şi cuprinde noima într-un stih sau în două, mai vîrtos este de mare podoabă a fi trăgănată noima în multe şiruri, bunăoar :

Mă supui poruncii tale
Şi îţi îngenunchi la poale
Ş'îţi arăt că de la tine
Moarte aştept pentru mine.

Cu stihul acesta nu pricinuiesc atîta pătrundere în sufletul cititorului ca după cum cînd aş zice :

Ca un supus voiei tale,
Îngenunchindu-ţi la poale,
Îţi arăt că pentru mine
Aştept moarte de la tine.

33. Iar pricina deosăbirii aceşteia de la un stih pînă la altul este că în vreme ce zîc :

Mă supun poruncii tale
Şi îţi îngenunchi la poale

noima stihului îi deplin încheietă într-aceste două şiruri, iar în vreme ce zîc :

Ca un supus voiei tale
Îngenunchindu-ţi la poale

noima nu este încheietă într-aceste două şiruri şi gustul cititorului să gîdilă aşteptînd încheierea noimei ce să trăgănează.

34. Această rînduială urmîndu-să cu îndelungare să numeşte macroschelie şi este o frumuseţe din cele mai înfiinţate a stihurilor, bunăoar :

Precum o apă cu valuri
Supt o stea ce străluceşte
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă şi luceşte,
Mii de ori cu o clipeală
De milă şi de mînie
Mă cufund în ameţală
Şi mă deşteaptă, mă-nvie.

La stihul acesta încheierea noimei să face tocmai într-a nouălea şi a zecilea şir, pentru aceea cititorul să farmăcă de bucuria ce gustă cu întîrzierea sfîrşitului.

35. Stihurile drepte, care sînt cîte de 16 şi 15 silave, mai au pe lîngă canoanele acestea şi altele deosăbite.

a) Că pretutindenea un stih de 16 silave este încheiet de două stihuri cîte de 8 silave, din care unul este potrivit numai după ocsii (8), iar unul este potrivit şi după ocsii şi după silave (9 b), bunăoar stihul acesta :

Iartă lui Lentor o viaţă ce-o cei cu lacrămi ferbinte,
Puind legea unui consul supt legea unui părinte...

este încheiat de două stihuri, adică unul ce să potrivește numai după ocsie:

Iartă lui Lentor o viață...
Puind legea unui consul...

și altul carele să potrivește atît după ocsii, cît și după slove:

. . . . ce-o cei cu lacrămi ferbinte
. . . . supt legea unui părinte.

b) Că la stihurile de 16 silave atît la șîrul dintăi, cît și la șirul de al doilea, 8 silave dintăi trebuie să fie deosăbite de celelalte 8 viitoare, care, va să zică că, trebuie să fie sfîrșit cuvîntul la a 8-le silave.

c) Că acele 8 silave a șirului dintăi cu alte 8 a șirului al doilea trebuie să să potrivască nu numai după ocsie, căci, de să vor potrivi și la silave, după cum să potrivăsc la ocsie, atuncea stihul acel ce era făcut de 16 silave să preface într-un stih de cele în 4 (7), bunăoar la stihul acesta:

Rămîi dar încredințată că orișiunde voi merge,
Din mintea mea, niciodată, chipul tău nu să va
șterge.

Fiind întîmplarea aceasta, care, am arătat, poate fi prefăcut stihul într-acestași chip:

Rămîi dar încredințată
Că orișiunde voi merge,
Din mintea mea, niciodată,
Chipul tău nu să va șterge.

36. Acest canon prinde loc și în vreme ce stihul a fi din 15 silave, tăind numai șirurile amîndouă în cîte 7 și cîte 8 silave, dar atuncea acele 8 silave, atît a șirului deasupra, cît și a șirului dedesubt, trebuie să aibă ocsia asupra silavei din urmă, bunăoar acest stih:

Niciodată n-am gîndit că te-oi vedea tulburată,
Căci mai bin' aș fi murit într-o muncă necurmată...

poate fi prefăcut în stih în 4, a căruia șir dintăi cu șirul al treilea să aibă cîte două silave și șirul al doilea cu șirul al 4-le să aibă cîte opt silave:

Niciodată n-am gîndit
Că te-oi vedea tulburată,
Căci mai bine-aș fi murit
Într-o muncă necurmată.

37. De vreme dar că un stih de 16 sau de 15 silave este încheiet de două stihuri cîte de opt silave sau de unul cîte de șepte și de altul cîte de opt sau de amîndouă cîte de șepte să înțălege:

a) Că toate cîte am zis pentru stihurile de șepte și de opt silave ating pricina *apostrofului,* a lui *ifen* și a *macroschiliei,* întocma să potrivăsc și asupra stihurilor de 16.

b) Că nici apostroful, nici ifen putere nu au să să puie tocmai în locul acela unde să încheie opt silave cu alte opt a stihurilor de 16 silave, nici acolo unde să întîlnesc 7 silave cu alte opt a stihurilor de 15 silave, nici acolo unde să întîlnesc 7 silave cu alte șepte a stihurilor de 14 silave, deci nu să poate zice:

Rămîi, rămîi sănătoas', Arzili, înger de minune,
Ori m-oi sili a pătrund' inima ce ți să supune.

Măcar că stihul acesta este de 16 silave, dar fiindcă apostroful stă tocmai înghinarea slovelor, stihul este stricat, asămenea urmează și la stih de 15 și de 14 silave.

38. Di pi acestea cîte am zis îmi mai rămîne să mai arăt că avînd cineva să facă în stihuri drepte o pricină întreagă, urmează două oarișcare canoane:

a) Ori trebuie să facă toate stihurile într-un feli, adică ori în chip de trei silave, ori în cîte de patru silave, ori de cinci, ori de șepte, ori de opt, ori de zăce, ori de 15, ori de 16 și ori prin ifenuri și apostrofuri, ori fără de dînsăle.

b) Ori de a voi să le facă amestecate şi cu unele şi cu de altele, să îndatoreşte să păzască, pînă în sfîrşitul stihurilor, rînduiala cu care a face început a le amesteca, căci altfeli stihurile sînt stricate.

Cap. al V-le

PENTRU TOATE STIHURILE ÎNCURCATE

39. De vreme ce stihuri încurcate sînt acele care nu să potrivăsc şir după şir, toate stihurile cîte nu sînt drepte sînt încurcate, dar înaintea tuturora fiind cele în patru, să cade de acolo să facem început.

40. Fiiştecare stih în patru este încheiet de două stihuri drepte, dar trecute unul pintre altul, bunăoar stihul acesta :

Precum o apă cu valuri
Supt o stea ce străluceşte
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă şi luceşte...

este încheiet de două stihuri, care, descurcîndu-să, să prefac într-acestaşi chip :

Precum o apă cu valuri
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă şi luceşte
Supt o stea ce străluceşte...

41. Deci, dar, toate cîte am zis atingînd pricina *apostrofului* şi a lui *ifen* şi a *macroschiliei*, întocmai să potrivăsc şi asupra stihurilor în patru, rămîne numai a arăta :

a) Că după cum să pot face toate şirurile lor cîte de opt silave, asămenea să pot face toate şi cîte de şepte silave, ori două cîte de opt şi două cîte de şepte, bunăoar :

M-am rugat de mii de ori
La poale-ţi să fiu priimit,
Cu acest mănunchi de flori
Ce pentru tine-am gătit. } Pilda 1-i.

Niciodată nu gîndeam
Că te-i schimba aşa îndată,
Căci însuşi mă îngiunghiam,
Ca să-mi iau căzuta plată. } Pilda al 2-le.

b) Că cere trebuinţa la stihurile în patru noima să fie potrivită a nu să încheia în două sau în trei şiruri, ci în patru, ori în opt, ori în douăsprezăce, şi mai departe sau să aibă legătură şirurile dintăi cu cele al doilea, căci altfeli rămîne stihul fără nici un gust, bunăoară :

Eu mă giur că te iubăsc,
Dar la tine n-am crezare. } cu greu a crede.
Ahtul cu care trăiesc
Înţăleg că sfîrşit n-are. } sfîrşit are.

Noima şirurilor dintăi cu noima şirurilor al doilea fiind deosăbită şi neavînd legătura cuviincioasă, zminteşte frumusăţa stihului.

42. Cu cuvînt că orice stih în patru este încheiet din două stihuri drepte (40), nu trebuie să socotim că descurcîndu-să pot rămînea stihuri cu înţălegere, căci la cele mai multe nu urmează aceasta.

43. Stihurile în şasă au cîte un stih drept la început şi al treilea care să potriveşte cu al şasălea (17 b), deci, dar, sînt încheiete de un stih întreg şi de giumătate, bunăoară :

Supt ce stea-s născut în lume
De mă năpădesc anume
    Durerile neîncetat
Şi minunt de liniştire,
Să-l petrec cu mulţămire,
    În viaţa mea nu mi-i dat ?

44. Pentru aceea, dar, orişice am zis asupra celorlalte stihuri atingînd pricina apostrofului şi a lui ifen (afară de macroschilia) întocma să potriveşte şi aici, rămîne numai să însămnăm.

a) Încheierea noimei să nu să facă în stihul dintăi, nici în şirul al treilea desăvîrşit.

b) Că acele trei şiruri dintăi trebuie să aibă rudenie la noimă cu celelalte trei şiruri următoare şi la al şasălea şir să să încheie noima deplin, bunăoară :

Ochii ce ţî să închină
Di-nceput fără pricină
  Şi să roagă lăcrămaţi
Gîndind c-or clipi vrodată
Fără să nu plîng-îndată
  Pentru că nu le mai caţi.

c) Că trei şiruri dintăi şi trei următoare trebuie să să tragă unul di pi altul fără împiedecare şi să aibă cuviincioasă legătură, căci dacă în locul stihului ce s-au arătat sus aş zice :

Supt ce stea-s născut în lume
De mă năpădesc anume
  Durerile cu năcaz ?
Căci am agiuns la o stare
De nu găsăsc alinare
  Nici cînd dorm, nici cînd sînt treaz...

cuvîntul *căci* pricinuieşte împedecare, pentru că desparte şirurile de sus de şirurile de gios şi pricinuieşte de istov stricăciune la noima stihului, iar dacă în locul cuvîntului *căci* să va pune cuvîntul *încît* (rîdicînd o slovă, ca să rămiie opt [*sic*] numai, atunci să face cuviincioasa legătură şi rămîne stihul fără greşală zicînd :

Încît am agiuns la o stare,
De nu găsăsc alinare
  Nici cînd dorm, nici cînd sînt treaz.

45. Ce dar este ştiut că un cuvînt de greşală, ori de nimerire poate să strice, ori să îndrepteze curgerea stihurilor.

46. Căci pentru stihurile slobode, una că neavînd tot o fire cu celelalte asupra chipului alcătuirii, alta că nefiind vrednice de stihurghiie îndelungată, sînt puţin uneltit. Nu mai adaug a zice nimică, ci trec, păşind cu grabă, cătră fiinţa cea adevărată care dă suflet stihurilor tuturor.

Cap. al VI-le

PENTRU FRUMUSĂŢA STIHURILOR

47. Abătîndu-mă puţin din calea aceasta, voi arăta, în treacăt, că stihurile acelea prin care poate stihurgosul grăi mai viu, mai înalt şi mai împodobit sînt dintre stihurile drepte, acele în opt şi în 16 silave, iar dintre stihurile încurcate sînt acele în 4 şi în 6.

Pentru aceea, dar, lăsînd pre celelalte toate asupra acestora, ne vom zăbovi a da învăţături.

48. Podoaba stihurilor este rînduiala, metafora şi asămăluirea, pentru fiiştecare dintr-acestea voi vorovi îndeosăbi.

PENTRU RÎNDUIALĂ

49. Un stih să numeşte cu rînduială atuncea cînd nu are nimică cu care să pricinuiască ciocnire auzului.

50. Deci, dar, di pi canoanele cîte am rînduit să să păzască mai urmează la stihuri şi acestea :

a) Să nu să abată stihurgosul de obiceiul voroavei curgătoare, bunăoar zicînd :

N-am socotit niciodată
Cum că te-oi vedea schimbată...

cuvîntul *cum,* fiind neobicinuit a să pune la un loc ca acesta, supără şi strică sunetul stihului, pentru aceea trebuie să să prefacă acest feli :

N-am socotit niciodată
Că te-oi vedea schimbată...

căci orişicine ar fi avut a grăi noima aceasta, trebuia, negreşit, să o vorovască cu chipul acesta.

b) Un cuvînt să nu fie adesă pomenit, pentru că sluţăşte stihul, bunăoară zicînd :

N-am socotit niciodată
Că mi-i socoti schimbată...

cuvîntul *socotit,* pomenindu-să de două ori, este supărător la auz, pentru că orişicine ar fi avut a arăta în voroavă noima aceasta, trebuia să zică :

N-am socotit niciodată
C-oi gîndi că sînt schimbată.

c) Noima să fie în multe feliuri zugrăvită, pentru că înfrumusăţază stihul, bunăoar zicînd :

De ce te mînii pre mine,
Căci mă pierd cînd cat la tine
Şi-mi ies cu totul din sine,
Pentru că duh nu-mi rămîne.

Şirul al doilea, al treilea şi al patrălea are tot o noimă şi tot o pricină, căci perderea sîmţîrilor, cu ieşirea din sine şi cu lipsa duhului au tot o tălmăcire, dar fiindcă cu chipul zugrăvirii este deosăbit, nu numai că nu să sminteşte stihul, ce încă să şi mai împodobeşte.

51. Acestea cîte arătai asupra rînduielii să întind peste tot feliul de stihuri.

52. Metafora să numeşte la stihuri a potrivi lucrare străină, bunăoar zicînd *amoriul arde,* cuvîntul *arde* este metafora către *amori,* pentru că numai focului îi dat ca să arză.

53. Deci dar pe lîngă canoanele ştiute urmează la stihurile cu metafora :

a) Atît o parte, cît şi ceilaltă parte între lucrurile ce rudeşte metaforaua să nu aibă împrotivire la firea lor, căci să strică stihul, bunăoar :

Fulgerînd cu doi ochi verzi
Şi sufletul îmi dezmerzi.

Cuvîntul *fulgerînd,* cu toate că este lucru strein la puterea ochilor şi ar putea face o metafora minunată, dar fiindcă nu să potriveşte cu firea cuvîntului *dezmerzi,* metaforaua rămîne greşită, pentru că firea fulgerului este de a omorî, ori de a înfricoşa, iar firea cuvîntului *dezmerzi* nici una, nici alta nu cuprinde, pentru aceea mă îndatoresc a preface stihul zicînd :

Tu fulgeri cu doi ochi verzi,
Dar nu omori, ce dezmerzi...

căci dau a înţelege că, de vreme ce fulgeri cu ochii, trebuie să omori, dar că nu omori este iar un sămn al milostivirii tale, asămenea urmează zicînd :

Cu ochii săgeţi răpezi,
Dar nu omori, ci vînezi.

b) Cuvîntul ce va mijloci într-acele două lucruri străine ce încheie metaforaua trebuie să fie o urmare firească ori a unuia, ori a altuia din lucruri, căci altfeli rămîne ra metaforaua, bunăoar :

Ochii tăi inima-mi arsă
Cu oftările ce varsă...

pentru că cuvîntul *oftări,* carele mijloceşte între cuvîntul *ochii* şi între cuvîntul *arsă,* nici este o

urmare firească, nici a ochilor, nici a arderii, deci prefăcîndu-să stihul acest feli :

Ochii tăi inima-mi arsă
Cu văpaia care varsă...

rămîne metaforaua întreagă și negreșită, pentru că cuvîntul *văpaie* să potrivește cu cuvîntul *arsă*, fiind o urmare firească a arderii.

Asămenea urmează zicînd :

Ochii tăi inima-mi arsă
Cu lacrămile ce varsă...

pentru că cuvîntul *lacrămi* este o urmare firească a ochilor.

PENTRU ASĂMĂLUIRE

54. Asămăluirea este o pricină ce să pune drept pildă pricinii cei adevărate a stihului, bunăoar la stihul acesta :

Fața ta chiar ca un soare
Înviie toată suflare.

Soarele este asămăluirea feții, și fața este pricina cea adevărată.

55. Deci, dar, pe lîngă alte canoane a stihurilor la asămăluire urmează și aceasta.

a) Că asămăluirea trebuie să aibă îndestulă potrivire cu pricina cea adevărată, bunăoar zicînd :

Precum o apă cu valuri
Supt o stea ce strălucește
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă și lucește,
Mii de ori cu o clipală
De milă și de mîniie
Mă cufund în amețală
Și mă deștept, mă înviie...

dau a înțălege că clipiturile ochilor să asămăluiesc cu luciturile ce face o apă cu valuri în vreme ce strălucește luna, adăogind a arăta că, după cum apa purtîndu-să cu valuri uneori lucește, și alte dăți întunecă, asămenea și ochii clipind cu milă să închipuiesc că învie, iar clipind cu mînie să închipuiesc că cufundă în amețală. Așijderea urmează în stihul acesta :

Steaua zîuăi cînd răsare
În văpaia cea mai lină
Cîmpii ceriului o mare
Îi mîlește de lumină.
Înaurit răsăritul
Să vede în zori de vară
Înainte de ivitul
Razălor celor cu pară.
Asămenea licafghia
Cu fața cea îngerească
Care poate morți să-nviie,
Frumusăța să-i privască,
Răvarsă o strălucire
Ce îmblînzăște văzduhul,
Încît omul cu răpire
Să privască ș-ar da duhul.

Într-aceste stihuri 8 șiruri dintăi sînt cuprinzătoare numai asămăluiri și celelalte sînt arătătoare pricinii cei adevărate, carili este frumusăța lecavghiei.

b) Că asămăluire este nedespărțită, unită cu metaforaua, cunoscîndu-să din pildele cîte am arătat mai sus cum că asămăluirea este o adunătură de metaforale, carele adunătură are potrivire cu pricina cea adevărată.

56. Rămîne, dar, să zicem că asămăluirile și metaforalele nu pot să fie împrotivite cu pricina cea adevărată, adică di pi cum este lumina cu întunericul, albeața cu negreața, căldura cu răceala și așa mai departe.

57. Aceste ce am vorovit asupra unora din stihuri, atît pentru rînduială, pentru metafora, cît și pentru asămăluire, urmează de obște la toate stihurile și de laudă și de defăimare (ce le zic rimade și satire), cu deosăbire numai că la stihurile de laudă cu cît vra cineva să laude pricina mai mult, cu atîta metaforalele și asămăluirile trebuie să fie mai strălucite și mai presus decît pricinile (di pi cum ne-am încredințat din pildele arătate), iar la stihurile de defăimare cu cît vra cineva să defăime pricina mai mult, cu atîta metaforalele și asămăluirile trebuie să fie mai proaste și mai de gios decît pricina.

Cap. VII-le

PENTRU LESNIREA STIHURILOR

58. După ce am vorovit pentru toate cele cîte înfrumusățază stihurile, vreme este să arăt și că nimic nu folosăsc nici canoanele păzîte, nici metaforalele nimerite, nici asămăluirile potrivite, dacă stihurile vor fi silite la alcătuirea lor și nădușite tot cu un chip de grăire.

59. Pătimăsc stihurile a fi silite în trei chipuri din strîmtoreala numărării (5).

a) Ori că lipsăște un cuvînt ce face legătura între șiruri, bunăoar:

Ochii tăi nu săgetează,
Inima me cum vînează ?

în stihul acesta lipsăște legătura șirului dintăi cu șirul al doilea, deci prefăcînd stihul, zic :

Ochii tăi nu săgetează,
Apoi inimi cum vînează ?

și acest cuvînt *apoi*, făcînd legătura cuviincioasă, lesnește stihul și îl face curgător.

b) Ori că este un cuvînt ce nu prinde loc acolo unde să află și strică stihul cu totul, bunăoar zicînd :

Ochii ce nu să privăsc,
Înfiorați să urăsc.

Cuvîntul *înfiorați* nu prinde cît de puțîn loc, măcar că este un cuvînt ce să dă asupra ochilor. Deci puind alt cuvînt în loc, carele să prindă loc, zic :

Ochii ce nu să privăsc,
Să uită și să urăsc.

c) Ori că este încurcătură între cuvintele șirurilor și să strică stihul, bunăoar :

Și ca să fac biruință neamurilor lumii toate,
Să nu iei sama urmării feciorului tău să poate ?

În șirul acest de pe urmă încurcătura cuvîntului *să poate* (carele trebuie să fie la început, iar nu la sfîrșitul șirului) face tot stihul urît, deci, dar, pentru ca să să îndrepteze trebuie să să prefacă într-acestași chip :

Silindu-te prin războaie, ca să biruiești mereu,
Să poate să nu iei sama faptelor fiului tău ?

60. Nu mai puțină stricăciune aduce la stihuri și neschimbarea chipului graiului, bunăoar :

Perzînd pe cel ce iubăsc,
Îl cinstesc și-l prea doresc,
Nădejde nu-mi mai rămîne.

Șirul de al doilea, avînd tot un feli de grăire cu șirul dintăi și îndesît fiind cu cuvîntul *și*, samănă a fi o prisosîre și întărire zădarnică a noimii cuvîntului *iubăsc*, deci pentru ca să să îndrepteze

stihul acesta trebuie să să curăţască de meteahna ce are şi să să prefacă într-acestaşi chip :

Perzînd pe cel ce iubăsc,
  Căci nădejde nu-mi rămîne...

61. Toate cîte am zis pînă acum, atît asupra podoabei stihurilor, cît şi asupra chipului de a scăpa de greşelile ce le sluţăsc, să întind nu numai asupra feliurilor de stihuri cîte am pus drept pildă, ci încă şi peste toate celelalte cîte s-au însămnat.

VERSURI ORIGINALE

ROBIREA

De ce te mînii pre mine,
Căci mă perd cînd cat la tine
Şi-mi ies cu totul din sîne,
Pentru că duh nu-mi rămîne.
Au nu ştii, dulce lumină,
Ochii mei că ţî să-nchină
Şi că la a ta ivire,
Tulburaţi de-a lor răpire,
Ca oglinda drept soare
Clipind plină de-nfocare,
Cu gene înlăcrămate
Spui că inima să bate ?
Au sîmţîrea nu te-nvaţă,
Îngerul meu cel de viaţă,
La durere sîmţîtoare
A fi mai cu îndurare
Ş-a te-nchipui pre tine
Pătimaşă ca şi mine,
Ca să vezi din ce pricină
Ochii mei ţî să închină ?
Căci cînd cat într-a ta faţă
Cu răpirea ce-mi dă viaţă
Şi tu îmi faci chip cu blîndeţă
Spre sînul cel de albeţe,
Atunci patima mă-nghie
La ochii ce mă învie

Să caut fără clipire
Şi să cei milostivire.
Ce, dar, de cunoşti drept vină
Ochii mei că ţî să închină,
În oglindă întăi te cată
Ş-apoi îmi fă giudecată.

TÎNGUIRILE

La mezul nopţii oftînd mă trezăsc,
Nenorocirile să-mi tînguiesc
Şi ceriului, ce revarsă senin,
Să mă plîng cu lacrămi şi cu suspin
Că-n lumea aceasta dintru-nceput
Priveliştе durerii m-am născut
Şi pentru mine a fi fericit
Cu totul nădejdile m-au părăsit.
În vremea aceea cînd ceriul lin
Cu jăl' ascultă a omului suspin
Şi luna duioasă la a lui plîns
Vede durerile ce l-au cuprins,
În ceasul nopţii cel mai liniştit,
Ah, pentru un suflet nenorocit,
Ce sătul de lume şi de a trăi,
Va năcazurile a-şi tîngui,
Atunci mă deştept, di pi obicei
Cu lacrămi la cer milă să cei
Şi pînă ce zori de zîuă răsar
Eu mă lupt cu gîndurile amar.
Dar nici Dumnezău nu s-au îndurat
De lacrămile cîte am vărsat.

PEIREA

Acum să sfîrşiră toate
Cîte bietul suflet poate
A mai suferi oftînd,
Căci ceasul cel de peire
Au sosît fără de ştire.
Cînd nici îmi trecea prin gînd,
Vicleana bucurie,
Carii în ticăloşie
Un minunt m-au amăgit,
Ca umbra să răsîpiră
Şi inima-mi răniră
Ca un fulger otrăvit.
Ah, şi norocul mă lasă
Într-o stare ticăloasă
Şi cuprinsă de durere
Numai că să împlinească
Pofta sa cea tirănească
Să petrec tot cu oftări.
Ceriurilor încumplite,
Acestea doar mi-s menite
De la voi să mai aştept :
Să faceţi oltar de jele
Pedepsălor celor grele
Pe ticălosul meu piept.

CATINCA

De porţi fire omenească
Supt a tale frumusăţă
Şi sîmţîre sufletească
Înstemată cu blîndeţă,
Ascultă glasul cu jele
Perdutei inimii mele
Ce sloboade din durere
Strigînd fără mîngîiere,
  Catinco, fii milostivă !
Şi supt a ta strălucire,
Ce toţi comiţii apune,
Priimeşte drept jărtfire
Vecinica mea plecăciune
Dînd nădejde de-nviere
C-un sănin de mîngîiere
Unui suflet ce-ţi dă slavă
Strigînd cu ah de otravă,
  Catinco, fii milostivă !
Întreabă a ta sîmţîre,
Ca un Hristos, de-a mea parte
Şi vezi a sa hotărîre
Priimeşte a mea moarte ?
Ori numai de împetrire
O vrei ca o răsplătire
Unei inimi ca să piară
Ce strigă cu ah de pară,
  Catinco, fii milostivă !

Vezi ochii tăi ce rănire
Pot a-mi pricinui mie
Cînd să răpesc cu răpire
Şi-mi arată a lor urgie,
Atunci a mei cu-nfocare
Căutînd la a lor soare
Şi aprinşi cu ah de pară
Zic cu lacrime amară,
  Catinco, fii milostivă !
Iar, de eşti din cer zidire
Cu fire dumnezăiască
Şi porţi a ta strălucire
Supt sîmţîrea îngerească,
C-o clipală de zîmbire
Arată milostivire
Unei inimi fără parte
Ce strigă cu glas de moarte,
  Catinco, fii milostivă !
La oltarul feţei tale,
Unde ceriul să preface,
Priimeşte jărtfă de jele
Ce inima mea îţi face
Şi fără posomorîre
Arată-te cu sîmţîre
La a unui suflet pară
Ce strigă gata să piară,
  Catinco, fii milostivă !
Glas de deznădăjduire
Unde moartea să vesteşte
Auzi cu ce tînguire
Patima îţi zugrăveşte,
Şi tu, o, dumnezăire,
Arăţi nemilostivire
La a inimii durere
Strigînd fără mîngîiere,
  Catinco, fii milostivă !
Sfîrşeşte, nemilostivă,
Duhul tău cel de-mpetrire
Şi nu mai sta împrotivă
La raiul de fericire

Ce sufletul meu îţi cere
Să-i deşchizi după plăcere
Pentru focul care varsă,
Strigînd din sîmţîrea arsă,
  Catinco, fii milostivă !
Ce, dar, ce, vrei a me moarte ?
Să cade dumnezăirea
Pentru suflet fără parte
Să-şi uite milostivirea
Şi să vadă muritorul
Ce-l chinuieşte amoriul
În văpaia cea mai mare
Strigînd cu ah de-nfocare,
  Catinco, fii milostivă !
Fără a da mîngîiere
Cu vrun chip de mulţămire
La a inimii durere,
Ce arde a sa sîmţîre,
Firea, dar, cea omenească
Tot muritorul să slăvească
Ce în năcaz şi în chinuri
Strigă cu ah de suspinuri,
  Catinco, fii milostivă !
Stăpîna mea, încetează
A unui rob chinuire
Şi supt scaunul de rază
Dă-i umbră de liniştire,
Unde sîmţînd alinare
La durerea lui cea mare
Strigă, o, dumnezăire,
Nu cei altă fericire
  Cînd Catinca-i milostivă.
Şi la a tale picioare,
Închizîndu-să mormîntul
De-un amor fără uitare,
Să-ţi arate giurămîntul
Puteri cereşti, îngeri, soare.
Atunci nu schimb a mea stare
Cu a voastră fericire
Ce-arătaţi cu strălucire
  Cînd Catinca-i milostivă.

LUMEA

Pre marea lumii această lată,
În care omul cu ah înoată,
S-au cunoscut că nu poate să fie
Nici un lucru cu statornicie,
Căci atunci cînd s-arată mai lină
Şi veseleşte cu vro pricină,
Îndată furtună să scorneşte
Şi, după ce văzduhul negreşte,
Întregi munţi de valuri înspumate
Umflă din prăpastii adîncate,
Şi, vărsînd, soarbe în adîncime
Orice putere, orice mărime.
Nenorocit omul să uimeşte
Înţălegînd că să prăpădeşte,
Fără a nădăjdui mîntuire
În vîrtejul acel de peire.
Stîncile i să par a fi moarte,
De maluri văzîndu-să departe,
Şi holburile neînfundate,
Mormăituri de ape tulburate.
Cine gîndeşte într-acea dată
La ticăloasa amurezată
Ce plînge pe maluri despletită,
Cu inima de ahturi rănită ?
Sau cine gîndeşte la soţie
Ce, hotărînd să moară de vie,
Fără nici o cruţare de viaţă
Să cufundă cu pruncii în braţă ?
O, lume, lume amăgitoare,

Ce te-nvîrteşti din stare în stare
Şi undeşti pre om ca o vicleană,
Spune-mi de ce eşti aşa tirană ?
Pruncii, născîndu-să, lacrămi varsă,
Tinerii per cu inima arsă,
Vîrsnicii vieţuiesc cu suspinuri
Şi bătrînii să topăsc în chinuri.
Arată-mi şi spune-mi în ce stare
Poate găsî liman de-alinare
Ticălosul om ce, cît trăieşte,
Pe uscat înoată şi în stînci loveşte ?
Înalte, Doamne, ce faci dreptate,
Pentru ce omul să rabde toate
Şi să nu poată să să omoare
Cînd nu este alt chip de scăpare ?
Slab fiind, cu lesnire s-înşală,
Şi oftînd gustă a lumii fală,
Fără a mai gîndi că orice slavă
Pre pămînt este numai otravă.
Căci nu poate a fi bucurie,
Nici cinste, nici amori, nici bogăţie,
Nici stăpînire, nici înălţare,
Nici mărime cu îndelungare,
Că toate să trec într-o clipală,
Lăsînd pe om în starea cea goală.
Numai prietenul cu unire
Este o zare de fericire
Ce are omul drept alinare
La orişice feli de întîmplare.
O, prieteşug, rai de plăcere,
Ce te începi numai din vedere
Şi eşti păstrat şi după orbire
Şi ispitit în nenorocire,
Spune-mi unde lăcuieşti anume,
Ca să te caut în toată lume,
Să dau prin foc, prin apă, prin pară,
Ca să mă lipăsc de-a ta aripioară.
Şi petrecînd într-a tale braţă,
Voi răbda şi scurtare de viaţă
Şi mă voi lipsî de orice bine
Numai ca să te aib lîngă mine.

NUME

Acest foc ce dinadins
În suflet tu mi-ai aprins
Nu să va mai potoli
De-acum pînă ce-oi muri.
Inima mea s-au priimit,
Din ceasul ce te-au iubit,
Ca să rabde orice rău
I-a fi scris pe pieptul tău
Avînd lucru hotărît
A-ţi robi pînă-n sfîrşit.

NUME

Cu a feţăi tale rază
Soarele s-asămenează,
Atunci cînd să pogoară
La sfinţitul de vară
Seninînd cu mîngîiere
La a tuturor vedere.
A ochilor tăi ivală,
Cu blîndeţa ce ne-nşală,
Năvălind cuprinşi de gene
Săgetează din sprîncene.
Duhul tău ce legiueşte
Pravili ce lumea primeşte
Robeşte cu biruinţă
A sîmţîrilor fiinţă
Adunînd într-o unire
A tuturor proslăvire.

DARUL

Un trandafir ţi-am ales
Din florile ce am cules
Cu mîna mea azi în zori.
Şi ţî-l trimăt, îndrăznesc,
Ca un sămn că te doresc
Într-un ceas de mii de ori.

OCHI FRUMOŞI

Doi ochi porţi
Ce fac morţi
  Ca nişte gelaţi.
Şi arunci
Tot în munci
  Pre amurezaţi.
Nu-i opreşti,
Ci-i porneşti
  La săgetături.
Să pornesc
Şi robesc
  Pre toţi cu-a lor nuri.
Dar măcar
Că au dar
  De pot chinui,
Mă primesc
Să robesc
  Lor pîn' ce-oi muri.

NUME

Cătaţi de vedeţi minune,
Răsăritul cum apune
    Şi apusul luminează
Arătîndu-să în fire
Un comit cu strălucire
    Ce-i încungiurat de rază.
Soarele să umileşte
Văzînd pe cît străluceşte
    Cu lumină înfocată
Adunînd într-o unire
Pentru a ta proslăvire
    Pînă la margini lumea toată.
Nu-i dat la om să-l privască
Fără să nu dobîndească
    Un năstav de-nchinăciune.
Dorit fiind la oricine
Cît a trăi să să-nchine
    Cu vecinica plecăciune.

RĂSPUNSUL

Nu ştiu floare este asta, ori amori în strai schimbat,
Căci cu mirosul o dată în sîmţîri foc mi-au băgat.

MOARTEA PĂRINTELUI DUMISALE VORNICULUI COSTACHI CONACHI LA 1803, MART ÎN 7

Cum ţ-oi spune, surioară, toate cîte pătimesc,
Ca să înţălegi pre larg că n-aş vre să mai trăiesc.
Toate rălele unite asupra mea să pornesc
Şi-a găsî vro izbăvire nu pot să nădăjduiesc.
A tale lacrămi cu-a mele s-au adunat la un loc
Şi cu ele să adapă cumplitul nostru noroc.
După ce-am perdut o maică pre care n-am cunoscut,
Răpind-o cumplita moarte îndată ce m-au născut,
Zic, cum că în braţăle sale, în care eram lipit,
La sînul acel de viaţă, unde şedeam adormit
Şi răsuflam în odihnă răsuflul ei cu suspin,
În vreme ce, ca-ntr-un leagăn, mă ţînea ascuns în sîn,
Văzîndu-să că-i aproape de cumplitul ei sfîrşit,
Zicea cu un glas de jele, de suspinuri năduşit :
„Ah, fiiule preaiubite, cît eşti de nenorocit,
Că n-am viaţă-ndelungată, ca să fii nedezlipit
Din braţăle maicii tale în care eşti adormit,
Căci ceasul naşterii tale cu moartea mea s-a unit.
Cine ştie cine-ar creşte rodul pîntecelui meu ?
Ah, ceri, dăruieşte-i viaţa care acum perd eu !
Dar de vreme ce să naşte în ceasul acest cumplit,
Şi el ca mine a să fie, în lume nenorocit."
Acestea zicînd, la urmă, la sînul ei m-au cuprins
Şi strîngîndu-mă în braţă, cu plîns ochii au închis.
O, ceas de nenorocire, o, ceas cumplit şi amar,
Moarte, ce nu mi-ai dat mie acel otrăvit pahar !

M-aş fi îngropat cu mama, alăturea-ntr-un mormînt,
Şi oasăle-amîndurora s-ar fi făcut un pămînt !
Într-acel loc de scăpare, putrezi acum amîndoi,
N-aş mai suferi în lume nici ah, nici chin, nici nevoi.
Nu s-au supărat norocul a mă goni păn-aici,
Ce, văzînd că la răbdare toate să par a fi mici,
S-au silit, nelegiuitul, a mă deznădăjdui
Şi mi-au răpit de iznoavă o maică ce-oi pomeni
Pînă la sfîrşitul vieţii, ce-l aştept din ceas în ceas,
Căci la pedepsîle mele, liman altul n-au rămas.
Dar ce văd ? Ah, vai de mine, sfinte stele, sfinte cer,
Cum pot fiii să trăiască cînd părinţii lor toţi pier !
Şi tatăl nostru ne lasă ? O, înalte Dumnezău,
Pentru ce atîtea răle asupra capului meu !
Doamna simţirilor mele, îmbunătăţită sor'
Întinde-mi spre mîngîiere mîna ta să mă omor
Şi dimpreună cu mine, unindu-te într-un dor,
Tot un mormînt să închidă un tată, un fiu şi-o sor'.
Adu-ţi aminte, leliţă, de ceasul acel cumplit
În carele tatăl nostru de moarte era gonit
Şi, ca cînd vedea sfîrşitul, striga la toţi agiutor,
Zicînd : „Fiicilor iubite, nu mă lăsaţi, c-oi să mor,
Şi rămîneţi făr' de tată, veţi petrece cu amar,
Căci vai de fiii aceia care gustă acest pahar !
Încă cît eraţi în faşă, săraci de maica aţi rămas
Şi eu v-am purtat de grijă pîn-într-acest cumplit ceas.
Ştiţi că din copilărie părinteşte v-am iubit
Şi-n braţăle aceste slabe cu toţii v-aţi odihnit
Şi că, cît am fost în viaţă, pentru voi m-am ostenit,
Căci vram să vă văd în stare încă cît aş fi trăit.
Preiubite fiu Costachi, făr' de mine-i să rămîi
Şi greutăţile casei tu eşti dator să le ţîi.
Toate sfaturile mele să le păzeşti neclintit,
De vrei să cîştigi în lume nume cum că eşti cinstit.
Pildă mai vederată că-n lume cît am trăit
M-am luptat ca într-o cursă în care eram oprit
Numai pentru mîntuirea celor neagiutoraţi,
Numărînd drept datorie a-i socoti că-mi sînt fraţi.
N-am feştelit niciodată mînule mele-n argint,
Ca să calc ori peste pravili, ori ţara, ori giurămînt.
Nu mi s-au spurcat auzul cu zădarnici măguliri,

Ca să dobîndesc iubirea jăcaşelor stăpîniri.
Iar acum s-au sfîrşit toate, poronca lui Dumnezău
Mă cheamă să mărg acolo unde-i gătit locul meu.
O, cinste, o, slavă a lumii, umbrită zădărnicie,
Depărtaţî-vă de mine şi rămîneţi cu cei vii.
Acum s-au rădicat ceaţa ce întunecă pre om
A nu cunoaşte că moartea este cel mai dulce somn.
O privăsc fără de frică, cu ferul cel sîngerat."
Acestea zicînd, cu jele, lîngă dînsul ne-au chemat
Şi, luîndu-ne în braţă cu un dulce sărutat,
Lăcrăma pe faţa voastră, pre care sta răzămat
Ş-a lacrămilor şirlioare scurgîndu-să pe obraz
În uimirea ta cea mare făcuse peptul tău iaz.
Atunci i s-au cernit faţa şi ochii s-au tulburat,
Cu mîinile gălbenite şi cu tot trupu-ngheţat,
Cu glas de moarte la urmă căutînd cu ochi miloşi
Abia au pucat a zice : „Ah, rămîneţi sănătoşi !"
Şi cu greu, clipind de jale, părinteşti ochi au închis.
Plîngeţi, plîngeţi, surioare, căci mormîntul s-au deschis !
Preiubitule părinte, unde mergi şi cui ne laşi,
Priimeşti-ne cu voie ca să-ţi fim ţîia urmaşi !
Moarte tuturor urîtă, iar nouă liman dorit,
Adapă-ne cu paharul cu care ne-ai sărăcit !
Nu ne mai lungi viaţa, ce-o socotim de prisos,
Dacă ne-ai răpit, cumplito, părintele cel milos !
Dar ce văd, înalte cer, surorile-au leşinat,
Una o văd înlemnită, ceilaltă-i o-ngheţat !
Amîndouă nu răsuflă lîngă părintele lor,
Ah, prietenilor, daţî-mi un cuţît să mă omor !
De care întăi să caut, la cine să năzuiesc,
Surorilor să dau viaţă, ori pe tata să bocesc ?
Nu să încape răbdare unde toate s-au sfîrşit
Şi pară să nu sloboadă focul cel înăduşit.
Vezi-le cum stau căzute preste iubit tatăl lor,
Unde înecate în lacrămi mor, învie şi iar mor.
Cu trupule-ngheţate, cu ochii încremeniţi,
Cu feţăle-ngălbenite şi cu obrajii cerniţi,
Cu mîinile răstignite, cu zulufii răschiraţi,
Cu buzăle înnegrite şi cu dinţii încleştaţi,

Amîndouă, înlemnite, ochişorii le-au apus,
Ah, Dumnezăule sfinte, la cîte azi m-ai adus !
Un tată stă în năsălie, două surori mor,
Şi eu să le duc la groapă sfinte trupurile lor ?
Doamne, Doamne, nu mă duce la acel amarnic ceas,
Ce scurtează-mi cu grăbire zilele ce mi-au rămas.
Dar, vai mie, fraţi prieteni, pe tata-l duc la mormînt,
Şi surorile amîndouă stau căzute pre pămînt !
Să le las în leşinare şi la-ngropare s-alerg,
Ori rămîind lîngă ele sudori de moarte să şterg ?
Nu-i chip cineva s-aleagă cînd sîmţîril' amorţăsc,
Trezîţî-vă, surioare, căci pe tata îl pornesc.
Dacă agiutorul lumii nu v-a putut mîngîia
Şi vaietul tuturora nu v-a putut învia,
Încai glasul unui frate la sfîrşitul ce aştept
Străbată cu lenevire lăcrămatul vostru pept
Şi spuie inimei voastre că ceasul acest amar
Între fii şi între părinte rămîne pe veci hotar.
Atîta am putut zice şi îndată răsărind
Ca din nişte visuri răle în care zăceaţi dormind,
Aţi întrebat unde-i tata şi văzînd cum îl ducea
Spre mormîntul îngropării cu norodul ce-l bocea,
Ca dintr-un trăsnet cu pară inimile s-au aprins
Şi alergînd cu grăbire năsălia aţi cuprins.
Amîndouă dezbrăcate şi cu zulufii răscol,
Cu părăile de lacrămi, ce curgea pe peptul gol,
Cu feţîle ovilite şi cu părul despletit,
Cu buzele vineţîte şi cu capul dezvălit,
Cu sprîncenile căzute, cu ochii de plîns răniţi,
Cu genele răsîpite şi cu obrajii cerniţi,
Cu palmele preste faţă lovindu-vă nencetat,
Strigaţi cu suspin de jele : „Ah, tată, cui ne-ai lăsat !
Înstrăinaţi de la tine, într-a cui mînă ne laşi,
Două ticăloase fiice şi un ticălos urmaş !
Aceasta îi pompa lumii, pînză în loc de caftan,
Năsălia drept caretă şi săcriul drept rădvan ?
Preoţii cîntînd şi psalţii în loc de miterhanea,
Ştofa ce te învăleşte în locul de feregea ?
Făcliile dinainte în loc de alai gătit
Şi tămîia vestitoare tuturora c-ai murit ?

Mormîntul în locul curţii, ţărnă în loc de divan,
Năfrămile spînzurate şi veşmîntul drept erchian ?
Tată, nu te îndura, ah, tată, primeşte-ne să venim
În mormîntul tău odată să ne întovărăşim,
Decît cu petrecerea vremii îndelungat năcăjiţi,
Să plîngem unul pre altul, pînă ce-om fi mistuiţi.
Acolo de împreună să petrecem mulţămiţi,
Căci alt loc de fericire nu-i pentru nenorociţi !"

DEZNĂDĂJDUIREA

Moarte, moarte, ce nu vii,
Să mă iei dintre cei vii
Şi în mormînt să m-arunci,
Ca să scap de-atîtea munci ?
Vino, vino, de mă ia,
Căci tu eşti scăparea mea.
Nu gîndi doar că doresc
În lume să mai trăiesc
Şi că mi-au fost de plăcut
Viaţa cît am petrecut.
Toate celea m-au gonit,
Toate m-au împotrivit
Şi vrun bine, de-am gustat,
Cu ah l-am răscumpărat.

NUME

Cum mai pot face răbdare,
  Inimă, mi-i de mirare
Aşteptînd cu prelungire
  Să găsăşti milostivire.
S-au sfîrşit şi nu să poate
  Să mai găsăşti tu dreptate
Avînd toţi drept bucurie
  Să fii pururea urgie.
Năcăjăşte-te, suspină
  Şi te arde fără vină,
Dînd tuturor a-nţelege
  Că la tine este lege
Răbdare s-arăţi la moarte
  După ce ai iubit foarte,
Avînd numai bucurie
  Că pei în statornicie.

NUME

Cînd să să fi adunat
  Lacrimile ce-am vărsat,
    Din ceasul ce te-am iubit,
Ai vedea curgînd părău
  Pe ticălos peptul meu
    Ce pătimeşte cumplit.
Suspinuri de-aş număra
  De cîte ori ai ofta
    Numai la tine gîndind
Ai vedea un foc aprins
  Ce să hrăneşte cu plîns
    Şi să întarătă oftînd.
Numai inimioara ta
  Nu să poate-ndupleca
    Să mă mîngîie măcar
După atîta oftat
  Cu care te-am supărat,
    Fără să cunosc vrun har.
Răsplătire vei lua
  La neîndurarea ta
    Într-un ceas de mii de ori,
Atunci cînd te-oi giudeca
  Chiar di pi inima ta,
    Căci ai vrut să mă omori.

IATACUL

Într-acest sfînt loc
  Am avut noroc
    Să mă odihnesc.
Dar nu mi-a fost scris
  Ca să fiu cuprins
    La sînul frăţăsc.
Vai de tine, om,
  Că şi treaz, şi-n somn
    Rău te chinuieşti.
De nu dormi, oftezi,
  Iar de dormi, visăzi
    Cîte pătimeşti.

NUME

La obrazul ce fireşte
  Cer cu stele-nchipuieşte
Urmează să să robască
  Orice fire omenească,
Căci ochii ce săgetează
  Ca luceferii cu rază
Supt două arce-nghinate
  Inimile ţîn legate.
Aerul ce abureşte
  Dintr-un sîn ce izvorăşte
Nuri, blîndeţă şi dulceaţă,
  Morţilor încă dă viaţă.
Dar evghenia ce are
  Ca un ifos de-ndurare
Robind placul şi sîmţîrea
  Pleacă toată omenirea
A priimi cu bucurie
  Jertfă în veci la ea să fie.

NUME

Eram hotărît să mor
 Şi să nu mai fac amor,
Lunecîndu-mă a gîndi
 C-oi trăi fără a iubi.
Ear acum dac-am zărit
 Ochii tăi ce m-au răpit,
Nu pot a tăgădui
 Că mori de nu te-oi iubi.
Căci numai la ochii tăi
 Au fost scris ochilor mei
A să închina curînd
 De vreme ce foc aprind.

MORUZ-VOIEVOD [1]

Slava ce-ntovărăşăşte
Lucrurile minunate
Acum iarăşi îţi găteşte
Cununi de flori nestricate
Şi pomenirea ce scrie
Cu slove nevindecate
Faptele cu vrednicie
Ce-n lume ai răvărsate,
Astăzi inimile adună
Şi într-un gînd le uneşte,
Ca să-ţi aduc-o cunună
Ce-n veci nu să vestejeşte,
Fiindcă are-mpletită

---

[1] Alexandru Moruzi a fost un domnitor tipic feudal, pe care chiar istoriografia burgheză l-a caracterizat drept *„fire lacomă şi prădalnică"*. El a domnit între anii 1792—1807, de trei ori în Moldova şi de două ori în Muntenia.

În această odă, Conachi, pe atunci tînăr boier, face portretul domniei luminate, sprijinită pe legi, cu spirit de ordine, de milă şi de dreptate, idealizînd pe domnitor nu numai pentru unele calităţi de bun gospodar, ci, mai cu seamă, pentru avantajele pe care sconta să le dobîndească de la noul domn. Poezia este scrisă în vremea celei de a doua domnii a lui Moruzi în Moldova (1802—1806) şi face aluzie la unele îmbunătăţiri efectuate în acest timp în domeniul aprovizionării cu apă a oraşelor Iaşi şi Focşani, la unele măsuri cu caracter juridic, precum şi la aşezămîntul fiscal din 1804, prin care se introduce mai multă stabilitate în perceperea dărilor, fixînd plata birului în patru rate anuale (ciferturi) şi reducînd unele dări suplimentare (agiutorinţele) (n. ed.).

Toată starea boierească
Din dragostea ce-i sădită
În inima omenească.
Norodul ce lăcuieşte
Supt a ta oblăduire
Adevărat te numeşte
Limanul de mîntuire,
Căci orişice feli de bine
Şi orişice uşurare
Le-au dobîndit de la tine
Cu multă îndestulare.
În vremile răzvrătite,
Cînd ardea foc de peire,
Toate era vînzolite
În cumplita răsăpire.
Ah, atunci cînd deopotrivă
Tatăl căta iubiţi fii,
Şi pre maica milostivă
N-o găsa săraci copii
Moartea cu torsă[1] aprinsă
Ardea, frigea toate celea
C-o lăcomie nestinsă,
Aducătoare de jele.
Te-ai arătat şi, îndată,
Ca un luceafăr de vară
Rădicînd negura toată
Ai adus senin în ţară.
Ne-ai priimit dinainte
Luminatei feţei tale,
Asăminea ca un părinte
În ferbinţi braţăle sale.
Îmblînzînd sălbăticiea
Răzmeriţei tulburate
Cu pacea care învia
Neguţătoriile toate.
Ah, dar, din nenorocire,
Am perdut atunci îndată
Comitul cu strălucire
Ce rareori să arată,

[1] Pentru *torţă*.

Fiind tras cu-a sa lumină
Cătră Ţara Muntenească,
Ca cu faţa sa cea lină
Ş-acolo să strălucească.
Nu ne rămîne putere,
Iroule proslăvite,
Să spunem fără scădere
Izbînzile fericite
Ce ai săvîrşit în lume
Cu biruinţi luminoasă,
Înviind slăvitul nume
Ce-n istorii să-ngropasă.
Atîta putem a scrie
Că s-au vederat prin tine
Că pot iroii să fie
Viteji făcători de bine,
Căci din mijlocul oştirii
Ce pre om sălbăticeşte,
Atunci cînd ghimpul simţirii
În inimă amorţăşte,
Te-ntorceai cu bunătate
Şi luînd ţării aminte
Cu mînule înarmate
Lăcrămai ca un părinte,
Încît sprintena săgeată
Cu care-ndemnai ostaşii
Îţi rănea inima-ndată
Ce omorea vrăjmaşii.
Nu te-ai mărginit, stăpîne,
În faptele arătate,
Ce pornindu-să de sine
Fireasca ta bunătate
Ca izvoarele ce curg
Cu neoprită pornire
Rupînd orice iezătură
Le stă cu împotrivire.
Ai călcat făr' de sîială
Preste orice greutate
Şi ne arăţi în ivală
Alte urmări luminate.
Di pi ce cu-ndestulare

Din milă cu bunătate
Aduci apă curgătoare
În oraşele-nsătate
Şi cu multă cheltuială,
Puind toate în lesnire,
Nu cruţi nici-o osteneală
Pentru-a noastră mulţămire.
Apoi caţi cu oţărîre
La cumplita lăcomie
Ce-mpilează cu hrăpire
Şi pre nevinovăţie
Şi făcînd o aşăzare
Tuturora vederată,
Ca să ştie orice stare
Că nu poate fi-ncărcată,
Ai lesnit cu păsuire
Darea birului în ţară
Şi cu dreaptă cumpănire
Ai făcut-o mai uşoară.
Ai surpat din rădăcină
Cumplitele asuprele
Ş-ai pus hatam de vină
Celor ce-or căta la ele.
Ai oprit şi sămeţîia
Cu pilde de-ndurare,
Dînd năstav de volnicie
Sufletelor cu-nfrînare
Fiind jelţul tău scăpare
La prostimea uşurată
Şi liman de-mbrăţoşere
Săracilor ce eşti tată.
Nu adormi privegherea
Ce-i alăturea cu tine,
Nici să lasă în părerea
Vestitorilor de bine,
Ce prin ispiţi nesfîrşite
Oblicind orice urmare,
Îndreptezi cele greşite
Şi pui cele bune-n stare.
Căci în marginile toate
Pînă la jîlţul stăpînirii

Ţii line, dar încordate
Frîile oblăduirii.
Şi păstrezi nedepărtată
De lîng-a ta strălucire
O dreptate neplecată
La a inimii simţire.
Nu deosăbeşti obrază
În vreme de giudecată,
Nici bogatul împilează
Pre văduva apărată,
Ce păzind o cumpănire
În stările lumii toate,
Giudeci fără părtinire
Di pi lege cu dreptate.
Deci, dar, primeşte, stăpîne,
Toţi supuşii să s-adune,
Să cădem azi cătră tine
Cu smerită plecăciune
Şi să-ţi punem dinainte
Ca o dreaptă mulţămire
Titlul cum că eşti părinte
Tuturora cu iubire
Şi să scrim mărturisirea
Inimilor noastre toate
În vecinica pomenirea
Vacurilor depărtate.

UNIREA DE LA 806

Vrăjmaşii toţi într-un sfat
Asupra mea s-o-narmat
Şi de moarte mă gonesc,
Pentru că eu te iubesc.
Îmi zic că sînt vinovat,
Căci la dînşii n-ai cătat,
Gîndind că ne-or despărţî,
Di pi ce ne-or îngrozî.
Dar nu ştiu că dorul meu
Îi să mor la sînul tău
Şi c-oi răbda într-acel loc,
Viu fiind, să ard în foc.
Stăpînă, nu te-ndura
Să mă dai din mîna ta,
Las' să vie înadins,
Căci cu moartea sînt deprins
Şi fără frică-i aştept
Să mă săgetez-în pept,
Ca să cunoască atunci
Că mai bine-oi muri-n munci
Decît să mă despărţăsc
De îngerul ce slăvesc.

[INIMĂ, MAI FĂ RĂBDARE]

Inimă, mai fă răbdare
Şi la această-ntîmplare,
Căci răbdarea la durere
Îi o mare mîngîiere.
Ah, nu-mi mai zice răbdare,
Căci aprinzi foc şi mai mare.
Din răbdare în răbdare
Mai pute-oi scăpa oare ?
Lumini lipsind din vedere,
Ochii au vro mîngîiere ?
Suflet de trup să desparte
Şi să-ncape altă moarte ?

ÎMPUTĂCIUNEA

Amori, spune-mi ce-am greşit
În vreme cît te-am slujit,
De mă arzi ca un gelat
Fără să fiu vinovat ?
Tu mi-ai zis că-i fericit
Tot omul ce te-au iubit
Şi că n-oi putea să fiu
Şi nesîmţîtor şi viu.
Vezi rălile ce-ai făcut
Unui om ce te-au crezut !

TÎNGUIREA

Doamne, giudecător drept,
Vezi ce foc îmi arde-n pept
Şi la ce stare-am venit
Din pricină c-am iubit.
Ah, vicleanule amori,
Prietene vînzători,
Tu ai rădicat cuţît
Asupra cui te-au iubit
Şi în inimă ai dat,
Fără să fiu vinovat.
Săraca, cît oi trăi,
Nu s-a mai tămădui,
Pentru c-au rămas înfipt
Fierul tău cel otrăvit.

NUME

Minune lumii tu ești,
  Căci, cînd cați, inimi rănești,
Avînd dar de sus să poți
  Și de la moarte să scoți.
Rob îți sînt și voi să-ți fiu,
  Căci iubindu-te sînt viu,
Iar a m-avea depărtat
  Zi că mă ai și-ngropat.
Orice vrei, pîn' să și mori
  Pentru-a tău singur amori,
Am hotărît să primăsc,
  Numai ca să te iubăsc.
Răbdare nu pot să fac
  După boala care zac,
Avînd înfiptă în piept
  Săgeata de cînd aștept.

POCLON

Stăpîna mea, priimește
Darul care îți jărtfește
O slugă ce te slăvește.

POCLON

Primeşte cu suflet lin
Stihul care îţi închin,
Căci îi făcut din suspin.

VISUL AMORIULUI

Gîndul meu fiind la tine de-a pururea sprijinit
Şi de sînt la închisoare de tine nu-s despărţit.
Sufletul meu îi acolo unde şi tu lăcuieşti,
Şi inima ce să bate, căci de lîngă ea lipsăşti,
Altă nimic nu doreşte decît ceasul fericit,
Întru carele să sîmptă că de dînsul te-ai lipit.
Ah, Doamne, ce năcaz mare a iubi ş-a fi închis,
Dar ce ameţală-i asta de care mă văz cuprins ?
Au întunecat văzduhul, ochii mi-au painjănit,
Am rămas uimit pe gînduri, nu mă lăsaţi, că-s perit !
Iată, o femeie vine, cu veşmînt preastrălucit,
Chiar ca soarele cînd iese, vara, despre răsărit.
Trupul ei părea că este alcătuit chiar de duh,
Căci mă prevedeam printr-însul ca printr-un curat văzduh.
Şi clătindu-mă pe-ncetul, după ce m-au deşteptat,
Printr-o dulce sărutare îmi zice : „Ce-ai leşinat ?
Eu sînt sîmţîrea aceea prin care s-au osăbit
Omul dintre dobitoace de cînd lumea s-au zidit.
Ştiu că inima ţi-i dată în robie de curînd
Şi că n-ai altă putere decît să iubeşti din gînd
Şi că pătimeşti de moarte, căci te afli depărtat
De lumina vieţii tale, la care te-ai închinat.
Dar şi sufletul tău cere ca să cunoşti pre amori
De este de fericire sau de este-omorîtori.
Trezăşte-te, dar, şi vino după mine cătinel
Şi scrie spre pomenire orice-i vedea la el."
M-am priimit şi îndată aflîndu-mă-ntr-aripat

Deîmpreună cu dînsa spre răsărit am zburat.
Într-acea călătorie vedeam mii de năluciri
Şi mă temeam fiind toate în deosăbite firi.
„Tînărule, nu te teme, mi-au zis ea cu glas voios,
Căci descoperirea asta a să-ţi fie de folos.
Vei cunoaşte ce-i amoriul şi-i învăţa a iubi,
Căci fără amori în lume vezi că nu-i să poţi trăi.
Pîcla ce vezi cu negreaţă îs căil' amurezăşti
Şi nălucir' arată părerile omeneşti.
Ele sînt deosăbite, căci şi gustul omenesc
Să preface după voie patimilor ce-l găsăsc.
Dar să ştii că nu-i departe grădina în care stau
Toate darurile firii cîte femeile au.
Ş-acolo, dac-om agiunge, trebuie să hotărăşti
Să-ţi alegi numai o floare şi să te statorniceşti.
Tînărule, fii cu suflet, căci iată că am sosit."
„Nu mă lăsa la peire, stăpîna mea, am răcnit.
Ah, ce foc, ce năcaz mare în inimă mi-au întrat,
Ce grădină minunată în lumea asta s-au dat!
Ce flori pline de dulceaţă aici au răsărit,
Ah, mirosul lor răvarsă un foc care m-au rănit!
Dă-mi voie s-alerg la ele şi-n braţă să le-adun,
Să-mi fac un mănunchi de toate şi la sînul meu să-l pun."
„Tînărule fără minte, căci nu ştii încă ce cei,
Căci de te-i pleca la toate, de mirosul lor tu pei.
Dar alege-ţi dintre ele orişicare ţi-a plăcea,
Afară de trandafirul ce nu-i dat în sama mea."
„Dacă nu-mi dai trandafirul, i-am răspuns dintr-un suspin,
Dă-mi încalea viorica ce stă ascunsă supt spin.
M-oi năcăji a o scoate cu orişice fel de năcaz,
Ca să petrec împreună un minunt măcar cu haz."
„Du-te dar de-o dobîndeşte, mi-au zis făr-a zăbovi,
Dar să nu gîndeşti că-i rupe-o şi că-i mai putea trăi."
Am alergat într-un suflet, de dragoste înfocat,
Dar plecîndu-mă spre dînsa, mirosul m-au îmbătat.
Am ameţit şi îndată orizontul s-o-nnegrit
Şi podoabele grădinii din ochii mei au lipsît.

În întuneric de noapte lumina s-au prefăcut
Şi orişice bucurie de la mine s-au perdut.
Simţam un foc că mă arde pretutindenea supt sîn
Şi o mică uşurare aveam numai din suspin.
Un giunghi cu dureri de moarte în peptul meu s-au ivit
Şi făr-a şti ce-i pricina jale şi dor m-au lovit.
Un chip pururea la ochi-mi s-arăta împodobit
Cu atîta frumusăţă, încît nu-s de povestit.
Plîngeam, suspinam cu vaiet, dar cine mă asculta,
Căci sfînta dumnezăoaie zburasă şi nu era.
Dar iată o umbră neagră, în chip bărbătesc, urît,
C-o luminiţă în mînă dinainte-mi au ieşit.
Tremurînd cu grozăvie, îmi zicea cu glas cumplit:
„Eu sînt temutul ce are tot omul la îndrăgit,
Fratele meu îi prepusul, clevetirea-mi este sor'
Prietenă necredinţa şi tovarăş am pre dor.
Vino acum di pi mine, ca să mergi unde faci haz."
I-am urmat fără de voie, cu lacrămile-n obraz.
Mă tîrîiam di pi dînsul ca o piatră fără glas,
Ah, dar cine poate spune năcazurile ce-am tras!
Prin prăpăstii, munţi şi dealuri, ostenit călătoream.
Şi pe drumuri neumblate pururea ne învîrteam.
Mă rătăcisăm cu totul, nu ştiam unde mai sînt
Şi mi să părea tot locul pentru mine un mormînt.
N-aveam cale hotărîtă, vînturile ne purta
Şi-ntr-o parte şi într-alta şi nu mai puteam scăpa.
Şi de-mi părea vreodată că văz loc mai fericit,
Numai cît mergeam acolo, să prefăcea în urît.
„Ah, am strigat cătră umbră, stăpînă, nu te-ndura,
Lasă-mă să mă răsuflu, că nu mai pot umbla.
Ori, pesămne, eşti dorită ca să mă omori de viu."
„Dar nu ştii, mi-au zis cu răcnet, că eu sînt un argint-viu,
Carele umblu prin suflet şi chinuiesc pre bărbaţi!
Dacă-ţi lipsăşte răbdarea, pe la amori tu ce caţi?
Ai îndrăgit, nu-i scăpare, trebuie să pătimeşti,
Dar să ştii că nu-i departe fericirea ce goneşti."
Atîta au putut zice şi îndată s-au deschis
Zori de ziuă luminoase, cu văzduh de par-aprins.
Nu arde însă ca focul, ci foarte deosăbit,

Căci aducea răcoreală unui pept înăduşit.
O bucurie nespusă în mine să răvărsa
Şi zefirii cu dulceaţă spre iubit mă-ntărta.
Atunci văzui cu ochii coborîndu-să din nori
O fată dumnezăoaie, îmbrăcată tot în flori,
Chiar asămenea cu chipul care mi s-au arătat
Pe deasupra viorică la care m-am închinat.
Faţa ei era prea albă, ochii săgeţi sloboza,
Sprincenele lungi şi dese drept în inimă rănea.
Sînul ei cu frăgezime omoră pre om de viu,
Părul despletit pe spate, ca aurul de gălbiu.
Statul înalt şi subţire, cu dulci îndoituri,
Guriţa chiar ca mărgeanul şi obrazul numai nuri.
Ah, cine poate să scrie cîte ochii au văzut ?
Şi îndată la picioare cu vaiete am căzut.
„Înaltă împărăteasă, am strigat cu un suspin,
Viaţa mea cu plecăciune la poalele tale-o-nchin.
Dacă au fost îndestule năcazurile ce am tras,
Priimeşte cu blîndeţă sufletul ce mi-au rămas."
„Tînărule pătimaşe, mi-au zis cu glas îngeresc,
Să ştii că a ta iubire am voit să ispitesc.
Te-am cunoscut de statornic şi vrednic ca să iubeşti,
Vino dar fără de frică, ca să te şi fericeşti."
Ş-întinzînd din aripioare, m-au cuprins cu dulce strîns,
Şi zburînd cu răpegiune foc în mine au aprins.
O pară mă cuprinsăse la sînul cel plin de nuri,
Dar mă răcoream adese cu dulci sărutături.
„Eu sînt floarea viorica, îmi zicea, care-ai ales
Dintre celelalte toate priimindu-mă-ntr-ales.
Vom merge acum în grabă la palatul fericit,
Unde de veci lăcuieşte amoriul cel proslăvit.
Te va bucura privala unui loc ce-i lăcuit
De dragoste, de trufie şi de tot lucrul poftit,
Dar să nu te-nşeli să cauţi la fetele ce-i vedea,
Căci te voi goni îndată de supt aripioara mea."
Iată dar că să deşchisă o poartă chiar de robin,
Pîn-în vîrf înfăşurată cu ramuri de frunză de spin.
Doi salcîmi de dinlăuntru cu candelele de flori
Înşira printr-a lor frunză zefirii măgulitori.
De o parte canapeaua unde-amoriul odihnea,

Învălit cu trandafirii ce zînele curăţa,
Şi într-alta Afrodita, în braţă cu Chipidon,
Cu pepturile lipite petrecea în dulce somn.
Un părău de apă vie, ca un şerpe în cujbări,
Să-nvîrtea pe supt copacii, ce răsuna de cîntări.
La umbră sta o mulţîme de fete cu sînul gol,
Cu părul în lenevire pe grumazii lor răscol.
„Vezi acest norod de zîne, mi-au zis preaiubita mea,
Trecînd cu o repegiune ce lacrimi îmi povedea,
Sînt din grădina dintăi florile ce ai văzut,
Dar să te fereşti de ele, căci îndată eşti perdut."
„Ah, mai stă puţin, stăpînă, să le privăsc", am strigat.
„Ba nu, mi-au zis cu mînie, căci aceasta nu-i iertat."
Şi îndată cu iuţală lăsîndu-mă pre pămînt,
Asămenea precum este şi viforul cel de vînt,
M-au luat pre-a sale braţă într-un aşternut de flori,
Unde petreceam o viaţă ce-o doresc de mii de ori.
Mă tăvăleam în voie pe un pept făcut de crin
Şi sărutam o guriţă rumenă ca un rubin.
Nu pot şti cu hotărîre vremea cît am petrecut,
Dar oricît au fost de multă mie un ceas mi-au părut.
Atunci au sosît şi somnul cu ochii împovăraţi
De o lene-adormitoare cu totul însărcinaţi
Şi vînturînd din aripă îndată am adormit.
Dar ce văd ? ah, vai de mine, mustrările au sosît !
O femeie prea grozavă dinainte-mi s-au ivit,
Cu faţa înveninată şi cu veşmîntul cernit.
Îmi zice : „Eu sînt căiala, am venit să te răpăsc
Din braţăle dezmerdării în carele te găsăsc.
Tînărule, vai de tine, că ţi-ai gătit un sfîrşit
Să jeleşti în toată vremea viaţa cît ai isprăvit.
Scoal' şi vino di pi mine, dar încă mai zăboveşti ?!"
Şi răpindu-mă cu grabă din braţăle îngereşti,
M-au aruncat cu mînie în locul cel întristat,
Unde ne aşteaptă moartea cu ferul cel sîngerat.

NUME

Mă duc, stăpînă, de-acum şi nu ştiu de-oi mai veni.
Ah, ascultă, să-ţi grăiesc, pînă n-apuc a muri.
Răbdare îţi zic să faci şi răbdînd să nu urăşti
Inima care ţi-am dat numai tu s-o stăpîneşti.
Ori în ce stare voi fi, să ştii că m-or îngropa
Amanet cu viaţa mea numai la dragostea ta.
Rob desăvîrşit al tău fiind dat prin giurămînt,
A mă preface nu-i chip pînă ce-oi intra-n pămînt.

SÎNGURĂTATEA ÎNCHISORII

Sîngurătatea, tu eşti
    Tiranul carele arzi
Inimile omeneşti
    Cu urît şi cu năcaz.
Tu pre mine mă omori,
    În vreme ce încă-s viu
Şi mă faci de mii de ori
    Să doresc să nu mai fiu.
Ai sosit, ah, ceas amar,
    Fii în grabă trecător,
Ca să scap de-acest pahar
    Ce îl beu, dar sîmpt că mor.

AFRODITE ŞI AMORIUL

Amoriul

Nu ştiu, maică, mia-mi pare,
Ori pătimeşti de ceva,
Căci o mîhniciune mare
S-au vărsat în faţa ta.
Au lipsît învoioşarea
Din dulci ochişorii tăi
Şi guriţa de-ntristare
Au perdut toţi nurii săi.
Nu faci arce din sprîncene,
Di pi obiceiul tău,
Nici fulgeri acum din gene,
Nici clipeşti pe placul meu.
Unde-i din obraz robinul
Ce dumnezăi au robit,
Şi faţa ta cea ca crinul
Pentru ce s-au veştezît ?

Afrodite

Ah, fiiule preiubite,
Năcazul meu tu nu-l ştii,
Ca să sîmţi că Afrodite
Îi mai moartă între vii.
Ştii că viaţa cu plăcere
Pentru mine-i să robăsc

Şi cea plină de durere
Este cînd n-o biruiesc.
Închinîndu-să la mine
Am privit pre dumnezăi
Şi lumea toată de sine
S-au plecat la ochii mei.
Ah, dar ce nenorocire
O lume să stăpînesc
Ş-a unui tînăr fire
Să nu pot s-o biruiesc.
Ikanok, plin de mîndrie,
Zburînd cu firea pe sus,
Niciodată cu robie
Dragostelor nu-i supus.
Cele mai mari frumusăţă
În mulţime de femei
Pline de duh şi isteţă
N-au prins loc la ochii săi.
Şi de-a fi fără sîmţîre,
Aş zice că nu-i dat
Să guste el fericirea
Unui amor înfocat.
Dar el sîmpte şi iubeşte
Fără să fie robit
Şi adiaforiseşte
În minuntul ce-au iubit,
Încît zic cu hotărîre
Că acest tînăr cumplit
Pentru a mea osîndire
Sîngur din iad au ieşit.
Voi da stema-mpărătească
Orişicăreia femei
Va putea ca să-l robască
La mîngîioşi ochii săi.

Amoriul

Afrodite, mi-i ruşine
De cîte mi-ai arătat,
Căci la om să să închine

Maicii mele nu-i iertat.
Tu, lumii stăpînitoare,
Ceea ce însuflețăște
Toată firea sîmțitoare
Ș-o supui precum voiește,
Tu să te-arăți supărată
Pentru un prost neștiut
Și de ce mai port săgeată,
Și de ce m-ai mai născut ?
Arcul meu ascuns să-ntinde
Și săgeți pornind de foc
Supt pieptul lui vor aprinde
Văpaie în orice loc.
Dar, maică, mai socotește
Că tot omul pătimaș
La cele ce el poftește
De-a pururea îi urmaș.
Nimea n-ar fi pre me lege
Care n-ar iubi curat,
Cînd să știe c-a culege
Credința ce-au sămănat.
Ikanok știu că iubește
Și că să află robit
Chipului ce el slăvește,
Dar se teme de-amăgit.

Afrodite

Ce-mi spui, fiiule iubite,
Și să poat-așa a fi,
Cînd și cele mai slăvite
Nu l-au putut birui ?
Te înșeli, el nu iubește,
Căci aș fi sîmțît de-atunci,
Fără numai că voiește
Să pricinuiască munci.

Amoriul

Dar nu știi, maică, că omul
Ce trăiește pre pămînt
Pate uneori ca pomul
Ce-l rupe un mic vînt.
Nu știi gustul că supune
Orice suflet împetrit
Și soarele că apune
Ș-aproape de răsărit ?
Ah, îi slab omul, măicuță,
Și supus pe cît îl vrei,
Căci curg întregi părăuță
De lacrămi din ochii săi.
Și dorit gustul ce are
Mai presus de orișice
În inima sîmțîtoare
Poate face orice-i vre.
De multe ori nu-ndrăgește
Lucru înadins făcut,
Dar să pleacă și robește
La un nu știu ce plăcut.
O clipală, o zîmbire,
Un dar mic nesocotit
Săvîrșăște o robire
Unde însuși n-au gîndit.
Zădar, maică milostivă,
Că vei priimi a i-o da.

Afrodite

Că nu-i voi sta împrotivă
Mă giur și pe viața ta,
Dar spune-mi care-i ursîta,
Că mor, pentru Dumnezău !

Amoriul

Aroirami, slăvita,
L-au supus cu statul său.

Afrodite

Apoi cine să mai creadă
De-acu-nainte pre om
Şi să n-aibă drept dovadă
Că viaţa lui este-un somn
În carele el visază
De la rîs şi pîn' la plîns
O cale ce însămnează
Lucruri nouă pentru dîns'.
Ah, gustule împărate,
Cînd să-mi fii şi tu supus,
Aş zice că preste toate
Afrodite îi mai sus.

[TU NUMAI SUPT CER EŞTI UNA]

Tu numai supt cer eşti una,
Care ai luat cununa
De duh, de grai, de blîndeţă,
De nuri şi de frumusăţă.
La mîna ta stă legată
Moartea mea şi viaţa toată,
Pentru c-a ta stăpînire
Covîrşeşte peste fire.
Nu pot zice că-s cu viaţă
Cînd nu sînt pe-a tale braţă.
Nici simpt, nici văd, tot plînsu-mi vine
Cînd nu eşti tu lîngă mîne.

[PENTRU CE ÎŢI UNGI, FEMEIE, FAŢA ?]

Pentru ce îţi ungi, femeie, faţa cu atîta ghileală
Şi îţi muruieşti obrazul cu băcan şi cu văpsală ?
Şi de ce ţ-încingi grumazul cu petre strălucitoare
Şi îţi umezăşti zulufii cu ape mirosîtoare ?
Mai bine-ai purta de grijă să cîştigi acele daruri
Cu care să faci podoabă la a sufletului haruri.
Dacă vrei să te iubască bărbatul tău cu credinţă
Şi de voieşti înţălepţii să-ţi caute cu umilinţă,
Uită-te de vezi pe mere ce roşală străluceşte
Şi trandafirii pe carii nici zugrav nu-nchipuieşte
Firea s-au silit a face acea vie zugrăvală
Ş-a lor dulce frumusăţă vesăleşte, iar nu-nşală.
Lasă, dar, făţărnicia ş-a obrazului schimbare,
Căci frumusăţa firească robeşte pre om mai tare.

[PÎNĂ CÎND, NEMILOSTIVO !]

Pînă cînd, nemilostivo, ai gînd să mă pedepsăşti,
Pînă cînd cu-atîta pizmă în mînie te-ntăreşti ?
De-ţi arăt că la peire ai supus sufletul meu,
Îmi răspunzi cu răutate, ba nu, că nu-s Dumnezău.
De-ţi spun cum că am plăcere, tu mă întrebi dar la ce ?
Îţi zic să mă dau rob ţie, îmi răspunzi n-ai pentru ce.
Uneori cu o zîmbire îmi dai suflet să înviu,
Alteori cu o clipală vrei să mă omori de viu.
De la milă la mînie pe tot ceasul te-nvîrteşte
Şi cuvînt de îndreptare niciodată nu-mi găsăşte.
Ah, ş-o inimă de piatră de-ar fi fost s-ar fi-ndurat,
Numai tu eşti acel tiran ce omori negiudecat !
Ştii cu ce vărsări de lacrămi te-am rugat de-atîtea ori,
Şi în loc să cunosc milă, tu ai vrut să mă omori.

BĂLŞUCA

Obicei din vechi urmează la zile de prăznuire
Oamenii să să ureze şi să-şi roage fericire.
Inima mea îţi face rugăciuni de norocire
Şi-ţi doreşte cu căldură a voilor împlinire.
Nu numai la ziua asta, ci-n tot cursul vieţii tale
Să vezi ceriul fără de nouri la cererea dumitale,
Să găsăşti pe toţi, pe toate cu blînd auz să te-asculte
Şi la voie să te sporească de la puţin la multe.
Priimeşte dar, frăţîoare, glasul unei inimi arsă,
Ce către cer totdeauna lacrimi pentru tine varsă
Şi cunoscînd a ei rîvnă s-o iubeşti fără curmare,
Găsînd la tot prilejul credincioasă prin cercare.

IUBITUL ŞI URÎTUL

Într-o zi de primăvară umblînd pe cîmp Aglaia,
Văzu din năstav Amoriul culegînd flori lîngă ea,
Ca să facă o cunună pentru cel ce-au biruit
Pe temut dup-îndrăgire, pe urît după iubit.
Tînăra să spăimîntară de atîta haz cu nuri
Ce văzură făr' de veste într-a lui căutături.
Îl priveşte, îl numeşte şi să-nşală a-i zîmbi,
El păşeşte cu sîială, dar fără a zăbovi
Şi îndată să închină la doi ochi strălucitori,
Încît uită şi pricina şi cununa cea de flori.
Însuşi Aglaia pătrunsă de pruncul nemuritor
Vra să-l ţie cu nădejde că n-a fi supărător,
Dar acel prunc cu sîială şi măsurat la-nceput
Din minuntă în minuntă lua-ndrăzneală mai mult.
Uneori găsînd pricină că i-i părul încurcat
De zefirii ce pe-acolo năvălea la dezmierdat,
Găsea chip şi punea mîna încetişor, dar deplin,
Pe grumazii ce albeaţa nu-i deosăbea din crin.
Alteori pentru un flutur, ce zicea că muşcă rău,
Di pi pept rădica fluda şi privea mormîntul său.
Stătu Amoriul şi zise, ah, în ziua cea dintăi
Socoteam drept fericire numai că-s la ochii săi,
A doua zi pînă-n ziuă şi de mînă o strînsăi
Hotărînd că pe aceasta, de n-oi iubi-o, eu pei.
A treia zi cu-ndrăzneală o guriţă îi furai,
Iar a patra zi pe braţă-i adormii şi o uitai.

DARUL VERIGUȚEI DIN 810

Veriguța ce mi-ai dat-o cu trei mărgăritărașă
Însămnează duhul, nurii și vorba cea drăgălașă,
Iar verigile de aur pe care stau pusă ele
Sînt unite, ca s-arăte că tu le ai pe tustrele.

ÎN LIPSA EI

Cît mi-i de urît cînd sînt fără tine,
Toate pre pămînt moarte-s pentru mine.
Orișiunde-oi fi, dacă nu ești față,
Parcă-s pe-un pustiu, afară din viață.
Vai de min' atunci cînd nu vii îndată,
Pe urmă-ți mă iau și plîng ziua toată.
Și de-o perd din ochi, leșin sîmt că-mi vine,
De-o găsăsc, înviu ș-alerg după tine.
Sîmtu-te că vii, tremur peste fire,
De te văz, mă perd și-mi ies din sîmțire.
Gurița deșchizi, ceriul să deschide,
De mînă mă iai, foc sîmt că m-aprinde.
În brață-ți mă ții, fulgeră văzduhul,
La sînu-ți mă strîngi, caz și îmi dau duhul.

[CINE ARE GUST, SĂ-MI CREADĂ]

Cine are gust, să-mi creadă că amoriul l-am slăvit
Nu în ranguri, nu în neamuri, ce în omul iscusit.
Adevăr, ce au a face titlurile omenești
Pe lîngă o rază numai a podoabelor firești ?
Un aer măcar asupră, o picătură de nuri
Nu le dobîndește omul din rang sau de-nvățături.
Maica firea, ca s-arăte că nimic nu poate fi
Mai presus de-a sale daruri acolo unde-a voi,
De multe ori să coboară păn' la cei mai proști vecini
Și sădește viorele și toporași lîngă spini.
Ah, ibovnică slăvită, căci ești din proști muritori
Ș-ai ieșit ca trandafirul între celelalte flori,
Ce ochi pot să te privască și dreptate să nu-mi dea
Că-ți închin pentru iubire neam și rang și viața mea ?
Printr-a ta dulce suflare din patimi m-am rădicat
Gustînd para ce aprinde numai amoriul curat.
Iubindu-te simpt ființa sfînt vacului viitori,
Căci raiul din ceea lume pe pămînt este amori.

[ÎMI EȘTI DRAGĂ]

Îmi ești dragă, îmi ești dragă peste cît poți ș-a gîndi,
Dar vei crede atunci numai cînd întocma vei iubi.

[LA PASĂRI ÎI DAT DIN FIRE]

La pasări îi dat din fire
Ca să zboare cu răpire,
Și la pești ca să înoate
Prin apele lumii toate,
Iar la femei să iubască
Fără să mai contenească.
Deci ori te schimbă în fire,
Ori fii cu milostivire.

DORUL

Ah, cîtu-i de amărît
Dorul di pi despărțît.
Nopți și zile lăcrămez,
Pentru că nu te mai văz.
Aș voi astăzi să mori,
Numai ca să scap de dor.
Ori că dorm, ori că sînt treaz,
Pururea plîng cu năcaz,
Căci sufletul au perdut
Tovarășul cel plăcut
Și inima de oftat
Arzînd s-au încenușat.
Lumina sîmpt că s-au stîns
Din doi ochi ce ard în plîns
Și peptul s-o-nădușit,
Căci răsuflu i-a lipsit.

[MĂ SFÎRŞESC, AMAR MĂ DOARE]

Mă sfîrşesc, amar mă doare,
Milă n-am la cine cere,
Toate sînt nesîmţîtoare,
  Toate-mi zic : mori în durere !

Nici vaiete, nici suspinuri,
Nici a inimii junghere
N-aduc milă, ci tot chinuri,
  Toate-mi zic : mori în durere !

Rog oameni, rog cele sfinte,
Cei la milă mîngîiere,
Milă nu-i la rugăminte,
  Toate-mi zic : mori în durere !

Moarte strig, moarte nu vine,
Nu vine la cine-o cere,
Toate-s crude către mine,
  Toate-mi zic : mori în durere !

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar şi eu sînt treaz,
Plec, mă duc, ah, ce năcaz !
Fraţi, prieteni las dormind,
Singur sînt şi mor plîngînd.
Doamne, ce năcaz cumplit
A pierde lucrul iubit !

[DACĂ AI VENIT ÎN LUME]

Dacă ai venit în lume, numai ca să mă omori,
Omoară-mă dar o dată, nu-ntr-un ceas de mii de ori,
Căci și ceriul pentru mine o moarte au hotărît,
Ție numai, crudo-ți place să omori fără sfîrșit.
De m-aș ști că am vro vină, nu te-aș învinovățî,
Dar vina mea îi amoriul și că nu te pot urî.
Și de să încape vină, pentru că te-am îndrăgit,
Învinovățăște-ți ochii cu care m-ai biruit.
Ei sînt pricinuitorii focului ce vezi aprins,
Ei și viața, ei și moartea și ființa mi-au cuprins.
De la dînși, nu de la tine scăparea mea o aștept,
Ei pot numai să-mi de viață cu o lacrămă pe piept.

NOAPTEA NENOROCIRII

Ce noapte îndelungată de plîns, de gînd, de oftat,
Deplin vreme unei viețā pîn' la moarte-am colindat
Ș-încă zorile de ziuă mai au mult a zăbovi.
Ah, apuca-m-or cu viață, ori mai degrab-oi muri ?
Ce noian de cufundare, ce mormînt întunecat
Este noaptea privegherii pentr-un suflet întristat.
Toate rălele trecute să întorc și vin la loc,
Sporesc cele viitoare, arz și mă frig ca pe foc.
Amar mie, că nu trece noaptea asta de durere,
Plîng, oftez, suspin, mă vaiet, lumina nu-i la vedere.

DOUĂ INIMI CE SĂ DESPART

Amar nouă, ce durere ne arde şi ne topeşte,
Noi murim, şi lumea toată nimic nu ne folosăşte !
Nu-i scapare, căci nădejdea de la noi este departe,
S-o-nchegat lumina vieţii cu apusul cel de moarte.
Scapare zicem, dar unde-i, cînd şi viaţa ne omoară,
Două inimi ce-s unite cînd să despart vor să moară.
Ah, să murim, căci prin moarte vom veni iar la unire,
Moartea pentru noi îi viaţă, dacă n-are despărţire.

[OCHIŞORII CE SLĂVĂSC]

Ochişorii ce slăvăsc,
  De-mi şi lipsăsc din vedere,
Cu gîndul tot îi privăsc,
  Căci nu-mi lipsăsc din părere.

ALTFELI

Ochii care te slăvăsc,
De la tine luînd viață,
Chiar aieve te privăsc
Și cînd tu nu ești de față.

[MULȚĂMĂSC DE CERCETARE]

Mulțămăsc de cercetare,
O, suflet cu îndurare,
Ce robești cu bunătate
A inimii sîmțiri toate.
De-oi trăi, pe tine-anume
Te-oi ave înger pe lume,
Iar murind, oi scrie drept fală
Că m-au iubit o Marghioală.

PENTRU SÎNUL FECIOAREI CE ÎNTÎIEȘI DATĂ S-AU DESCHIS LA AMORI

Întocmai ca trandafirul ce încă neînflorit
Ascunzîndu-și frumusăța într-un sîn îmbobocit,
Ferește de dulcii zéfiri acele zori la ivit
Și să deșchide supt raza ochilor ce l-o-ndrăgit.

PENTRU O TÎNĂRĂ CE PERE FĂRĂ VREME

Acest fel într-o minuntă înflorind o biată floare,
Supt lacrămi de zori de ziuă și supt zăfiri de răcoare,
Strălucește un ceas, două și cade cu grozăvie,
Ori de ascuțîtul coasăi, ori de vron vînt cu tărie.

DESPĂRŢÎRE

La ce-am agiuns, vai de mine,
Moarte strig, moarte nu vine!
Nu-mi trebuie, nu voi lume,
Ah, moarte, la acest nume
Ochii ş-au perdut vederea,
Gura s-o-nchis spre tăcerea,
Obrajii în veştejire,
Mîinile în neclintire,
Pieptul întru nemişcare,
Sufletul în nesuflare,
Spun că pentru despărţîre
Moare omul cu sîmţîre.

[AU SOSÎT ACUM, VĂZ, CEASUL]

Au sosît acum, văz, ceasul
În care să-mi rădic glasul
  Şi să-ndrăznesc a-ţi striga
Ochii mei acum te lasă
Şi, dar, rămîi sănătoasă,
  Şi, te rog, nu mă uita!
Nici vro milă la durere,
Nici măcar vro mîngîiere
  De-acum nu pot aştepta,
Deci cu-o inimă duioasă
Îţi zic rămîi sănătoasă,
  Şi, te rog, nu mă uita!
Inima mea amărîtă
De-a ei soartă osîndită
  Îndrăzneşte a-ţi giura
În veci a fi credincioasă
Şi, dar, rămîi sănătoasă,
  Şi, te rog, nu mă uita!
Cînd nu voi afla dulceaţă
A te mai vedea de faţă,
  În inimă te voi cerca
Într-o inimă duioasă
Şi, dar, rămîi sănătoasă,
  Şi, te rog, nu mă uita!

[DINTR-A DULCII PATRIEI SÎNURI]

Dintr-a dulcii patriei sînuri vrăjmaşul mă izgoneşte,
Deşteptat de-a ei suspin, zilele îmi otrăveşte.
Unde sînt acele locuri ce mi-au dat viaţă mie,
Inima mea le jăleşte cu durerea cea mai vie.
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !
Pe malul unii ape dulci, limpede şi lină,
Într-o sară liniştită şi de mîngîiere plină,
Mă făcusăm alt Tandal[1] privind cu nesăturare
Locul strămoşilor mei şi strigam cu lăcrămare
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !
Din a florilor mireazmă cîmpurile să umplusă
Şi ivirea primăverii şi mai mîhnit mă făcusă.
Tu, fragedă rîndunică, cu aripile întinsă,
Zbori, te duci, şi eu rămîi, strigînd cu poftă aprinsă
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !
Zefiri vesăli şi voi nouri, nu vă opreşte nimică
Şi în patrie vă-ntoarceţi fără de nici o frică.

[1] *Tantal,* eroul mitologic.

Spuneţi că numai eu sîngur, lîngă aceste maluri,
Trist, mîhnit şi obosît, plîng privind acele valuri.
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !
Toate triste pentru mine, toate de otravă pline
Şi cea mai frumoasă sară îi pedeapsă pentru mine.
Petrec zîle amărîte şi nopţi pline de durere,
Doresc să mai văz o dată sîngura mea mîngîiere.
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !
Doresc să mai văz o dată sîngura mea mîngîiere.
Izgoneşte pe vrăjmaşi şi zdrobeşte cu mînie
Şi în patria cea dulce pre noi pre toţi ne adună,
Ca la oltarele tale să putem cînta-mpreună :
O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna aşteptată !

[NOROACE, NOROACE]

Noroace, noroace,
Lasă-mă în pace,
  Că nu poci trăi.
A ta răutate
Sufletul nu poate
  A mai suferi.
Noroace, pentru tine,
Sufăr azi şi mîine
  Cîte le priveşti.
Ah, cu ce cuvinte,
Te rugam ferbinte
  Un ceas să-mi dăruieşti,
Să văz, ah, noroace,
Pe cea care-mi place,
  Care m-au pătruns,
Să-i arăt durerea,
Să-şi vază părerea,
  Să-i cer vrun răspuns.
Noroace, noroace,
Nu mai am ce-ţi face,
  Să mă îmblînzăsc.
Te rog, de să poate,
Triimite-mi moarte,
  Să mă isprăvesc.
Să scap de suspinuri,

De dureri şi chinuri,
  Să intr-în mormînt.
Tot mort să numeşte
Oricine trăieşte
  Cu nădejdea-n vînt.

[STEAUA CE STRĂLUCITOARE]

Steaua ce strălucitoare la răsărit să ivea
În vreme ce somnul dulce în aşternut mă ţinea.
O fereastă cam închisă şi deschisă arăta
Prin perdele o lumină ce numai codrii pot da.
O, ceasuri de desfătare, de ibovnici numărate,
Atunci cînd biata fată pe călcaturi măsurate
Să leapădă de-o ruşine ce o ţînea la oprească
Şi păşeşte spre ibovnic cu frică şi cu sîială.

[IATĂ-MĂ-S LIPSÎT DE TINE]

Iată-mă-s lipsît de tine, preiubită Smărăndiţă,
Trîntor pe lumea vieţii într-a morţilor fiinţă,
Înstrăinat de la sînu-ţi, depărtat de-a tale braţă,
Poate fi aiurea lume, poate fi aiurea viaţă ?
Ah, ce durere amară îi durerea despărţîrii,
Căci arde şi zi şi noapte, nesupusă potolirii.
Ce-i fi făcînd tu, drăguţă, într-această depărtare,
Lipsîtă de-a mele braţă, lipsîtă de-a mea suflare.
Ce nădejde îmi rămîne dacă-mi lipsăşti din vedere,
Ochii, perzîndu-şi lumina, mai pot ave mîngîiere,
Ah, ibovnică slăvită, unde mai eşti acum oare ?
Cufundată de durere în vron loc de întristare,
Zî citind astă scrisoare din amori alcătuită :
„Am o inimă în lume, care ştiu că mi-i robită !"
Ars am fost de-a ta iubire, dar această despărţîre
Depărtîndu-mă de tine, m-au aprins cu covărşire.
Giurămînt îţi fac din suflet că te-oi iubi pîn' la moarte
Dacă dragostele tale n-or pleca într-altă parte.
Ah, unde-i vremea aceea de deplină desfatare
Întru care zi şi noapte în graiuri de dezmerdare,
Cu ochii bolditi la tine, îţi vorbeam cu umilinţă,
Te socoteam că eşti înger în omenească fiinţă.
Departe de ale lumii, cu gîndul numai la tine,
Dumnezău, noroc şi lume, ah, tu erai pentru mine !
Adu-ţi aminte de locul acel de pustietate,
Dătător de linişti re inimilor întristate.
Copacii cei cu mărime, apele răsunătoare

La vaiete, la suspinuri, cu jele răspunzătoare,
Acei stîlpi de foc cu pară prin verdeață mișcătoare
Închipuind focul nostru din dragoste cu-nfocare.
Cărările cele strîmpte de pîndă și de tîlnire,
Unde-ți furam cîte-o gură supt a crăngilor dosîre,
În sfîrșit, locul cel tainic, de fericirea cea mare,
Unde, în genunchi, la poale-ți, spre asfințitul de soare,
Cîștigînd prin rugăminte scumpa ta făgăduință,
Ți-am dat ceriul chezășie de o vecinică credință.
Toate-au lipsît de la mine, de toate petrec departe,
Toate curg spre osîndirea ticăloasăi mele soarte.
Alerg, mă duc și vin iarăși, cufundat întru uimire,
Căci cu nimică nu să-mpacă sufletul de pătimire.
Abia zorile răvarsă și doresc de asfințîre,
Pentru că în toată vremea sufletul mi-i în clătire.
Soarele ce eu cu plînsul îl petrec pînă în sară
Nu usucă pe obrazu-mi decît lacrime amară
Și luna ce veselește cu lumină toată firea
Mă găsăște și mă lasă în vaiet de chinuirea.
Caut, cerc preste tot locul vrun pustiu, vro adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericime.
Nu-i podoabă pentru mine, nu-i petrecere, nu-i viață,
De bucuriile lumii mă oțărăsc și mi-i greață.
Dar, vai mie, ce podoabă, ce bucurie să-ncape,
Cînd nu văz amurezata lîngă sînul meu aproape ?
Aș vre să trăiesc prin codri, prin munți, prin stînci hioroase,
Îmbătat de-a tale haruri și dezmerdări drăgăstoase.
Acolo, lipit de sînu-ți, să dobîndesc desfătarea
Și într-acea grozăvie să-mi fie și îngroparea.

BURGHIUZUL OT SLĂNIC DIN 819, AVGST. 3

Muritor, ce vii aicea, viața să-ți mai prelungești,
Ia sama că-n toate celea periciunea ta găsăști.
Munți să pornesc, stînci să sfarmă, izvoară și curg și sacă,
Copaciul crește și cade, părăile petre-neacă.
Mușchiul, ce calci cu piciorul, este iarba din vechime,
Strălucitor putregaiul au fost copaci cu mărime.
Cărări vezi pe petre roasă, urme de om însămnează,
Găsăști pămînt ars de focuri, la vatra ta cugetează.
Lumea stă pe o schimbare, toate trec și mor și cher,
Dar și moartea este viață pentru cei care o cer.

DUPĂ 27 ANI. TOT SLĂNICUL, 846, IULIE ÎN 2

Adeseori în pustiiul acest de munţi ocolit
Gîndul meu zburînd colindă a lui împregiur cîmpesc
Şi mai nimic nu găsăşte să fi rămas nezmintit
Din ceea ce-au fost odată în ceea ce azi prăvesc.
Stîncile ce făce vîrfuri pe poale sfărmate stau,
Colnicele costişăte în rîpe largi s-au schimbat,
Urieşii din pădure din cenuşa lor fragi dau
Şi apele plimbăreţă de ici-colo s-au mutat.
Toate stau pe o schimbare de la cer pîn' pe pămînt,
Căci schimbare face viaţa feliuritelor fiinţi.
Contenesc, dar, de-a mă plînge că ce-am fost acum nu sînt
Şi că cale mi-i aproape cătră alte lăcuinţi.

[ASTĂ-NOAPTE PE RĂCOARE]

Astă-noapte pe răcoare
Cînta o privighetoare,
Cînta şi zicea cu jele :
„Ah, soţîia vieţii mele,
Ce duşman făr' de durere
Mi te-au răpit din vedere
Ş-am rămas înstrăinată,
Călătoare-n lumea toată.
Mă vaiet şi zi şi noapte
Prin pustiiurile toate,
Te caut prin munţi, pe dealuri,
Prin ape, prin stînci, pe maluri,
Da-n zădar, că toate cele
Nu sîmpt durerile mele.
Numai bietul om m-ascultă
Cu jelanie mai multă,
Pesămne şi el iubeşte,
Pesămne şi el doreşte.
Ah, omule, sărmănele,
Mîngîi-te cu-a mea jele."

[TICĂLOS SUFLETUL MEU]

Ticălos sufletul meu,
Cît pătimeşte de rău.
Pătimeşte, că-i aprins
De focul acel nestîns.
Ochilor, plîngeţî-l voi,
Că-i să-l perdeţi amîndoi.
Inimă, nu conteni
Cu suspin a te boci.
Mîinilor, săpaţi mormînt,
Că vă lasă în curînd,
Iar tu, gură, nu-nceta
Cu vaiet a arăta,
Că astăzi v-aţi despărţît
De prietinul iubit.

[VREI SĂ ŞTII CU-NCREDINŢARE]

Vrei să ştii cu-ncredinţare
Dragostea cît cuprins are ?
Fă, omule muritor,
Din prieteşug amor.

MERGÎND CĂTRĂ PREAIUBITĂ

Aleargă, suflet', aleargă,
La soțiia ta cea dragă,
Căci te-așteaptă cu dor mare,
Ca să-i duci a mea suflare.
Gîndule, mergi și-i vestește
Că iubitul ei sosăște,
Spune-i să să descernească
Și să nu mă mai bocească.
Du ochilor drept vestire
A plînsului contenire,
Du guriței bucurie
De sărutări cu trufie.
Sînul, peptul dezvălește,
Țîțișoare rumenește,
Rădică di pi picioare
Orice feli de-nvălitoare
Și spune cu îndrăzneală
C-oi să fac mare năvală.

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar și încă-s treaz,
Ah, nici somn nu-i la năcaz !
Mă vaiet, amar mă plîng,
Strig, suspin, mînule-mi frîng.
Arde-mă, foc arzători,
Dar, vai mie, că nu mori.
Rădic mîni, mă rog la cer,
Milă nu găsăsc și pier.
Aspre-s toate și, de plîns,
Ochii lumina ș-au stîns.

ÎNTR-O SARĂ, 820 SEPTV., ÎN 7, CE NE AFLAM ÎN ADUNARE CU IUBITA

Cu ce să te-asămănez,
O, împodobită fire?
Să-ţi zic stea ce luminezi,
Eşti mai mult, căci poţi simţire.
Să-ţi zic înger? covîrşeşti,
Căci, pe lîngă fumusăţă,
Eşti tot nuri şi, cînd grăieşti,
Farmeci cu delicateţă,
Iar zicîndu-ţi Dumnezău,
M-apropii de-a ta fiinţă,
Pentr-aceea mă-nchin eu
Ţie cu-atîta credinţă.

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar şi voi tot plîngeţi,
Ochilor, îi să vă stîngeţi.
Mai conteniţi cu durerea,
C-aţi rămas fără vederea.

Ah, nu pomeni vederea,
Căci prin ea vine durerea.
Răbdînd, am agiuns la stare
De vedeam ceaţa în zare.

Apusul nostru sosăşte,
Căci lumina ne lipsăşte.
Nu, ochilor, nu vă plîngeţi,
Că mai tare vă aprindeţi.

Dorul sfîrşiţi, căci sosăşte
Lumina ce vă hrăneşte.

[TOATĂ LUMEA EST'O ŞCOALĂ]

Toată lumea est'o şcoală,
Unde om pre om înşală
Cu fel de fel de lucrări,
Tot prefaceri şi schimbări.
Unul pre altul urăşte,
Pe al treilea iubeşte,
Al patrălea stă deoparte
Şi plînge că n-are parte
Nici de lume, nici de sine,
Omului ce-i mai rămîne ?
Lumea este învăţătura,
Lumea-i dragostea şi ura.
Oare dragostea ce este,
Adevăru-i sau poveste ?
Este-un adevăr pe lume
Căruia eu nu-i pui nume,
Îl las lumii să-l gîcească.
Ce-i simbatiea firească,
Care lumea împărăţăşte,
Inimi, suflete robeşte,
Aducînd într-o unire
A raiului fericire.
Cînd să trezăsc doi din somn,
Îngeru-i om pentru om,
Iată dragostea ce este.
Adevăru-i, nu-i poveste.

JALOBA MEA

Lume, astăzi să desparte de tine un muritori,
Nu prin moarte, ce prin jele şi durere de amori.
Să desparte şi te lasă, că nu mai poate răbda
Atîtea ş-atîtea răle de la o supus-a ta.
Ascultă, maică miloasă, ce pătrunzi la adevăr
Şi despici faptele noastre pînă la un fir de păr.
Ascultă şi pedepsăşte cu a tale giudecăţi
Dintre noi pe cel cu vină la a dragostei dreptăţi.
De nouă ori pînă astăzi pămîntul colindător
Au călătorit pe crugul soarelui nemişcător.
De nouă ori primăvara cu veşmîntul înflorit
Şi iarna cu căruntеţa pe pămînt s-au învîrtit,
De cînd am văzut cu ochii o muritoare a ta
Cu frumusăţa şi nurul vărsate în faţa sa.
Am văzut-o şi îndată ca săgeata pe ascuns
O sîmţire de iubire în inimă m-au pătruns,
M-au pătruns, dar nu ca focul acel înherbîntător
Ce-l fulgeră şi-l aprinde numai aprigul amor,
Ce cu para acea lină, acea dulce la sîmţiri,
Ce, viind din potrivirea ce pot avea două firi,
Trage, pleacă şi supune pe om fără vicleşug
La o singură fiinţă de curat prieteşug.
Prieteşug, dar din ceriuri, hazul sufletelor mari,
Ce străluciţi împăraţii, slăviţi, puternici şi tari,
Sînt întru nenorocire că nu te pot dobîndi,

Tu, ce ne-i mîngîia, poate, și după ce vom muri.[1]
Ai fost sîngura putere între mine și-ntre ea,
Ah, maică, cum să-ți spui oare ce-au gustat inima mea!
Amîndoi într-o unire la acest lucru curat
Petreceam zilele noastre într-un gînd și într-un sfat.
N-aveam taină nici la gînduri, n-aveam lucru de ferit,
Ea îmi spunea cîte trage și eu cîte-am pătimit.
Ne mîngîiem la năcazuri, fericirea o-mpărțăm
Totdeauna împreună, totdeauna ne doream.
Nu sîmțăm destul durerea la ale tale nevoi,
Căci firește-i cu scădere o durere între doi.
Adevăr că în sîmțire n-avem ghimpele plăcut,
Ce-mboldește și deșteaptă inimile la temut,
Nici acea pornire iute către desfătări cu haz,
Nici acea nerăzbunare de dorinți și de năcaz,
Însă spre îndeplinire avem ceva și mai mult,
Aveam dragostea cu pace și rîvna fără temut.
Gustam dulce desfătare a iubi cu chip cinstit,
Ș-acolea prieteșugul cu amoriul îi unit.
Dar, vai nouă, maică lume, că pe-a roții tale scări
Nu primești statornicie, ce prefaceri și schimbări.
Fost-au mare vreodată și să n-aibă tulburări?
Ah, acea prietenie, cu curatele plecări,
Din ființă liniștită, în ființă cu-nfocări
S-au schimbat fără de veste într-a inimii mișcări.
Am iubit pe muritoare și pe loc s-au prefăcut
Bucuria în durere și iubirea în temut.
Am iubit-o pîn' la suflet și în nebunia mea,
Dumnezău, noroc și lume pentru mine era ea.
Ah, maică, ce gură poate să rostească cu deplin
A-ndrăgitului pornire și a dragostelor chin?
Este ceas, este minuntă în care s-o pot uita
Și pomenesc-o vrodată fără a nu lăcrăma?

[1] Este o idee pre mîngîietoare pentru oameni că adică sufletul să ducă pe ceea lume pomenirea tuturor clătirilor ce au avut în lumea aceasta atingătoare de fapte bune, cu acest cuvînt sîmțirea prieteșugului urmează a fi dusă și păstrată pînă și într-acel loc.

Spre supunere mai multă nimică n-am mai ferit,
I-am dat armele în mînă și i-am spus că sînt robit.
I-am spus orice slăbăciune în inimă am avut,
I-am spus taina cea mai mare, că pătimesc de temut.
Care inimă și suflet într-a tiranilor firi
De-atîta delicateță, de-atîtea mărturisîri
Nu s-ar fi topit ca ceara în fața crudului foc,
Afară de a ei suflet, unde mila n-are loc.
Această nelegiuită și crudă supus-a ta,
Decît tigrii, decît șerpii mai ră la inima sa
Nebăgînd nici într-o samă a mele multe jărtfiri,
Totdeauna cu mîndrie, totdeauna cu-ndoiri,
Fără mustrare de cuget, fără frică de păcat,
Necontenit mă muncește cu armele ce i-am dat.
La iubire nesupusă nu sîmpte a ei durere,
Nici să-nchină cu de-adinsul l-a amoriului putere,
Ce dorind o proslăvire de la toți fără sfîrșit,
Nici iubește, nici urăște pe nimea desăvîrșit.
Tainele ei nu le spune decît tot cu scăzămînt
Și tu știi că fără ele n-ar'amoriul crezămînt.
Slăbăciunea nu-și arată nici într-un chip nimărui,
Căci slăbăciunile spusă moaie inima oricui,
Ce arată o mîndrie care nu-i de suferit
La tot omul ce cu cinste amoriului s-au robit.
La iubit teamă nu are, căci temutul la amori
Îi a dragostei ș-a ciuzîi focul cel mai arzători.
Lacrămi, plînsăte, suspinuri, la ochii ei nu prind loc,
Și scrisorile acelea de amori scrisă cu foc,
Pentru dînsa sînt de gheață și răspuns nu mai priimăsc,
Căci viclenii totdeauna de răspunsuri să feresc.
Arătatu-i-am iubire, ochii ei posomorăsc,
Arătatu-i-am răceală, pe loc să sălbătăcesc.
De m-am tulburat vrodată pentru ceva neplăcut,
Nu blîndeță de la dînsa, ce grozăvii am văzut.
De-am rugat-o să-nceteze cu atîtea tiranii,
Nu s-asculte, ce sporește la o mie alte mii.
Pururea cu pază mare de a să descoperi,
Pururea cu priveghere de a să fățărnici.
Uneori parc-a să teamă, uneori parc-ar iubi,

Totdeauna să sileşte la temut a mă porni,
Totdeauna cu-ndoieli, totdeauna amăgit,
Niciodată lîngă dînsa n-am putut fi liniştit.
În scurt, maică milostivă, mai bine oi muri azi
În închisori, în pedepsă şi cu lanţul în grumazi
Decît să mai sufăr răul care mi-au pricinuit
Şi care-mi pricinuieşte acest suflet otrăvit.
Dar pentru încredinţare că astăzi mă despărţăsc
Nu de nestatornicie, ci de cîte-ţi jăluiesc,
Iată parolă cinstită că de-acum cît oi trăi
Dintr-a tale muritoare pe alta n-oi mai iubi.

1 8 2 1

[AH, ZILELOR FERICITE !]

Ah, zilelor fericite,
Ce-n pustii am petrecut,
Cum vă văz acum sfîrşite,
Cum vă văz că aţi trecut !

Cu iubita mea în braţă
Zi şi noapte petreceam,
Şi de poate fi vro viaţă
Mai plăcută, eu nu vream.

Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Şi spune în lume toată cele ce pătimesc eu.

„Nu te crede fericirii,
Că-i un vis înşălători",
Îmi zicea gura iubirii,
Cu un glas mîngîietori.

Dar n-am ascultat, vai mia,
Ş-acum trăiesc cu urît
Numai în tovărăşia
Suspinului amărît.

Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Şi spune în toată lume cele ce pătimesc eu.

Norocule, vrei oare
Să mă mai mîngîi un ceas
Cu-acea dulce desfătare
Ce-n pustiiuri au rămas?

Am o slabă mîngîiere
Că după ce oi muri
Pustiiul cu a sa plăcere
Poate iar voi dobîndi.

Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Şi spune în lume toate cele ce pătimesc eu.

ALTUL

Cu prietena-mpreună
Fericit am petrecut,
Dar o viaţă aşa bună
O minuntă mi-au părut.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniţi,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciţi!

Poate fi alta frumoasă
Ş-asămenea a iubi,
Dar aşa de drăgăstoasă
Ca dînsa nu poate fi.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniţi,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciţi!

Acest cîntec ce răsună,
Ce răsună prin suspin,
Cu iubita dimpreună
Îl cîntam ades la sîn.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniţi,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciţi!

[ÎNTR-UN RĂDI, DE DIMINEAȚĂ]

Într-un rădi, de dimineață,
Pînă a nu răsări zori,
Amoriul, schimbat la față
Ca un copil, strîngea flori
Și zicea pe-ascuns, în sine :
„Vai de cin' a priimi
Aceste flori de la mine,
Că în suflet s-a răni."
Pe-acolo o fetișoară,
Ce abia să rădica,
Își căuta o mioară
Perdută din turma sa.
Vede pe copil, să miară,
Aceasta ce poate fi,
Copil în loc de mioară
Prin pustiiuri a-ntîlni.
„Copilaș dragă, îi zicea,
Așa dimineață-n zori
Cine te-au adus aicea
Și pentru ce aduni flori ?"
„Cine m-au adus, lelică,
Nu te pot încredința.
Hrana mi-i o floricică,
Care-i zic nu-mă-uita.
Ie-mă, mă rog, și pe mine
Și mă du la casa ta,
Că mi-i frică de alghine,
C-or veni și m-or mușca."

Mila pe fată învață,
O învață prin suspin,
Să ia pe copil în brață
Și să-l lipască de sîn.
Vai de dînsa, că îndată
Sufletul i s-au aprins
De-o durere înfocată,
Ce nu-i supusă la stîns.
Aleargă pe dealuri, plînge,
Să vaită suspinînd,
Dar focul ei nu să stînge,
Ce s-adaoge arzînd.
Merge la părinți acasă,
Le spune ce au pățît,
Părinții o blăstămasă,
Pentru că au zăbovit.
Năcăjită, biata fată,
Să întoarce înapoi
Strigînd : „Ah, cînd să să poată
La ale mele nevoi
Moartea fără prelungire
Să vie și să mă ia,
Căci alt chip de mîntuire
Nu am la durerea mea."

[OMULE, SLABĂ FIINȚĂ]

Omule, slabă ființă și la patimi cu plecare,
Unde ți-i ințălepciunea, unde ți-i mintea cea mare,
De te-nalți și zbori cu mintea la tronul dumnezăirii,
De măsori pămînt și ceriuri și pătrunzi tainele firii ?
Nu te îngîmfa, că ești țărna pe care o poartă vîntul,
Ce te plînge că în patimi tu sîngur îți sapi mormîntul.
Pururea ție, stăpîne, pururea duc și te poartă,
Ele sînt în toată vremea a vieții tale soartă.
Ce poate înțălepciunea, ce poate și biata minte,
Cînd prăpăștii privăsc ochii și-napoi și înainte ?
Și să-ncape biruință sau răbdare și putere
Cînd frageda inimioară să despică de durere ?
Și să-ncape vro mărime cînd ființa pătimește,
Cînd sufletul de năcazuri ca de moarte să zdrobește ?
Ah, Dumnezăule sfinte, pentru ce mi-ai dat sîmțire,
Pentru ce să simpt durere pînă și la despărțire !

[AM LĂSAT LUMEA ȘI SLAVA]

Am lăsat lumea și slava și-n pustii m-am îngropat,
Ca să scap măcar cu viață de durerea ce mi-ai dat.
Dar în zădar, că odihnă nici aici n-am găsît,
Chipul tău și zi și noapte de mine nu-i despărțît.
Cu a ceriului podoabe fața ta închipuiesc
Și cu hazul firii toate nurul tău sămăluiesc.
Pustnicile cîntărețe abia te agiung la glas,
Ele cîntă, eu vărs lacrămi, că fără tine-am rămas.
Munții, stîncile răsună de cumplitul meu suspin,
Ceriul stă la îndoială, lui sau ție mă închin.
Dar, vai mia, că durerea n-a lipsî cît oi fi viu,
Ah, fără tine și lumea îmi pare că-i un pustiu.

[ASARĂ ÎN ADUNARE]

Asară în adunare
  Cu versuri de multe jăle
Hăulea o muritoare
  Sfîrşitul vieţii mele.
Şi zicea, cîntînd, vai ţie,
  Omule nenorocite,
Că de-acum nu pot să fie
  A tale lacrimi priimite.
Vaită-te, plîngi, suspină
  De-această nenorocire,
Că inima mea să-nchină
  La a altuia iubire.

[ZORI DE ZÎUĂ SĂ RĂVARSĂ]

Zori de zîuă să răvarsă
  Şi ochi încă n-am închis,
Cum să-i închid cînd ei varsă
  Părăie de foc aprins.
Mă vaiet, strig cu suspinuri,
  Dar nu găsăsc agiutor,
Ce pot lacrămi, ce pot chinuri,
  Cînd durerea-i de amor.
Ah, moarte, numai la tine
  Scăparea mea poate fi,
Dar la năcaz moartea vine
  Şi omul poate muri ?
Repezi-te, dulce rază,
  Din doi ochi mîngîitori
Şi vino de înviază
  Pe alţi doi ce-s muritori.
Aceasta-i a ta putere,
  Acesta-i darul ce ai,
Că numai printr-o vedere
  Viaţă iai şi viaţă dai.
Năcazul meu este mare,
  Este rău, este cumplit,
Şi să-l vindec nu am stare,
  Că tu l-ai pricinuit.
Dar puterea ta-i mai mare
  Şi, de-i vra, îndată poţi
Numai c-o îmbrăţoşere
  Din focul lui să mă scoţi.

[ÎNTR-ACEST LOC PLIN DE JELE]

Într-acest loc plin de jele
Martur durerilor mele
Am pustiiul, ceri și stele.

Dar, vai mia, stătătoarea,
Ele nu-mi duc viitoarea
Pîn' la cruda muritoarea.

Zefiri, dulce aburire,
Cu suspinul în unire,
Luați a mea tînguire.

Și voi, ape curgătoare,
Cu-a lacrămilor vărsare,
Porniți-vă cu-necare.

Duceți, spuneți cu putere
Că amurezatul piere
În pustii, plin de durere.

[SUFLET, INIMĂ, SÎMȚÎRE]

Suflet, inimă, sîmțîre,
Pînă cînd tot chinuire,
Pînă cînd cu-atîta jele
S-amărîți zîlele mele !
Au prin jele, prin durere
Năcazul ia vro scădere ?
Au prin plîns, prin tînguire
Să preface a lui fire ?
Și cînd viața să topește
În chinul ce o muncește,
Poate fi altă scăpare
Decît numai la răbdare !
Ah, nu ne zice răbdare,
Că ne-aprindem și mai tare.
Zici răbdare, iar răbdare,
Dar nu ne-ntreghi, avem stare ?
Dumnezău ne-au dat putere,
Să răbdăm cîte-o durere,
Dar cînd zarea asfințăște
Din lumina ce-o hrănește,
Dar cînd inima-i sfărmată
De-a despărțirii săgeată,
Ce mai trebuie răbdare
Ș-aproape de îngropare ?!

[AH, DURERE OTRĂVITĂ]

Ah, durere otrăvită,
Despărțîrea de amor
Cu ce săgeată cumplită
M-ai lovit de oi să mor !
M-ai lovit, mi-ai făcut rană,
M-ai cernit, m-ai întristat,
Otravă îmi dai drept hrană
Și lacrămi drept adăpat.
Unde să găsăsc scăpare
Și cui să mă jăluiesc,
Vai mia, că în glas mare
Strig moartea și n-o găsăsc !

[AH, OCHIȘORI VII]

Ah, ochișori vii,
Can[1] negri căprii,
Blînzi și mult nurlii,

Cît loviți de tare
Tocmai unde doare
Inima mai tare.

Ah, stăpîne nur,
Ce-aprinzi ca un fur
De giur împregiur

Și cu chinuire,
Și cu mulțămire,
Ori a cui sîmțire.

La voi azi mă-nchin
Cu sufletul plin
De amar suspin.

Dați vro mîngîiere
Inimii ce piere
De-a voastră durere.

---

[1] Pentru *cam* cu *m* devenit *n* prin fonetică sintactică.

[AMORIUL, CA ŞI OSTAŞII]

Amoriul, ca şi ostaşii,
Să-narmează, să porneşte,
Dar nu răneşte vrăjmaşii,
Ce pre cei care-i iubeşte.
La săgeţi fieră nu are,
Ce lumini de ochi şi gene,
Arcul de îngemănare
Este din două sprîncene.
Pavăza de apărare
Şi lancea de îngrozîre
Îi a firii ruşinare
Ş-a temutului boldire.
Ca ostaşii priveghează,
Merge şi călătoreşte,
Are o fiinţă trează
Şi iartă şi răsplăteşte.
Lagărul lui este sînul,
La grumazi arme anină,
Robia lui este chinul,
Dar robia-i de haz plină.

[ÎN AST'SARĂ LA GRĂDINĂ]

În ast'sară la grădină
Numai supt a ta lumină
Ochii mei să ţi să-nchine
Cu lacrămi cer de la tine.
Tu fiind sîngurul soare
Care-i umple de-nfocare,
Poţi, de-i vre, să mă faci vrednic
Să te văz şi pe-ntuneric.

[CA TINE NURLIE]

Ca tine nurlie
Alta să mai fie
  Nu cred că să poate

Supt soare zidire,
Înaltă la fire
  Şi cu bunătate.

Cată şi gîceşte
Cine te iubeşte
  Din suflet cît poate.

[VREI, DRĂGUŢĂ, VREI]

Vrei, drăguţă, vrei
Sufletul să-mi iei ?
Na-ţi şi ochii mei,
Altă ce mai vrei ?
Doar te-i sătura
De cruzîmea ta.

DESPĂRȚÎREA

De-acum nădejdile toate de la mine s-au sfîrşit,
Mori luîndu-mi ziua bună de la ceea ce-am iubit.
Mă duc, mă-ngrop în pustiiuri, lumină să nu mai văz,
Ah, ascultă-mă, stăpînă, pînă nu mă depărtez.
Astăzi mă despart de tine cu sufletul mai sfîrşit,
Pentru că a ta cruzime l-au ars şi l-au amărît.
De-oi muri, să scrii pe piatră că acest nenorocit
Pentru dragostea mea numai în pustiu s-au săvîrşit.
Iar de-oi trăi cu durerea prin pustiiuri rătăcit,
Să pomeneşti cîteodată pre omul ce te-au iubit.
Orişicum eu răsplătire n-oi cere la Dumnezău,
Şi de m-ai ars tu pe mine, eu ţie bine îţi vreu.

CÎND MĂ MÎNIESĂM PE AMORI

Fugi, amoriule, lipsăşte, fugi, vicleană fericire,
Căci fiinţa ta nu este decît o ademenire,
Ce numai printr-o părere
Trage-a omului plăcere
Şi, după ce să sfeteşte,
Îndată să răsîpeşte
Din ochi ca o nălucire.
Ticălosul om te gustă şi într-a sa amăgire
Abia zice : „O, preadulce şi hazlie fericire"
Şi îndată di pi limbă
În otravă i să schimbă
Acel amăgitor bine,
Ce dintr-o părere vine,
Pentru că-i o nălucire.
Mîndrii împăraţi a lumii cu a stemelor odoară
A statornici putut-au pre amori vrodinioară ?
Şi de i-au dat vro crezare,
Îndată o întîmplare
I-au scos din acea orbire,
Vădindu-le că din fire
El este o nălucire.
Sau nevinovat păstoriul cu prostatica credinţă
S-au învrednicit aieve a-l dobîndi cu credinţă.
Decît în scris pe hîrtie
Să povesteşte să fie,
Iar în faptă să vădeşte
Că altă nu-nchipuieşte
Decît numai nălucire.

Ah, cît te-am crezut de lesne și într-a mea rătăcire
Socoteam că tu ești numai omenească fericire.
Dar umbra prin soare are,
Tu, ființă zburătoare,
M-ai adus la cunoștință
Să pipăi a ta credință
Și s-o văz că-i nălucire.
Deșteaptă-te, omenire, din visul ce te orbește
Și, cunoscînd ce-i amoriul și pe cît te osîndește,
Izgonește-l din sîmțire
Și spune spre pomenire
Vacurilor depărtate
Nenorocirile toate
Ce vin dintr-o nălucire.

CE ESTE NURUL

Ah, nurule, împărate a podoabelor firești,
Ființă necunoscută priceperii omenești,
Tu ce ții împărăția într-un cuprins de obraz
Și stăpînești lumea toată numai prin plac și prin haz,
Cu duhul și cu sîmțirea pururea într-aripat,
Dai ființă la ființa în care ești răvărsat.
Întocmai și mai mult încă decît fierul la magnit
Tragi pe inimi cu plăcerea și le supui la iubit.
Frumusăța fără tine este un chip zugrăvit,
Ce nu-nghimpă la sîmțire, nici pornește la-ndrăgit.
Ea podoabelor supusă, tu podoabe covîrșești,
Ea oglinzii să închină, tu oglinda o sfințăști.
Ochii ce te au pre tine cu sîmțirile grăind
Parcă farmecă cu libov, parcă fulgeră clipind.
Gurița ce să deșchide supt a tale zîmbituri
Dă graiului o dulceață prin care tu inimi furi.
Ah, nurule, împărate, ție numai mă închin,
Pentru tine slăvesc lumea, pentru tine eu suspin.

ÎN VREMELNICA DESPĂRȚIRE

Pătimire, tu ești numai hrana sufletului meu,
Cu durerea și năcazul de-acum a petrece vreu.
Nădejdea și bucuria ce m-au putut folosî
Decît scîrbă mai amară curînd a-mi agonisî !
Mă lepăd de toate-a lumii, mă cernesc, mă întristez,
Mă cufund în întuneric, lumină să nu mai văz.
Ochii facă-să izvoară și curgă de-acum mereu,
Pîn' ce-or face iaz de lacrămi nenorocit pieptul meu.
Sufletul supt sîn să bate ca la ceasul din sfîrșit,
Despice-să inimioara în bucăți ca de cuțît.
Răsîpască-să tot trupul și să facă praf în vînt,
Aruncat în toată lumea în văzduh și pre pămînt.
Eu ș-atunci în neființă zic că oi fi norocit,
Că le trag, le sufăr toate pentru ceea ce-am iubit.

[COROANĂ ÎNTRE FEMEI]

Coroană între femei,
  Singură la ochii mei
    Tu ești zidită din fire

Avînd cu desăvîrșit
  Darul cel mai iscusit,
    Nurii uniți cu simțire,

Să-nving' ochii tuturor,
  Să-ți arăte placul lor,
    Că-i supus numai la tine.

Unindu-să într-un gînd,
  Ca la icoane, pe rînd,
    Ție numai să să-nchine.

Cîtă durere cu haz
  Și plăcere cu năcaz
    Numai c-o dulce zîmbire

Aduci și pricinuiești
  Simțîrilor omenești,
    O, îngerească zidire !

Ah, de-aş putea arăta
Însuşi tu la faţa ta
Închinîndu-te ca mine,

Ai cunoaşte prea deplin
Că din suflet mă închin
Ca la Dumnezău la tine.

ALEGEREA OCHILOR

Poruncit-au Afrodite ochilor de-atîtea ori
Să s-adune, să-şi aleagă dintre dînşi stăpînitori,
Să lipsască toată sfada de frumusăţă şi nuri
Între verzi, între albastri, între negri, între muri.
Dar ei lacomi de mîndrie neputîndu-s-învoi,
Au rugat-o să le-aleagă pe care ea va voi.

Isteaţa giudecătoare, di pi ce i-au adunat,
Numai cu acele daruri ce de la fire au luat,
Curînd au chemat amoriul şi i-au zis : „Tu să alegi
Pe cei care-ţi plac mai tare, dup-a tale sfinte legi".
Amoriul n-au perdut vreme şi îndată colindînd
Numai c-o căutătură toţi candidaţii în rînd
Au strigat...

Ah, ochişori muri,
Vii şi plini de nuri
La căutături,

Cît de înfocaţi
Sînteţi cînd cătaţi
La amurezaţi.

De gene umbriţi,
Parcă răpeziţi
Săgeţi, de răniţi.

De posomorîţi,
Voi şi pedepsîţi,
Voi şi omorîţi.

Iar de vă zîmbiţi,
Viaţă dăruiţi
Celor ce-i iubiţi.

De dragoste plin,
Cu plîns, cu suspin,
Schiptrul vă închin,

Că sînteţi lăsaţi
Din fire-mpăraţi
Preste ceilalţi.

ALEGEREA OCHILOR

Ochii toţi avînd gîlceavă
De protie şi de slavă,
Între dînşi de-atîtea ori

Amoriului dete voie
Să le-aleagă după voie
Doi întăi stăpînitori.

El cu o căutătură
De-acele ce inimi fură
Dintre ei aleasă doi,

Dar cu-această hotărîre
Ca să aibă stăpînire
Asupra lor amîndoi.

„Aleg, zis-au, cu plăcere
Şi la haz şi la durere
Ochii acei negri muri,

Căci lor li s-au dat putere
Să robască prin vedere
Vii fiind şi plini de nuri.

Ei aprind cu covîrşire
A sufletelor sîmţîre
Şi le supun la iubit.

Ei dau viaţă prin durere
Şi năcaz prin mîngîiere
Inimilor ce-au rănit.

Lor li să cade să ţîe
Schiptrul de împărăţie
Asupra celorlalţi

Şi le dau şi stăpînirea
Preste toată omenirea
Cu-a robiei mele lanţ."

Atunce, cuprinşi de jăle,
Cu lăcrămate clipele,
Ochii ceilalţi văzînd

Că amoriul cu protia
Au dat celor muri robia,
S-o-nchinat lor vrînd, nevrînd.

DEZNĂDĂJDUIREA

Mă sfîrşesc, amar mă doare,
Milă nu am cui să cer,
Toate sînt nesîmţîtoare
Şi pe pămînt şi în cer.

S-au răpus milostivirea,
Viaţa mea îi numai chin,
Şi răsuflul şi sîmţîrea
Le am numai din suspin.

Hotărăsc, dar, o sfîrşire
La cumplitul meu amor,
Făr-a da cuiva de ştire,
Sîngur eu să mă omor.

Murind am o mîngîiere
C-a pica pe ţărna mea
O lacrămă din durere
Cîteodată de la ea.

DORUL

Amori, la a mea durere
  Nu fii așa de cumplit,
Adu-mi dulcea mîngîiere
  Ce din mînă mi-ai răpit.

Vai mie, că din simțire
  Un ceas nu-mi lipsăște ea.
Ah, poate-să fericire
  În lume fără de ea ?

Precum floarea zăcătoare
  Făr' de rouă pre pămînt
Să veștejește supt soare
  Și să usucă de vînt,

Așa, întru despărțire
  Să plînge inima mea,
Ah, în lume fericire
  Poate-să fără de ea ?

Între mii de păsărele
  Răsună cu vers plăcut
Glasul bietei turturele
  Ce soția ș-au perdut.

Ș-al meu dor de despărțire
  Cu bocet așa zicea :
Ah, poate-să fericire
  În lume fără de ea ?

NUME

Ziua-n care ochii mei
  N-or zări stăpîna lor,
Mîngîiere pentru ei
  Nici să-ncape, nici n-o vror.

Apun ca lumina-n nori
  Şi să-nchid cînd tu lipsăşti,
Răvărsatul lor de zori
  În lume numai tu eşti.

Amar de sufletul meu,
  Cînd te duci şi nu te văz
Nimic pe lume nu vreu
  Decît să plîng, să oftez.

Dar cînd vii şi-n braţă-ţi zbor
  De dragostea ta răpit,
Atunce parc-oi să mor
  De plăcere biruit.

PENTRU OCHII VERZI

Ce putere, Doamne sfinte, ai sădit în ochii verzi,
Ah, la dînşi cînd cat, mă farmăc şi de plăcere mă perzi.
N-au mijloc de măsurare, ci de gene-mpovăraţi
Şi la milă şi la chinuri sînt porniţi şi înfocaţi.
Afroditei spre podoabă dintru-nceput au fost daţi
Ş-au supus cu a lor arme şi dumnezăi ş-împăraţi.
Rîsul şi posomorîrea la dînşii tot plini de nuri
Dau şi viaţă, ieu şi viaţă numai prin căutături.
Ferice de muritorul care s-ar învrednici
A-i vedea în lăcrămare ce dragostea le-ar porni.
Atuncea ca roua, vara, pe verdeaţa cea din zori,
În mii de mărgăritariuri înnăsturate pe flori,
A lor lacrămi pot supune pe om fără ar voi
La acea dulce sîmţire de-a iubi ş-a pătimi.
Dar, vai mia, vro nădejde pute-mă-va bucura,
C-oi dobîndi fericirea de-a-i slăvi ş-a-i săruta ?

SCRISOAREA CĂTRĂ ZULNIA

Din toţi muritorii lumii cel mai în nenorocire
Şi dintre toţi pătimaşii cel mai mult în osîndire
Este omul care-ţi scrie, mai pomeneşti-l tu oare?
Ah, de nu l-îi mai cunoaşte după slovă şi scrisoare,
Cunoaşte-l di pi durere cu care plîngînd îţi scrie,
Cunoaşte-l di pi-a lui lacrămi ce le-i găsî pe hîrtie
Cu ele odinioară udam a tale picioare,
Cu ele pe buză arsă de-a dragostei înfocare,
De sute de ori, Zulnio, printr-a gurilor lipire
Ţi-am adeverit amoriul cu credinţă şi iubire.
Iar acum, ah, vai de mine, într-acest pustiiu de jele,
Unde nu am alt tovarăş decît durerile mele,
Le vărs numai pentr-un suflet şi o tristă inimioară,
Ce pătrunsă de-a iubirii şi de-a dorului tău pară
N-au răgaz, nu au odihnă, nici pot avea mîngîiere,
Decît numai în suspinuri, în lacrămi şi în durere.
Amar mie, în ce valuri norocul mă aruncară,
Nu ştiu, mai trăiesc pe lume sau din lume sînt afară!
Şi de sînt şi de am viaţă, dar lumea ce-mi folosăşte
Cînd a ochilor mei lume din vedere îmi lipsăşte!
Soarele, ce eu cu plînsul îl întîmpin cînd răsare,
Şi luna, ce mă găsăşte în suspin şi în oftare,
Pentru mine nu colindă decît un cerc de durere,
Mă vait şi zi şi noapte, dar în zădar, că scădere
Nici este, nici a fi poate la a despărţirii jele.
Cine au iubit ca mine, a crede durerii mele.
{Ah, Zulnio, mai ţii minte ziua-n care a ta faţă
{Cu lacrămi ca trandafirul în roua de dimineaţă,

Rumenă de ruşinare şi cu nurii înflorită,
C-o căutătură blîndă, de amori povăţuită,
Au zîmbit cu îndurare de o dragoste ferbinte
La a mele giurămînturi, la a mele rugăminte.
Ce făceam însă atuncea? acufundat în uimire
Ca de-un trăsnet ce răpeşte a sufletelor sîmţire,
Ca de-un fulger ce-l văd ochii şi îşi perd lumina toată,
Ca de-o armă arzătoare inima mea săgetată,
Cu ochii boldiţi la tine, în genunchi, fără suflare,
Cu mînule încleştate de ale tale picioare,
Aşteptam dorit răspunsul de-o plecare fericită,
Într-acel ceas însuşi viaţa din cursul ei stingherită
Să sfîrşa de bucuria nădejdii îndulcitoare
De-a te cîştiga, Zulnio! Ah, Doamne, într-acea stare
Mai fost-au vreun om pe lume, ca să creadă-a mea durere?

Tu, sîngura mea stăpînă, tu, viaţă, tu, mîngîiere,
Ai sîmţît şi-ndată mila din sufletul tău pornită
Cu rumăn de ruşinare pe faţa ta zugrăvită
Şi cu tremurul de spaimă, lipsită de cuvîntare,
Ţi-ai mărturisit căderea numai prin îmbrăţoşere.
Ş-ai primit, ah, norocire, supt copaciul acel mare,
Ce pare că-l văz cu ochii şi acum în depărtare,
Ai priimit drept chezăşie ceriul, stelele şi luna,
Viaţa mea şi a ta însuşi, că te-oi iubi totdeauna.
Că te-oi iubi păn' la moarte, că nimic n-a fi în lume,
Nici pe pămînt, nici în ceriuri, nici la Dumnezău anume,

Carele să mă strămute de nespusa fericire
De a mă-nchina la tine ca la o dumnezăire.
Atunci fulgere cu trăsnet prin văzduh scăpărătoare [1],
Pămîntul tot în cutremur şi stihiile-n perzare
Sămăna înspăimîntate de atîtea pătimiri.
Te-am iubit pînă acolo unde ceriul în uimire
Să cutremura, Zulnio, de-a inimii mele stare,
Cum să aibă la iubire Dumnezău pe-o muritoare.
Unde-i acea vreme, dragă, ah, dragă şi mult iubită,
În care cu tine-n braţă şi tu de mine lipită

[1] Adevărul este că tocma pe o aşa fulgeroasă şi cu trăsnet vreme, supt un fag, unde ne dosîsăm, s-au dat şi s-au luat parolele.

Petreceam zîlele noastre în pustiiul acel mare!
Vai mia, zîsăi pustiiul şi în inimă mă doare,
Mă doare, că acolo numai am trăit în fericire,
Am gustat hazul din lume, cu plac şi cu mulţămire.
Acei munţi pînă la nouri, acele stînci despicate,
Ce răsuna de suspinul dragostelor înfocate,
Acei copaci nalţi şi mîndri, marturi cu a lor umbrire
De dezmierdări, de voroave, de libov şi de iubire,
Potica acea vestită ce-o treceam cu groază mare,
Dar ne înlesnea prilejul de-o furişă sărutare,
Rîpele întunecoase ce ferea cu tăinuiri
A desfătărilor noastre înfocate întîlniri,
Apele acelea-n care, pe furiş, în scăldătoare,
Te prindeam, ochilor, spuneţi, ce priveam atunci în zare?
Comorile firii toate la ochii mei dezvălite,
De mii de ori sărutate, de mii de ori pipăite,
Le răpeam cu lăcomie şi într-acea fericire
Aş fi dat orice pe lume pentru-un ceas de prelungire.
În sfîrşit, toate acelea petreceri de mulţămire
Scrisă cu slove de pară într-a inimii sîmţire
Le-am perdut, şi numai gîndul, ce mă arde, mă munceşte,
Spre mai multă chinuire ca prin vis mi le sfeteşte.
Ah, ibovnică slăvită, unde mai eşti acum oare?
Aruncată de un tiran... în vron loc cu departare,
Jalnică şi năcăjită de a lui sălbatici fapte,
Fără nici o mîngîiere, în suspinuri zi şi noapte.
De mai ai zare de viaţă, unde vei fi azvîrlită,
Zî citind astă scrisoare, în lacrămi şi plîns urzîtă:
„Am o inimă în lume care ştiu că mă iubeşte
Şi acum, în depărtare, pentru mine să boceşte."
Ars am fost de-a ta iubire, ah, cît te-am iubit de tare,
Dar această despărţire m-au aprins cu foc mai mare.
Giurămînt îţi fac din suflet că şi ceriul şi pămîntul,
De s-or strămuta, Zulnio, eu nu mi-oi schimba cuvîntul,
De-a te iubi pîn' la moarte, de a nu avea supt soare
Altă stea de proslăvire, alt luceafăr de-nchinare.
Dar ce folos, vai de mine, că n-am nici o mîngîiere,
Petrecerea mi-i în lacrămi, în suspinuri şi durere,

Aş vrea să mor, dar şi moartea ce poate fi pentru mine,
Cînd, perzînd a mea viaţă, perd mai mult, te perd pe tine.

Abia zorile răvarsă şi doresc să asfinţască,
Abia noaptea înnegreşte şi vroi zori să să ivască,
Căci cu nimic nu să-mpacă într-a sa nemulţămire
Sufletul meu, ticălosul, ce-i pururea în clătire.
Ah, şi cum să să împace, cum să rabde, vai de dînsul,
Cînd îl înec pe tot ceasul cu suspinul şi cu plînsul?
Călători pe văi, pe dealuri, pe cîmpii nemărginite,
Umblu de urît cu ziua pe colnice părăsite,
Udate de-a mele lacrămi, cărările acelea toate
Or ţinea spre pomenire urmele mele-nsămnate,
Pînă cînd vrodinioară pe-acolo, din întîmplare,
Vei trece şi vei cunoaşte, ah, cît te-am dorit de tare!
Înnoptez pintre prăpăstii, pintre rîpi, pintre ponoară,
Ca doar oi uita de groază dorul care mă omoară.
Dar în zădar, că durerea merge şi vine cu mine,
Gîndul meu nu să abate cîtu-i un chic de la tine.
A nopţilor întuneric nu mă îngrozăşte nimică,
Groaza mea îi numai una, tu o ştii, că mori de frică
Nu cumva din nevedere sau din ciuda depărtării,
Dup-atîta pătimire, să mă dai şi tu uitării.
Ah, la o aşa-ntîmplare, tu ştii, fără îndoială,
De mai pot trăi, Zulnio măcar cîtu-i o clipală.
Alerg, mă duc şi vin iarăşi, cufundat într-o tăcere,
În durere cunosc viaţa şi în viaţă tot durere.
Caut, cerc stîncile toate, mă îngrop în adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericime.
Acolo neadormita, pustnica privighetoare,
Bocindu-să cu durere de-o asămenea-ntîmplare,
Să vaită şi să plînge, mă ascultă, mă jăleşte,
Firea toată parcă zice: *„Amoriu să răstigneşte!"*
Toate-mi par acum schimbate, toate-mi par a fi urîte,
De desfătările lumii poftele mele lipsîte,
Nu mai au nici o plăcere, nu mai au nici o pornire,
De păcate nu am frică, c-am rămas fără sîmţire.
Ah, ce sîmţire să aibă şi ce gust să le mai vie,
Cînd nu eşti, dragă Zulnio, să le dai viaţa cea vie!
M-am lepădat de tot gustul armelor omorîtoare,

Să despart o păsărică mă-ngrozăşte a mea stare,
Cum să despart, vai de mine, cînd îmi fac închipuire
De durerea şi năcazul care vin din despărţire !
  Cititul care-ntr-o vreme răsîpea a mele gînduri
Acum nu mă mai agiută, căci citind în mii de rînduri
A tale scrisori duioasă, de amori însufleţite,
Mă cufund în întuneric de gînduri mai amărîte.
  Ah, şi scrisul nu-mi sporeşte decît numai cătră tine,
Mîna mea să oţărăşte a-nsămna pricini străine.
  Aşadar, dragă Zulnio, depărtat de-a tale braţă,
Am agiuns într-acea stare unde sînt mort cu viaţă.
Îngîmfatele protivnici ce să au la vro părere
Şi te pomenesc cu pizmă şi acum în nevedere
În zădar mai pun silinţă cu vrun gînd de răutate :
„Cine-o iubit pe Zulnia, a iubi alta nu poate !“

AMORIUL DIN PRIETEŞUG

Am iubit, auziţi inimi, cuvîntul vostru cel mare
Ce vă pleacă la durere şi vă face sîmţîtoare,
Ce vă leagă, vă uneşte făr' de nici o sîlnicie
Şi vă dă în viaţa asta altă viaţă şi mai vie.
Am iubit şi cunosc gustul dragostei peste măsură,
Ascultaţi, că vă grăieşte amoriul prin a mea gură.
  Acest împărat a lumii, stăpînitor de plăcere,
Tiran la împrotivire şi milostiv la durere,
Nu cere de la voi slava de-o zădarnică iubire,
Ce să naşte şi să trece ca un vis de nălucire.
Urăşte, fuge şi lasă inima nestătătoare,
Ce ca zburătorul flutur dintr-o floare-n altă floare,
Gustă numai, frunzăreşte a ibovnicilor fire
Şi le lasă făr' de vreme lipsîte de mulţămire.
El cere, vra şi doreşte de la voi acea iubire
Carele înfiinţază pe două firi într-o fire
Şi umplîndu-le de focul ce le arde cu plăcere,
Le sporeşte mulţămirea prin năcaz şi prin durere.
  Dar un lucru aşa mare şi cu-atîta fericire,
Ca să-l dobîndiţi aievea, voi, inimi, cu slabă fire,
Crede-mă-ţi că nu să poate decît cu îndelungare
De supărări, de năcazuri, biruite prin răbdare.
Vreme multă, stăruială, îngrijiri şi îndoieli,
Privegheri, oftări şi lacrămi, plînsuri, rugi şi osteneli,
Suferiri, doriri cumplite, prepusuri otrăvitoare,
Pasuri deznădăjduite, pasuri fără măsurare,
Şi peste acestea toate, încă spre îndeplinire,
Să cere prieteşugul cu credinţă şi iubire.

Prieteşug, dar din ceriuri, la om cu multă priinţă,
Ce te naşti dintr-o vedere şi te-adaogi prin credinţă,
Ce amori viu şi puternic aprinzi cu-a ta mijlocire
Cînd cuprinzînd două inimi într-un gînd şi-ntr-o unire
Şi avîndu-le deprinsă numai prin obicinuinţă
La simbatie, la milă, la dragoste şi credinţă,
Le supui, fără de veste, la prefacerea ce mare
Din prieteşugul dulce în amori cu înfocare.
Ah, crede-mă-ţi, inimioară, că o aşa înălţare
Dintr-o norocire mică în norocirea cea mare
Suie pe om lîngă îngeri şi lîngă dumnezăire
Şi-l face trăind să guste a raiului fericire.
Însă pînă a agiunge în stepina acea mare,
Cîte munci, cîte năcazuri şi cît plîns cu suspinare!
Inimi, soarta hotărăşte să răbdaţi cu bărbăţie,
Ascultaţi, că vi le-a spune nenorocita Zulnie.
Zulnia cea mai frumoasă decît zorile la faţă,
Între flori naltă ca crinul, cu ochii muri de negreaţă,
„Vai mia, zicea cu lacrămi, întru a sa văitare,
Ce putere nevăzută şi odihnei surpătoare
Să rădică în simţirea bietei inimioarei mele
Şi mă arde zi şi noapte cu-ntristare şi cu jele?
Văz prăpastie cu ochii, văz a mea ticăloşie,
Dar le văz cu mulţămire şi le răbd cu bucurie.
Ah, prieteşugul singur are oare astă fire
Să tulbure, să aprindă şi să dea şi mulţămire?
Eu, ticăloasan de mine, mă ştiem că sînt legată
Numai cu prietenie şi cu inimă curată
Cătră omul ce cu cinste m-au iubit şi mă iubeşte,
Dar, vai mie, că durerea care îmi pricinuieşte
Nu-i cu sămne de-o iubire pacinică şi măsurată,
Ci-i ca fulgerul ce-aprinde o dragoste înfocată!
Zîle, nopţi petrec cu gîndul la dulcea închipuirea,
Ce pururea îmi aduce şi-mi sfeteşte nălucirea,
Nici un feli de împăcare sufletul meu nu găsăşte
Şi cunosc că pe tot ceasul patima ce mă munceşte
S-adaoge şi cuprinde simţirile mele toate,
Încît nimică pe lume să mă mîngîie nu poate.
Viaţa mea este o mare care nu să linişteşte,
Prieteşugul să luptă, amoriul furtuni stîrneşte.

Aş vra să mori, dar şi moartea aş vre-o cu acea putere
Să mă ducă în ceea lume cu plăcuta mea durere.
Dar, vai mia, unde este pîn' la atîta răbdare!"
Aşa, de dureri cuprinsă în năcazul ei cel mare,
Nemîngîietă Zulnie, prin suspinul ei aprinsă,
Să veştează ca o floare ce în zori de zî deşchisă
Şi lipsită de viaţa rouăi cei răcoritoare
Să topeşte supt arsura soarelui cu înfocare.
Dar nu ştia că-ntr-o laturi, cu asămenea durere,
Să vaită şi să plînge, făr' de nici o mîngîiere,
Ikanok, acel prieten cu cinste şi cu credinţă,
Care, ştiind că amoriul nu suferă biruinţă,
Căta chip prin depărtare să scape de-a lui lovire
Şi fugea, dar, vai de dînsul, că a dragostelor fire
Nu-i supusă nici la fugă, nici la vreo depărtare,
Nici la vremi, nici la prefaceri, nici la orice strămutare,
Ce prin toate el răzbeşte, agiunge şi biruieşte,
Uscatul tot îl cuprinde şi mările preveşteşte.
„Ah, zicea cuprins de lacrămi, amar mia, amar mia,
Cum să mai ascund amoriul ce m-au robit la Zulnia?
Şi să-l mai ascund să poate cînd arde şi mă topeşte,
Cînd durerile cu cîte şi suflet şi trup răpeşte?
Nesuferind tăinuire, covîrşesc orice răbdare,
Întocmai ca la sfîrşitul acestei vieţi trecătoare,
Cînd moartea cu-a sa cruzime să arată, să vesteşte
În faţa bietului bolnav pe care din vii răpeşte.
Şi mai rău şi mai mult încă, căci sfîrşitul orişicare
Iartă omului să-şi spuie durerile cîte are,
Iar mia nu mi-i iertată nici atîta mîngîiere,
Ce trebuie să le sufăr şi să mor întru tăcere.
Ah, prieteşugul care toată lumea îl slăveşte
Şi după care aleargă, dar rareori îl găsăşte,
Pentru mine este muncă, dojană şi chinuire,
Căci m-aruncă şi mă ţine în jalnică stînjănire.
Ori a fi cinstit prietin şi să mă trag de Zulnia,
Ori să-i descopăr amoriul ce cu-atîta tirănia
M-au cuprins şi mă-mpilează, încît nu mai am suflare,
Şi aşa, oricum, la mine, prieteşugu-i perzare.

Ah, prieteşugul, doamne, acea sfîntă legătură,
Ce să-ntăreşte prin fapte, iar nu cu vorbe de gură,
Ierta-mă-vei ca să-l lepăd pentru o amorezată ?
Dar ce să fac, ceriuri sfinte, cînd inima săgetată
De-a amoriului lovire şi aprinsă de-a lui pară
Trebuie ori să iubască, ori să răbde şi să moară !"
Acest fel petrecea viaţa astă de năcazuri plină
În vaiete şi suspinuri amîndoi pentru-o pricină
Şi fugea unul de altul gîndind că prin depărtare
Amoriului vor aduce scădere şi-mpuţinare.
Dar nu ştia că la urmă un prilej de întîlnire
De mii de ori îl aprinde mai cu straşnică pornire.
„Fugi, Zulnio, fugi, Zulnio, striga el, plin de durere,
Că a nu te iubi, dragă, nu mi-au mai rămas putere."
„Depărtează-te din ochi-mi, răspundea biata Zulnie,
Că cunosc pe toată zîua că mai mult mă robesc ţie."
Tot aşa cu prelungire din răbdare, în răbdare,
Amîndoi într-o durere să usca di pi picioare,
Pînă cînd, odinioară, după cum să prilejeşte
Pururea, cînd vra amoriul, la cei care îi iubeşte
Au sosît fericit ceasul de dorita întîlnire,
Căci la a lui sfîntă voie nimică nu-i spre oprire.
Într-un loc pustiu şi tainic, de curînd aflat la lume,
Unde spre tămăduire pătimaşii mărg anume,
Unde firea întristată şi întru posomorîre
Au răvărsat toate celea ce pricinuiesc mîhnire,
Munţi înalţi pînă la nouri, păraie prin stînci vărsate,
Codri cu copaci sălbatici printre petre răsturnate,
Prăpăstii peste prăpăstii, adîncimi întunecoasă,
Unde zmeura şi fragii şi mura cea mai frumoasă
Cresc în voie despre oameni, că numai cîte-o potică
Slujeşte la bieţii bolnavi de trecut cu mare frică,
Acolo, bietul Ikanok, acolo, biata Zulnie
S-o-ntîlnit, ah, cine poate întîlnirea lor s-o scrie !
Orice condeiul s-arăte, orice graiul să rostească,
Nimic spre asămănare nu pot să închipuiască !
Lacrămi, vaiete, suspinuri, cînd şi cînd cîte-o suflare,
Leşine necontenite şi de viaţă curmătoare,
Cuprinderi, îmbrăţoşări supt prieteneasca faţă,
Căutături cu răpire şi căderi braţă la braţă,

Privigheri şi zî şi noapte, gînduri cu milanhonie,
Uitare de toate celea, în sfîrşit, o moarte vie,
Au stătut a lor viaţă, pînă cînd, din nerăbdare,
Ikanok, cu puţin suflet, căzînd la a ei picioare,
„Ah, Zulnio, îmi eşti dragă, i-au zîs, cuprins de ruşine.
Îmi eşti dragă, ce pot face cînd sîmpt că mori di pi tine,
Cînd mă sfîrşesc, cînd să sufăr nu mi-au mai rămas putere,
Cînd toate celea în mine s-au prefăcut în durere ?
Ştiu că-i să-mi pui înainte prieteşugul cel mare,
Dar tocmai prieteşugul mi-au aprins focul mai tare.
Vai mia, el şi amoriul, unindu-să într-o fire,
Mă muncesc şi mă omoară cu îndoită pornire.
N-am răgaz, nu am odihnă, auz pieptul că-mi răsună,
Văz părăile de lacrămi, ce la poale-ţi să adună.
Nu te îndura de mine, nu mă lăsa la pierzare,
Fii la dureri milostivă, că tu eşti a mea scăpare !
Tu eşti Dumnezău de milă, tu eşti stea de înviere,
Vindecă şi izbăveşte amărîta mea durere,
Căci a mai trăi în lume nu pot făr-a ta iubire !"
Acestea zicînd, la poale-i au căzut fără sîmţire,
Au căzut, dar şi căderea i-au fost sămn de închinare,
Căci s-au prilejit cu gura sărutînd a ei picioare.
Tremurînd, biata Zulnie, cată, vede, să-ngrozăşte,
Vra s-agiute, dar nu poate, căci puterea îi lipsăşte.
„O, ticăloasan de mine, la ce-am agiuns astă dată !"
Au strigat cu-acea durere ce o inimă sfărmată
De săgeţi şi de cuţîte sloboade cu văitare
Din ceasul ce să răneşte pîn-în ceasul care moare.
„O, ticăloasan de mine, eu sînt sîngura pricină
De supărări, de năcazuri şi de morţi fără de vină !
Ah, suflete împetrite, el moare şi tu răbzi încă ?"
Atunci, ca o nebună aleargă din stîncă-n stîncă
Şi cată, culege ierburi, ia apă şi îl stropeşte,
Dar în zădar, că amoriul doftorie nu priimeşte.
„Ce să mă fac, vai de mine, strigă, ţipă de durere,
Dumnezeule, agiută-l, că eu nu mai am putere !"
În sudori, lacrămi scăldată, desculţă şi despletită,
Fuge, vine, să-nvîrteşte ca o deznădăjduită.

Zăludă, ca vai de dînsa, pe pămînt şi la cer cată,
Vra să strige, dar şi glasul i să taie deodată.
Să povîrneşte şi cade peste dînsul, leşinată,
De năcazul ei ucisă, de năcazul ei sfărmată.
Acest fel o turturică, de lîngă soţiia moartă,
Nici nu zboară, nici să duce, ci-şi aşteaptă trista soartă,
Pînă ce nelegiuitul vînător să o omoare
Şi pe dînsa lîngă trupul iubitei ei surioare [1].
Ce privelişte de jele pentru inimi sîmţîtoare
Acest trup lungit pe ţărnă şi lipsît de-a sa suflare,
Acei ochi negri ca mura, acea gură ca robinul,
Acel sîn ca trandafirul, acei grumazi albi ca crinul,
Acele mîni ca zăpada, acele fragede braţă
Într-un minunt să să schimbe din viaţă în neviaţă !
O, voi, suflete cu milă, o, voi, inimi cu durere,
Văzînd că aceşti ibovnici unul pentru altul piere,
Este oare cu putinţă să nu simţiţi îndurare,
Să nu oftaţi, să nu plîngeţi pentru jălnica lor stare ?
Dar îndrăzniţi, că amoriul orişicînd binevoieşte,
Ca un stăpîn, cu durere, şi ceartă, şi miluieşte.
De îndată cu năstavul acel plin de bunătate,
S-au apropiat de dînşii şi, aburind sănătate,
I-au întors la a lor viaţă, i-au umplut de fericire,
Le-au dat darul lui cel mare de o vecinică iubire
Şi le-au zis : „Destul ispită, destul atîta cercare,
Că, luptîndu-vă cu mine, v-aţi aprins focul mai tare.
Muritori, cum nu ştiţi încă că puterea mea să-ntinde
Preste cer, preste văzduhuri şi toată lumea cuprinde ?“
Atunci, ca din somnul morţii, rădicîndu-să Zulnia,
Căci la femei totdeauna durerea este mai via,
Şi sîmţîndu-să pe sine de amor însufleţită,
Cu lacrămi de bucurie pe obraz împodobită,
Lîngă Ikanok iubitul supt un copaci nalt şi mare [2]

[1] Este ştiut că la păsări soţiile sînt şi fraţi, ieşind dintr-un cuib.
[2] Un fag în locul căruie acum, în 846, am găsit aşăzată casa cu n. 25.

Au priimit giurămîntul de-un amori ce sfîrşit n-are.
Şi ca să să pomenească în veci astă întîmplare,
Pe copaci au săpat slove cu această cuvîntare :
„Călătoriule, nu trece, stă, citeşte şi cunoaşte,
Că amoriul cel mai straşnic din prieteşug să naşte !“

DARUL UMBRELUŢEI

Umbreluţă norocită,
Ia sama, că eşti menită
Să umbreşti un obrăjel
Plin de nuri şi frumuşel.
Cată să mi-l păzăşti tare
Şi de vînturi şi de soare,
Şi cînd alţi ochi i-or căta,
Să te pui drept faţa sa,
Că tu, umbreluţă, ştii
Că îl tem şi de stihii.

[SUFLETUL MEU, PÎNĂ CÎND ?]

Sufletul meu, pînă cînd
Îi să arzi şi să suspini ?
Sfîrşeşte, că, vrînd-nevrînd,
La amori îi să te-nchini.
Nu te lupta în zădar,
Că biruinţa-i a lui.
Plînge-te la el amar,
Dar supune-te iar lui.

[DE-ACUM PLÎNGE ŞI SUSPINĂ]

De-acum plînge şi suspină,
Inimă de năcaz plină,
Şi grăbeşte la sfîrşit,

Că ai rămas prăpădită,
Străină şi despărţîtă
De soţiia ce-ai iubit.

Ochilor, vărsaţi păraie
De lacrămi şi de văpaie
Şi mă ardeţi cu potop,

Că v-au lipsît din vedere
Lumina de mîngîiere,
Şi astăzi de viu mă-ngrop.

Trupule, de acu-nlemneşte,
Că mormîntul să găteşte,
Să te înghită curînd.

Iar tu, ţărnă di pi faţă,
Spune-o pierdere de viaţă
Trecătorului plîngînd.

[AH, SUFLETE AMĂRÎT !]

Ah, suflete amărît,
Ieşi, că viaţa s-au sfîrşit,
Ieşi şi nu mai suspina,
C-ai perdut suflarea ta.

Ochilor de plîns topiţi,
Închide-vă-ţi şi muriţi,
Că lumina vi s-au stîns
Şi-ntunerec v-au cuprins.

Trupule, prefăte-n lut,
C-ai perdut ce ţi-au plăcut
Ş-ai rămas însträinat,
De iubire depărtat.

[IATĂ CEASUL AMĂRÎT]

Iată ceasul amărît,
Ceasul cel de despărţît,
Ah, cu cîtu-i mai amar
Decît a morţîi pahar !

Ochilor, plîngînd, săcaţi,
Trup şi suflet vă iertaţi,
Că de-acum aveţi să fiţi
În veci de veci despărţîţi.

Zulnio, azi îţi închin
Cel de pe urmă suspin.
Adio !

[PÎN-A NU RĂSĂRI ZORI]

Pîn-a nu răsări zori,
La Moldova purcegînd,
Vai mia, de cîte ori
Am să leşin suspinînd.

De-aş muri, nimic n-ar fi,
Cînd aproape te-aş avea,
Dar fără tin'a trăi,
Poate fi moarte mai grea ?

Amar de sufletul meu,
Că nu pot într-acest ceas
Lipindu-l la sînul tău
Drept fermuar să ţî-l las.

Să ţî-l las, şi el, săltînd
Supt dulce suflarea ta,
Să nu-nceteze zicînd :
Zulnio, nu mă uita !

CINE-I AMORIUL

Ostaşul viteaz al firii amoriul fiind anume,
Are pace şi războaie pretutindenea în lume.
Poartă arme ca ostaşii, ascultă şi să supune,
Are curaj, dă năvală şi fuge cu slăbăciune.
Priveghează ca şi dînşii, pe măsuri călătoreşte,
Cetăţi ia, dar nu le-nchină, rob să dă şi robi primeşte.
La loviri este amarnic, dar rane tămăduieşte,
Ceartă, iartă şi împacă, foc şi dă, şi potoleşte.
Dar cu toate că să pare cu deplină potrivire,
De ostaşii lumii are foarte osăbită fire.
Armele lui nu-s de heră, ci-s de milă, de iubire,
De durere, de suspinuri, de rugi fără contenire.
Cu dînsăle să armează, cu dînsăle biruieşte,
Ele sînt a lui dorinţe, pentru ele să jărtfeşte.
Pacea lui nu-i vro pace sau de arme contenire,
Ci este după răceală a dragostei înnoire.
Războiul lui nu-i spre moarte, ci spre dulce pătimirea,
Cari-nghimpă şi deşteaptă şi iuţăşte toată firea.
Supunerea ş-ascultarea la dîns' nu sînt de nevoie,
Ce după împăcăciune din primire şi de voie.
Curajul şi slăbăciunea nu-i sînt pentru vitejie,
Ce curajul îi la braţă, slăbăciunea, la trufie.
Privegherea şi prepusul nu-i sînt de vro năpădire,
Căci asupra sa năvala o doreşte peste fire,
Ce le are de lumină într-a sa călătorie,
Cu dînsele dosluşeşte cea mai mică viclenie.
Adeseori cercetează, adeseori răsplăteşte,
Cu suspinurile arde şi cu lacrămi răcoreşte.

Calea lui cea măsurată este a luminii zare,
Mărsul, dusul şi stătutul la dînsul sînt tot o stare.
Cetatea lui este sînul, robia-i împărăţie,
Cînd loveşte, dă durere, dar durerea-i hazlie.
Rănile lui nu-s în trupuri, ce în suflet, în sîmţire,
Cruzîmea nu le prieşte, mila li-i tămăduire.
La pedepse n-are protivnic, dar pedeapsa-i cu plăcere,
Nu omoară trup, ce suflet, şi-i dă viaţă prin durere.
Două firi are-ntr-o fire — şi de om, şi îngerească,
Una-i dragostea curată, ceilaltă-i îi trupască.
Cu una la săntimenturi să pleacă şi să închină,
Doreşte cele de lipsă, în despărţire suspină.
Cu ceilaltă potoale şi împacă îmbulzîrea
Ce aduce la om fapta care i-au dăruit firea.
Boala lui este temutul, dar fără dîns' nu trăieşte,
El îl bagă în năcazuri, el îi dă gust şi-l iuţăşte.
Vrăjmaşii lui nu sînt oameni, nu sînt pasări, nu sînt fiară,
Căci ş-acestea, fiind duhuri, sînt pline de a lui pară.
Ce vrăjmaş îi frumusăţa, duhul, nurii, daruri bune,
Dar nu vrăjmaşi, ca să-i piardă, ce numai pîn' le supune.
Prin vedere el să naşte, ochi şi gene şi guriţă,
Obraji rătunzi, albi şi rumeni, pepturi, sînuri cu mici ţîţă
Sînt a sale vînătoare şi întru a sa trufie
Mai are încă un lucru, care-l tac, că lumea-l ştie.

[CERIULE ÎNALTE !]

Ceriule înalte, înfocaţi planiţi,
Toţi cu grozăvie mă împrotiviţi.
O urgie mare de la tine văz,
De la tine, Doamne, pe acel ce crez.
În veci şi în chinuri deodată m-arunci
Şi făr' de scăpare în grozave munci.
Într-a lor cumplire sînt şi pătimăsc,
Să mă plîng la cine, cui să jăluiesc ?
La fraţi sau la rude, ei mă vrăjmăşesc,
Mai rău să mă vază pururea doresc.
La prieteni, Doamne, sînt cu făţărie,
Şi ca să mă-nşele au spre bucurie.
La amorezate, tu le ştii de sus,
Ceriule înalte, cît sînt de pătruns
De aceste idre, de a lor venin.
Cîte lacrămi, Doamne, cît amar suspin
Din ochi cu durere, din piept înfocat,
Cîte lacrămi, Doamne, ţie ţi-am vărsat !
Apoi, dar, la cine să mă jăluiesc,
Decît iar la tine, stăpîne ceresc.
Iar la tine, Doamne, mă întorc şi cer,
Ca să-mi trimiţi milă din înaltul cer,
Iar de nu, trimite-mi un fulger de foc,
Ca să mă pătrunză aicea pe loc.

[RĂSĂRITUL ŞI APUSUL]

Răsăritul şi apusul,
Miazăzi şi miazănoapte,
A planitelor tot cursul
Şi stihiile cu toate,
Să să tot împrotivască
La acest dulce amori,
N-ar putea să mă oprească
Cînd eu pentru tine mori.
Tu eşti raza vieţii mele
Şi pre tine te slăvăsc,
Ah, nu mi-au rămas putere,
Amar mie, mă muncesc !
Pentru tine jărtfăsc toate
Şi în veci cu hotărîre
Rob credincios cu dreptate,
Aşteptînd milostivire.

[PLOAIA CE DIN CER SĂ VARSĂ]

Ploaia ce din cer să varsă
Este-un sămn arătători
Că inima mea îi arsă
De-un amori pătrunzători.
  Iar tunetul, ce trăsneşte,
Te îngrozăşte pe tine
Spuindu-ţi că-ţi răsplăteşte,
Că mă osîndeşti pe mine.
Şi fulgerul însămnează
Că mult îi să te chinuieşti,
Că curînd va să te piarză,
Pentru ce mă năcăjeşti ?
  Ah, îngerul meu de viaţă,
Cată-mi inima de vezi,
Ş-atunci, strîngîndu-mă în braţă,
Cele ce-ţi spui eu să crezi.
Nu mai fi la îndoială,
Că-ţi sînt rob, mă giur pe cer,
Nici mai avea vro sfiială,
Căci fără tine eu pier.

847, IUNIE

Amori, la al tău jărtfelnic iarăşi vin să mă închin,
Dar nu cu cîntări de slavă, ce cu lacrămi şi suspin,
Să-mi ieu de-acum ziua bună de la înalt pragul tău
(schiptrul tău),
Ca o slugă cu credinţă ce ş-o-mplinit hacul său.
Armele, ce îmi dedesăşi pentru proslăvirea ta,
Atuncea cînd Afrodite m-au luat în sama sa,
Ţăndărite de războaie ţî le-aduc, ca să mă crezi
Că în cursul vieţii mele am fost vestit amorez
(straşnic)
Şi că celor frumuşele n-am dat pace, nici răgaz
Pîn' nu s-o-onchinat la tine ş-au gustat din al tău haz
(dintr-al tău haz).
  Dar, puternice părinte, ascultă ca un stăpîn
Războiul cel de pe urmă a unui oştean bătrîn.
Ascultă şi hotărăşte dup-a tale sfinte legi,
Căci dreptate la iubire numai tu poţi s-o alegi.
După ce cu-a tale mreje, ca un ales ucenic,
Biruii prieteşugul în munţii de pe Slănic[1]
Şi-ţi adusăi pe Zulnie supusă la schiptrul tău[2],
Precum prin versuri răsună proslăvit numele său,
Şi ne-mpreunaşi cu lanţul de Dumnezeu împletit[3],
Gîndem c-oi muri pe braţă-i, de dînsa nedezlipit.
Dar, vai mie, cît de-n grabă nădejdea să răsîpi,
Ca o umbră plimbăreaţă ce au fost şi n-a mai fi.

---

[1] La 819 : *Din prieteşug amori.*
[2] Zulnie am dat nume soţiei mele, Zmărăgdiţei, prin stihuri.
[3] Prin legiuită cununie.

Contenesc, căci mi să taie glasul de a povesti
Plînsul, jele şi durere ce pînă azi mă munci.
Pînă azi, zis-am, stăpîne, căci astăzi ca biruit
Nebiruitori la tine, ca să scap am năzuit.
Arce, săgeţi, fieră rupte, priveşte la ce-am agiuns,
Toate le-au sfărmat Istili, şi eu, de năcaz pătruns,
Alerg şi vin iar la tine, şi tu, ce eşti împărat
Preste zidirile toate, de prin mări şi pe uscat,
Răsplăteşte-i de cruzime, căci la puterea mea nu-i.
„Fii cu inimă, oştene, îmi zisă mărie-lui.
Pietrele de funii roasă la fîntîni vei fi văzut
Şi de-a ploilor vărsare stîncile făcute lut.
Mergi, stăruie şi-nţălege că-i fulger puterea mea."
Am ascultat şi eu astăzi petrec în braţă cu ea.

1847, LA IULIE, LA SLĂNIC

De gîndei că a iubi este lucru uşurel
Şi că-i purta pe amori pe deget ca pe inel
Sau de gîndei că orbit de frumusăţă şi nuri,
N-oi cerceta, nici mustra a tale prefăcături,
Mult te greşăi, draga mea, căci şi amoriul şi eu,
De sîntem cu ochi legaţi şi robiţi de nurul tău,
Dar cu-atîta mai vîrtos sîntem şi cunoscători
La prieteni credincioşi şi la cei ce-s vînzători
(şi la cei amăgitori).
Şi ca să te-ncredinţez de aceste ce-ţi zîsăi,
Ceteşte mai gios un stih ce pentru tine scrisăi.
„Gîndem c-am iubit un înger din ceri supt chip femeiesc,
Dar n-au fost decît femeie din iad supt chip îngeresc."

PE NĂSĂLIE, 831, OCTM. 15

Sufletul de trup departe, pe năsălie răstignită,
Încă cu ceva podoabe de-ale lumii asuprită,
Faţa ta pare că rîde liniştită de păcate
Şi lumea, care te perde cu vederi înlăcrămate,
Nu nurii, nu frumusăţa, nu zîmbirea, nu guriţa,
Nici ochii acei ca mura, nici statul cel ca mlădiţa,
Ce o cinste, o credinţă, o legiuită iubire
Jăleşte şi pomeneşte pentru a ta proslăvire.

Pe năsălie răstignită, zaci, draga mea Zmărăgdiţă,
Căci de pre pămînt la ceriuri au zburat a ta fiinţă.
Nu vezi plîns, n-auzi suspinuri, de cele lumeşti de-
parte,
O putere mai ai încă, ca cu moarte ta dînd moarte,
Mi-ai răpit orice sîmţîre şi dorinţă de alt bine,
Afară de unul numai, să mă îngrop lîngă tine.

Frumusăţă, nur şi haz,
V-aţi dus din vederea mea,
Căci au zburat la cer azi
Soţîia ce vă avea.
Nu gustul, nu desfătarea,
Nici placul cu bucuria,
Ce dragoste şi-ngroparea
De-acum suvenir să-mi fia.

Ba, de-acum nu spre plăcere, nu spre gust, nu spre
iubire,
Privindu-te supt icoane în potop de tînguire,
Ochii mei, săracii ochii, privind a ta răstignire,
Tot să plîngă, dar să plîngă pentru a ta mîntuire.

Ba, draga mea, nu în starea frumusăţăi feţîi tale,
Nici în floarea frăgezîmii pe a tinereţîi cale,
Nici în mîndra vesălie de covîrşiri trecătoare,
Nici în zădarnica fală a slavei amăgitoare,
Ci de groapa ta aproape în năsălie răstignită,
Cu pînza morţîi pe faţă, ca-ntr-un alcov adormită,
Ochii mei, săracii ochii, cu-a lor lacrămi necurmate,
Să-ţi ceie de la cer milă şi iertare de păcate.

Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viaţa, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi!
Toate s-au sfîrşit, dar moarte măcar cu cruzîmea sa
Legăturile iubirii n-au putut desfiinţa.
În năsălia ce poartă împodobit chipul tău
Alăturea cu icoana a unuie Dumnezău,
Eşti şi tu, ah, lacrămi vecinici, ude-vă de-acum mereu
Pe tine pentru iubire, pe dîns' de sufletul tău,
Pînă cînd mila din ceriuri, unită cu dorul meu,
Despărţîndu-mă de ţărnă m-a uni cu duhul tău.

Pentru ce gemi şi suspini, suflete al meu, răspunde,
Şi de ce pîn' la atît năcazul tău te pătrunde?
Au dar şi fiinţa ta sfîntă şi dumnezăiască
Ai perdut-o şi n-o ai acu-n stare omenească?
Au durere ţî-i de-un feli unde firea covîrşeşte,
Căci puterea mai întăi ş-apoi pe trup îl topeşte.

Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viaţa, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi!

Toate s-au sfîrşit şi moarte, furul cel neadormit,
Fără milă, fără veste chiar din braţă-mi te-au răpit.
Te-au răpit, o, vai de mine, cum să mai trăiesc de-acum,
Cînd simţîre de viaţă nu mi-au mai rămas nicicum,
Cînd văzduhul tot otravă, cînd lumina au apus,
Cînd şi inima şi suflet cu tine, dragă, s-au dus!

ZMĂRAGDA CONACHI, LOGOFETEASĂ, NĂSCUTĂ DONICI

Amori, la a ta putere de-acum nu mă mai închin,
Na-ţi şi arc, na-ţi şi săgeată, na-ţi şi ghimpul cu venin,
Căci la invalizi ca mine ele nu să mai cuvin.
Te-am slujît, cît am fost tînăr, cu credinţă, precum ştii,
La năvăli şi la rătrete, în cetăţi şi pe cîmpii.
De cîte ori pentru tine chiar mort am fost între vii,
Iar acum o altă grijă şi sîmţîre m-au cuprins.
Tu-nţălegi că numai focul pentr-un dumnezău aprins
Au putut într-al meu suflet pe al tău să-l facă stîns.
Ah, te-au stîns, dar pomenirea unui sufleţăl iubit
Poate fi ştearsă vrodată măcar cît de umilit
Ar fi omul cînd să roagă celuie ce l-au zîdit?
Mergi şi du-te de la mine frumuşălelor să spui
Că acela ce prin versuri le-au slăvit, acuma nu-i
Decît un scheletru răce, răzămat pe cîrja lui.

[UN CALIC ODINIOARĂ]

Un calic odinioară avea tovarăş un cîne,
Tovarăş de sărăcie, dar cerea şi mînca pîne.
Oarecine, din durere, îi zisă : „Ce mai ţîi cîne,
Cînd a ta hrană tu însuşi abia poţi cîştiga pîne ?"
„Vai mia, zîsă săracul, dac-oi da şi acest cîne,
Cine a mai fi pe lume să mă iubască pe mine ?"

[CE DURERE, SUFLEŢĂLE!]

Ce durere, sufleţăle, îi durerea de amori.
Dăruieşte-mi, ah, cer sfinte, de-ace patimă să mori !
Adevăr c-a lui durere nu dă minunt de răgaz,
Toată noaptea-i priveghere, ziua-i toată în năcaz.
Dar năcaz, dar priveghere nu cu chin supărători,
Ci cu hazul de plăcere unui foc răcoritori,
Căruie îi zic temutul cu frăţiorul lui dor,
Şi tocma asta-i minune că dintr-o stare aşa
Izvorăşte şi tot hazul ce are fiinţa sa.
Ah, năcaz, ah, priveghere, temutule şi tu dor,
Cu cîtă plăcere dulce a noastre inimi vă vror !

[FOCUL LACRĂMILOR MELE]

Focul lacrămilor mele ce azi ochii mi-au cuprins
Şi nici la poalele tale, precum ştii, nu au fost stins.
Chiar din inimă şi suflet luînd începutul său,
Abia ceva potolire au avut la sînul tău.
Amar mie, că degrabă, depărtat şi dinadins,
Şi răsuflu şi simţire au a-mi fi numai de plîns.

[ÎN NĂCAZUL MEU CEL MARE]

În năcazul meu cel mare, că te scîrbisăşi pe mine,
N-am avut altă ce face decît să fug de la tine,
Să nu-ţi mai fiu la vedere eu, pricina de scîrbire,
Surgunindu-mă de voie pentru a ta liniştire.
Căci nici îmi trecea prin minte că, pe lîngă frumusăţă,
Ţi-au dat firea ş-o comoară de milă şi de blîndeţă
Şi că tu, a vieţii mele stăpînă ş-împărătească,
În loc de răsplătitoare, ai să te arăţi miloasă.
Şi să-mi dai şi suvenirul de milostivirea ta,
Însămnat cu-acele zisă : „Konachi, nu mă uita".
Acum, dar, de-atîtă milă cum să te proslăvesc eu
Decît zicîndu-ţi de viaţă al doile dumnezău.

CĂLUGĂRUL MILOSTIV

Un ministru de altare, împovorat de colaci
Ce milele creştineşti fac şi dau pentru săraci,
Gîrbovit de-aşa cîştig, cătinel călătorea,
Cîntărind în gîtul său mişina care ducea.
„Părinţăle, milă aibi de-un sărac şi ticălos,
Au strigat un biet calic ce să tîrîia pe gios.
Dă-mi şi mia să mănînc din cîte ţi-au dăruit
Inimile creştineşti ce şi tu le ai clătit.
Dă-mi şi mie, că sînt mort şi te-i şi mai uşura."
„Lipsăşte, să nu te văz, au răspuns sfinţiia-sa,
Cum ai îndrăznit să cei din daruri bisăriceşti ?
Fugi, că nu-s de gura ta prisosuri dumnezăieşti."
„Dar, părinte, oi să pei, ş-apoi eu ce-s vinovat ?"
„Au doar eşti nebun de cei ceea ce alţii mi-au dat !
Voi, calicii, îndrăzniţi pe drumeţi a supăra.
Lipsăşte, căci de-ai fi om, ai munci la casa ta !"
„Dar, părinte, sînt olog, nu pot munci, nici umbla !"
„Apoi învaţă, încai, a toarce ş-a depăna."
„Sfinte, pentru Dumnezău, mori de foame, dă-mi ceva !"
„Lipsăşte din ochii mei, vai mia, de voia ta."
„Dar încai nu mă lipsî de-o molitfă măcar,
După ce la foamea mea n-ai aruncat nici dinar."
„Ai dreptate, fătul meu, şi ţi-o dau de mii de ori,
Precum sîntem porunciţi, mai vîrtos cînd spui că mori.

Îngenunche, dar, şi stă de pocăinţă pătruns."
„Ba, părinte, nu te-ascult, bietul calic au răspuns.
Mila nu-ţi mai răvărsa, inima nu-ţi mai clăti,
Căci flămînd şi în genunchi niciodată nu voi fi.
Molitfele unui rău nu hrănesc pe un sărac,
Dar nici dau un ban măcar pe molitfa unui drac !"

[ASARĂ, DE-UN VAC TRECUT]

Asară, de-un vac trecut,
Să gust hazul m-ai făcut,
  O, doamna mea ce miloasă,

Şi să cred că n-ai oprit
Nici un lucru nejărfit
  Din cîte ai mai frumoasă.

Ochi, guriţă, piept şi sîn,
Voi, la care eu mă-nchin,
  Şi tu rai ascuns pre tare,

Pomeniţi necontenit
Cît zbucium şi vînzolit
  Aţi răbdat cu luptă mare.

Cum sîmţăm că să bătea
Inima ei supt a mea
  Cu răsufluri îndesîte,

Piept pe piept tot apăsînd,
Gură pe gură muşcînd
  Ţîţişoare dezvălite.

Iar voi, mîni, ce-aţi dat porneală
Că m-a iubi o Marghioală
  Aleasă între femei,

Binevoiţi pe-a ei braţă,
Cînd a fi să ies din viaţă,
  Voi să-nchideţi ochii mei.

[SUFLETE AL MEU, SUSPINĂ !]

Suflete al meu, suspină
Şi te topeşte arzînd,
Căci iubita ta stăpînă
Acum să află bocind

Pe trupuşorul iubit
A maicii ce-au răposat
Şi tu de dînsa lipit
Lîngă ea, c-ai leşinat.

Iar voi, ochi, plîngeţi amar
Pîn' ce-ţi orbi amîndoi,
Cînd aşa cumplit pahar
Îl bău fără de voi.

SLĂNICUL, IARĂŞI, DUPĂ 26 ANI

Apoi dar scris au fost încă
Să te mai văz, naltă stîncă,
Să te mai văz, dar, vai mie,
Nu cu draga mea Zulnie,
Ce singur, ca vai de mine,
Alb şi răce, ca şi tine.
Dar unde-i copaciul mare,
Ce lipsît de a ta stare
Cu aceste să cinstisă
De amori cuvinte scrisă :
„Călătoriule, nu trece, stă, citeşte şi cunoaşte
Că amoriul cel mai straşnic din prieteşug să naşte" !
Înţăleg, în ţărnă toate
Le-au prefăcut cruda moarte,
Dar încai ţărna iubită
De tine zace lipită,
Iar a mea, a mea departe,
Pîn' la ceasul cel de moarte,
Cînd în groapa-ntunecoasă
Lipindu-mă de-a ei oasă
Voi striga, dragă Zulnie,
Azi şi mîni şi-n vecinicie !

[EŞTI NURLIE, EŞTI FRUMOASĂ]

Eşti nurlie, eşti frumoasă,
Eşti şi blîndă, n-ai pornire,
Dar atîta de ciudoasă,
Încît alta nu-i în fire.

Cineva moară şi cheie
Chiar la picioarele tale,
Plîngă-să şi milă ceie
Pătruns de plîns şi de jale,

Dac-ai apucat o dată
A-l zvîrli în chinuire,
Calci şi legi şi fire toată
Şi omori fără sîmţire.

LUNA PLINĂ DIN 7 IULIE, 846

Stăpîna nopţilor lună,
  Ce ceriul încoronezi,
Oftatul meu ce răsună
  Şi lacrămile ce vezi

Du-le peste munţi şi spune
  Stăpînei ce le-au pornit
Că o viaţă să răpune
  Pentru dînsa la sfîrşit.

Spune-i că mori de durere,
  Că de cînd ne-am despărţît,
Tot feliul de mîngîiere
  De la mine au lipsît.

Moartea nu mă îngrozăşte,
  Doar că viaţa mi-ar curma,
Ce numai că mă lipsăşte
  De dulce suflarea sa.

Spune-i că spre pomenire
  Suvenirul ce mi-au dat
Supt a buzălor lipire
  În lacrămi este scăldat,

În lacrămi ce ea cunoaşte,
Căci pe sînul ei au curs
Ş-în suspinul ce să naşte
Dintr-un piept de ea pătruns.

Şi ca să-ţi deie crezare
De cumplitul meu năcaz,
Pomeneşte-i desfătare
De la sînul ei cu haz.

Nopţîle înfricoşate,
Ce pe furiş străjuiem,
Păsurile măsurate
Ce pe prispă cumpănem (potrivem),

Deşchidere tăinuită
A zăvoarălor de her,
Fereala neadormită
De lumina ta din cer.

Şi apoi îmbrăţoşări
Cu aprindere de foc,
Nesfîrşite sărutări
De mii de ori pe un loc.

Apoi plînsul cel de jele,
Apoi vaiet şi oftat,
Cu mustrare de greşele
Ş-apoi iarăşi sărutat.

Sărutat pe-un piept ca crinul,
Pe un sîn cu flori sădit,
Pe-o guriţă ca rubinul
Ce sufletul mi-au robit.

TEATRU

COMEDIE BANULUI COSTANDIN CANTA, CE-I ZÎC CĂBUJAN ŞI CAVALER CUCOŞ

OBRAZĂLE

Cavaler Cucoş sau *Vreme ră,* banul *Costandin Căbujan* ; *Jompa,* vizeteul şi ministrul său ; *State Băcalu,* prietenul său.

Nefiind teatrul, s-au giucat comedie aceasta la păpuşării. Alcătuită de Costachi Conachi, de Neculai Dimachi şi de Dimitrachi Beldiman.

FACERE 1, ARĂTARE 1

Teatrul arată o casă unde sosăşte Cavaler Cucoş şi intrînd Jompa cu gemăndanul ia povăţuiri de la dînsul

CAVALER CUCOŞ

Jompo, cai să să poarte
  Păr' la trei ceasuri de noapte.
Ascultă, cată la mine,
  Îţi deşchide ochii bine :
Cai mei îs gingaşi tare,
  Nu le da multă mîncare.

JOMPA

Cucoane, de-acum nu-ţi pasă,
  Nădejde pe mine lasă,
Că i-oi pune eu la cale,
  După placul dumitale.
Nu te-oi pune-în cheltuială,
  Că le-oi da cu socoteală
Orz şi fîn pre puţîn foarte,
  Că aici-s scumpe toate.

CAVALER CUCOŞ

Aferim, vizetiu bun,
  Na-ţi o păra de tiutiun,
Vorbe de iconomie
  Îmi dau mare bucurie.
Du-te la cai de-i grijăşte
  Şi cu dînşii te sîleşte.
Tot temeiul stă în săciuală,
  Nu în multa cheltuială.
Ştiu aceasta di pi mine
  Că nici pic nu-mi merge bine,
Măcar orişice-oi mînca,
  Dacă nu m-oi cheptăna.

JOMPA
(ieşînd pe uşă)

Adevăru-i, ai dreptate,
  Cailor sameni la toate.

PERDEAUA AL 2-LE

CAVALER CUCOŞ
(singur în casă)

Doamne, cît am cheltuit
  Cu drumul care-am venit.
Trei părale pentru mine,
  Pre săminţi şi pe masline.

Una Jompei de chitan
  Şi feciorului un ban,
Căci acesta-i pre bun om,
  La mîncare iconom.
Ce rămîne de la mine
  Îi agiunge numai bine.
Bu, bu, bu, ce cheltuială,
  Cînd stau de-mi fac socoteală,
În credinţă-i peste fire.
  Ca să nu-mi ies din sîmţire,
Dar după ce-am cheltuit
  Pentru treaba ce-am venit,
De n-ar fi nici o ispravă,
  Sîngur eu îmi dau otravă.

PERDEAUA AL 3-LE

CAVALER CUCOŞ
(în dughiană Băcalului cerînd ciubote)

Ia, să-ţi spui, giupîne State,
  Ai ciubote căputate,
Să ieu pentru vezeteu,
  Dar nu-ţi dau mai mult de-un leu.

STATI BĂCALU

Ei, cucoane, te-ai grăbit
  Cu cuvîntul ce-i vorbit.
Giumerzlîcul dumitale
  Nu mai are asămănare,
Dar ochinci dac-îi lua,
  O leiţă încă îi da.

CAVALER CUCOŞ

Ascultă, giupîne State,
  Eu te am ca pe un frate.
Vezi că orice-oi cumpăra
  Alerg tot la dumneta

Şi fiindcă te iubesc,
  Voi să te schivernisesc.

STATI

Ho, Doamne, cînd oi să scap
  De-acest om aliţinap?
Înţăleg că mă iubeşti,
  Dar nu poţi să m-amăgeşti.
Eu, frăţîe, dumitale
  O vînd în douî parale.
Fugi de-aice, de la mine,
  Du-te la alţîi mai bine.

JOMPA
(ieşind din dughiană)

Cucoane, nu mă asculţi,
  Nu mai poci umbla desculţ!
Vai de mine, ce păcat
  Că cu totul m-ai mîncat,
Dar boieri ca dumita
  Să te faci de măscăra
Pentru două, trei parale,
  Nu-i de cinste dumitale.

CAVALER CUCOŞ

Ce-mi spui tu că nu-i cu cale,
  Toate sînt pîr' la parale,
Dar ce cinste îmi trebuieşte,
  Interesul cînd lipsăşte.
Eu cu vînturi nu trăiesc,
  Bani voi să agonisăsc,
Părăluţa mă hrăneşte,
  Părăluţa mă cinsteşte.
Pentru aceasta o strîng bine
  Cînd ajunge ea la mine.

JOMPA

Ştiu că cinste dumitale
  Stăruie numai parale,
Vorbeşti pre adevărat,
  Dar eu ştiu c-am degerat.

CAVALER CUCOŞ

Taci, nu te obrăznici,
  Rabdă păr' s-or iefteni.
Cînd parăche a fi un leu,
  Să ştii, negreşit, că-ţi ieu.

PERDEAUA AL 4-LE

În casă, C a v a l e r   C u c o ş *şi* J o m p a

Jompo, ce vreme-i afară?

JOMPA

Ninge, cucoane, de-asară.
A să fie iarnă mare
  Şi la fîn bună vînzare.

CAVALER CUCOŞ

Jompuşorule, sărace,
  Pentru fîn spune-mi, că-mi place.
Vindi-s-a şi pe la mine?

JOMPA

Ca chiperiul şi mai bine.

CAVALER CUCOŞ

Ce zîci, fînul bunu-i tot?
  Oare cîţi bani voi să scot?

JOMPA

Bun, cucoane, ca mătasa.
  Ian să mergi odată acasă,
Să vezi cum or alerga
  Şi cu banii te-or ruga
Să măsori în dimerlie
  Gălbinaşii ce-or să-ţi vie.

CAVALER CUCOŞ

Mări, ce-mi spui, aşa este,
  Jompo, tot aşa meneşte.
Vorba ce de dimerlie
  Îmi dă mare bucurie.
Ian vezi badea ce duh are,
  Cînd vorbeşte de parale.
Deci îţi spui în astă sară
  Că eu mîni purceg la ţară.

S-o sfîrşît comedie aceasta

GIUDECATA FEMEILOR

Această come[die] făcută de aga Costachi Conachi la leat 1806, decmv. 1

OBRAZĂLE

Zefs . . . . dumnezău elinesc
Ermis . . . . îngerul lui Zefs
Perierghie
Curvariul cu slăbăciune . . . . . Neculai Hrisoverghie
Curvariul adiiafor . . . . Şărban Negel
Curvariul obraznic . . . . Costandin Sturza
Curvariul cel viclean . . . . . . Costachi Conachi
Femeile măritate
Amorul
Bărbaţîi

Nefiind teatru, s-au făcut comedie aceasta la păpuşării.

Amoriul, Ermis, îngerul lui Zefs

ERMIS

Astăzi vra Zefs ca să facă femeilor giudecată
Pentru nevoile toate cîte prin jalubă arată
Că le-ar fi făcînd Amoriul prin osînde necurmate

De la un capăt a lumii păr' la marginile toate,
Căci au asurzît cu totul de atîta văitare
Ce de pre pămînt să suie pîr' la ceriuri cu strîgare.
În olac de aripioare pre pămînt mă triimete,
Ca s-adun amorezații cu inimile rănite
Și să sorocesc Amoriul să vie la giudecată,
Ca să ia sfîrșit pricina ce tulbură lume toată,
Dar n-am nici o înștiințare de Amori unde trăiește,
Ca să-l duc cît de în grabă la locul ce trebuiește.

PERIERGHIE

Cu toate că dintre oameni nu am lipsît niciodată,
Dar de-i pre pămînt Amoriul, nu știu astă ună dată.
Aud lume că să plînge de un lucru ce nu vede,
Dar după lacrămi pe oameni acum cine îi mai crede.
Văd în scris multe istorii de amori închipuite,
Dar oamenii nu urmează precum le au zugrăvite.
Și pre cu greu îi să afli, căci el nu obicinuiește
Să umble cu pombi mari pe acolo unde trăiește.
Fuge de mîndrie lumii, în curți nu să odihnește,
Nici între boieri să vîră, nici cu bogații trăiește.
Îi pre măsurat la pofte, lipsa nu-l înspăimîntează
Și în nevoile lumii mai tare să-ntemeiază.
De duh nu să îndulcește, a fi prost nu-i rușine,
Totdeauna să ferește de mîndre și de minciune.
Poți să cunoști de pe-atîta, dacă îi lua aminte,
Că rușine îi în față și prepusul îi nainte.

ERMIS

Dumnezăoaie a lumii, Perierghie slăvită,
Ce priveghezi totdeauna trează și neadormită,
Tu ce trăiești nelipsîtă din viață omenească,
Spune-mi, n-ai profitit astăzi vro romanță franțuzască ?
Căci istoriile tale n-au nici o asămănare
Cu cele ce-arată lume prin suspin de văitare.
Tu îmi spui cum că Amoriul în palat nu lăcuiește

Și că de mîndrie fuge și de cei mari să ferește,
Însă toți jăluitorii ce s-au plîns de strîmbătate
Sînt boierii și bogații, nevestele măritate.
Zîc Amoriului că este un viclean cu tiranie,
Ce pricinuiește lacrămi cu-a sa nestatornicie
Și că după ce cîștigă dragostele în trufie,
Să preface cu lesnire întru adiaforie.

PERIERGHIE

Dar nu-i Amoriul acela, îngerule de viață,
Ce în patima curviei cu obrăzarul în față
Au ieșit din iad în lume totodată cu mîndrie
Și să află-acum în gazdă la somnoroasa trufie.
S-au rudit cu mișălie și cu patimile toate
Și ațîță între oameni vrajbele cu răutate.
S-au unit cu vicleșugul ș-au furat arc și săgeată
De la prostatec Amor, ce-adormisă lîngă-o fată.

ERMIS

Apoi dar sînt alte patimi supt a Amoriului nume.

PERIERGHIE

Ascultă și fă izvoade de cîte ți-oi spune anume.
Curvia nesățioasă, cu ochi plini de desfrînare,
Este ce dintăi pricină ce scornește turburare.
Ca o vicleană să schimbă supt fire deosăbite
Numai ca să-ți împlinească poftele nemărginite.
Uneori o vezi mîhnită, de gîndești cum c-a să moară
Și cu lacrămi ne-ncetate sloboade ahturi de pară.
Giură, blastămă norocul că îi cu împotrivire
Și nu poate să-și arăte dorul său cel de peire.
Lasă toate ale casăi cu nebăgare de samă
Și la cărți pune norocul numai pe figuri de damă.
Zaifă și ovilită, cu moarte scrisă în față,
Fără multă prelungire cade amețită în brață.
Aceasta este curvia într-un om cu slăbăciune.
Alteori îi mînioasă și s-arată împutăciune,

Vinuieşte că nu sîmpte pe cît îi este iubire
Şi puindu-şi chezăş ceriul, fuge ş-aleargă aiure.
Pune gîlcevi de mînie între cele ce s-adună,
Ştiind că lupul nu pere niciodată în furtună.
Aceasta este curvia într-un om cu viclenie.
Alteori iarăşi s-arată numai c-o căutătură,
Nicidecum nu să robeşte, nici să-nchină, nici să giură,
Ce lăsînd vreme s-aducă vînaturile acasă,
De cîştigă, mulţămeşte, iar de nu, nici pic nu-i pasă.
Aceasta este curvia într-un om cu fudulie.
Alteori iarăşi s-arată cu pizmă şi cu dîrjie
Şi voieşte să supuie inimile în tărie,
Fără să mai bage-n samă orice ace datorie.
Război rădică cu toţii pentru o filotimie
Ce abe agiunge numai pîr' la patima curviei.
Aceasta este curvariul îngîmfat de sămeţie.
Alteori...

ERMIS

Sfîrşeşte, soro, că nu-mi ajunge hîrtie.
Ah, Zefs, la această slujbă m-ai rînduit tu pe mine,
Să adun nişte diavoli ce nu-i mai cunoaşte nime ?
Ce să fac, dar am nădejde că i-oi găsî beţi vrodată.

PERIERGHIE

Te înşăli, căci aceşti oameni nici nu beu, nici să îmbată.
Dar voieşti să ştii pe unde lăcuiesc acum anume ?

ERMIS

Fă, mă rog, o bunătate de mi-i înşiră pe nume.

PERIERGHIE

Curvariul cu slăbăciuni... lăcuieşte la Negreşti.

ERMIS

Dar cel plin de viclenie ?...

PERIERGHIE

Şi la Eşi şi în Ţîgăneşti.

ERMIS

Dar curvariul adiafor ?

PERIERGHIE

Pe Elan la Mălăieşti.

ERMIS

Dar celălalt unde este ?

PERIERGHIE

Şi la Prut, şi la Boţăşti.

ERMIS

Vai de mine, că-s cuprinsă marginile ţării toate
De-aceşti îngeri a Sătanei, de-aceste răle bucate.
Dar mă duc, că n-am vreme.

PERIERGHIE

Îngere, mă rog, aşteaptă.
Spune-mi, femei ori să fie la această giudecată ?

ERMIS

Dar fără ele să poate vreo sfadă omenească !
(Să duce.)

PERDEAUA AL DOILE

Perierghie (singură)

Curioază giudecată voiește Zăfs ca să facă.
Ah, nu știu cum m-aș preface ca să fiu la cercetare,
Să aud ce să răspundă atunce fieștecare,
Căci Zăfs la furie nu ascultă, nici minciuni de prin dughene,
Giurămînturi nu crede, nici încredințări viclene.

FAPTA A DOUA

PERDEAUA ÎNTÄI

Zefs, Femeile, Amoriul, Ermis

FEMEILE

Zăfs, stăpîne cu-ndurare, cumpănă îndreptătoare,
Ascultă o lume toată ce să plînge cu strigare
Pentru mare tirănie ce ni să pricinuiește
De la vicleanul acesta carele ne pedepsăște.
Nu ne lasă o menuntă de viață cu mulțămire,
Ce de-a purure cu lăcrămi petrecem în chinuire.
Ne înșală cu cuvinte de statornică iubire
Și cu giurămînturi groaznici de o vecinică unire.
Pe tine te pune martur că ne-a iubi cu dreptate
Și că n-om fi asuprite nici c-un feli de strîmbătate.
Noi avînd credință-n tine, te primim de chizășie.
Tu ne-i dat ființă slabă, noi nu sîntem vinovate.
Ah, ascultă-ne, stăpîne, și ne fă încai dreptate
După ce dar ne robește și de dragoste ne-aprinde,
Împlinind poftele toate cîte gîndul lui cuprinde,

Apoi îndată să schimbă cu pricini deosăbite
Și ne privește cum ardem în văpăi nepotolite,
Fără să arate milă cu a noastră chinuire.
Ah, nu te-ndura, stăpîne, și fă vreo răsplătire!

ZEFS

Amoriule, auzît-ai tînguire femeiască?
Răspunde fără zăbavă, căci cer să mai vorbască.
La aceasta au dreptate, că de multe ori în lume
Am auzît că minciuna să-ndreptează cu-al tău nume.
Nu vă temeți nici de trăsnet, nici de el, nici de urgie.

AMORIUL

Dumnezăule înalte, nu te porni cu mînie,
Nu pot ascunde de tine că ele trag strîmbătate,
Dar de mine ce să leagă fără cuvînt de dreptate,
Cît de puțîn cunoștință ele n-au făcut cu mine,
Căci tu știi că eu pre oameni îi povățuiesc spre bine
Fugii de ceata boierească și de haine împodobite
De cînd m-am sfădit odată cu maică-me, Afrodite.
Nu mă-ncing nici cu beldare, nici port șlice gogonate,
Nici lăcuiesc în palaturi, nici prin tîrguri desfrînate.
Viața me este pre proastă, tot la țară cu păstorii
Și tu vezi că astă dată sînt boieri jăluitorii,
Dar fiindcă voiesc pace, nu-ți voi ascunde, stăpîne,
Că vinovații să află acum aproape de tine.

ZEFS

Spune-mi, dar, tu adevărul și arată vinovații.

AMORIUL

Nu sînt alții în credință decît fățarnici bărbații.

FIMEILE

(între dînsăle)

Pe puţîn ne pasă nouă cine pot fi vinovaţîi.
Dreptate să ni să facă, ş-apoi ne moară bărbaţîi.

ZEFS

Mergi, Ermis, de-i adu de faţă.

PERDEAUA AL 2

Bărbaţîi, Ermis, Perierghie

PERIERGHIE

Nelegiuiţîlor mergeţi cu [ ][1] la giudecată,
Căci vicleniile voastre toate s-au descoperit îndată.
Nu-s aice Nicoreştii să vă desfătaţi în hazuri
Şi ţichizmata din trupuri să faceţi cu multe nazuri.

BARBAŢII

Fraţîlor, s-au sfîrşit toate, au venit ceasul de-apoi,
Cu ce chip să ne dăm sama, ah, ticăloşii de noi!
Să văd aice adunate
Toate acele înşălate,
Nu-i nădejde să ne-ascundem,
Căci mişăliile noastre n-au capăt, nici început
Cîte de un an de zîle ţînem minte ce-am făcut.
Cine gînde vreodată
Că va mai fi giudecată,
Să ne gătim să răspundem.

ERMIS

Ce mai zăboviţi atîta, n-aţi auzît că vă cheamă?

[1] Loc alb în ms.

Îngerule, mai aşteaptă, să ne mai luăm de samă.

ERMIS

Dar îngerii nu să-nşală cu prelungiri mincinoasă.
Mergeţi, că mîncaţi bătaie, zîdirilor păcătoasă!

PERDEAUA AL 3-LE

Zefs, Bărbaţîi, Amoriul, Perierghie, Ermis

ZEFS

V-am chemat ca să răspundeţi la răutăţîle toate
Cîte Amoriul arată că faceţi cu strîmbătate
Femeilor tuturora ce vi să-mpotrivesc vouă.

BĂRBAŢII

Ne-am înştiinţat, stăpîne, de-aceste gazete nouă,
Dar de vreme ce Amoriul dragostele stăpîneşte,
Tot binele şi tot răul singur le pricinuieşte.
Noi ne purtăm după dînsul şi facem orice ne-nvaţă,
El ne-arată sărutatul, el ne-nvaţă a strînge în braţă.

AMORIUL

Dar la patima curviei îndemnatu-v-am vrodată?

BĂRBAŢII

De la una pîr' la alta cale nu-i îndelungată.

AMORIUL

Bărbaţi, duhuri de diavoli şi nelegiuiţi ibovnici,
De sînteţi făr' de năravuri şi la hotărîri statornici

Şi iubiţi în toată vreme chiar din inimă curată,
Vro femeie din prostime ce n-alegiţi vreodată,
Fără numai la podoabă vă-nchinaţi cu mişălie ?

BĂRBAŢII

Ce curioază întrebare, ce curioază aporie,
Nici vedere, nici auzul nu pot să te mai slujască.

ZEFS

Per gusto non despotare, zîce o vorbă turcească.

PERIERGHIE

O... că bine ştie limba italienească !

AMORIUL

O... să alegeţi pentru iubit tot cucoane
Şi să vă feriţi cu totul de celelalte persoane,
Cu toate că-i mincinoasă şi această mărturie,
Căci nu faceţi osăbire cînd vă turbaţi de curvie.
Dar spuneţî-mi, ce-i pricina de nu iubiţi şi fecioare
Cu care legînd amoriul cu vecinică neschimbare
Să vă cununaţi pe urmă după lege cu dreptate
Şi să ţineţi o credinţă fără sămn de strîmbătate ?
Această îi învăţătură ce v-am dat eu totdeauna,
Dar din poroncile mele voi n-aţi ascultat nici una.
Pentru Dumnezău, răspundeţi, de ce faceţi strîmbătate,
De vă-ncurcaţi totdeauna cu femei ce-s măritate ?

ZEFS

Pricina este sfîrşîtă, divanul să se dezlege
Şi voi sînteţi în urgie, bărbaţîlor fără lege.

ERMIS

Nu v-am spus mai de-nainte că-i să cădeţi voi în vină ?
Hotărăşte-le, stăpîne, pedeapsa după pricină,
Mai vîrtos că-s multe soiuri de curvari aici în lume.

ZEFS

Şi cine poate să-i ştie şi să-i aleagă anume ?

PERIERGHIE

Eu ţî i-oi spune, stăpîne, chiar curat moldoveneşte,
Şi după a mele izvoade, ascultă şi hotărăşte.

PERIERGHIE

Curvariul cu slăbăciune.

ZEFS

Fărmăcat în veci să fie !

PERIERGHIE

Curvariul cel adiiafor.

ZEFS

Nesătul de lăcomie.

PERIERGHIE

Curvariul cel mai obraznic.

ZEFS

Să n-aibă noroc la vite.

PERIERGHIE

Curvariul cu viclenie.

ZEFS

Să trăiască în ispite
Şi să trăiască o viaţă tot cu necazuri amară
Şi după aceste toate în Franţa famăn să moară.

COSTACHI KO

Dar copiii şi nepoţii ?

ZEFS

Să trăiască ca netoţii.

Sfîrşitul comedei

[AMORIUL ŞI TOATE HARURILE[1]]

ARĂTAREA I-I

Perdeaua aceasta să închipuieşte pe dealul Copoului, în rediul desfătării sau a adunării. Să arată Amoriul cu capul gol, năcăjit şi desperat fiind, zice :

AMORIUL

Daruri, nuri şi frumusăţă, măguliri mîngîietoare,
Istăţîmi, frăgezîmi, dezmerdări vesălitoare,
Vă rog, veniţi, agiutaţî-mi, căci acum în defăimare
Tulba, arcul şi săgeata nici o putere nu are.
Tulba, arcul şi săgeata cu hinia tătărască
S-au dezbrăcat de putere şi de lucrarea cerească.
Femeile, într-una, nu cunosc altă chemare,
Decît acea de monedă, care le face plecare.
Nu-i nicicum statornicie, nu-i dragostea cea curată,
Toate sînt acum schimbate în interes şi în plată.
Nu sînt inimi sîmţîtoare, nu-s statornice în lume,
În zădar silesc de-nşală pe ibovnici c[u]-acest nume.
Nu-i plecare sufletească, ce moneda le îndeamnă.
O priveşte şi Amoriul ca o marfă în dughiană.
Eu sînt ticălos, defăimat, fără chip, fără putere,
Bolnav, lipsît, fără arme, gol lăsat într-o durere.
Numele meu îi o mască ce să vinde pe parale,
Şi aurul este darul a robi ş-a da la cale.

[1] Acest stih este de mult făcut, dar de cine, nu să ştie.

Adevărul şi dreptatea, statornicia curată,
Cu vecul acel de aur au zburat în ceri îndată.
Veniţi, dar, sîmţîri curate, veniţi, voi, o, daruri sfinte,
Fiţi marturii mijlocitori la al nostru bun părinte.
Agiutaţi-mi la proţesul ce-am pornit cu desperare
Ca ori să prind la putere, ori să scap de supărare.

ARĂTAREA AL 2-LE

Aceasta ne înfăţoşază pe Zefs în ceri, cu luceferii cei atotprivitori, vînturile, Achilonii şi Eol

ZEFS

Luceferi, ce să aude ? Ce strigări pătrunzătoare
Supără a mea ureche şi răsună aşa tare ?
Priviţi în bezna adîncă, priviţi vecinica lumină,
Priviţi idrosfera toată, că este de groază plină.
Ce tropot, ce năvălire, ce colb mare să ridică,
Nu cumva iar urieşii peste noi cu război pică ?
Voi fugiţi, eu ce voi face, fulgerele nu mi-s gata,
Ifet leneş nu ne-ascultă, ce în zădar îşi ia plata.
Eol, voi, Achiloni grabnici, alergaţi, vedeţi ce este,
Mulţi să văd, dar unul strigă — veniţi vînturi, daţî-mi veste.

ARĂTAREA AL 3-LE

Eol, Achiloni şi vînturile

Fiicele tale-mpreună cu Amoriul vin, aleargă,
Nourii le-aduc în slavă şi aerul tot să-ncheagă.
Vin, vorbăsc, Amoriul strigă nu ştiu pentru ce pricină,
Cere din ceriuri dreptate pentru-a femeilor vină.

ARĂTAREA AL 4-LE

Zefs, Amoriul, Darurile şi celelalte puteri a Elionului şi a Olimpului

ZEFS

Ce strigi, Chipidon, sarmane, cine te-au prădat pe tine,
Unde ţî-i învioşerea care m-au rănit pre mine ?
Cine ţi-au luat puterea, unde-i arcul şi săgeata
Sau te-au prins în preacurvie şi ţî le-au luat de-a gata ?
Bolnav, gol, ovelit foarte, scărmănat cum trebuieşte
Şi legat ai fost, îmi pare, cum s-a-ntîmplat, tălmăceşte ?

ARĂTAREA AL 5-LE

AMORIUL

Zefs, al veacurilor tată, Zefs, al nostru bun părinte,
Care ţii în mînă ceriul şi năstavurile sfinte,
Care te îmbraci cu frumsăţă, cu ştiinţă şi lumină
Şi oblăduieşti făptura cu privirea ta cea lină.
Tu, raza cea neapusă şi a căruia oglindă
Îi soarele ce hrăneşte lumea ca c-o rază blîndă,
Adevărul şi dreptatea într-a lor fiinţă goale
Stau, zvorăsc cu curăţie la a jîlţului tău poale,
Din mîna ta iesă mila, a ta este îndurarea.
Sîmţîrea şi vecinicia şi îndelungă răbdarea,
Degetul tău ţîne toate, mişcă aceste planite,
Trăsnete, fulger şi săgeata ţie îţi slujăsc, părinte.
Fii îndurat, ascultă jălnica mea suspinare,
Ascultă Amoriul, Doamne, ce plînge cu întristare.
Poate şi el vreodată într-a ta sfîntă pornire
Ţ-au slujit cu ascultare, te-au lesnit c-a sa unire.
Ascultă Amoriul, Doamne, ce golit de-a sa putere
Vine, cade în genunche şi să roagă cu durere.
Ascultă cu sîmţîre, priveşte a mea stare,

Priveşte a mea stare, cum s-au stîns în defăimare.
Chipidon în lume astăzi nu mai are stăpînire,
Tu trăieşti vecinic, părinte, şi eu întru osîndire,
Dezbrăcat de-a mele arme, gol, sărac, rănit de moarte,
Am agiuns de defăimare femeilor desfrînate.
Nu-i Chipidon, nu-i Amoriul, nu-i mai mult stăpîn în lume,
Aurul împărăţăşte puterea supt a lui nume.
Doamne, vecinice stăpîne, ah, nu ştiu cu ce cuvinte
Voi zugrăvi a mea stare înaintea ta, părinte.
Starea mea este duioasă, întîmplarea mea cumplită,
Puterea mea defăimată şi slava mea ponegrită.
Trecut fiind eu din Franţa la Rosia în primblare,
Petreceam în vesălie, în libov şi în desfătare.
Mă răsfăţam cu pohvală preste inimi cu sîmţîre
Şi pătrundeam cu săgeata oriunde vream cu lesnire.
Buimăceam, scoteam din minte pe-acei daţi întru perzare,
Iar p-acei de trebuinţă îi păzam întru cruţare.
Şi trăiam cu mulţămire lucrînd precum în vecie
Îi amoriul cu credinţă şi apoi cu zaluzie.
Făceam haz să văz în lacrămi scăldătoarea mea gătită
Şi mîncarea mea să fie tot de inimă jărtfită.
În urmă vestind războiul ruşii cu Poarta turcească,
Au făcut să treacă oastea în ţărmura cea dunască.
Eu, ca unul ce am chipuri şi primblări şi novitale,
Am trecut varistenis cu armia pe pandoale.
Şi văzînd aer supţire, inimile delicate
Am hotărît să fac jîlţul dragostele înfocate.
M-am primblat tot prin Moldova şi prin Ţara Rumînească,
Legînd inimi o mulţîme cu dragostea cea rusască.
Cinci ani şi mai bine încă fiind eu în proslăvire,
Făceam vrajbe în cucoane şi neunire în unire.
Femeile, buimăcite, lepăda a lor soţîe
Şi prădînd tot ce-i da mîna, fugea cu blăstămăţîe.
Neamuri, averi, desfătare, bine, cinste şi mărire,
Le lăsa mari şi devreme şi fugea de pe pumnire.

Dator sînt încă, părinte, a-ţi arăta o greşală
Ce-am făcut într-această speculaţîe cu fală.
Căci am schimbat rînduiala ce stăpînea din vechime,
Adică a plăti bărbaţii socotindu-o prostime,
Ş-am făcut, dimprotivă, femeile să plătească,
Fiind săraci ofiţării şi nevrînd să cheltuiască.
. . . .

Statul tot în pătimire, înspăimîntat totodată
De ciumă, de sărăcie, de lipsă înfricoşată,
Tineri, bătrîni şi bărbaţi, toţi rămaşi întru uimire,
Îi priveşti umblînd pe uliţi, cufundaţi în grea gîndire.

Faţa lor îi veştejită, sîmţîrea lor împilată,
Toate în toate prin toate starea lor jalnic s-arată.
Nu priveşti decît mîhnire, de oftări aerul geme,
Atmosfera lor îi neagră, tot îi schimbat fără vreme.
Toţi arată mîhniciune, toţi scîrşcă de întristare,
Numai femeia aleargă pe uliţă la primblare,
Numai ea cu vesălie, numai ea nesîmţîtoare
Să bucură, să răsfaţă, rîde în jelnica stare.
Numai ea toate defaimă, numai ei nimic nu-i pasă
De mîncare, de odihnă, cîrteşte viind acasă.
Bărbatul, săracul, geme, să bate în gînd de moarte,
Femeia lui îl defaimă şi nu ia cu dînsul parte.
Ce privire mai grozavă poate fi în lume altă
Să vezi întru neunire pe femeie desfrînată.
Să vezi un bărbat în gînduri şi femeia nebunită,
El să plîngă întru lipsă şi ea de tot buimăcită,
El strîmtorit întru nevoi, iară ea amorezată,
Alergînd pe pod cu butca, pe spate fiind lăsată.
Vezi şiruri de butci multe, le vezi ca un lanţ legate,
Socoteşti că-ntr-a lor casă fericirile sînt toate.
Le vezi foarte împodobite, ies la pod ca la o luptă,
Strînsă toate cu corsăta, să stea drept, să fie suptă.
Care pe care să-ntreacă, să fie mai robitoare,
Mai zarifă, mai de modă, la obraz unsă mai tare.
Stau cheptiş, parcă-s staturi, să înfrîng, parcă-s maimuţă,
Rîd, chicotesc, vorbăsc tare, să hlizăsc şi să sumuţă.
Nu au gînd de mîhniciune, n-au grijă, nici întristare,
Dacă să văd pe pod dusă, ce le pasă de-a lor stare ?

„Fie bărbatul în scîrbe, fie el în supărare,
Sîntem femei, își zîc ele, ce-avem noi de-a lumii
stare !
Să ne plimbăm ni să cade, nu să stăm întru gîndire,
Vecul îi scurt, viața trece, moartea vine cu grăbire."
Și tinere și bătrîne, toate, zău, sînt nebunite,
Numai o milă cerească să le mai dea lor minte.
Iesă acum și bărbatul, după nevoi vra s-alerge,
Dar ulița stă închisă, nicăiuri poate merge.
Butcile înghesuite să încurcă și stau toate,
Iar bărbatul și-ntr-aceasta află năcaz de moarte.
Pentru dînsîle îi bine, găsăsc prilej de vorbire
Cu ibovnicii ce-aleargă după ele cu orbire.
Fînul, lemnele și făina nu pot veni de la țară,
Căci bat pe țărani, săracii, și-i dau din uliți afară.
Zic că podul pentru butci îi făcut, nu pentru țară.
Socotește nebunie, socotește stare-amară !
Fac scumpete pintr-aceasta, fac bărbaților sminteală,
Ele sînt pricina lipsăi, ele, fără îndoială.
Banii, dar, lipsînd cu totul și modele în ivire
Nescăzînd, ci mai zarife mergînd tot înspre sporire,
Au schimbat rîndul și ele, și în loc ca să plătească,
Cer de la ibovnici aur și vreu ca să jefuiască.
Am luat cu împrumutare, am dat cu galantonie,
Am sfîrșit toată averea, scurs de-a lor lăcomie,
Am picat supt boale grele, supt lucie sărăcie,
Gol, lipsît, sărac cu totul, supt sarcini de datorie.
Darurile, frumusăța, istețîme, vrednicie
N-au putere să robască inimile cu cruzîe,
Numai însuși interesul, numai moneda o leagă,
Numai ea o încălzăște, o robește și o pleacă.
Am dat, am cheltuit toate, am rămas ca vai de mine,
Și decît într-așa stare, să mor o poftesc mai bine.
Fă-mi dar, părinte, dreptate, hotărăște a me soartă,
Hotărăște cu durere cumplita mea judecată.
Numai tu ești cu durere, tu ai fost întru iubire,
Tu te-ai supus la săgeata, la amori și pătimire.
De poci răbda, hotărăște, așa mare defăimare,
Să perd averea dodată, putere și dezmerdare,
Să perd a mea stăpînire, să perd a mea slavă toată,

Să rămîn de defăimare într-a idolului gloată,
Ah, părinte, ce durere ! părinte, amară soartă !
Fii milostiv, hotărăște, agiută-mă această dată.
Căci ca o stea într-o apă ce în valuri strălucește
Și de mii de ori supt maluri întunecă și lucește
Ca un fulger ce s-aprinde și lumina să sfîrșește,
De să pare o nălucă omului care-l privește,
Ca un vuiet ce răsună, ca un fum ce să preface,
Sufletălul meu în lacrămi să topește, să desface.
Să mișcă, să-nvăluiește, să aprinde și îngheață
De mii de ori pe menuntă într-a durerilor brață.
Viforul acest sălbatic, vijălie încumplită,
Întartă și înfioară inima mea cea rănită.
La cine să alerg, Doamne, ce să fac, mă rog,
mă-nvață,
Cine poate să mă scoată dintr-acest vifor și ceață ?
Cine poate să m-agiute, cine să mă sprijinească
Din pedeapsă să mă scoată și să nu mă mai
muncească ?

ARĂTAREA AL 6-LE

Aceștia toți, vin și femeile

FEMEILE

Părinte al veacurilor, ziditorul firii noastre,
Priimește o femeie la scaunul slavei voastre.
Priimește să s-arunce ființa cea muritoare
La pristolul nemuririi, la ale tale picioare.
Să vorbască, să răspunză pentru obștească dreptate
A femeilor ce astăzi să par răle întru toate.
Pizma, ura, clevetirea, vrajba cea amărîtoare
Să nu aibă ascultare, să nu aibă vro lucrare,
Dreptatea acea ce ține cumpăna măriei-tale
Aibă acum dezvălire, aibă puterile sale.
Amoriul acest prea sîlnic, pricina rușinii noastre,
Acel ce au lucrat toate asupra sîmțirii voastre,
Care ploaie, zîmbru și hiară te-au îndemnat a te face
Și din dumnezău puternic în făpturi a te preface.

Vînzătorul acest cumplit, pruncul acest fără minte,
Duşmanul şi lucrătorul poftelor celor cumplite,
Tiranul cel crunt şi aprig, vînzătorul cel de sînge
Aibă ruşine acuma a cleveti şi a plînge.
Ruşinează-se odată a omorî fără vină,
A omorî fără frică, cu fală, cu faţă lină.
Fie, fie a ta milă de ne scoate din robie,
Unde supt chip de blîndeţe ascunde a sa trufie,
Ruşinează-să, sfîrşască crocodilul acest straşnic
A omorî fără frică, cu fală, cu faţă lină.
A săgeta şi a rîde, a omorî şi a plînge,
A să desfăta în lacrămi şi a să scălda în sînge.
Darurile, frumusăţa, măguliri mîngîietoare
Le-au făcut să slujască unelte amărîtoare.
Toate vin şi dau năvală cu limbuţie unită,
Fac muhăsărez, săraca, inima ce au rănită,
Acea care se ascunde supt coapsă şi izbucneşte
Din ceas în ceas cu zăstîmpuri îngheaţă şi să-ncălzăşte
Şi carele întru frică, în dorinţă şi în groază,
Să zbate şi izbucneşte, să ascunde, vra să cază,
Să fugă supt griji, supt cumpăt, să iveşte pe afară,
Iar el pe toată clipala aruncă săgeţi amară.
O răneşte cînd cu poftă, cînd cu nuri şi frumusăţă,
Cînd cu rugăciuni, cu daruri, cînd iar cu vorbe isteţă.
O trage, o amăgeşte, pînă cînd în cursă pică
Şi apoi o veştezăşte, o chinuieşte ş-o strică.
O veştezăşte cu ohtări, o strică cu despărţire,
O chinuieşte cu ură, omoară cu osîndire,
Sfîrşitul schingiului vine, ori cu vreo zaluzie,
Ori cu depărtări, năcazuri, ori cu adiaforie.
Săraca femeia şade, plînge şi să tînguieşte,
Iar ibovnicul petrece şi de dînsă nu gîndeşte.
Mii de mii vede, goneşte, nu stă în statornicie,
Cînd femeia în lacrămi blastămă a lui cruzîe.
Ea îl doreşte, îl plînge, iar el o face nebună,
Ea îl roagă în genunche, el rîde de să răsună.
Stă, săraca, întru gînduri, părul di pi cap îşi tunde,
Face aduceri-aminte, îi trimete orişiunde.

Şade, coasă, împleteşte, ochii, mintea, viaţa-şi scurge,
Să scaldă întru puhoiul ce pe obrazul ei curge.
Lacrămi, oftări şi sughiţuri, frîngeri de mîni necurmate
De cu sară pînă-n zîuă, de la zori pînă în noapte.
Să trezăşte în oftare, raza zilei cu mîhnire
Îi vesteşte zi amară, zî de plîns, de tînguire.
Ziua cea mai luminoasă, cea mai dulce şi curată
Prin locul de întîmplare chinul ei mai greu s-arată.
Noaptea vine, o cufundă întru noian de gîndire,
Aşternutul să stropeşte cu lacrămi de umilire.
Lacrămi, oftări şi suspinuri, frîngeri de mîni necurmate
De cu sară pînă-n zîuă, de la zori pînă în noapte.
Zisă c-au venit din Franţa sau măcar şi din Rosie,
Atîta neomenire acolo nu cred să fie.
Schitul, tracul, gotul mărşav di pi arme să cunoaşte
Că lăcuieşte pustiul şi între fiară să paşte.
Tigrul, pardalis sau altă hiară crescută în sînge
Au hrănit acest crocodel ce omoară ş-apoi plînge.
Tot ce este drept din toate este că ne nebunisă
De ne-am făcut de rîs lumii, precum însuş mai sus spusă.
Şi aceasta, nu de altă, decît că am dat crezare
Darurilor celor sfinte ce compania lui are.
Tîrzîu am cunoscut însă în cruzîta lui pornire
Duşmănia, tirania şi blăstămata vînzare.
Apoi începînd a trage frîul patimilor noastre,
Vandalul vine cu pîra la scaunul slavei voastre,
Schitul, gotul şi vandalul ce ne pîrăşte şi oftează !
Că ne primblăm, lui ce-i pasă, la ce vine să ne vază,
De unde ştie ce parte, ce gîndire şi mîhnire
Am adus noi pentru stare patriei cu pătimire !
Poate ieşim la primblare să facem împrăştiere
Gîndurilor celor sîlnici şi la cumplita durere.
De rîdem, poate aceasta facem spre parigorie
Bărbaţilor ce oftează în lipsă de avuţie.
Modele ce sînt în lume, că ne strîngem cu corseta,
Dar el ce poartă decohturi, ce umblă cu răţeta !

Noi cu cuvînt facem toate şi pentru ca să fim curate,
El însă nu să priveşte că-i cu stinghiile umflate.
Noi ne strîngem cu corseta spre a nu fi groasă tare,
Dar el plin de răutate, umflat ca o arătare,
Nu i-i ruşine să iasă în adunarea obştească,
Să s-arăte plin de boale şi ocara să-şi vădească.

ARĂTAREA AL 7-LE

Amoriul şi vro cîţiva tineri bolnavi

Toate sînt aşa cum zîceţi, sînt bolnav, sărac foarte,
Toate însă voi le faceţi, voi îmi faceţi a mea moarte.
Iată aceşti tineri oameni cît sînt de galbeni la faţă,
Cum oftează întru patimi, cum n-au parte de-a lor viaţă.
Pulvis negru şi canata şi cu alte doftorii
Răvent hapuri şi decocturi, lucruri de prin spiţării
Sînt a lor îngeri de viaţă ce le dau mîngîieri
La durerea ce cîştigă de la voi, de la muieri.
Iată marturi de credinţă, iată pildă vederată :
Sînt întocmai necurmate, gem, oftează pîn' la moarte.
Galbeni, uscaţi, slabi la faţă, plini de şancăr şi boboane,
Toate-s răsplătiri şi daruri de la voi, de la cucoane.
Sculament, şancăr, boboane, frenţă, sgîrcituri, cangrină
Sînt florile ce adună dintr-a dragostei grădină.

TRADUCERI

CĂTRĂ LEANDRU, CĂ NU VENEA

Ah, trei zile să să treacă, trei zile să nu te văz,
Mor, Leandre, ceas nu perde, vino, să te-mbrăţoşez !
Ce pricină în ceea parte te opreşte de nu vii,
Mă cutremur, pei de groază şi că-s fricoasă mă ştii.
Depărtat cu auzirea de jelnic suspinul meu,
Nu crezi inimii ce arde de para dorului tău,
Căci tu poţi şi fiind sîngur, prin fel de fel de aflări,
Să-ţi împuţînezi urîtul şi să sporeşti desfătări,
Să umbli, să vezi în lume orice lucru de plăcut,
Ai privelişti de primblare, ai tineri de întrecut.
Sau, în scurt, uitînd năcazul ce-ţi vine de la amori,
Să-ţi petreci vremea cu gustul unui aprig vînători.
Iar eu, săracan de mine, am un amori tot cu plîns,
Ce-mi trebuie lumea toată şi viaţa fără dîns'
Pentru ca să-i hrănesc para sînt născută şi trăiesc,
Nici nu pot, nici nu vroi altă decît numai să-l slăvesc.

Şi aceea ce-mi rămîne a face în lipsa ta
Este a vorbi de tine şi a nu te mai uita,
A te pomeni cu ţipet, a jăli că zăboveşti,
A vărsa rîuri de lacrămi, ce tu sîngur le porneşti.
Tu sîngur eşti tot în lume, Leandre, de-ai aduna
Toată dragostea, tot focul ce sîmpte inima ta,
Nu vei putea niciodată să mi te asămenezi,
Nici să-mi răsplăteşti iubirea cîtă eu ţie-ţi păstrez.
Abia zorile răvarsă şi cu chipul tău în gînd,
Mă smuncesc din somnul dulce şi alerg la mal plîngînd.

Acolo, stînd, preste mare arunc ochi și lăcrămez
Blăstămînd ceriul și vîntul de valurile ce văz.
Mă supui la păreri răle ca într-un vis necurat,
Tot valul ce să rădică îmi pare că te-o-necat,
Și dacă vremea s-alină, parcă mă mai răcoresc,
Ș-atuncea, pintre suspinuri, îmi fur glasul și răcnesc
Zicînd : „Pentru ce nu vine, ce face, ce l-a oprit,
Au, ca să mai piardă vremea, așteaptă iarăși vînt pornit ?“
Unde-i acea vreme dragă în care inima ta
În cele mai mari primejdii de dragoste să-ntărta ?
Te-am văzut noaptea prin mare dînd înot pentr-on prilej
Cu tot țipetul și plînsul spăimîntatu-te-ai, amurej !
Te-am văzut supt un cer negru ce trăsnea, ce fulgera,
Luptîndu-te c-o furtună ce mările rădica.
Batjocorei stînci și petre, că nu te-au putut opri
Și te lăudai în brață-mi că stihii poți birui,
Și eu te mustram zicînd : „Leandre, nu fii sămeț,
Ce dulceață pot cunoaște să te văd și să îngheț
Avînd moarte drept nimică numai pentru întîlnit.“
Tu te încălzai la sînu-mi și, la peptul meu lipit,
Prin mii de îmbrățoșele răspundeai că nimic n-ai
Mai scump decît desfătarea ce la sînul meu gustai.
Ah, atunci cu ce lesnire uitam a mării năcaz
Și te iertam și pre tine de-o nebunie cu haz.
Iar acum un abur numai te oprește de nu vii
Și perzi ceasurile toate a vremii care tu știi.
Ce folos că astă noapte au fost lună și senin
Dacă n-ai venit la mine, dacă n-ai dormit la sîn !
Ah, cînd cineva iubește, a dormi n-are răgaz,
Căci, pierzînd un prilej numai, au perdut comori de haz.
Mă lași, crudule, în focul așteptării în zădar,
Cu năluciri să trec noaptea și ziua cu plîns amar.
Sfîrșește, curmă pedeapsa unei crude ispitiri,
Căci mă topăsc purtînd frica unui amori cu-ndoiri.
Pe malul mării de-a lungul nu contenesc a umbla
Căutînd să-ți găsăsc urma însămnată undeva.

Și, de zăresc vreodată om dintr-acolo viind,
Nu-i chip să mă mai oprească a nu umbla ispitind,
A nu-ntreba în tot feliul, a nu plînge, a nu ofta,
Lumea toată mă cunoaște că jelesc venirea ta.
Nu-i destul încă atîta, straiele ce lași pe mal
Ca un zălog cînd în zîuă te-arunci pe-a mării val,
Dorite fiindu-mi foarte într-a mele văitări,
De mii de ori le acopăr cu plîns și cu sărutări.
Acest feli, Leandre dragă, din ceasul ce m-ai uitat
Număr minuntele zîuăi cu suspin și cu oftat.
Dar abia noaptea sosăște, după rugămintea mea,
Întunecînd lumea toată cu negricoasa perdea
Și îndată chem la mine tovărășița ce știi
Și ne suim în cerdacul, ce-l ai drept sămn cînd vii,
Unde tremurînd cu mîna făclia vestei aprind
Și îndată către ceriuri rugămintea mea întind.
Atunci împlîntîndu-mi ochii în întuneric pre mări,
Rog pe Dumnezău s-aprind-a sale cerești cămări,
Ca să poți veni degrabă la locul cel însămnat,
Unde cu tovărășița nopți întregi te-am așteptat.
Stau cu luare-aminte, ascult fără a sufla,
Cuprind ochii toată marea, ca doar te-oi putea afla.
Sună ceva de departe, apa mișcă-să de pești,
Clatină-să trestioara, mi să pare că tu ești.
Și chiar de mă biruiește somnul după atîtea munci,
Te aduce dinainte-mi și parcă te iert atunci.
Fără voia ta, cu mine petrecînd într-acel ceas,
Plătești, crudule, prin visuri cîte preste zi am tras.
Fără voia ta, iubire îmi arăți desăvîrșit,
Parcă mor și învii iarăși preste-un piept ce ai rănit.
Învii și mai cu-nfocare și mă faci să gust prin vis
Aceea ce loc cuprinde arătîndu-să prin scris,
Zădarnică nălucire, ce pînă mă trezii fu,
Ah, cît îmi pare de dulce cînd mi-o dai aieve tu !
Ca să-mi laud desfătarea, trebuie să gust pe-a ta,
Doresc să-mi sîmt inimioara bătîndu-să supt a ta.
Atunci fulgere, trăsnească, fie furtuni, bată vînt,
Răstoarne-să toate celea și în cer și pre pămînt,
Cu ochii bolditi la tine, în brațăle tale stînd,
De lume că să cufundă nimic nu-mi trece prin gînd.
Pentru ce, dar, să fii tiran, pentru ce să perzi prilej

Şi să nu rădici năcazul credincioasei amorej ?
Vin' de mîngîie un suflet de durere săgetat,
Vin' de-mi spune ce pricină te-au făcut de m-ai uitat.
Au m-ai sîmţît vreodată căutînd la cineva,
Au n-am jertfit pentru tine pe cîţi nu poţi număra ?
Ce tălmăcire să-ncape, răspunde, ce n-ai venit
Au te-ai îngrozit de mare, grăieşte, căci m-am gătit
Să m-arunc făr' de sîială în apă, în ciuda ta,
Ca să-ţi arăt că amoriul m-au putut îmbărbăta.
Covîrşind preste primejdii, femeia ce te-au iubit
Prin mări ş-a deşchide drumul ce de tine-i părăsit.
Ah, de-ai da înot atunci pe cîmpul mării cel lat,
Mi-i găsi viind spre tine, plină de dor înfocat,
Mînule mi le-ai întinde şi te voi îmbrăţoşa
Şi cu buzîle aprinsă ferbinte te-oi săruta.
Nenorocitan de mine, cu ce visuri mă hrănesc
Şi ce-mi folosăsc, vai mie, dacă pier cînd mă trezăsc !
Înalte cer, amoreza pleacă a să îneca.
Ba, Leandre, ba, drăguţă, inima ta n-a răbda.
Tu mi-ai zis cum că tot omul ce amoriu-au înşelat
Îi vrednic de toată moartea fără a fi giudecat.
Adu-ţi aminte de vorba ce giurîndu-te mi-ai spus
Atunce cînd desfătarea pe amori peceţi au pus.
A tale mari giurămînturi, ce în veci nu le-oi uita,
Că frumusăţîle mele au dreptăţi asupra ta,
Mă laud de frumusăţa, dar nu poţi să-mi bănuieşti,
Căci le trag chiar de la tine, căci tu mă împodobeşti.
Precum ştii că este-o floare ce înfloreşte urmînd
După soarele la care să vede în veci cătînd,
Asămenea către tine uitîndu-mă neclintit,
Trag împrumut frumusăţa ca din izvor nesfîrşit.
Tu pătrunzi a mea sîmţîre cu lumini ce în cer nu-s,
Tu eşti dumnezău de viaţă, tu eşti stea fără apus.
Dar ce huiet să aude, ah, iar furtuni să stîrnesc,
Tremur, îngheţ, mor, vai mie, ceriurile să clătesc !
Îngerea, supt a cui mînă apele legate stau
De ce mîinile tale un minunt răgaz nu-mi dau !
De ce pedepsăşti amoriul, de ce nu te dezarmezi,
Ah, n-ai iubit niciodată ca să sîmţi şi să îmi crezi !
Stă, Leandre, zăboveşte, te giur pe viaţa mea,

Căci ştii că decît pe tine nimic mai scump nu are ea.
Stă, mă rog, şi mai aşteaptă, lasă-te de a veni,
Nu te pune cu o mare ce nu-i putea birui.
Îngăduie să s-aline apele ce clocotesc
Stă... la ce-am agiuns, vai mie, însuşi eu să te gonesc.
Dar mă arde, dar mi-i frică, nu ştiu ce te-oi sfătui,
Ah, cer, dă-i aripi să zboare, ori opreşte-l de-a veni !

Iubita şi credincioasa ta S...

IULIA CĂTRĂ OVIDIE
Tălmăcire

Slobodă acum să află iubita ta Iulie,
Dar mîna ei cu cutremur abia îndrăzneşte să-ţi scrie.
Poţi să-nţălegi, după slove, că-ţi scriu suspinînd cu jele,
Căci au curs şi le-au şters faţa ploaia lacrămilor mele.
Ce-i fi făcînd tu, Ovide, în starea acea cumplită ?
Ah, nu înceta a scrie cătră o nenorocită !
Ce nădejde îmi rămîne dacă nu ştiu a ta soartă,
De n-au potopit cu totul corabia ce te poartă !
Ah, iubitule ibovnic, unde petreci acum oare,
Aruncat de vro furtună în vrun loc cu depărtare.
De mai ai zare de viaţă în niscai locuri pustii,
Ce sînt lăcaş la sălbatici şi de surgun nu mai ştii,
Ci citind aceste stihuri, ce amoriul le urzăşte :
„Am o inimă în lume care sîmpt că mă iubeşte."
Ars-am fost de-a ta iubire, dar această întîmplare,
Despărţindu-mă de tine, m-au cuprins cu foc mai mare.
Giurămînt îţi fac din suflet că te-oi iubi totdeauna
Şi tu ştii că Iulia nu cunoaşte ce-i minciuna.
Te voi iubi totdeauna, dar nu te-oi vedea în vecie,
Căci aşa voieşte Avgust, ah, Doamne, ce grea urgie !
Ce surgun, ce despărţire şi ce noapte-nfricoşată.
Noapte în veci de durere pentru-o biat-amurezată !
Defăimînd atunci cu totul pre ceri, pre noroc, pre tată,
Vrem să viu, să te văz încă pentru cea de apoi dată.

De abia sîmţîi cu frică că mi te răpăsc din braţă,
Locul cel cu căldură unde dormeai cu dulceaţă
Şi îndată cruda moarte printr-un leşin de peire
Străbătînd într-al meu suflet rămăsăi fără sîmţîre.
Lumea să întunecară la ochii unei uimite,
Căci perzîndu-te pre tine, zilele îmi sînt răpite.
Dar apoi m-am trezit iarăşi, căci amoriul cu-nfocare
Pentru mai multă pedeapsă m-au întors de la perzare.
Ce făceam însă atunci în tăcere cufundată ?
Te cătam cu ochii numai printr-o lume tulburată
Şi te prohodeam cu lacrămi cînd a vîntului pornire,
Ca să-mi lipsăşti din vedere, te-au depărtat cu grăbire.
Gîndind la această groază ca cînd n-aş fi-avut opreală,
Am zburat la malul mării într-un fulger de clipală.
Răsuna apa cu groază de un ţîpet plin de jale
Şi abia vedeam de lacrămi şioiul undelor tale.
Şi uitîndu-mă spre tine pe luciul cel de mare,
Vream să privăsc cu de-a lungul a drumului tău urmare.
Îmi părea că-ţi văz şi urma pre năsîpuri însămnată,
Ah, a despărţirii noastre mărturie-ncredinţată !
Aşa de dureri cuprinsă în năcazul acel mare,
Vrem să înşel păzitorii şi să mă arunc în mare
Strigînd : „Ah, cînd să să poată apa cu a sale valuri
Să m-arunce-ntr-o clipală pe-acele dorite maluri,
Unde tu, privind cu lacrămi marea cea înfricoşată,
Să găsăşti la a ei margini draga ta amurezată
Şi iubind-o şi atunci de groaza morţii schimbată
S-o mai strîngi încă în braţă pentru cea de apoi dată.
Dar nu mi-au iertat norocul nici atîta mulţămire,
Ce m-au dat iar la palatul unui tată cu cumplire,
Sau mai bine-a unui tiran făr' de milostiviri,
Crudul, pricinuitorul unei vecinici despărţiri,
Carele oftări n-ascultă, nici de lacrămi să sîieşte
Şi-n ceasul peirii mele pare că să vesăleşte.
Cu ce cuvînt îndrăzneşte şi la gust să mă silească,
Au în inimi ca şi-n Roma voieşte să-mpărăţască ?

Ah, împărat, fii al lumei şi cu război şi cu pace
Şi pentru a ei norocire hotărască cum îi place!
Eu cei a ta inimioară preste care-mpărăţîsăm
Şi n-oi schimba nici c-un schiptru alegerii ce făcusăm.
Dar de ce te-au pornit oare în surgun cu grozăvie?
Tremur, crudule tată, tremur de-a mea urgie.
La neamul unui ibovnic nu mai arăta cîrtire,
Căci între oameni nici este, nici să-ncape osăbire!
Îl iubăsc, s-au sfîrşit toate, am hotărît soţ să-mi fie,
Căci nu socotesc drept vină că ţî-i urît numai ţîe.
De n-au vrut ceriul să-l tragă din neamuri strălucitoare,
Dar îi întocma cu tine di pi cîte daruri are.
Ori în ce puteri te afli, să ştii că pre om cinsteşte
Duhul cel cu vrednicie, iar nu schiptrul ce luceşte.
Aşadar, dragă Ovide, mă fălesc cu-a ta iubire,
Şi dintre toţi împăraţii, te aleg cu mulţămire.
Străluciţii tăi protivnici în zădar mai pun silinţă
Să cîştige inimioara ce ţi-i dată cu credinţă.
Iulia ta-i departe de această cugetare,
Şi din gînd poţi înţălege ce ură pentru dînşi are.
Alerg, mă duc şi vin iarăşi, uimită, ne-ncredinţată,
Căci cu nimic nu să-mpacă plînsa ta amurezată.
De-abia zorile luceşte şi doresc de asfinţire,
Pentru că şi zi şi noapte inima me-i în clătire.
Răşchirat pe piept îmi zace părul tot în necătare
Şi prin sîn ş-au făcut drumuri a lacrămilor vărsare.
Mi-i greu de toată podoaba, căci la a mea întîmplare
Mi-i urîtă strălucirea de-o slavă cu supărare.
Să-ţi mai spun încă un lucru? Ochii mi-ar fi cu priire
Cînd ar şterge cu-a lor lacrămi a feţăi mele lucire.
Dar, vai mia, ce podoabă să mai pun de-acum pe mine,
Cînd nu văd amurezatul căruia i să cuvine?
Stîncilor, petrelor înalte, pustietăţi neştiute,
Adîncimi întunecoasă, durerii mele plăcute,
Acolo de-a tale haruri aş vra să zac îmbătată
Şi într-acea grozăvie să fiu pururea-ngropată!
Ascult cu cumplită groază a vînturilor bătaie

Ce pe ceas, pe ceas adaog în sufletul meu văpaie.
Toate-mi par că-mi sînt părtaşă nevoiei ce mă cuprinde
Şi sîmpt că în toată lumea oftatul meu să întinde.
Nălucire, tu eşti numai durerii mele priimită,
Căci citind şi zi şi noapte cu poftă nepotolită
Acele stihuri de focuri, ce-s din dragoste făcute,
Ca nişte sămne de gusturi în răpiri de-amor născute.
Cartea ce te-nvăţasăm, ah, cartea cea înfocată,
La care eu uceniţă ţi-am fost ţîia-ntîiaşi dată,
Citindu-o, amară lacrămi pe obrazul meu să varsă,
Căci citesc a tale stihuri cu inima de foc arsă,
Acele stihuri înalte ce au scos la arătare
Pe Afrodita aprinsă de amorul cel mai mare.
O, voi cei ce veţi citi-o, o, voi neamuri viitoare,
Acea carte strălucită citiţi-o cu poftă mare,
Căci n-arată niscai giocuri de vrun duh cu lenevire,
Ce îi rodul cu credinţă aplecărilor din fire.
Un amurezat, o, tineri, vă învaţă şi voieşte
Să vă dea şi vouă legea care îl însufleţăşte,
Că i-am fost sîngur dascăl, o spun tuturor de faţă
Şi că legile iubirii le-au făcut pe-a mele braţă.

Iubita şi credincioasa ta
Iulia,
fiica împăratului Avgust.

ABELIARD CĂTRĂ ELOIZA

Ce-am făcut, ah, vai de mine, sufletul iar ţi-am aprins
Şi ţi-am aţîţat văpaia dintr-un foc ce era stîns.
Inima mea ce în sîlă la ceri s-au fost închinat,
Cu mîna mea despicînd-o, sîmpt că iar s-au sîngerat.
Ce vrei mai mult, Eloizo, amorul iar m-au rănit
Şi mă vaiet ca şi tine cu suspin necontenit.
Ah, îndestulă tăcere am păzît cu-atîtea munci,
Zic, suflete plin de răni, în foc iarăşi să te-arunci!
Norocul meu cu cruzime asupră-mi fiind pornit
Pe giumătate de tine, de tine au despărţit.
O, năcaz, o, ah, o, jăle, răniri, pofte, înfocări,
Toate le am, Eloizo, afară de desfătări.
Acest schit de îngropare în tăcere cufundat
Mă aduce tot la gînduri de suspin şi de oftat.
Orice-oi face, nu să poate să te uit un ceas măcar,
Ceriul mă-ngrozăşte geaba, şi eu îl rog în zădar.
Tu biruieşti totdeauna şi cu gîndul îndrăznesc
A te pune lîngă dînsul în jilţul dumnezăiesc.
Şi atunci cînd la oltariuri răvărsa sfîntul sănin[1],
În genunchi stînd lîngă dînsul, ţie numai mă închin.
Nu-i odihnă, nici nu-i pace pentr-un suflet tulburat
Şi sîmt că tună asupră-mi viforul cel de păcat.
Dar tu, dragă, de ce groază dragostele ţi-ai răpus,
Au gîndind că-s făr' de lege la căinţă te-a adus!

[1] De la versul nouăsprezece pînă la versul patruzeci s-a folosit ms. III—36.

Ah, pentru amori căinţă să aibi nu nădăjduiesc,
La glasul unui ibovnic toate cele să sfîrşăsc.
Şi cine să-ţi dogorească obrazul tău cel curat
Cînd plecarea ta nu este nici greşală, nici păcat!
Ş-apoi, care faptă bună între oameni poate fi
Cînd amoriul drept o vină de lume s-ar socoti?
Asupră-i aruncă ochii şi te vei încredinţa
Că lumea toată să ţîne numai cu unirea sa.
Dar ce zîc, ah, amar mie, Dumnezăule, greşesc,
Căci cu trupeştile pofte fărădelege grăiesc,
Stăpînitoriule, sîngur cumplitului meu noroc,
Iartă-mă cu îndurare că mă vezi că arz în foc.
Tu mă ştii cu cîtă muncă în cenuşă tăvălit
Am vrut să-mi gonesc din mine chipul cel drag şi dorit.
Prostindu-mă de nevoie, de toate m-am despărţît
Ş-am schimbat viaţa cea dulce pe-o moarte fără sfîrşit.
Dar, D[oa]mne, a tale pravili cînd am priimit cernit,
Ca să uit pe Eloiza ştii că n-am făgăduit.
O, tu, preaiubită fiică, aleargă la rugăciuni,
Plîngi şi cere izbăvirea acelor dezmerdăciuni,
Ca, doar, puternica lege, într-armînd sufletul tău,
Din inima ta va scoate icoana chipului meu.
Zic chipul meu, Eloizo, ah, Dumnezăule, mor,
Iertu-te de giurămîntul ce mi-ai dat pentru amor!
Iertu-te şi de credinţa care mi-ai făgăduit,
Trebuie să le uit toate, după ce tu ai lipsit.
Eu sînt tiranul acela carele te-am amăgit,
Acoperindu-ţi perzarea supt un luciu fericit.
Numără grijile toate, cîtă scîrbă şi dureri,
Cîtă supărare amară pentru nişte mici plăceri.
Adună, dacă să poate, a amoriului năcaz,
Ale lui bătăi de suflet, carea nu ne dau răgaz.
Pune deoparte şi gustul ce are cu bunătăţi
Şi-i vedea că covîrşăşte înmiit cu răutăţi.
Mai ales adu-ţi aminte, ca să-ţi fiu şi mai urît,
De acele ceasuri răle întru care oborît
De cumplita grozăvie, ce a spune nu-i iertat,

Dintre toţi bărbaţii lumii soarta mea m-au lepădat.[1]
Ş-atunci temutul încă cu a sale îngrijiri
Mă făcea să văz în tine gustul cel de desfătări.
Şi uitînd toată durerea de care mă văitam,
Să nu îndrăgeşti pe altul cu suspinuri te rugam.
Şi pentru a mea odihnă a ta jărtfire grăbeam,
De lume şi tu ca mine să te depărtezi doream.
În schit vrem să te închidă, într-un pustiu tăinuit,
Unde să nu aibu nici o grijă că te-or sili la iubit,
Şi nici lacrămile tale, nici suspinul n-au putut
Să aducă la-mpăcare pe cumplitul meu temut.
Însuşi amoriul atunci mai tare mă spăimînta,
Ţi-am cerut spre chezăşie şi ceriul şi legea ta.
Şi aşa, cu a mea mînă, te-am tras, ca să te jărtfesc,
Dar acea făţărnicie povestind ce prelungesc
Să ştii, dragă Eloizo, că toate cîte-am făcut
N-au fost doar ca să te mîntui, ce numai că te-am temut.
Tu-mi ziceai : „Ah, porunceşte, după atîta amori,
Unde vrei să-mi petrec viaţa şi unde vrei ca să mori?
Hotărăşte, că sînt gata“, iar eu, tiranul, atunci,
Mă-ngîmfam cu-acea dulceaţă în mulţimea mea de munci.
Vai mie, ce mulţămire aveam pentru că în schit
Te-am închis, ca să-mi lipsască îngrijirea de iubit.
Aşteptam sîngur minuntul cu bucurie să-mbraci
Haina aceea prin care de lume să te desfaci.
Prin darul averii tale, stăpîna acelui schit
S-au înduplecat a face tot răul cît am voit.
Cruda şi nelegiuita, într-un gînd cu-al tău gelat,
Mi-au vîndut locul acesta în care te-am îngropat.
Ah, de-acest feli de iubire şi tigrii s-au oţărît,
Urăşte-mă, Eloizo, că sînt vrednic de urît.
Trage-ţi gîndul de la mine, pentru că te-am viclenit,
Urgisăşte pre un tiran ce de veci te-au prăpădit.
Să mă urgisăşti pre mine după atîta amori,
Ba, draga mea, Eloizo, ba mai bine zi-mi să mori.

[1] Unchiul Eloizăi pîndindu-l şi prinzîndu-l în braţăle ei l-au prins şi l-au scăpat.

Eu cei a ta inimioară ce mai mult este a mea
Decît a dumnezăirii ce clevetesc pentru ea.
A mele năcazuri toate ş-a tale nenorociri
Cu dureri nepovestite şi amare pătimiri,
Toate îmi încredinţază un suflet ce-ai vrut a-mi da,
Că la vreme de nevoie, drăguţă, nu mi-i lăsa.
Pentru mine numai sîngur firea s-au sălbătăcit,
Căci nici în schitul acesta minunt n-am de odihnit.
Soarele, ce eu cu plînsul îl petrec în toate sări,
Pentru mine nu colindă decît un cer de dureri.
Ca un cerc stîncile toate şi orişice adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericime
Şi mă cobor totdeauna într-acele hrube-adînci,
Unde lăcuieşte moartea între mormînturi şi stînci.[1]
Acolo stînd în uimire, îmi zic cu glas oţărît :
„Iată dar a tuturora limanul de la sfîrşit,
Unde toţi amurezaţii, norociţi, nenorociţi,
De a dragostei văpaie să vor vedea mîntuiţi.
Din ceas în ceas vine ceasul cel sălbatic şi cumplit
În care îngheaţă omul şi orişice au iubit.
Ah, acolo numai, poate, după ce m-or cufunda,
Eloizo, cu-ale lumii, şi pre tine te-oi uita.
Căci acolo să perd ranguri, să perd titluri, să perd stări,
După nevoile cîte suferim pe-a vieţii mări.
Acolo zic şi tu dragă... dar îndată, ameţit,
Caz pe petre şi mormînturi ca de trăsnet lovit,
Nu pot răbda nici cu gîndul a cugeta că-i să mori
Şi pîn' te-oi pierde o dată, tu mă pierzi de mii de ori.
Fie-ţi milă din durere, nu că mori, ce că trăiesc
Cu otravă nesfîrşită în carele mă topăsc...“

[1] Călugării, pe la schiturile din Evropa, nu să îngroapă afar' ce prin hrube boltite, înadins făcute supt pămînt.

ELOIZA CĂTRĂ ABELIARD

Într-acest pustiu şi tainic loc de nevinovăţie,
Unde pacea cu tăcerea au a lor împărăţie
Şi sufletele supusă la pravili, măcar şi grele,
Urmează faptelor bune cu plăcute ostenele,
Ce furtună tulburată ş-a odihnei surpătoare
Să rădică în sîmţîrea unei biete muritoare ?
Ş-a potolitelor focuri văpaia cine-mi aprinde,
Ce iad de năcazuri nouă în mine să mai deschide ?
Ah, amori, crudule tiran, iar ai aprins de iznoavă
Focul dorurilor mele, nestîns încă de ispravă.
Nenorocitan de mine, iarăşi foc, iarăşi iubire,
Abeliar, ah, nu-i scăpare, te iubesc, plec la peire !
Acea carte, acea slovă ochilor mei vederată,
De mii de ori profitite, de mii de ori sărutate,
Pe buză de foc aprinsă Eloiza le lipeşte,
Iubite amorezate, păcatul iar mă munceşte.
Ce nume cuvîntai, Doamne, în schitul sfinţîei-tale,
L-am scris cu mînule mele, să-l şterg cu lacrămi de
jăle.
Iartă, ceriule, suspinul unei roabe ticăloasă,
Căci tu-i porunceşti să fie la amori necredincioasă.
Cu inima de plîns arsă, în sîlă mă supui ţie,
Dar ce zic, gura grăieşte, şi mîna mea hojma scrie.
Pustiilor întru care omul de voie robeşte
Şi suspină şi să plînge de păcatul ce-l munceşte,
Marmurelor fără suflet, pietrelor nesîmţîtoare,
Ce sînteţi razăm la plînsul acestor slujnice fecioare,

În vreme ce sîmpt durere, în vreme ce arz în pară,
De ce să nu fie o piatră din lume scoasă afară ?
Din jîlţul măriei-sale, Dumnezău de mă şi strigă,
Dar amoriul mă opreşte şi păcatul mă cîştigă.
Privegheri, suspinuri, fiere, lacrămi, rugi şi ostenele
Sînt degeaba, nu-mi pot stînge văpaia dragostei
mele.
Şi minuntul întru care am citit a tale scrisă,
Unde jelea şi durerea lumii să descoperisă,
Am sîmţît, Abeliar dragă, că mă aprind de iznoavă,
Ah, iubitule ibovnic, ce durere, ce otravă,
Ce chinuri şi munci cumplite sufăr departe de tine,
Şi ce haz gustam atunci cînd te aveam lîngă mine !
Uneori parcă aieve, fericit în toate cele,
Te privăsc cu înfocare gios, la picioarele mele.
Alte dăţi, de împrotivă, prin pustietăţi cumplite,
Cu obrajii arşi de jele şi cu zilele sfîrşite,
Prăpădit de slăbăciune şi lipsit de toate cele,
Supt umbra stîncilor nalte, năduşit de dureri grele,
Pare că strigi : „Eloizo, oare sîmţi a mea durere
Şi de o şi sîmţi departe, ah, ce slabă mîngîiere !"
Într-acest feli de pustiuri, depărtate şi urîte,
Este scris ca să petreacă două suflete unite,
Să să uite, să nu ştie nici de lume, nici de viaţă,
Nici de prieteni, de rude, nici de-a dragostei
dulceaţă,
Decît numai să jălească, decît numai să suspine,
Lepădîndu-se de toate, lepădîndu-se de sine.
Ah, Abeliar, ce durere, ce năcaz, ce giunghi de
moarte
A iubi pîn-într-atîta şi a petrece departe !
Să ne scriem încai, dragă, căci scrisoarea la durere
Cu suspinul cel din suflet dă oarişce mîngîiere.
Dealuri, văi vor da răspunsuri la a noastre tînguiri,
Căci ele pentru ibovnici răsună cu mulţămiri.
Lăcrămile sînt a noastre, le putem vărsa în voie,
Şi hazul cel cu călduri de a plînge la nevoie
Nu ni-i oprit nici de lume, nici de cer, nici de
nimică,

Au nenorociții văscă[1] atîta putere mică.
Dar tu îmi scrii să vărs lacrămi numai ceriului anume,
Crudule, am perdut lumea, căci tu ai fost a mea lume !
Ș-apoi îmi oprești și plînsul ? pricep că m-ai dat uitării.
Vaiete, ahturi, suspinuri, ca năsîpurile mării,
Voi vărsa tot pentru tine, căci nu-i lege, nu-i credință
Carele să-mi ceie lucruri ce îmi sînt peste putință.
Scrie-mi, zic, căci doresc foarte acea dulce-mpărtășire
Ce unește două inimi supusă la despărțire.
Acel meșteșug prin care îți vorovăsc prin tăcere
Și te mîngîi de departe fără a-ți fi la vedere.
Acea dulce răcorire ce gustă oricine scrie,
Arătînd fără sîiala cele ce nimea nu știe.
Negreșit ca la o vreme, Abeliar, au fost stîrnite
De niscai amurezate, văduve sau despărțite,
Căci toate să înherbîntează, ieu sîmțîre și învie,
Nu-i năcaz, nu-i chin, nu-i moarte cînd amurezata scrie.
Vai nouă, că răutatea lumii zavistuitoare
Poreclind fărădelege a noastră împreunare,
În vreme ce-au fost curată și cu toată legiuirea,
Ne-au supus fără dreptate la vecinica chinuirea.
Inima mea către tine cînd s-au robit de ispravă,
Și mi-au arătat amoriul cu prieteșug și slavă,
Ochii tăi clipea adese cu luminile-nfocate,
Încît mi-au deschis în suflet rane-n veci nevindecate.
Te socoteam că ești înger, te priveam cu umilință,
Îmi plăcea înșălăciunea ce-mi dai cu a ta credință.
Ah, cu ce lesnire, dragă, mă ademeneai îndată,
Voroveai, și Eloiza, la cuvîntul tău plecată,
Credea fără cercetare numai după a ta rostire
Că amoriul îi prieten și credincios la iubire.
Și acea încredințare ce izvoră a ta gură
O lipeai pe-a mele buză c-o dulce sărutătură.

[1] Probabil pentru *va să zică.*

Te iubii... cunoscui gustul, mă desfătai fără frică,
Ah, într-acea rătăcire ceriul îmi părea nimică !
Te iubii... cunoscui gustul... de hazul tău mă-mbătasăm,
Încît și pravili, și lege, și pre Dumnezău uitasăm.
Toate-am jărtfit pentru tine, nume, cinste, datorie,
Și încă, ca o zăludă, într-a dragostei bețîe,
Îmi părea a fi nimică lumea, afară de tine,
Căci și Dumnezău și lumea, ah, tu erai pentru mine !
Ții minte că într-o vreme, dup-a noastră îndrăgire,
Cînd vreai prin căsătorie să mai adaogi iubire,
Îți ziceam, Abeliar dragă, pentru ce cei cununie
Au îi vrun păcat amoriul făr' de-această datorie ?
Dacă este el o faptă, nu de rău, ci de mult bine,
Și l-ai cunoscut întocma și în deplin despre mine,
Cu ce cuvînt să-l supunem la legături poruncite
Și să-l mîhnim cu năravuri din politică stîrnite ?
Rob nu poate fi amoriul, căci a lui sfîntă ființă
Slobodă fiind în lume, slobodă cere credință.
Uniți să fim la gust numai, fără a uni ș-averea,
Căci însoțirea prăvale pe amori cătră căderea.
Însoțirea este numai un prilej la necredință,
Cine iubește ca mine de ea n-are trebuință.
Orice împărat a lumii din scaun să să coboare,
Comori, steme, averi, schiptruri să-mi închine la picioare
Și nădăjduind că poate dragostei să mă supuie,
Țări întregi să-mi dăruiască și în jîlțul său mă suie.
Să știi, dragă, că ș-atuncea te voi alege îndată
Din împărați, din coroane, din lume drept lumea toată
Și să nu aibi îndoială, căci tu ești împărăție,
Tu ești putere, mărime, tu ești stea de bucurie.
Defăimînd orice slăvire, orice noroc, orice stare,
Că îți sînt amorezată, mă fălesc cu îngîmfare,
Și de mai este alt titlu, mai presus, mai cu putere,
De a-mi vedera amoriul, l-oi priimi cu plăcere.
Ah, Abeliar, ce dulceață a să iubi din durere,
Aceasta-i legea cea mare, orice alta-i cu scădere.
Ce fericire mai este ca a dragostei ființă,

Ce unește două inimi într-un gust și-ntr-o dorință !
Cîte dezmerdări și giocuri, cu plăcere adunate,
Gînduri, vorbe, șegi și glume, de la ea izvorăsc toate !
Acele inimi unite nu știu ce-i deșărtăciunea,
Căci iubirea mistuiește orișice amărăciunea
Și fiind împreunate și la haz și la durere,
Un năcaz la amîndouă, firește, are scădere.
Ah, de este fericire, ah, de este bucurie,
Numai la amori îi dată să o guste și s-o țîe.
El sîngur aduce hazul, el sîngur îi tot în lume,
El era odinioară fericirea mea anume !
Dar ce schimbare, vai mie, o, zile, zile cumplite,
În care, prin cuțît, oameni cu mînile pîngărite
Au cutezat... amar mie, că n-oi uita niciodată
Acea groază... Doamne sfinte, ce făceam într-acea dată !
Răcnet, țipăt, plîns și vait, cu rugăciuni necurmate
Ar fi putut... dar pe tigri a-i îmblînzi cine poate ?
Cruzilor, strigam, ce faceți, de-aveți inimi și sîmțire,
Stați... că eu sînt vinovată, să mor de-a voastre lovire !
De pizmuiți voi amoriul, pedeapsa mi să cuvine,
Că iubăsc, v-o spui în față, dați cu cuțîtul în mine.
Dar, cruzîlor, unde-i mila, amar mie, sînge curge,
Ah, nici părăul de lacrămi, ce din ochii mei să scurge,
N-au putut să vă-mblînzască și orbindu-vă păcatul,
Mi-i rușine să spui lumii ce-au pățît amurezatul.
O, Doamne, dar ce cumplire a nenorocirii mele
Că găsăsc întru năcazuri alte năcazuri mai răle.
Abeliar, dragă ibovnic, ții minte ziua cumplită
Întru care cu cunună de flori pe cap împletită
Și gata de-a slobozî glasul la giurămîntul cernirii
Mergeam cu tine de mînă spre jîlțul dumnezăirii.
Și defăimînd împreună a nenorocirii sîlă,
S-au văzut jărtfind o jărtfă, altă jărtfă fără milă.
Atunci, cu inima arsă de durerile-nfocate,
M-am giurat să las și lumea și hazurile ei toate.
C-on voal și sfînt și negru mîna ta tremurătoare

Abia umbrisă obrazul ibovnicei muritoare
Și numai cît sărutasăm acele haine sfințîte,
Acele brățăli, sămne călugăriei gătite,
Și îndată huiet mare în tot schitul să făcură,
Soarele să-ntunecară și făcliile căzură,
Căci Dumnezău în mierare de-a auzî de la mine
Rugăciuni deosăbite ce nu era pentru tine
Nu putea să dea crezare la sîlnica învoială.
Te-am lăsat, dar ceriul însuși au stătut la îndoială
Și cunosc c-ave dreptate să nu creadă cu deadinsul,
Căci eram a ta cu totul cînd mă închinam la dînsul.
Vino dar, Abeliar dragă, lumina luminăi mele,
Vin' de mîngîie un suflet supus la năcazuri grele.
Nu mă lipsî fără milă din dulceața feții tale,
Acest haz mi-au rămas încă într-a vieții mele cale.
Destul îmi este cu ochii și cu-a inimii mișcare,
Să-l gust încă lîngă tine, fără altă desfătare...
Lasă-mă să mă mai razăm pe sînul cel cu căldură
Și să ne sorbim răsuflu amîndoi gură la gură.
Ah, Abeliar, ce dulceață, sîmțî-o și tu ca mine,
Că-i un rai de fericire cu minunte de haz pline...
Căci de-mi lipsăști din vedere, dar nu-mi lipsăști din lumină,
Ochii mei ca la icoană în văzduh ți să închină.
Mai strînge-mă cu durere, mai cuprinde-mă în brață
Și de este amăgire, dar îi plină de dulceață.
Din părerea mea lipsăște întîmplarea cea cumplită,
Cei a ta iubire numai, de alte gusturi lipsîtă.
În întunecos cuprinsul aceștii cetăți pustii,
Unde lipsa și urîtul au a lor împărății,
Unde și lumina ziuăi rareori poate răzbate
Supt boltele aceste negre de umbriri întunecate,
Varsă rază strălucite doi ibovnici dimpreună
Mai presus decît un soare, mai presus decît o lună.
Ș-a lor lumini înfocate coprindea toată ființa,
Iar acum ce unul este depărtat cu lăcuința,
O noapte cufundă toate, o noapte le înnegrește,
Întristarea mă usucă, întristarea mă topește.
Toți pe Abeliar întreabă, și într-a lor întristare,
Toți să vaită cu mine pentru a lui depărtare.

De plînsul lumii pornită, Eloiza cu răpirea
Te roagă să vii aicea să mîngîi nenorocirea...
O, milă fățărnicită, cu vicleșug făr' de cale,
Și ce milă mai am alta decît a dragostei tale.
Nu crede, Abeliar dragă, vino numai pentru mine,
Fii milostiv cu durerea în care arz pentru tine!
O, omule, întru care peste minunile toate
Am găsît și soț, și tată, și amorezat, și frate!
Tu, din ibovnicii lumii cel mai ales întru toate,
Vino, zic, căci lumea toată a să preface să poate,
Afară de mine numai, afară de-a mea iubire,
Eu oi muri, dar și moartă te voi iubi peste fire.
Unde-s vremile acelea întru care, fericită,
Petreceam cu tine numai în pustiuri mistuită?
Acei copaci verzi și iarna, acei plopi cu umbră mare
Și cu vîrfurile-nalte preste munți covîrșitoare,
Acele pîraie repezi ca argintul prin verdeață,
Acele flori cu mireazmă, dătătoare de viață
Ș-acei zéfiri ce să poartă prin frunzăle mișcătoare,
Și cîntărețele firii cu glasuri răsunătoare,
În scurt, teatrul cel vesăl al lumii îndestulate
Acum pentru mine este plîns și vaiet întru toate.
Urîtul, jelea și dorul, ah, dorul cel plin de pară,
M-au adus la nesîmțire, căci arde și mă omoară.
Parcă usucă văzduhul și florile și verdeața,
Parcă îneacă pe zéfiri, parcă stinge toată viața.
Într-acest feli de urîturi, în fieră, roabă de voie,
Mă tîrîi și zi și noapte, plîngîndu-mi a me nevoie,
Căci minunt de mulțămire n-au mai rămas pentru
mine,
Lumea o am drept nimică, dacă nu te am pe tine.
Dar măcar că trag acestea și întru nenorocire,
Simpt că totul arde în mine focul acel de iubire
Și de am vro faptă bună și fereală cu-nfărnare,
Nu este din pocăință, ce dintr-a ta depărtare,
Căci a birui amoriul nu mi-au mai rămas putere,
Cine iubește ca mine, a crede a me durere.
Pînă a agiunge-odată la oarișce liniștire
Și pîn-a goni amoriul din pătrunsa mea sîmțire,

Cît am să mai sufăr încă, din dragoste, din căire,
Din dor, din năcaz, din lacrimi și din
deznădăjduire?
Din îmbrățoșeri, din ură, din lepădare de tine
Și de orișice, afară de a te uita pe tine?
O, ce plecare orbită, o, ce giug cu tirănie,
Cine sînt dar eu aice de calc peste datorie?
Pîngărito, cu ce nume cineva să te numească
Și lui Dumnezău mireasă și om să te stăpînească!
Doamne sfinte, fie-ți milă de năcazul meu cel mare
Și stinge cu-a ta putere a patimei înfocare.
Tu, cel ce-ai tras la ființă lumina și lumea toată,
Înarmează-te mai tare și mai mult această dată,
Căci n-ai să faci vro lume, ci alt lucru și mai mare,
Ai să stingi din Eloiza un amori ce margini n-are.
Ah, poate-să, Doamne sfinte, al meu plîns, a mea
oftare
Cătră un vrăjmaș ibovnic cere a ta înarmare.
Nu știu ce și cum oi cere, căci cerînd puternicire,
Mă tem să nu trag urgia asupra lui cu pornire.
O, voi, surori liniștite, în pace nevinovată,
De care amoriul încă nu s-au atins niciodată,
Voi, ce nu cunoașteți alta decît acea pocăință,
Ce-i cu totul depărtată de la a mea cunoștință,
Și fiind acufundate în duh de sălbătăcie,
Nu cunoașteți ce-i amoriul, nici ce-i a lui tiränie,
Voi, în scurt, ce avînd gîndul numai la dumnezăire,
Iubiți prin obicinuință, iar nu că sîmțîți iubire,
Cît sînteți de fericite, cît răhnesc a voastră stare,
Căci petreceți zile line și nopți fără tulburare!
Nici o patimă nu cearcă a voastră proastă sîmțire,
Dar, vai mie, între mine și-ntre voi ce osăbire!
Eu iubăsc și arz în pară la răsăritul de soare
Și mă vaiet cînd apune, că arz încă și mai tare.
Și pe răcoare de noapte mă arz fără contenire,
Și de dorm, dorm tot cu visuri de-a dragostei
pătimire.
Abia somnul îmi închide genele cu lăcrămare,
Și amoriul mi s-arată cu aripi dezmerdătoare,
Mă alintă și-mi sfetește acele nopți fericite
Ce petreceam într-o vreme cu desfătări însoțite.

Atunci şi tu eşti cu mine, te sărut, te ţii pe braţă
Şi cu inima săltată pintr-acea dulce viaţă.
Focu-n mine să aprinde, mă turbu de desfătare
Ş-acea dulce nălucire că-i aieve mi să pare.
Dar cît de puţîn, vai mie, ţîne acea mulţămire,
Căci deşteptarea rădică perdeaua de nălucire.
Abeliar, ţîe-ţi lipsăşte para cea înhierbîntată,
Ce dă fiori ca de fulger la dragostea întărtată.
În starea asta de jele ce te-au adus pizmuirea
Viaţa ta cea lină este a morţii închipuirea,
Sîngele tău chiar ca apa de prin mări nemişcătoare
Prin vinele tale curge fără de înhierbîntare
Ş-a ta inimă-ngheţată şi pre amori îl răceşte,
Ochii tăi cu-mpovărare abia lumina-i răzbeşte.
În ei nu să mai cunoaşte focul ce ardea odată,
Ce sînt galeşi ca o lună de vînturi netulburată.
Vino, dar, fără de frică, vino, Abeliar, la mine,
Căci făclia Afroditei este stînsă pentru tine
Şi chiar de ţi-oi părea încă că mai sînt ceva frumoasă,
Ce folos cînd tot amoriul ce arde pe-o ticăloasă
Îi numai ca o făclie cu puţîne slabe rază,
Ce arzîndu-să pe sine pe morţi nu-i mai luminează.
A ta inimă cu totul lipsîtă de bărbăţîe
Nu să mai poate aprinde de a dragostei curvie.
Şi, dar, ori că Eloiza întru lacrimi înecată
Pe lespezi şi pe mormînturi cade şi stă leşinată,
Ori că stînd cătră oltaruri, roagă pe dumnezăire,
Nici evlavia, nici frica, nici orişice îngrozire,
Nimică n-o poate trage şi-a ei inimă aprinsă
Pentru tine să răsuflă, de tine fiind cuprinsă.
Şi în cîntările sfinte glasul tău i să năzare
Şi tămîia cînd s-aprinde prin ceaţa mirosîtoare
Chipul tău i să arată şi îndată să uimeşte,
Uită ceriul, uită ruga şi la braţă năvăleşte.
Dar, Abeliar, socoteşte nu cumva dumnezăirea
Din viaţă să mă ridice, ca să-mi afle mîntuirea
Şi poate să năstăvească a te birui printr-însă
De nu-i veni mai în grabă s-o biruieşti tu pe dînsa.
Vino lîngă mine, dragă, să spui tuturor de faţă

Că legea să biruieşte cînd Abeliar îi pe braţă.
Dar ce zic, moartea sosăşte, o, sfîntă dumnezăire,
Ce făgăduieşti viaţă în raiul de fericire,
Rădică pre Eloiza în ceata nemuritoare,
Dar îi dă amorezatul, care au iubit-o tare!
Abeliar, s-au sfîrşit toate, de la moarte nu-i scăpare,
Ah, vin' de-mi închide ochii, vin' de-mi ţîne luminarea,
Căci negreşit perd amoriul perzînd a luminii zare,
Vin' să-ţi dau cel de pe urmă şi suspin, şi sărutare!

PRENȚIPIILE MORALULUI
SAU
CERCAREA DE VOROAVĂ ASUPRA OMULUI

Cap. I

Ieşi din farmec, o, milioarde, lasă prostului nemernic
Îndulcitoarea nădejde de un bine ce-i părelnic.
Fugi de-a curţîlor pohfală, cinstea lor şi desfătare
Nu-s vrednice să ţintească a poftelor tale stare.
Au doar ţîia să cuvine a-nmulţî măgulitorii
Ce aleargă cu căţuia tămîind stăpînitorii ?
Vino, căci un lucru mare, nişte griji mult mai cu cale
Să cuvine să cuprindă menutele vieţii tale.
Acest lucru este omul, noian necuprins de minte,
În care să vede gîndul unei minţi nemărginite,
Cîmp roditor, dar sălbatec, în care pe-o lege dată
Şi scaiul şi trandafirul răsar şi cresc totodată.
Să vedem spre sfîrşit care ceriul au vrut a ne naşte,
Omule, în aste versuri află-te şi te cunoaşte.
A ascunsăi tale inimi am a undi adîncimea
Şi pînă şi în cădere a-ţi lăuda înălţimea.
Tu, mîndru de-a tale daruri şi umflat de-a ta ştiinţă,
Crezi că minte ta nu are nimică peste putinţă.
Altul, cîrtitor de ele şi nemulţămit în toate,
Parcă nu cunoaşte preţul minţîi de Dumnezeu date.

Amîndoi veniţi cu grabă cătră curata lumină,
Ca să cunoaştem cărare pe carea fire ne mînă,
Încît, deşteptat aieve întru cel' adevărate,
Să să ruşineză omul de-a lui voinţi ne-nfrînate,
Să-şi cunoască răutate şi bunătate în lume,
Iar noi lovind cutezare rătăcirii lui anume
La ale lui oarbe cereri să punem un fel de stavili,
Răsplătind în el dreptate dumnezăieştilor pravili.
Dacă a scăpa ţî-i voie de stîncile fioroasă
În care îşi sfarmă mîndrul gîndurile lăcomoasă
Asupra a mii de ceriuri de la tine depărtate,
Fereşte-te de-aţi da ochii în cercetări îngîmfate.
Pre Dumnezău cat-aice, unde via sa lumină
Den giur împregiur cu toate în ochii tăi să înghină.
Tu nu poţi vede, sărace, corzîle nenumărate
A cărora armonia ţîn lumile atîrnate,
Nici a şti cu ce mijloace putere ce margini n-are
Au aşăzat rînduiala crugurilor călătoare,
Nici a înşira toţi sorii, nici sferele luminate,
Nici feliurile de fiinţă pretutindene vărsate.
Ş-apoi vrei a sfintei trepte lumii toate zîditoare
Să cercetezi şi să afli înţălepciune ce mare ?
Au doar la sfatul din ceriuri ai fost şi tu ticăloasă,
Cu minte ta ce de fumuri vîrîtă în lut de oasă ?
Oare minte ta, sărmane, sau acea în cer ştiută
Au făcut şi sprijîneşte struna ace nevăzută
A cărie vălf-ascunsă trage trupurile toate[1]
Şi trăgîndu-le le mînă pe nişte căi neschimbate ?
Muritoriule, zădarnic minte ta ce răzvrătită
Ar voi să adînceză ce pricină negîcită
Te-au făcut pe o măsură mică, slabă şi puţină,
Dar mai întăi spune-mi mia din care oare pricînă
Şi mai mic şi mai slab încă nu te-ai născut tu supt lună ?
Şi pentru ce chedrii, brazii înalţaţi pîn-unde tună
Şi însprîncenaţi stejării, cu crăngile mari tare,
Privăsc chicotind supt dînşii slabe tufişoare ?

[1] Aceasta este atracţîia, în minte venită marelui Nefton, adică o atîrnare ce au trupurile cereşti unul cătră altul prin tragerea şi care le ţîne oarecum spînzurate.

Tu priveşti a lui Jupiter strălucitori sateliţii[1],
Spune-mi, dar, din ce pricină, ei, păzitorii graniţii
A stelei care îi poartă, nu au trupul şi mărime ?
Dacă a voiei înalte înţăleapta adîncime
Alegînd a-şi croi planul cu deplină săvîrşire
Au vrut a face-o lume pentru a sa proslăvire,
Unde, de sînt despărţite, lucrurile au unire
Şi în care cresc pe-ncetul pînă la nemărginire
Făpturile osăbite, dar de-a rîndul treptuite,
Păzînd în a lor sporire dreptăţile cumpănite.
Dacă spre îndeplinire, după voinţa înaltă,
Între alte dobitoace şi omul ţine o treaptă,
Singurul pont ce rămîne este a şti că spre bine
Ceriul l-au pus chiar în stare care lui i să cuvine.
Vei şti că la om aceea ce să pare un rău mare
Este izvorul de bine în generalnica stare.
Ochiul, carele din totul vede numai părticică,
Poate giudeca de este potrivit, mare sau mică.[2]
Atunci cînd mîndrul pohodnic va şti ţălul pentru care
Au fost supus şi primeşte zăbala de înfrînare,
De ce stă ş-apoi aleargă pe luciul de cîmpie,
Cînd mai încet, cînd mai tare, precum omul îl înghie !
Ş-atunce cînd trîndav boul îmboldit de strămurare
Va afla din ce pricină sparge ţărna hrănitoare
Şi pentru ce cu coroane de trandafir împletite
Au priimit la Eghipet cinstirile proslăvite[3],
Atunce ş-a noastră minte slobodă de a ei visuri
N-a găsî nici la noi, poate, împotrivitoare zisuri.
Atunce poate şi omul va ave dreptăţi să ştie
Pentru ce la a lui gusturi, cînd stăpîn, cînd în robie,
Într-atîta slăbiciune are ş-atîta mărime,
Şi purure în cîrtire de a sa însuşi prostime,

[1] Iupiter au fost dumnezăul elinilor, apoi s-au dat numele unei din şepte planite, iar sateliţi să zîc mai mici planitele ce umblă împrejurul altie mari di pi cuvîntul dorifori, adecă păzitori împrejurul împăraţilor.

[2] Cînd cineva nu vedea a unui palat decît o fereastă sau un ochiu a trupului omenesc, poate giudeca de este potrivită sau potrivit la mărimea totului ?

[3] La Eghipet boul, Apis numit, să slăvea ca un dumnezău.

Uneori cade şi pică în deplină tăvălire,
Iar alte dăţi să rădică pînă la dumnezăire.
Deci, dar, omule, nu zîce că nu ai îndeplinire,
Ci zi că te-au născut ceriul chiar cum s-au căzut din fire.
Întru tine strigă toate şi spun că cu nemereală
Ţi-au dat Dumnezău lăcaşul pe a sferei rătunzală.
Orice stare mai deplină nu ţi-ar fi fost potrivită,
Căci veacul ţî-i o menută şî întinderea, o filă.
În zburdăciunile tale ce mîndrie-ţi născoceşte
Ai voi viitorime să-ţi spuia ce zămisleşte,
Dar la a ei întuneric pururea lumii închisă,
Lui Dumnezău numai sîngur carte soartei îi deschisă.
Ceea ce-ascunde jivinei, omului o dezvăleşte,
Ceea ce de om ascunde, îngerilor o vedeşte.
Făr' de-această neştiinţă ce zidiri pe-a lumii faţă
Ar fi petrecut în pace întristata lor viaţă ?
Au doar poplînd mieluşorul, ce foame omorîtoare
Ţî-l găteşte astă sară spre cumplită săturare,
De-ar fi avut a ta minte, de ş-ar fi ştiut sortire,
Ar fi aşteptat în pace sîngeroasa sa jărtvire ?
Dar el, sărmanul, tot vesăl pîn-în ceasul de pe urmă
Paşte, zburdă pe verdeaţă, întrînd şi ieşind din turmă
Şi fără prepus sau grijă de primejdia menită
Lîngă mîna nemiloasă spre giungherea lui gătită.
O, norocită orbire ! O, dulce neîngrijire,
Ce fereşti de ochii noştri viitoare suferire.[1]
Taină ce păstrează ceriul în sînurile lui ascunsă,
Spre a ţine pe făptură la a ei soartă supusă.
Aşadar, toate să pleacă la puterea pre înaltă,
Care întăreşte lumea în cumpăna sa ce dreaptă,
Care vede deopotrivă făr' de nici o însămnare,
Ori murind o păsărică, ori căzînd un irou mare,
Ori trecători nooraşii prefăcuţi în neguri ude,

[1] La aceasta avînd omul oareşcare osăbire dentre dobitoace, pentru că el ştia că are a muri şi că boalele, adesă, adăog slăbiciune i proci au luat în partea sa de la Dumnezău pe nădejde, care îi lungeşte încredinţarea, lucru ce dobitoacele nu au, pentru că nici ştiu că au să moară.

Ori ceriurile în clătire şi gata să să desfunde,
Ori frageda trestioară după vînturi cum să pleacă,
Ori lumile totodată în noian să să prefacă.
Să unim, dar, cu nădejde o supusă ne-ngrijire,
Ferindu-ne, cît să poate, de-a ştiinţei rătăcire
Şi aşteptînd numai moarte, ca un dascăl lumii toate,
Să ne descopere minţii a vecinicului taine toate.
Uită-te la indianul [1] al căruie proastă minte
N-au învăţat a preface cele den fire urzite.
Pre Dumnezeu vede-n aer şî-l crede în vînt, în pară,
Nici ştiinţa lui nu trece a sîmţirilor hotară.
El să opreşte prin ele la o singură părere,
Căci minte sa nu-şi întinde a cunoştinţii putere
Preste soare, preste lună, preste luceferi şi stele,
Pe care pe cer întinsă le crede ca pe o piele.
Agiutorat, însă, numai de o singură natură,
El singur, spre mîngîiere, îşi face luişi figură
De un lăcaş mai de ticnă, potrivit pe a lui vrere,
În care, fără schimbare, el aşteaptă cu plăcere,
Dincolo peste toţi munţii, ce îi mărginesc prăvire,
O lume necunoscută, un pămînt de fericire,
Unde codrii făr' de margini au a-i da adăpostire
De necazul vreunui tiran aprig cumplit peste fire
Sau pe mări, în ostrov mare, plin de toată bunătate,
Unde slobod stăpîn luişi şi norocirilor toate
Vreun dumnezău cu milă l-a izbăvi de robia
Şî-l va mîngîie de răul ce au tras în viaţa via,
Unde duhuri necurate în întunericul mare
Nu au să-l mai năcăjască prin vidme îngrozîtoare,
Nici espaniolii cei lacomi prin arme pline de sîngiuri
Să-l dezbrace de avere şi să-l omoare în schingiuri.[2]
Adevăr că el nu ştia de flacăra ce cerească
Care arde şi hrăneşte toată oarda îngerească,
Dar, mulţămit că trăieşte, aşteaptă ziua dorită

[1] Toate aceste zisuri despre indianul necunoscători luminării creştineşti şi prost, aşa precum au ieşit din mînule firii, dovedesc pregătirea omului pentru o altă viaţă, cătră care îl mînă nădejde şi dorinţa lui ce are în fiinţa lui învăscută.

[2] Crunte, nespusă şi cumplite sînt poznele făcute de espanioli în aflarea Americii şi toate făcute cu cruce în mînă, dar cu spurcăciune în suflet.

În care odeneoară, în lăcuinţa gătită,
Va merge fără de veste cătră patria obştească,
Ca să petreacă în pace şi să nu să mai trudească.
Acum tu cu minte mare, mai înţălept decît dînsul,
În părere ta ce mîndră fă-ţi idei cu dinadinsul
Că este ne-ndeplinire şi ca un nebun grăieşte
Asupra proniei nalte, giudec-o ş-o cumpăneşte
Şi zî cum că zăditoriul cu nedreptul împărţăşte,
Cole-ţi pare cu scumpete, dincolo că răsîpeşte.
Prefă pentru tine singur toate pravilele firii,
Fă pe placul tău schimbare în fiinţăle zîdirii
Şi ca un crai samovolnic bunătăţîlor den lume
Schimb-o ş-o prefă pe dînsa, după voie ta, anume.
Obrăzniceşte a zîce că cereasca bunătate
Au făcut ră împărţală, că nu ţi-au dat ţîia toate
Şi că peste cîte multe ţi-au dat mila ce bogată,
Nimic n-ai, dacă n-ai darul de-a nu muri niciodată.
Orbule, într-a ta poftă nu vezi, nu sîmţi că mîndria
Vra din cercul ei să zboare pîn' la cereasca tăria?
Mîndria ce este maica rătăcirilor din lume,
Ce-au întinat şi pe îngeri cu-a sale mîrşave spume,
Încît amăgiţi ei înşuşi de mincinoasa ei faţă
Cît Dumnezău ziditoriul au voit să să înalţă!
După care tu obraznic îngîmfîndu-te pe urmă
Vrei să schimbi şi rînduiala ce te munceşte, te scurmă,
Adică te pui pe sîne cu Dumnezău deopotrivă,
De vreme ce cloceşti gînduri faptelor lui denpotrivă.
Pentru ce la ochii noştri, cînd ascunsă, cînd văzute,
Stelele pe cer de rază şi mai mari şi mai mărunte,
Pentru ce pe păj pămîntul sprijinit fără schimbare
Cele de folos dă lumii cu cele de desfătare?
„Eu sînt, răspunde mîndria, pricina dobînditoare,
Firea toate pentru mine de bunătăţi dătătoare
Neîncetat priveghează şi naşte, şi zămisleşte,
Căci pentru a mele numai trebuinţi ea stăruieşte.
Cîmpii cu verde îmbracă, grădinile înfloreşte,
Pe trandafiri îi deschide, pe struguri îi îndulceşte,
Metaluri şi alte minuri, comorile adîncate

Sînt bunătăţi pentru mine de dînsa în sîn păstrate.
Vînturile zburătoare ce ţin mările umflate
Sînt menite ca pe-aiurea să mă ducă, să mă poarte.
Acel soare ce-şi croieşte cărarea strălucitoare
Numai pentru mine varsă lumina încălzitoare.
Însuşi noianul de lume ce-l am palat de primblare
Îmi găteşte înalt tronul pe a ceriului spinare."
Aceste bîrfeşte mîndrul, dar îndată ce vînt mare
Să rădică şi aduce smrediuri omorîtoare,
Îndată ce prin cutremur pămîntul rocini deşchide
Şi cufundă sau îneacă oraşă, sate şi ghilde,
Îndată ce mări umflate den albiile lor iesă
Şi totul ca la peire ia loviri şi mari şi desă.
Zi, mîndrule, dacă firea pentru tine gînditoare
Te alintă şi-ţi găteşte vre o nouă desfătare?
Dar tu taci. Ascultă însă, că tot pricină opştească
Pe ale lui legi şi pravili pornită să împlinească
A opşteştii rînduiele, ca să ţiia încleştare,
Iartă un rău de măsură ce aduce bine mare.
Şi dacă întîmplări rare şi degrabă trecătoare
Parcă ar zăticni cursul în regulile ordinare,
Însuşi acea zăticnire le ţine mai mult legate,
Căci ce poate fi în lume deplin chiar şi întru toate!
Pentru oricare zîdire asta-i lege neschimbată,
Apoi cum să iasă omul den gheneralnica gloată?
Dacă toate-n lume asta supusă tot la schimbare
Să războiesc, să sfărîmă, să prefac făr' de-ncetare,
Dac-a stăpînului vecinic minte ce nemărginită
Prin schimbări ţine pe lume într-o starea cumpănită,
Apoi cum ai vrea ca omul scuturat de slăbiciune
La patimi să nu aibă nici un fel de plecăciune?
Dacă rînduiala cere şi furtuni şi vijălii,
Pentru ce ai vre a crede că tidve de tiranii,
Precum Cronvel, precum Neron ar putea a să preface?
Au nu crezi că chiar mîndria a crede aşa ne face?
Dar Dumnezeu au nu poate apleca pe răutate,
Să slujască la-mplinire faptei cei cu bunatate?
Răspund că mintios rezonul trebuie să nu zmintească
Şi rînduiala morală ca şi pe acea firească.
Aşadar, dacă în una vi s-au părut cu dreptate,
Pentru ce în ceelaltă să paia cu strîmbătate?

La aşa tîlcuri înalte mai presus de-a noastră minte
Omul să deie nu poate decît pre slabe cuvinte.
Noi credem că de-ar fi lume pe placul nostru croită,
Toate ar fi în unire şi în stare liniştită
Ş-am voi să fi fost omul prieten cu fapta bună
Şi nebîntuit de răul care minte îi detună,
Ca nici văzduhul de nouri să fi pătimit cernire,
Nici mări să să răscolească de-a furtunilor stîrnire
Şi ca inima plecată la a legii împlinire,
Să nu fi fost tulburată de-a patimilor pornire,
Dar nu vedem că pe lume elementuri războite
O fac de să ţine-ntreagă şi în măsuri cumpănite!
Ş-apoi omul făr' de patimi avut-ar fi vro fiinţă
Decît numai nesîmţire fără ghimpe de căinţă?
Dar ţălul lui care este? Oh, cîtu-i ciudat la toate,
Uneori, el să scîrbeşte că a fi înger nu poate
Şi, ce zic, el ar vrea încă altăceva şi mai mare,
Ar voi şi peste îngeri să ţiia înalta stare,
Iar alte dăţi, cu mîhnire, pentru cîte lui sînt date,
Să plînge că n-are blana unui urs, unei vulpi, poate,
Sau vîrtutea unui taur, sau a cerbului iuţala.
Omule, fiul orbirii, tu, cela ce de-ngîmfală
Crezi că jăvinile toate sînt pentru tine zîdite,
Chiar ale lor daruri toate de le-ai avea dănuite,
Fost-ai fi întreg la minte, fost-ai fi în fericire
Prin darurile ce ceriul le-au dat lor la plăsmuire?
A vietăţilor toate minunată întrupare
Ne vesteşte privigherea ce ceriul în totul are,
Opşteşte cu dărnicie, dar fără de risipire,
Pentru părţi deopotrivă avu a sa îngrijire.
La unele sprinteneala cumpăneşte slăbiciune [1],
Iar la altele vărtute ţine loc de-nţălepciune
Şi cumpănind între ele nevoia cu agiutoriul,
A lui grijă pentru toate o vesteşte zîditoriul.
El le-au potrivit făptura şi urzît alcătuire
După stare hotărîtă fiişcăruia din fire.
Ce mai scîrnavă jivină, dobitocul cel mai mare

[1] Este ştiut lucru între anatomişti că sprinteneala la dobitoace scade sau sporeşte pe măsura sau vîrtutei sau slăbiciunei. Spre pildă, pasările zburătoare sînt mai slabe decît cele mergătoare şi pescărimea mai slabă decît zburătoarele.

Au lesnire deopotrivă pentru menita lor stare.
Fiştecare mulţămită să bucură de viaţă
Şi nu răhneşte altie, nici într-ascuns, nici de faţă.
Aşadar, pentru a zîce că Dumnezău grijă n-are,
Cum cutează sîngur omul să iasă din adunare?
Cum, dar, el, care să zîce înţălept în toate cele,
Nemulţămit de-a sa stare, trăi-va cu plîns şi jăle,
Pentru că neavînd toate, zîce că nimic nu are.
Omule, la fericire, ca s-agiungi, iată cărare:
„Mulţămeşte-te cu zestre ce de la ceriuri ţi-i dată
Şi potriveşte-ţi viaţa pe-a ei foaie măsurată!"
Cînd ochii ca microscopul la lucruri or da mărime
Şi am fi văzut ţînţariul în însutita cîtime,
Fostu-ne-ar fi de vreo treabă o asămene vedere,
Oprită în mărunţîmuri ce trebuinţă nu cere?
Şi de-am şi vede a muscăi deşănţată plăzmuire,
Dar ne-ar lipsi den privală a ceriului dezvălire,
De la sîmţîrile noastre o mai multă gingăşime,
Adică la pipăială o nespusă atingime,
Atunce la orice sunet, la lovirea ce mai mică,
Omul spăimîntat de moarte ar fi tremurat de frică.
Asămene şi mirosul a căruie ascuţime
Prin nevăzutele arce ce săgeată cu iuţîme,
În loc de a face bine, ar fi adus ameţală,
Creirilor zbuciumare şi inimii hămesală.
Dacă auzul urechii ar fi avut o sîmţîre
Mai ageră decît este dată omului den fire,
Negreşit că armonie sferelor colindătoare
S-ar fi auzît din ceriuri, dar apoi în aşa stare
Sunetul de pe părăie şi a frunzălor mişcare,
Pînă şi priveghitoare ne-ar fi fost de supărare.
Deci, dar, omule, cunoaşte înţăleapta bunătate
Pîn' şi darurile cîte la zîdiri sînt răvărsate
Şi în cele ce-s de lipsă slăveşte bunavoinţă,
Căci lipsa lor dovedeşte că ţi-ar fi de nepriinţă.
Între mii de dobitoace, o, ce multă feliurimea,
Cîtă scăriş pogorîrea pusă la mititicimea!
De la viermuşorii care ţărna au de-nvălătoare
Pînă la om, craiul lumii, cîte trepte schimbătoare!
Supt perdeua-ntunecată, ce-i acopere vedere,
Cîrtiţa de tot lipsîtă de-a luminii mîngîiere

Şi lincsul care prevede prin trupuri oricît de groasă,
Din a lor drumuri prescrisă de mîna ce putincioasă
În întunericul nopţii de sunet povăţuită,
Leoaica mînă, goneşte pe ciuta ce îngrozîtă.
Mirosul duce pe cîne printr-o giudecată iute
Pe urme neînsemnate a păsărilor ştiute,
De la peşti pînă la păsări de auziri şi de glasuri
Apropie, de să poate, nenumăratele clasuri!
Uită-te de vezi paingul în umbrita sa chilie
Cît de-n grabă sîmte mîna ce-i atinge o frînghie,
Pe nişte mreją întinsă pururea în străjuire
Parcă dă viaţă la firul ce toarce aşa supţîre!
Cu cît meşteşug albina pe cîmpii alergătoare
Să vede din zori de ziuă comorilor strîngătoare
Şi cu cîtă iscusînţă sîngură a scoate ştie
Dentr-un must plin de otravă ce mai bună doftorie!
Dar încă zicînd enstenctul[1] cîte feliuri de fiinţă,
Elefandule vestite, pentru a ta omilinţă,
Tu, ce sameni că ai parte şi dentr-a omului minte
Decît alte dobitoace, o, cît eşti tu înainte!
Al tău estenct, a ta fire în toată lume vestită,
De rezon aşa aproape, de om de ce-s despărţită?
O, de la una la alta cîtă mică depărtare
Şi cine poate pricepe tainica împreunare?
Unde este legat gîndul cu mintioasa pomenire
Şi unde stă, unde este pragul cel de despărţire,
Pe care l-au legat Domnul cu puterea cea cerească,
Între-a trupului sîmţîre şi între-acea sufletească!
Acum enstenctul acesta dă-l deopotrivă la toate
Şi le adă prin aceasta la asămene dreptate
Şi vei vede ruptă aţa atîrnării rînduite
Ce le ţîne în unire şi în măsuri îngrădite.[2]

[1] Enstenct să numeşte firea tuturor dobitoacelor, afară de om, şi este acea tainică iscusînţă ce au de la zîditorul întru a să păzî, a să feri de rău, a să dosî, a-şi cunoaşte ş-alege ierburile hrănitoare, în sfîrşit, ceea ce omul face cu minte, dobitocul face din enstenct, cu deosăbirea că mintea este slobodă, iar enstenctul nu.

[2] Negreşit că dacă zidirile toate ar avea asămene starea de daruri şi estenct de puterea de chiteală, ar fi o necurmată războire între dînsăle. Spre pildă, boul nu s-ar supune omului, oaia lupului i proci, i proci.

Atunce lipsînd unirea și supunere lor dată,
Vei vedea că stăpînirea ți-au lipsît și ție-ndată.
Zîc stăpînire aceea pe care înțălepciunea
Asupra lor tuturora ți-au dat-o cu slăbiciunea.[1]
Împotrivă de aripă, de fugă, de-notătură,
De-o vedere ascuțită, de-un auz peste măsură,
Tu ai minte, unde ceriul au vîrît închipuire
De a iscodi mijloace, ca să-ți urmezi stăpînire.
Uită-te de vezi în aer, pe pămînt ș-adînc în mare
Toată fire cum să mișcă spre a lumii întrupare,
Că lucrează zî și noapte, sporind cătră înmulțire,
Că deșărtul nu să vede de atîta îndesîre.
Începînd de la izvorul den care viața cură,
Ce priveliște întinsă, ce lanț de înșirătură!
Duhuri curate den ceriuri, oameni, pești și păsărele,
Lăcuitori de prin țărnă, din aer și umezăle,
Jăvinilor osăbite ce abia ochiul zărește,
O vărigă numai ruptă den lanțul ce vă unește,
Și îndată s-ar vede-să ființa vieții sfîrșită
Și toată starea de lucruri în noian iarăși vîrîtă.
Dacă fieșcare dină[2] unde înoată planite
Să mișcă cu osăbire după praveli tăinuite,
Dacă păzînd totdeauna o nespusă rînduială,
Alcătuiesc cu tărie a ceriurilor învîrteală,
Una numai din planite de ar rumpe armonie
Despărțîndu-să de alta, ce îi era de soție,
Curînd cereștile sfere una pe alta s-ar trage,
Și căzînd, îndată ceriul, destrămîndu-să, s-ar sparge.
Atunci pămîntul den chentru luînd a sa strămutare,

[1] Nu este de tăgăduit că înțălepciune s-au dat omului cu care acopere slăbiciune și cu care își găsăște chipuri împotriva aripilor păsărilor, a vîrtutei taurilor i proci, iar dobitoacelor, în loc de înțălepciune, s-au dat zburatul, sprinteneala, auz peste măsură, vedere i proci, i proci.

[2] Dină este țărcălamul ce închipuiește împrejurul învîrtirii sale orice lucru să învîrtește, precum praștie, den care țărcălam nu poate ieșî. Așadar, toate trupurile, ce alcătuiesc pe lumea, avînd a lor mișcare au a lor dine împregiur, unele mai mari și altele mai mici.

Ar cădea într-o menută în haos de înăcare,
Sorii, stelele pornite cătră opșteasca cădere
Nemaifiind cumpănite de altor sfere putere,
S-ar vede-să cum în groază fire toată muritoare
Pînă la cerescul scaun mînă a sa văitare.[1]
Așadar, spre a răspunde la mîndrie omenească,
Sfărma-om oare pămîntul și toată stare cerească?
Dacă și în trupul nostru părțile burzuluite
Împotriva slujbei care den fire au rînduite
Ar voi la alte slujbe pe sîne să să nămască,
Precum piciorul să vadă, ochiul la mers să pășască,
Dacă mîna rînduită numai pentru rocodele
Ar cere să aibă gîndul ș-a capului socotele,
În sfîrșit, dacă oricare ș-ar fi făcut năcaz mare
De a să pleca la mintea cărie sînt slujitoare,
Ce-ar fi, Doamne! Apoi oare nu este tot o greșală
Cînd omul cu imputare cătră sfînta rînduială,
Ce pe zădirile toate cu milă are cuprinsă,
Vra să iasă din canonul și măsura lui prescrisă?
A lumilor răsfățate părțile înfeliurite
Pentru a-nchega pe totul sînt înțălept potrivite
Acestui minunat totul fire este întrupare,
Iar suflet este cel vecinic stăpîn a toată suflare,
Care, de să și ascunde, dar a sa mare putere
Să spune ochilor noștri prin toate de supt vedere.
El, alcătuind pămîntul, ceriul, stelele și lume,
Este tare și puternic pretutindene anume,
În tot locul să întinde făr-a avea întinzîme
Și este vîrît în toate făr-a avea despărțîme[2]
Și la duhuri și la trupuri este razemul cel mare

[1] Măcar că destul luminează zîsăle aceste tîlcul lor, dar a arăta am socotit că Pop, vrînd a dovedi cît este de greșit omul cînd să arată nemulțămit întru tînguirile sale, că nu are destulă săvîrșire, voiește a-i deșchide ochii, ca să vază și înțăleagă că starea sa ce firească și de Dumnezău lui dată este tocma atît pe cît i s-au cuvenit și trebuit. Cît pentru stare lui ce moralicească, fiindcă el luiși ș-au făcut-o, el luiși trebuie să-și impute.

[2] Nu că doar Dumnezău este vîrît în toate ființăle, ce puterea lui ce lucrătoare dîndu-le înființarea, le-au umplut de firea viețuitoare, gînditoare, iubitoare de sîneși și de altele i proci, i proci.

Toată această față lămurește cît Pop au fost pătruns de mărime dumnezăiască și cît cunoștea necunoștința omului la atîte bunătăți.

Şi prin el toată fiinţa îşi cîştig-înfiinţare.
El dînd tot, nimic nu pierde, ce naşte şi tot sporeşte
Şi a sa atotputere nici mai scade, nici slăbeşte.
La ochii noştri să vede înţălept mare şi tare
Precît în mica jăvină aşa şi-n felul cel mare,
Pe cît în săracul omul dentr-un bordeieş cu paie,
Aşa şi în împăratul ce vieţi iartă şi taie.
Şi cel slab şi cel puternic şi cel mic şi cel mai mare
Înainte lui ca praful să şterge dentr-o suflare.
A sa fiinţă pătrunde pămînt, cer şi lume toată,
Le umple, le stăpîneşte, le ţîne în stare dată.
Ruşinează-te, om mîndru, de-a ta părere greşîtă,
Zîcînd că-i nerînduială rînduiala ce mai sfîntă,
Căci aceea ce ne pare că-i un rău, că-i o peire,
Îi a fericirii noastre tăinuita izvodire.
Întoarce-te întru tine şi cu duh de omilinţă
Mulţămeşte-te în stare ce ţi-au dat sfînta voinţă.
Să ştii că în lume asta sau în alta, orişicare,
Vei găsî ca pre un tată pre Dumnezeu cu-ndurare
Şi că lui tu supuindu-i cuget, inimă, sîmţîre,
Tot pasul care vei face, va fi pas de fericire.
În ceasul acel de jăle ce curmă cale vieţîi,
Precum şi în ceasul care dă început vietăţîi,
Lipit eşti dragostei sale şi nu te-ngrijî nimică,
Deci în viaţă şi la moarte lui te roagă fără frică.[1]
Fire nu este-o putere oarbă, fără cunoştinţă,
Ce este-o taină ascunsă de omeneasca ştiinţă.
Ceea ce zîc întîmplare, îi isprava de-a gîndirii,
Ce de ochii tăi ascunde şi început şi sfîrşîre.[2]
Aceea ce-n cale lumii te supără, te răneşte,
Face o orînduială ce minte ta nu gîceşte.[3]

[1] Pop, prin aceste îndemnări, nu înţălege că doar şi fără fapte rugăciunile folosăsc, pentru că va vede în urmă cum lămureşte că nici măcar fericit nu poate fi omul fără faptă bună.

[2] Nu trebuie să înţălegem întîmplările aceste zîlnice a omului, precum cînd să îneacă, să împuşcă, să pradă i proci, cu cele gheneralnice, precum spre pildă secetele, războaiele mari, epidemiile i proci.

[3] Mă mîhnesc spre pildă că am perdut toţi copiii, dar cîţi oarea în lume într-acel ceas şi zî asămene pătimesc, dacă dar nu ar fi aşa, ar trebui să cei moarte şi, nemurind nimene, iată o nerînduială, că n-ar mai încăpe lume pe pămînt.

Nerînduiala ce-ţi pare, chiar den rînduială vine
Şi tot răul ce-i în parte este în totul un bine.[1]
Aşadar, deschide-ţi ochii şi gonind amăgitoriul
Zî că toate sînt pre bune cîte-au făcut zîditoriul.

Cap. al 2-le

Omule, nu undi mare lui Dumnezău adîncime,
Ce în inimă-ţi te-ntoarce şi vezi a ta însuşîme !
Pentru om este, iar omul adînca învăţătură,
Ce ciudată întrebare, ce ciudat-încurcătură !
Cîtă lumină într-însul, ş-apoi ş-întunericime,
Ce fire naltă, măreaţă, ş-apoi cu cîtă giosîme
Îl vezi plin de luminare căzînd în mari îndoiele,
Îl vezi plin de slăbiciune suferind cele mai grele.
Este oare pentru muncă născut şi zîdit în lume
Sau numai spre desfătare şi spre odihnă anume ?
Uneori să miară însuşi cîtu-i de mintos şi vrednic
Şi să visază că este ca Dumnezău de puternic,
Iar alte dăţi, plin de jăle, de-a trupului slăbiciune,
Să porecleşte jăvină supusă la mortăciune
Şi că numai spre pedeapsă este născut şi răsuflă
Şi că minte lui nu este decît un vînt ce să umflă,
Pe care, de n-o ascultă, toate-i par întunecate,
Iar de o ascultă, toate i să par ne-ncredinţate.
Haos de patimi urîte şi de zadarnice gînduri,
Primite şi lepădate pe un ceas în mii de rînduri.
În văluroasăle pofte răhnitori hojma de stare,
Uneori cu minte foarte, alte dăţi nebun mai mare.
Deopotrivă puternic şi slăbănog într-a sale,
Tot cade şi să rădică şi iar cade în greşale.
Singur află adevărul în deplină strălucire,
Dar singur iarăşi să scapă den părere-n rătăcire,
Zîdit de stăpîn la toate, supus patimilor sale
Cînd să bucură, cînd plînge fără cuvînt, fără cale,
Pururea în ne-mpăcare cu-a sa slabă inimioară,
A făpturilor de-a rîndul este cinstea şi ocară.

[1] Acest stih tălmăceşte curat pre cel de sus de dînsul pentru tînguire omului, pentru că în adevăr luînd sama bine, omul vede că este chiar aşa.

Ho, muritoriule mîndru ş-îngîmfat de-a ta ființă,
Stă şi crede de supusă toate la a ta ştiință,
În mîna ta cu compasul lumile toate măsoară
Şi poliriilor mării dă-le legi pe a ta scară.[1]
Aer, văzduh cîntăreşte şi dă reguli la planite,
Însămnîndu-le în ceasuri păşirile tăinuite.[2]
Supune la al tău calcul a vremilor întuneric,
Află şi spune ce este într-a soarelui jărtfelnic.
Du-te, sui-te cu Platon pînă mai presus de ceriuri,
Căutînd pe adevărul în a lui mii de chemeriuri[3]
Şi unind cu nebunia a ta obraznică fire,
Vîră-te pînă în sînu-i şi cearcă dumnezăire.
Învață pe-nțălepciune cum ar fi să cîrmuiască
Şi nebuniile tale dă-le să le legiuiască.
Dar apoi, căzut din sfera nădejdii rătăcitoare,
În noianul tău te-ntoarce, ruşinat, plin de mustrare.
A acelor den cer duhuri înțălegere ce vie
Vede şi cată cu milă la a ta zădărnicie,
Căci Nefton, marele Nefton, cu a sa mare ştiință,
Este pentru dînşi aceea ce-i pentru noi o moimiță.[4]
Omule, ce-ți mîi vederea pîn' la cereasca cămară
Şi te bizuieşti să afle înuntru pe denafară
Şi să însămnezi şi praveli pe-a mişcării cereşti cale,
Spune-mi, eşti stăpîn pe tine, dai pravili inimii tale?
Duhul tău care degeaba să luptă şi să munceşte,
Doritori tot de aflare pe cît viața îl hrăneşte,

[1] Este dovedit şi aflat lucru de oameni că poliriile, adecă tragerile mărilor pe alocuri, şi iarăşi întoarcere, precum la Veneția, să pricinuieşte den mişcarea lunii, pesămne grămădind şi apoi slobozînd aerul. Iată deci că mişcările lunii au înrîurire asupra văzduhului nostru.

[2] Astronomii, mai ales Nefton, au măsurat prin aflare de socotele călătoria planetelor, pentru aceea şi le propovăduiesc cărindarele cînd şi la ce vreme şi unde au a fi văzute.

[3] Platon, filozof elin (căruie poreclire grecească îi zice teios Platon, adică dumnezăiescul Platon), în păgînătatea sa au cunoscut că trebuie să fiie ființa dumnezăiască o ființă mai presus de toate ființăle, o ființă neîntrupată, duh curat, mai presus de toate ceriurile i proci, i proci.

[4] Nefton, astronomul şi mehanicul cel mai mare, ce au aflat cele mai tainice ascunsuri în astronomie şi trupurile cereşti, supuindu-le la socoteli şi măsuri.

Spune-mi măcar vreun lucru de-ți chezăşluieşti-n lume
Sau care ți-i începutul şi sfîrşitul chiar anume?
În om două sînt stăpîne puteri împărățitoare,
Una, ca să zădărască, alta, povățuitoare.
Iubire de sîne, una naşte pofte, desfătare,
Goneşte orce durere şi cere îndestulare.[1]
Alta-i minte ce opreşte şi mînă la măsurare,
Dînd patimilor scădere şi pornirii înfrînare.
Amîndouă în unire ne dau putere de sîne
De a fugi de tot răul şi de-a agiunge la bine.
Rumpe iubire de sîne şi depărtează-i lucrare,
Şi omul de viu rămîne într-o netrebnică stare
Şi iarăşi rădică-i minte şi-i vede că chip nu are,
Nici să să povățuiască, nici să-ncheia cugetare.
Întocma ca buruiana ce în țărnă împlîntată
Să naşte, creşte, înfloare şi cade de tot uscată
Sau ca un foc ce pe ceriuri în bobote deodată
Noapte fulgerînd să vede şi strîngîndu-să îndată
Tainic iubire de sîne ne mişcă şi ne sîleşte
Şi purure în clătire, purure nu zădărăşte.[2]
Minte cu cumpăna-n mînă toate le drămăluieşte,
Stă pe gînd, asămănează şi dă sfat şi hotărăşte.
De lucruri ce nu sînt față minte pre puțin lovită
Este de-un viitor bine puțin îndeletnicită[3],
Îl doreşte şi aleargă după dînsul ca o bată,

[1] În itichi sau moral două lucruri sînt prinţipiile prin care să poartă omul: una, binele ce-şi doreşte, şi alta, răul de care fuge pururea. Aceste vin din iubire de sîne sau alcătuiesc pe iubire de sîne, iar mintea stă pe o cumpănă ce nu mai lasă să încalce una pe alta.

[2] Este adevăr că toate mişcările noastre, fia bune, fia răle, întru dorința de folosință, le lăcomeşte iubirea de sîne, spre pildă dorul îmbogățîrii ne sfeteşte o folosință cătră iubire de sîne fie prin orice mijloace, iar minte stînd şi cumpănind zice că nu folosăsc averile prin răpire cîştigate.

[3] Aceste zisă, de să şi par oarecum deşănțate, pentru că minte este aceea ce tot gîndeşte la cele în viitorime, însă să descopere că tot iubire de sîne ne mînă către viitoarele bine. Ce mai mult decît dorința vieții dorim? Şi ce ne vine pentru că iubim a fi bine şi în altă viață, deosăbirea stînd numai că unele din pravili a iubirii de sîne privesc cu greşală cătră amăgitul bine, iar altele cătră amăgitul rău.

În vreme ce minte face socotele şi chiteşte
Iubire de sîne iute cerea şi să hotărăşte
Aplecărilor din fire mişcările aţîţate
Sînt şi mai tari şi mai desă decît cele giudecate.
Minte în căile sale îi înţălept măsurată,
Iar iubire ce de sîne cu aprinderea zburată
Cărie spre înfrînare şi spre un fel de oprire
Minte îi stă împotrivă cu păsuită gîndire[1],
Iar vrîsta, obicinuinţa, grijăle şi ispitire
Stîmpără zborul cel iute şî-i alinează pornire.[2]
Filozofului zădarnic placă-i să tot vorovască,
Să-ntunece adevărul şi să nu-l mai dezvălească.
Facă printr-o ţăsătură de netrebnice cuvinte
Tot zîsuri îngăimătoare prin rezoane iscusite,
Împărăţască hojma toate pîn' la pont de nesfîrşire
Şi să tot despartă lucruri ce sînt unite den fire.[3]
Eu îl las ca prin cuvinte şi soarele să-nnopteză,
Iar a noastre graiuri toate ca zîua să lumineză.[4]
Minte, iubire de sîne, între ele cumpănite,
Avînd un ţăl amîndouă, trebuie a fi unite.
O ură nebiruită au ele către durere
Şi un gust şi un haz numai le înghie la plăcere.
Dar aprinsă fiind una, cînd zăreşte desfrînare,
Înghite cu lăcomie obiectul de desfătare,
Iar ceelaltă pe-ncetul şi cu mîni chipzuitoare
Trage miere dintr-o plantă făr-a beteji pe floare.
Omul, dar, să osăbască pentru fericire toată
Den plăceri primejduioasă pe acea nevinovată.

[1] Iubirea de sîne pornită cu răpire asupra lucrurilor ce-şi închipuieşte de bune găsăşte întîmpinarea din partea minţîi care stă şi giudecă, spre pildă dorinţa de a cîştiga şi a înmulţî, minte o opreşte gîndind la perderile ce poate întîmpina.

[2] Pe lîngă giudecata minţîi, care oarecum opreşte pornirea iubirii de sîne, mai este obicinuinţa care vine din chipul creşterii, adică a educatiei, este încă şi vîrsta ce aduce feliurimea ispitirilor şi a valurilor lumii.

[3] Pop aice huleşte pe filozofii aceia cîţi nu fac decît a învăţa prin cuvînt, fără a da dovezi făptelnice, şi aşa, în loc să luminize pe oameni, îi întunecă mai rău.

[4] Iar el voieşte cele ce va zice să le şi dovedească precît să le înţăleagă oamenii că sînt aşa cunoscîndu-le în sîneşi întocma înfiinţate precum din cele următoare să vădeşte.

Ce sînt patimile-n lume decît iubire de sîne,
Gonitoare neplăcerii şi iubitoare de bine!
Adevărat sau părelnic acel bine le loveşte
Cu atîta herbinteală, încît peşin le porneşte.
Pornire lor cînd să face pentr-a noastră trebuinţă,
Făr-a vătăma pe alţii întru a lor folosinţă,
Minte atunci să împacă şi le şî îmbrăţoşază
Împrumutînd agiutoriul ce ne întrebuinţază.
Iar cînd pe om îl rădică mai presus de bărbăţie
Şi îl fac să nu să uite la vrun fel de lăcomie,
Minte atunci bate-n palme şi cu glas le mulţămeşte,
Dînd nume de faptă bună focului ce le porneşte.
Sîlească-să stoicosul întru a sa nesîmţire[1],
Să lucreză ca nebunii a să lipsî de sîmţire,
A sa stare ipocrită, slabă, fără înfocare,
În inima sa îngropată rămîne fără lucrare.
Iar noi n-om cruţa a zice către omeneasca fire,
Ca s-o deşteptăm aieve dintru a sa adormire,
Că minte, cu cîtu-i tare, cu-atîta mai mult lucrează,
Căci lenevindu-să, moare, iar lucrînd, tot înviază.
Prin patimi omul să mişcă, însuşi sufletul prin ele
Să rădică cu vîrtute şi biruie cele grele.
El nu să înfricoşază de vro nouă tulburare,
Ce folosul îl cîştigă pe cît furtuna-i mai mare.
Ochean îi viaţa noastră în care tot valuri grele
Ne clatină şi ne mişcă la fapte bune sau rele.
Minte, ce drept zăstre ceriul ne-au dat-o cu miluire,
Să face pusulă, cîrmă în furtuni de ispitire
Şi a ei sfîntă făclie grabnică spre luminare
Într-a stîncilor lovire singură ne dă răbdare,
Dar a patimilor noastre protivnica tulburare
Pe mare vieţii lumii sînt furtuni trebuitoare.
Dumnezău, Dumnezău însuşi lenevirea o urăşte,
Preste vînturi, preste valuri, preste lumi călătoreşte.
Pofta, dragoste, iubire, nădejde şi bucuria,
Ca un săbor a plăcerii ce le naşte, le învia,

[1] Stoicoşii era filozofii greci care ave sistimă de faptă bună în nesîmţîre răbdării şi a lipsîrii de tot, de tot feliul de desfătări şi haz a lumii, precum dempotrivă, cu totul cinstitori de trufie era alţii, ce să numea epicurei.

Temere, grija, prepusul, urîtul şi mîhniciune
Pe care durere naşte şi le creşte slăbiciune,
Toate patimile-aceste între ele cumpănite
Pentru fericire noastră lumii au fost dăruite.
Dintr-a lor loviri adesă să naşte şi învoire,
Care pe trup şi pe suflet le ţîne strîns în unire.
Deci patimile-ţi măsoară, omule, şi le slăbeşte
Dacă către fericire inima ta bărăneşte,
Căci a le opri pornire într-o dreaptă măsurare
Îi a asculta pe minte ş-înţălepciune ce mare.
De a dragostei plăcere inimile stăpînite
O dobîndesc sau aieve sau prin idei plăsmuite.
Ele nencetat lucrează sau pentru a ei păstrare
Sau pentru o pregătire întru cele viitoare.
Dar a patimilor nadă cu totul îndulcitoare
La noi este o putere, cînd mai mică, cînd mai mare,
Pe cît spirtul să găsăşte vărsat în a noastră here
Cu mai mult-îmbelşugare sau cu mai multă scădere,
De-aice în noi să naşte patima stăpînitoare
Care oricît războită pururea-i biruitoare,
Întocma ca acel şarpe cu care legiuitoriul
Au biruit într-un tiran farmăcul, înşălătoriul,
Aceea pe alte patimi ce-s mai slabe decît dînsa,
Le supune, le înghite şi le preface într-însa.
Omul în lume cînd vine în leagănul său aduce
Sămînţa de mortăciune care în mormînt îl duce.
Acel stricăcios grăunte în viaţa ce el trăieşte
Cu sîngele dempreună amestecat să-ntăreşte.
Aşa patima aceea ce a ne stăpîni are
Dobîndind asupra noastră putere covîrşitoare,
Varsă în sînge otravă tainic de-a noastră ştiinţă
Şi preface toate cele în singura sa fiinţă,
Iar fandasia agiută la a ei porniri fierbinte
Şi o înalţă stăpînă peste trup, suflet şi minte.
Din zî în zî obiceiul hrăneşte şi face mare
Acea patimă ce firea ne-au sămănat din născare.
Cînd putere ei lucrează în loc de vro micşurare,
Duhul şi înalta minte o întartă şi mai tare
Şi încă ce zîc ! că minte într-ascuns şi cu fereală
Pe acest vrăjmaş aţîţă şî-i dă foc cu herbinteală

Asămine cu cel soare ce cu focul de prin rază
Ierburile stricăcioasă le mai şi înveninează.[1]
În sfîrşit, oricare fiia patima stăpînitoare,
Mai că totdeauna minte asupră-i putere n-are.
O, minte de falā plină, ce tu ţiia nu-ţi pui stavili,
Apoi cum poţi, slăbănoago, altor patimi să dai pravili?
Dimpotrivă, cu favorul către vruna aplecată,
Tu laşi grija stării noastre în mînule ei legată.
În ce, dar, să lămureşte a ta putere şi slavă
Şi cu atîte mustrări, spune-mi, faci vreo ispravă ?
Tu ne înveţi să ne temem de-a desfătării plăcere,
Dar pentru a-i sta-mpotrivă dai-ne arme, putere ?
Glasul tău să gîndim, zîce, la ale noastre greşăle,
Dar cu el numai putut-am să ne izbăvim de ele ?
În zădar tot cu ocară ne mustri fără cruţare,
Căci ne faci ticăloşi numai, dar nu ne faci îndreptare.
Făclia ce-n ochii noştri purure vrei a aprinde
Numai cît ne năcăjăşte, iar de rău nu ne desprinde,
Dar încă şi dai dreptate părerilor feliurite,
Dînd nume de faptă bună răutăţilor slăvite.[2]
Tu baţi pe inima noastră cu grijile ce-i i-ai date
Din greşăle mititele, în greşăli nemăsurate.
Întocma ca acei doftori ce abătînd punoi rele
Fac den boale ne-nsămnate boalele cele mai grele
Şi mîndri de-a lor ştiinţă, gîndind că ne uşurează,
În loc de-a ne scăde răul, ni-l însutesc şî-nmiază.
Aşadar scăpare noastră este de a urma firii,
Căci drumul ce ea prescrie este drumul negreşîrii.
Ea spune că mintea noastră nu-i să ne ocîrmuiască,
Ce este să ne abată şi aşa să ne ferească,

[1] Este lucru dovedit că patimile acele ce firea adîncat samănă în om nu numai că minte şi giudecata ei nu le poate birui, ce încă minte însuşi le dă aripi şi le zboară mai sus. Spre pildă, ambiţiia lui Napoleon, îndărăpnicia lui Carol al XII, stăruiala hotărîtoare a lui Petru cel Mare, bunătatea lui Titu, nepărtinirea lui Brutus i proci.

[2] Minţile iroilor, care hojma calcă ţări şi pradă oraşă prin vărsare de sînge şi alte ticăloşii, trudindu-să întru aceste fapte răutăcioasă, nume cîştigă de nişte ghenii şi acei viteji să slăvesc de faptele lor cele lăudate, pentru că ştiu a prăda şi robi ţări şi noroade, apoi iată minte !

Este un înţălept sfetnic tocmit să ne dăscălească
A da reguli la plăcere, iar nu doar să o stîrpască,
Nici să fie el peire, ci numai stîmpărătoriul
Patimii ce de la fire o au luat muritoriul,
Căci prin ea milostiv ceriul au voit a ne supune
La isprăvi ce-s hotărîte de a sa înţălepciune.
El au vrut spre împlinire înaltelor sale gînduri
Ca starea ce omenească să fie tot scări şi rînduri.[1]
Pentr' aceea şi puterea patimii ce stăpîneşte
Pe oricare ar fi alta îneacă şi năduşeşte
Şi cătră dorit sfîrşitul agiunge şi nemereşte,
Căci orce împotrivire mai mare o zădărăşte.
 Fia iubire de slavă, fia ce de înălţăre,
Fia ace de avere, fia de ştiinţă mare,
Fia, în sfîrşit, şi lene într-o inimă bogată
Cu putere şi tărie ce la patimi este dată,
Ş-om vede că fiişcare spre îndestulare toată
Jărtfeşte averi şi cinste, ba şi viaţa cîteodată.[2]
 Fia un pustnic în codri îngropat întru uitare,
Petrecător unei vieţă line, fără tulburare,
Fia un irou cu săte primejdiilor de războaie,
Doritori numai de slavă sîngelui vărsat pohoaie,
Fia filozoful pacinic întru a sa chiroteală
Şi neguţătoriul lacom întru a sa vînzoleală,
Toţi vor găsî deopotrivă minte lor gata plecată
A le favorisî pofta ce patima le arată.
Vecinicul înţălept meşter, ci den nimic făcu toate
Şi care din rău pe bine a naşte ştie şi poate,
A aceştii plecări tainice întrebuinţînd putere,
Dă inimii o virtute ce îi întăreşte vrere.
De aceea să şi vede că din patimi fapte bune

[1] Pop dovedind că minte numai cît poate abate pe om, iar nu să-i stîrpască patimile, dovedeşte şi curat vădeşte că numai darul de sus stîrpeşte în pustnici toate patimile pericioasă, adică cînd agiunge omul în răpire aceea care îl rădică oarecum de pe pămînt.

[2] Giucăuşul de cărţi, biruitorii iroi, îndărăpnicii şi cîte alte firi pătimaşă dovedesc aceste adevăruri, căci fieştecare dintre dînşii socoteşte că cu minte face ceea ce face şi însuşi a vitejîlor minte arată şi dovedeşte aceasta.

Iesă aşa de viteză cît nimic nu le răpune.[1]
Întocma ca den sălbatic c-o proastă hultuitură
În roduri desfătătoare copaciul schimbă natură,
 De cîte ori fudulia, amoriul şi urîciune
Au născut fapte înalte de laudă, de menune!
 Mînia în loc de rîvnă şi de năstav într-armării
Scumpete în multe rînduri ca o maică măsurării
S-au văzut oprind pornirea herbintelilor aprinsă,
Şi lene că-i pestitoare nărăvirilor deprinsă,
Pizma încă înblînzîndu-şi turbăciune-nveninată
Drept învingere slujăşte prin curajul ce arată.
 Ş-apoi este vreo faptă din cîte sînt lăudate
Ce mîndrie sau ruşine să nu le aib-însuflate?
De la rău la bunătate cîtu-i de scurtă cărarea,
Între ele omul gioacă şi îşi cumpăneşte starea.
La cumpănă deopotrivă minte ca o greutate
Apăsînd pe rău în bine a preface abia poate.
Ascultînd grăind pe Neron plin de liubov şi iubire,
Ai fi zîs că-i şi ca Titus, a lumilor îndulcire.
Acea vîlfă, acea fală, acea inimă măreaţă,
Ce în crudul Catilina văz cu scîrbă şi cu greaţă,
În Debius mă alintă ş-apoi mă şi încruceşte
Cînd Curtius, patriotul, prin ea morţii să jărtfeşte.
Tot ambiţia pe schipturi şi înalţă şi zdrobeşte
Şi pe bun şi pe rău face morţii de să hărăzăşte,
Pe soldatul prost preface în oştean fără de frică
Şi pe iroul cel mare, în viclean, om de nimică.
Cine dar poate, afară de Domnul, stăpîn a toate,
Ce au despărţit cu glasul lumina zîuăi de noapte,
Să descurce acest haos de fapte bune şi răle
Şi să-mi descîlcească minte de alte patimi a mele?
 Precum într-acele cadre ce-s de mînă iscusită
A umbrelor cu lumina unire ce potrivită
Feliurimi de flori încheagă, aşa cît nici să sîmţăşte
De la una păn' la alta feliul ce le despărţăşte,

[1] Prin toate aceste zîsă, Pop dovedeste că patimile la om slujăsc precum la fapte răle aşa şi la fapte bune, de multe ori scumpete ne opreşte de la stricăcioasa răsîpire, lene de la alergare năravurilor, trîndăvia de la zburdăciuni ce să cîştigă cu goana, iar apoi ruşine şi mîndria de la multe răle mici şi mari ne opreşte.

Asămene spre ascunsul feţălor adevărate,
Fapta ce ră şi ce bună sînt aşa împreunate,
Încît n-ar fi cu putinţă omului a să pricepe,
Unde una să sfîrşăşte şi ceealaltă să-ncepe.[1]
Dar măcar că între ele par aşa înturlucate,
Pute-vei zice că răul este şi o bunătate,
Că florile alb şi negru, cu meşteşug potrivite,
Painjînesc într-atîta vederile amăgite,
Încît numai pe-o părere ce-ţi închipuieşti pe-ntregul
Să zîci că nu este albul, să zîci că nu este negrul?
Duhul vrînd să dovedească aşa grozave himere,
Inima-l împotriveşte şi-l supune la tăcere.
În acele dintăi ceasuri ce-n ochii noştri s-arată
Răul ce pare o fiară amarnic înfricoşată,
Dar ace înfricoşare pe ceas, pe ceas tot slăbeşte,
Pînă cînd ne şi aprindem de dînsa prieteneşte,
Apoi inima începe a-i dărui şi simţire,
Pînă unde nu orbeşte a-i arăta şi iubire.
Omul pe placul său pune a răului învîrfare
Cînd laudă, cînd defaimă a isprăvii lui lucrare,
Căci ca un orb la a sale întru sîne nici zăreşte
Acele răle pe cîte în altul le ocărăşte.
Acest fel supt răce brîul zorilor de dimineaţă,
De unde straşnicul vifor întinde aripi de ghiaţă,
Laponul, deprins cu gerul, fericit să socoteşte,
Gîndind că aiure frigul pe alţii mai mult munceşte.
Puţine sînt fapte bune în înaltă învîrfare
Şi iarăşi puţine răle într-o covîrşire mare,
Căci inima noastră-nuntru totdeauna împărţîtă
Şi de răle şi de bune să găsăşte însoţîtă.
Nebunii şi ucigaşii în adînca lor beţie
Au doar n-au năzăritură de cinste cu-nţălepţie,
Filozoful ce în dodot de amori să stăpîneşte,
Au doar el singur pe sîne nu rîde şi să huleşte?
Nici bun, nici rău este omul decît pururе în parte,
Căci şi sufletul de patimi neputînd a să desparte,

[1] Pop prin aceasta însămnează că aceeşi faptă bună la mai mulţi porneşte din aşa osăbite pricini şi gînduri precum şi fapta ră. încît nu poate cineva pricepe unde una stă şi cealaltă începe, căci în adevăr vădit în mulţi oameni atîte fapte bune şi atîte răle, încît este de mierat cum una pe altă să încap.

Să schimbă pe tot menutul şi face colindătură
De la rău la fapte bune, de la dragoste la ură.
Toţi, dar toţi delaolaltă, făr-a osăbi pe unii,
Ţăl au numai folosinţa şi-nţălepţii şi nebunii.
Fiişcare cere bine, dar toţi duc deopotrivă
Binele lor ca o pîrgă în gheneralnica stivă.
Şi tocma pentru aceasta şi stăpînul lumii toate
Au supus cătră lucrare şi pe însuşi răutate,
Pe comploturi înnegrite, pe păreri, pe rătăcire,
Pe împuţînare minţîi, pe slăbăciune den fire,
Ruşîne de a să-ncrede într-a hotrului ştiinţă,
În inima unei fete ţîne cinste în fiinţă,
Iar pe apriga nevastă o mîndrie îngîmfată
Îndeamnă de precurvie să să păzască curată.
Pe ostaş cine îl mînă? singură obrăznicie,
Ce creşte pe meşteşuguri, purure zădărnicie,
Dar astă zădărnicie falnică şi delicată,
Făr-a fi de enteresuri aprinsă şi îndemnată,
Alintînd a noastră minte cu păreri măgulitoare,
Naşte de multe ori fapte vestite şi de mierare.
Aşadar, înalta voie ce de la zîditori vine
Chiar den greşălile noastre scoate oamenilor bine.
Cu toţii, dar, între dînşii datori sînt mînă să puie,
Pentru apărare vieţîi şi a stării fiişticuie,
Căci, pentru ca să s-agiute, sînt născuţi, poate, anume
Şi copiii şi părinţîi şi robi şi stăpîni în lume[1],
Care slabi în despărţîre şi lipsîţi de voie bună
Sînt mai zdraveni şi mai vesăli în traiul cel dem-
preună.
Aşadar, fie sau patimi, nevoie sau slăbiciune,
Tot omul la adunare pleacă, trage, să supune
Şi cu rîvnă fiişticare agiutîndu-să pe sîne,
Strînge nodul legăturii gheneralnicului bine.
De-acole fraged amoriul, duioasa prietenie,
Ş-acel farmăc care face viaţa aşa de hazlie,
De-acolo şi la sfîrşîtul vieţîi astei trecătoare
Să leapădă lesne omul de orişice desfătare,
Că nemaigăsînd într-însa dulceaţa obicinuită,

[1] Pop voieşte a dovedi precum că şi patimile la om sînt date pentru a lui fericirea şi petrecere bună. Dar apoi, cum şi încît, va dezvăli pe urmă.

Trage lauda asupră-şi de o lege nevoită.
Că fără bănat aşteaptă a morţii înfăţoşare,
Ca un liman mîntuielnic dup-o lungă înnoptare.
Că, în sfîrşit, muritoriul slăbănog sau mai cu minte
Vede şi moarte şi viaţa cu alte luări-aminte,
Iar pîn-în ceasul acela, purure cu noi în toate,
Ne dă bunătăţi viclene în lipsă de-adevărate,
Şi încît trăim pe lume, purure măgulitoare,
Spre a ne-ndulci urîtul, purure născocitoare,
Înaureşte cu rază nourii de desfătare
Ce plouă pe traiul nostru cu dulceţi amăgitoare.
  Mulţămit de-a sale gusturi şi de a sa iscusîre
Orişicare pentru sîneşi are ochi de părtinire.
  Frunzărind şî zî şî noapte tomuri de cărţi colburoasă,
Să fericeşte-nvăţatul în chilii întunecoasă
Şi scutit neînvăţatul de o trudă aşa mare,
Într-o leneşă odihnă găsăşte tot desfătare.
Privind la viitorime cu deplină ne-ngrijîre,
Bogatul den comori multe îşi încheie fericire.
Întru nădejde de grija ce purure hojma poartă,
Săracul, cu toată lipsa, îi mulţămit de-a sa soartă.
Priveşte giucînd pe orbul, plînge-să oare vrodată
Că lumina ce den soare i-au fost de veci rădicată ?
Priveşte pe şchiopi cum cîntă, plînsu-s-au vrodeneoară
Că sînt lipsîţi de păşîre ce slobodă şi uşoară ?
Împărat îi cerşătoriul, ori, cînd bea, să veseleşte,
Şi nebunul totdeauna de sîne să mulţămeşte.
Himistul în spăimîntare de cît aur tot visază
Drept adevăr pe minciună ia deprindere să crează.
Însuşi poetul ce zace într-o stare ticăloasă
Fericit să socoteşte cînd face stihuri frumoasă.
  Pretutindene, oriunde este plîns de despărţîre
Cu-a sale aripi nădejde abureşte răcorire,
Însuşi zadarnica falâ cu mîndra sa îngîmfare
În lipsă de mint' întreagă ne umple de-ndestulare.
Şi minte, oricît de mare, în grabnica sa lucire
A împrăştia putut-au o plăcută nălucire ?
Şi chiar de ne şi lipsăşte de-o plăcere-nşălătoare,
Alta-n locul ei îndată prin inimă ia intrare.

Este starea aşa tristă şi aşa de ticăită
Pe care trecere vremii să n-o facă suferită ?
  A omului vezi, priveşte, alintătoriul cel mare
Zîc mîndria cum întinde plăcuta agiutorare.
Priveşte şi alte patimi, după vîrstă potrivite,
Cum ne-aşteaptă în cărare vieţii de noi istrăvite !
  Nădejde, nădejde care, purure vesălitoare,
Pînă şî în patul morţii cu omul petrecătoare,
Au nu ne închipuieşte o icoană luminoasă
De-o fericire ce ceriul ne găteşte mai frumoasă ?
Ea ca o mîngîitoare purure ne izbăveşte
Şî în zîlele de scîrbă traiul nostru îndulceşte.
În dorinţi sufletul nostru tulburat de rătăcire
Şi de-a trupului obeze cuprins şi plin de mîhnire
În dulce, viitorime să-ntinde, să odihneşte
Şi fericire ce-aşteaptă aieve o dobîndeşte.
Omule, în rău şi bine ce Dumnezău împărţăşte
Vezi tu a sa preveghere, vezi tu pe cît te iubeşte ?
Ca şi greşalele noastre, pe cît au fost la putinţă,
Le întoarce cătră bine şi folos de trebuinţă.
Între alte patimi multe pîn' şi iubire de sîne
Au nu este un dar mare ce aleargă iar la bine ?
Căci prin dorinţăle toate ce ea în om născoceşte
El prevede, sîmte milă şi pe alţii miluieşte.
  Aşadar, slăveşte ceriul, rabdă a ta slăbăciune
Şi miară-te întru toate de înalta-nţălepciune.

Cap. al 3-le

Întoarce-te, că îi vreme, den adînca rătăcire
  Şi află, prostule, află că sfînta dumnezăire
Făr-a să lăsa de gîndul ce ş-au hotărît odată
Prin feliuri de chipuri merge tot acolo îndreptată.
  În mijlocul zburdăciunei tinereţii herbîntate
Şi într-a mîndriei falâ de bogăţii însuflate
Şi în sînul fericirii şi în nevoile toate
De adevărul acesta fii lovit şi zî şi noapte.

Ia sama că lume este la a mînţii cercetare
Ca cel mai săvîrşît cadru de omul în adunare.
Vezi a dragostilor lanţuri, vezi legături pregătite,
Spre a uni între ele fiinţile despărţite,
La ce întăi lovitură ce materia luară
Lumina cum să aprinsă ca din sîne o comoară ! [1]
Tot atomul cum să mişcă, alergînd
spre-mbrăţoşare [2],
Cum să trag unul pe altul şi să cuprind cu
strînsoare !
Lumea o dată croită, nemărginita putere
Răvarsă în toată fire prinţipion de înviere.[3]
Fiinţăle însuflate ce cereasca aburire
Să porni deopotrivă cătră aceeşi ţintire,
Care în opştescul bine şi la care privind toate
Aleargă mare şi mică fără de a să abate !
Tu vezi ierburile gata a slujî pe mistuire
La zîdirile ce ceriul le-au înzăstrat cu sîmţîre.
Ş-apoi şi aceste iarăşi în pămînt fiind schimbate,
Să fac ierburilor hrană una după alta toate.[4]
Nimică vecinic nu este, om şi plantă şi jăvină
Iasă din noian şi întră şi iar iesă la lumină. [5]

---

[1] Pilda aceasta de asămănare este pentru a arăta cum adică de unde era întuneric şi nimică, cum să iviră lumină, precum să vede pe pămînt, fără de veste cînd s-aprinde o comoară.

[2] Atomon, cuvînt elinesc, să zice pentru tot feliul de zîdiri mare şi mică răsuflătoare, jivini, peşti, dobitoace, oameni sînt toate atome, la care să vede că un lucru nevăzut, nepipăit este care le leagă, le întruneşte şi acest lucru este aceea ce numim dragostele, care dacă ar fi lipsît, cum s-ar mai fi puezit fiinţăle una dintr-alta.

[3] Prinţîpion este acel lucru den care să începe sau să încheagă tot lucru precum lemnele, dobitoacele, apa, metaluri i proci. Prinţîpii cunoscute sînt : apa, aerul, ţărna, lumina, dar necunoscute sau însuşi aceste den care altele să încheagă şi să pornesc. Himia în aceste să îndeletniceşte, dar puţîn păşăşte, căci orice află astăzi de început prinţîpion, mîne găsăşte că are altă închegare şi aşa Dumnezău numai poate desfunda această ascunsă taină.

[4] Ce este gunoiul care îngraşă pe pămînt decît buruienile mistuite pren dobitoace şi omul, trup eşit den sămînţă, ce este decît o ieşire den mîncările ce tatăl său au mistuit, căci printr-însa făcîndu-să şi sîngele şi sămînţa iesă din om.

[5] Toate una pe alta să fac şi să prefac.

Nimic nu-i făr' de-atîrnare, ce părţile lumii toate
Să împărtăşăsc den totul cu totul fiind legate.
A lumii întregi fiinţă, putere şi legătură,
Să sprijînesc între ele cu-aceea ce-i zîc natură. [1]
Omul dă la dobitoace agiutori printr-o voinţă,
Şi dobitocul să face omului de trebuinţă.
Toate dau şi primesc razăm în pămînteasca viaţă,
Şi cel slab şi cel mai tare, unul pe altul să-nvaţă.
Acest lanţ ce să întinde, spune-mi, unde să sfîrşăşte,
Cine poate să ţ-o spuea ? Cel ce în cer lăcuieşte !
Omule mareţ şi mîndru, ce putere te agiută
A gîndi că pentru tine lumea toată îi făcută ?
Au doar Dumnezău munciră numai ca să te
hrănească,
Să te-mbrace, să te poarte şi să te cocoloşască !
Sprea astîmpărarea foamei, mîna, care pe cîmpie
Îngraşă cirezi şi turme, de n-ar da cu dărnicie
Şi lor hrană ca şi ţîia, apoi atîta verdeaţă
Pentru cine o răvarsă pe a pămîntului faţă ?
Au doar numai pentru tine prin consert plin de
dulceaţă
Jălnica preveghetoare cîntă sară, dimineaţă ?
Ea plecată la pornire focului ce o cuprinde
Hăuleşte o plăcere ce dragoste îi aprinde.
Au doar fugariul vestitul, ce glasul tău îl supune
Şi merge cu fudulie supt frîul ce mîna-i pune,
Nu sîmte a lui podoabe ce fire îi are date
Şi mîndria de pe rehturi cu tine au n-o împarte ?
Ş-apoi, spune-mi, pentru tine atîte mii de sămînţă
Cuprind cu a lor rodire a cîmpiilor fiinţă ?
Dar pasăre decît tine cu multă vreme-nainte
Din acele comori gustă ce Dumnezău le trimite.
Spune-mi, pentru cine numai în timpul de bogăţîe
Razăle cele den soare coc a ţarinii cîmpie ?
Făr-a-ţi zîce că tu însuşi pentru buna cunoştinţă
Boului ce osteneşte prevezi a sa trebuinţă,
Dar zîdiri altele cîte la voie ta nesupusă
Care defăimîndu-şi giugul petrec în pustii ascunsă,

---

[1] Zîdirea ce întăi a fiiştecăruie lucru este faptă a lui Dumnezău, iar natura este lege şi pravila pe care le au dat spre ţinere, înmulţîre şi agiutorarea uneie cătră alta.

Fără muncă, osteneală, ca nişte stăpînitoare,
Nici te-ntreabă cînd mănîncă rodul tău cel de sudoare.
Maica fire, îngrijîtă pentru a lor trebuinţă,
Între fiii săi împarte dragoste, milă, voinţă.
Vezi cel împărat puternic că să apără cu blana
Ce ursului au dat fire de învălitoare iarna,
În vreme ce el gîndeşte că pentru dînsul sînt toate
Şi că el îi iubit sîngur de înalta bunătate!
Vezi omul cîtă sîlinţă pune, ca să mă slujască,
Zice mîrşav dobitocul, pus de om să să hrănească,
Omul pentru mine numai — că un dobitoc nu ştie
Că omul l-au pus pe hrană ca lui hrană el să fie.
Acum pentru om ce giudeci este oare mai cuminte
Şi-ntr-asămene greşală nu pică cu cele vite
Cînd pentru dîns' socoteşte toate cîte sînt supt stele
Şi nu vede că în totul îi supus cu alte cele?[1]
La zidiri fără de minte ceriul den milostivire
A da n-au voit de moarte nici ştiinţă, nici sîmţîre.
Adevăr că omul ştie a fi născut ca să moară,
Însă cînd îşi pomeneşte această pricin-amară,
De-o viitorime dulce inima sa stăpînită,
Uneşte nădejde bună cu idee ce cumplită
Şi fiindcă neştiinţa îi ascunde zîua-n care
Moarte are să-l răpască dentre cele cu suflare (de
veci fără înturnare),
Acel îngrozîtori lucru mai puţîn cumplit să pare
Şi nevăzut mai să face într-atîta depărtare.
Însă cu noi de-a valma, ager făr-a să ascunde,
Tot s-apropia şi vine, făr-a şti cum şi pe unde.
Minune care vesteşti a ceriului îngrijîre.
Căci fără dînsa, vai nouă, omul minte-a sa zîdire.
Văzînd că a sale pasuri îl tot împing către moarte[2],

[1] Întru adevăr că omul şi de are covîrşire peste alte dobitoace, dar oare nu este supus la legile totului? Ba încă la multe şi mai ticăit decît dînsăle, ce sănătate spre pildă are omul pe lîngă a dobitoacelor?

[2] Adevărul că noi ştim că avem a muri, dar nu ştim în care zî şi ceas, nici în care an, şi tocma acest nehotărît soroc ne face ce nici ştim cînd murim. Ce jăle şi ţîpăt nu ar fi fost oarea pentru om cînd el are a muri de astăzi în cinci zile! Aceasta să vede în unele din patimi că îşi spun pătimaşii ceasul ieşirii sufletului, dar oarea cu cîtă jăle şi durere.

Putut-ar fi să mai răbde spaima unei aşa soarte
A dumnezăului care pe zîdiri preziduieşte?
(Fie că sîngur enstenctul sau minte povăţuieşte),
Grija ce nemărginită de-a împărţî potrivite
Darurile ce le-ar face mai întregi, mai fericite,
Le-au dat înadins o vrere, o plecare mai cu samă,
Carele pe nesîmţite la fericire le cheamă[1]
Şi le mînă totdeauna către soarta lor menită,
Fie ori prin cugetare sau pe-o cale negîndită.
Dacă prin agiutorinţa unei mîni miluitoare
În enstenct tot dobitocul dascal neînşălat are,
Ce-i trebuie mai mult altă sau c-ar fi a ta voinţă
Şi la asta să-ţi bagi nasul şi să-i dai tu cunoştinţă!
Dar mintea ta îi o slugă care multe deşi ştie,
Însă fiind cu răceală leneşă în nătîngie,
Trebuie ades chemată în orce nevoie nouă,
Pentru a-i deştepta lene la vreun agiutor nouă.[2]
Iar enstenctul nu-ncetează, dă de veste şi sileşte
Şi nici aşteaptă chemare, căci îi bold ce nu lipsăşte,
Nici rămîne, nici adoarme, nici face greş vreodată,
Iar minte nu ne slujăşte decît numai cîteodată.
Enstenctul nici că gîndeşte, ce, harnic şi cu
credinţă,
Merge drept către sfîrşitul dat de înalta fiinţă[3].
Iar de sfîrşitul acesta minte vrînd să depărtează,
De-aceea şi poronci calcă şi împotrivă cuteează.[4]
Deci dar degeaba te lauzi, omule, cu a ta minte,

[1] Îndată ce vom lua sama binişor, ne vom încredinţa de acest adevăr. Care este pricina de şi om şi dobitoc fug de acele cîte sînt sau socotesc rele? Nimică alta decît dorinţa ce are în sîne şi dobitocul şi omul către a sa fericire, fie oricît i s-ar părea a fi.

[2] În firea minţii este gîndire, asămăluirea şi apoi giudecata. Aceste să fac cu prelungire şi nu îndată, mai adauge apoi şi îndoirea şi vei vedea că enstectul este cu mult mai iute şi mai hotărît decît minte, iar enstenctul ce este s-au zis la fila: ...[loc alb în ms.; în ediţia noastră p. 267].

[3] Enstenctul fiind ace plecare sădită în om pentru fiinţa sa nu să abate ca gîndul în lături din drumul ce i-au croit Dumnezău pentru aceasta şi în dobitoace nu să preface, ce pururea către sfîrşitul lui prescris merge.

[4] Iar minte, ca una ce este slobodă în alergările sale pe de laturi, ea să şi amăgeşte, înşală şi să înşală, îndrăzneşte şi să sîeşte, cutează a păşî peste ceea ce giudecă.

Căci enstenctul nu să-nșală și îi trece înainte.
Într-aceste două daruri vezi cîtu-i deosăbire,
Dumnezău mînă pe unul, pe celalalt omenirea!
Făr-a-nșăla vreodată, ce lumină de menune
Învață pe dobitoace a-și alege lor pășciune,
A-și cunoaște doftoria, otrava a nu atinge,
A-și preface lăcuința pînă încă a nu ninge,
A prooroci furtuna, ghețul, arșița și ploaie,
A să-mpotrivi la valuri tulburate de pohoaie [1],
A-și face cu gloata toată lăcuinți întemeiete,
Pentru a trăi în pace în locuri neapropiete!
Fără linii și compasuri paingului cine spune
Cu meșteșug să întindă o mrejă de-atîte strune?
Acel engener Muavru prin știință și chiteală [2]
Poate face niscai planuri mai cu bună rînduială?
Cine spune în toți anii înțăleptelor cucoară
A să muta după vreme dentr-o țară-n altă țară?
Cine le menește zîua în care să înturlucă
De hotărăsc ele ceasul și de venit și de ducă?
De la înalta voință dar au priimit zîdirea
Nu în silă, ci în voie să-și cîștige fericirea,
Însă fericire-n totul fiind scoposul cel mare
Ce Dumnezău vra a face în opșteasca sa lucrare
La nevoile în parte concursul unor altora
Alcătuiește izvorul fericirii tuturora.
Acel nod leagă-ntre ele zîdirile lumii toate
Ce aici spre lăcuință de Dumnezău sînt lăsate.[3]
Fire întru ele naște prin a-nmulțîrii plecare
Dorința de vietate ce ține pe lume-n stare.
Plecare este opștească, om, dobitoc și jîvină
Ce trăiesc prin aer, ape, pe uscaturi și pen tină,

---

[1] Intru adevăr, de minune este să ia sama cineva chipul împotrivirii împotriva repegiunei sau a valurilor a păsărilor plutitoare, pentru că vede cineva că să face chiar după legi de adîncă matimatică și mehanică.

[2] Muavru, un făcător de planuri vestit.

[3] Dum[ne]zău privind la a totului ținerea nu este de îndoit că acele răle ce să văd în parte precum : cufundări, spargeri de vulcanuri, cutremure sînt o nestrămutată urmarea cătră ținerea totului, iar apoi, mai în parte, vom zîce că, de au venit lăcustele într-o țară, au lipsit de acolo de unde au purces, de au murit copilul meu, dar au rămas a vecinului, și unii dintre noi trebuie să se ducă, căci apoi n-ar fi avut loc alții.

Început fac prin pornire de-o înfocare firească,
Care în curînd cîștigă îmbrățoșare opștească.
O partea, dar, pentru alta deopotrivă aprinsă
Între doi o legătură să face cu totul strînsă,
Den care apoi să naște o al treile iubire,
Ce este acea den sînge, de copii, de moștenire.[1]
Păsări, dobitoace, toate, de acest libov pornite,
Cătră zămisliri și creșteri să văd den fire sîlite.
Maica la pui cată hrană, iar tatul lor, ca mai mare,
Ia asupră-și grija pazăi și ace de apărare.[2]
Apoi îndată ce vremea le dă căzuta putere,
Și unii fug, alții zboară, doriți de împrăștiere,
Enstenctul atunci tinchește și nici mamă și nici tată
Nu își mai cunosc în urmă famelie-nstrăinată,
Căci îndată ce la dînșii grija nu mai trebuiește,
Toată legătura firii dentre dînșii contenește.
Dar, însă, la bieții oameni slăbăciune, nevoi răle [3],
Pruncia îndelungată și bătrînețîle grele,
Împărtășiri între dînșii și feliuri de trebuință
Cer și grijă mai delungă și sprijin mai cu sîlință.
Aceste griji înmulțîte între ei sporesc sîmțire
Și așa unul cu altul să leagă cu osăbire.
Minte, vreme și ispita necontenit ne arată
A strînge încă mai tare acea dragoste-nchegată.
Dacă pe de-o parte răul a ne trage să sîlește,
Pe de alta iarăși minte la bine ne hotărăște,
Gîndul cel de folosință agiutat de-nțălepciune
Den patimi știe să nască faptele cele mai bune.
Den trebuinți împlinite vine buna cunoștință,
Lîngă dragoste firească s-anină buna voință.

---

[1] Pop, după ce au dezvăluit începutul sămănat în zidire pentru iubit (care nu este decît pentru înmulțîrea și ținerea făpturii), apoi acum vine și cătră iubirea aceea ce să leagă din sînge. Supt cuvîntul *însă* nu trebuie să înțălegem avere, ci moștenirea fireștilor năravuri.

[2] Aceasta să și vede la păsări zburătoare, la dobitoace, poate și la cele mai mari jîvine, dacă am pute răzbate pînă între ele și să le putem vede.

[3] Nu este de îndoit că a omului viețuirea avînd mai multe trebuinți dobîndește și griji mai multe, care griji nasc și aduc alte osăbite legături decît în dobitoace, precum înrudirile, răcunoștința, mila i proci, i proci.

Aceste sîmţiri duioasă în adînc de inimi scrisă
Şi părinţii şi copii lănţuindu-le aprinsă,
Făcu pe aceşti den urmă să iaie obicinuinţă
(Cînd pre cei dintăi agiunge vîrsta ce de neputinţă)
Să le deie agiutoriul cu aceeşi dărnicie
Ce şi lor le-au dat părinţii pîn' după copilărie.
Atunci ne-adusăm aminte de a vîrstei pribegire
Şi întru viitorime mînînd a noastră prăvire,
Dădu tatului copilul rodirile bunătăţii
Ce şi el aşteaptă iarăşi către sfîrşitul vieţii. [1]
Aşadar, îndatorirea, cînd dată şi cînd luată,
Între oameni să făcură legătură ferecată,
Iar apoi din toat' aceste feliurime încurcată
Făcu să iasă un bine răvărsat în lume toată. [2]
Putut-ai crede că omul ieşit din mînule firii
Umbla fără nici o samă, fără frîul chibzuirii ?
Dumnezău într-ace stare den nespusă miluire
Da inimii lui năstavuri şi minţii povăţuire,
Era iubire de sine, însă fiind liniştită,
La binile tuturora nu să vede răzvrătită.
Căci ştiinţi şi meşteşuguri ce-s de mîndrie aflate
Nefiind atunci în lume, ce a firii legi curate,
Cu dobitoacele omul în petrecere unită,
Pe verdeaţă şi la umbră trăia viaţa ne-ngrijită,
Nu-şi băga mîna în sînge pentru vreo apărare
Sau pentru ca să-şi cîştige hrană şi învălitoare.
Pămîntul da de la sine, fără muncă şi lucrare,
Tuturor deopotrivă şi adăpost şi mîncare.
Prin păduri, spre proslăvire bunătăţilor înalte,
Dobitoacele şi omul să vedea împreunate.
Acele păduri drept capişti cu jărtfe de sîngerare
Nu dogorea niciodată cinstita lor închinare,

[1] Ale copiilor către părinţi atîrnare, aşa precum era firească, iar nu den socotinţă, precum acum fireşte au trebuit să tragă pe a altora către dînşii şi aşa den om în om au trebuit şi în stare firii să fiia ace atîrnare pe care apoi omul politicit au numit-o datoria a soţietăţii, iar patimile au schimbat-o urît.
[2] Binele acel răvărsat este că să ţîne lumea în soţietate.

Aurul ferit de oameni într-a pămîntului maţă
Strălucind nu era încă pe-a oltariurilor faţă.
Cel mai prost şi mai nemîndru om fără de făţărie
Era preot şi în faptă îşi trăge cucernicie.
Dumnezeu cîrmuie toate ca un împărat a toate
Şi răvărsa preste toate a sale bunătăţi toate,
Iar omul asupra firii răvărsa cu stăpînire
Numai buna rînduială, iar nu cele de peire.
O, cît el cu osăbire, şi la gust, şi la plecare,
S-au prefăcut, ticălosul, den ce întăi a sa stare !
Căci acum umple de groază aer, pămînt, mări şi ape,
Încît nu să mai stăveşte jivină de dîns' aproape.
El sîngur lor ucigaşul, tot el le şi mistuieşte,
Căci ruşine şi mustrare obrazul nu-i mai roşăşte.
S-au făcut la glasul firii surd şi fără de sîmţire,
Încît nu-l mai oţăreşte sînge, moarte şi peire,
Către dobitoace aprig, omului vrăjmaş anume,
Pierzînd nevinovăţie, omul pierdu tot în lume.
Aşadar, spre răsplătire la a lui neomenie
Au sosit lucsul nebunul, cu cruda sa tiranie. [1]
Pe friguri, dureri, lungoare, pe ciuma ce nu să stînge,
Le-au născut şi dat în pizmă a dobitoacelor sînge.
Această străină zamă cu iuţîme-nveninată
Au vîrît în a lui patimi o aprindere turbată [2],
Încît cu trup şi cu suflet într-a poznelor cumplire
Omului ş-au făcut omul vrăjmaşul cel de peire.
Atunci dar întru mînie cu un glas de trăsnet iute
Zîsă omului Natura : „Du-te, ticăloasă, du-te,
De la mîrşava jăvină să te-mprumuţi cu ştiinţa

[1] Lucsul aice să înţălege toate cele cîte omul ş-au adaos preste trebuinţîle firii.
[2] După toate ispitele şi încercările făcute, să lămureşte că cărnurile şi sîngele ce mîncăm ne întartă patimile a cărora întărtare grăbind şi iuţînd zîmberechiul vieţii, nu mai poate omul trăi aşa îndelung precum trăia în vreme vieţuirii prostatice. Iată prinţîpion a postirilor pentru a nu fi întărtaţi şi înţălepciune a începătorilor vieţii pustnice, care, prin postire, îndelungă viaţa, potoale întărtarea şi ţîn minte şi sufletul în liniştire.

Ce îţi cere slăbăciune, ce îţi cere trebuinţa!
Mergi prin pustiuri, nemernic, păsările să te-nveţă
Care sînt poamele dulce, care sînt cele mistreţă.
Ia sama pe cîmp mişcare zîdirilor cu suflare
Şi de la dînsăle află buruieni lecuitoare.
De voieşti a fi afară de a vremilor schimbare,
De la ştiubeiul albinei ia model de aşăzare.
Cîrtiţa să-ţi deie pruba aratului în cîmpie
Şi viermele de mătasă dascăl la ţăsut să-ţi fie.
Vezi tu peştele Notilus [1], fără vîslă şi busolă,
Pe a mărilor noianuri luntrărind a sa gondolă [2],
El te-a învăţa pe ape depărtate de la maluri
Cum să te agiuţi de vînturi, cum să biruieşti pe valuri!
Ici cu reguli neschimbate şi foarte meşteşugoasă
Dobitoace scurmătoare îşi sapă pen pămînt casă,
Cole spînzură în aer, pe copaci, clătinătoare,
Cuiburi cu totul ferite de a vremilor mustrare.
A întrunirii lor forme, fel de fel închipuite,
Pururea le vei cunoaşte cu soarta lor potrivite
Şi-ţi vor arăta odată, dar tîrzîu, peste gîndire,
Între crai şî-ntre noroade care legi dau fericire.
Tu prăveşti în furnicariul înţăleapta republică
Şi în stupul cu albine stăpînire monarşică..
Alăturează-le duhul şi chipul de cîrmuire
Şî-i vede că pentru public, una pururе-n clătire,
Pe ai săi îmbogăţîndu-i, însuşi ea să-mbogăţăşte
Şi că, prin nerînduială, rînduială săvîrşăşte.[3]
Iar alta, măcar supusă la a unue voinţă,

[1] Notilus este un peşte pe care scriitorul Opien, carte I, arată aşa că adică el area o scafă în spate şi cînd voieşte să dă cu gaibele în sus şi rămîne scafa în gios pe apă, iar labele le rădică în sus, cît întinzîndu-le ca nişte vintre de pînză pluteşte pe mare cu chipul acesta în cele mai mari depărtări de la maluri.

[2] Gondola este un fel de caic de călătorie pe apă la Veneţiea.

[3] Pop, cu închipuirea furnicariului croind republicile, mînă la propunerea lui că acele ce văd oamenii şi li să par a fi nerînduială sînt pricini şi urmări de rînduială şi numai pentru că omul nu înţălege, de aceea socoteşte nerînduială.

Este slobodă şî-n pace despre orce nepriinţă
Şi că foarte mulţămită de-a trăi într-o păstare
Gustă-n ticnă avuţiia din hărnicia ce mare
Şi că-ţi dă idee ţîia de pravili nestrămutate
Ce păstrează în ivală a dreptăţilor scări toate.
Pravili care au a firii respectuită pecete
Şi care den ceriuri fusă nestrămutat încheiete. [1]
A ta vînturoasă minte, pentru omeneasca stare
În zădar va da tot pravili supusă la răsturnare
Şi asupra vicleniei va înarma pe dreptate,
Căci ea va fi totdeauna sub biciul de răutate.
Şi ca o jărtfă de pravili şi de toată apărarea
Va cădea pururea slabul supt bogatul cel cu starea.
Mergi însă, omule, du-te, tot cu legi prefăcătoare,
Mergi de supune la giugu-ţi orce este cu suflare,
Şi acel mai cu chiteală tragă pe toţi către dînsul,
Supuie-i la a lui voia cîrmuindu-i cu diadinsul.
Şi ştiind să le-ndulcească a sălbăticiei stare
Prin feliuri de meşterşuguri bune şi folosîtoare,
Făcusă prin vrednicie şi tragere de iubire
Chiar ca un crai de puternic şi cuprins de proslăvire."

Prin aceste graiuri firea stîrni toată măestriea
Şi a omului sălbatic îmblînzî nemerniciea.
De pe loc să văzu-n lume urzîndu-să colibi, sate,
Cu adunare de oameni şi popoară înjghebate.
Folosînţa întrunirii dînd o nouă vieţuire,
Către alt norod de-aproape slujî de închipuire
Şi aşa unul cu altul den zî în zî cu sporire
Făcu legături de-a valma, cu pace sau gîlcevire.
Păşît-au vreunu-nainte cu niscaiva folosînţă
Sau soarele arătat-au vreun loc mai cu priinţă,
Sau păraiele cu ape văzură-să că undează
Vrun loc mai cu-ndestulare ce vitele păşunează,

[1] Albina, osăbită de pomenitul furnicar, ea are matcă, carele ca o împărătească cîrmuieşte şi pune la cale adunătura ce fac albinele. Este dovedit lucru că fără dînsa albinele bezmeticesc şi toată lucrarea să strîcă, deci Pop voieşte a însămna prin aceasta cîrmuirea monarhicească şi că ce întăi idee de monarhia s-au izvodit dentr-o închipuire ca aceasta.

Fiiştecare îndată îndulciţi de aşa nadă
Asupra ţării vecine să porni a face pradă.
Minte însă mai cu vreme vederea le deşchisără
Şi aceste crude fapte den suflet le depărtară.
Aceea ce vrea să ieie printr-a armelor pornire
Făcu să o dobîndească printr-un fel de învoire,
A negustoriei pacinici singura agiutorinţă
Le deşchisără canalul la cele ce-avu dorinţă.
Aceste, dar, împlinite, pacea fu neapărată
Şi tot omul cu vecinul să întovărăşi îndată,
Încît dragoste şi rîvna să răvărsară opşteşte
În veacul acel de aur ce lumea îl pomeneşte,
În care vorovind omul fără meşterşug prosteşte
Îşi descoperea pe faţă ce sîmte şi ce gîndeşte.
Într-acea vreme de ticnă unita prietenia
Era pentru a lor inimi mulţămirea ce mai via.
Sate, oraşă şi staturi acest fel să începură,
Omul, ca un stăpîn luişi şi slobod peste măsură,
N-avea nici o cunoştinţă de acea giuguluire
Care dădea unui sîngur puterea de stăpînire.
Dar curînd acea puterea agiungînd trebuincioasă
Zîs-au, tată, fiia Domnul şi cu inimă miloasă,
Vreun om milos şi darnic, grijăliv şi voinic tare,
Care făcea fericirea în a publicului stare
Şi care cu daruri bune şi cu dragoste curată
Era opştiei merare şi tuturor ca un tată.
Acela fusă cîrmaciul şi de pravili dătătoriul,
Acela lor şi stăpînul şi bine sfătuitoriul.
Pîn' la pîrdalnica vreme şi de năcaz omenirii
Era crai tot patriarhul şi legii şi stăpînirii.
Ca un părinte al ţării supuşii lui cu blîndeţă
După Dumnezău pe dînsul îl avea ca să-i înveţă.
Ochii lui le era pravili, gura lor proorocie,
A lui voinţi niciodată nu-ntîmpina sîlnicie.
Nici binelui gheneralnic fiind hojma lucrătoriul
Şi pămîntul tuturora deopotrivă hrănitoriul
Le dădură meşteşuguri şi-i învăţă să pogoare

Focul, aerul şi apa la a mînilor lucrare.
Făcu să cază din aer păsările zburătoare
Şi să undească pe peşte den holburile de mare.[1]
Ş-apoi, dup-o vreme multă, de-o viaţă strădănuită,
Cînd muri şi îşi sfîrşîră soarta sa ce strălucită,
Acel om ce ca un înger să cinsti cît fu în viaţă,
Ca un muritori în lacrămi răposă pe a lor braţă.
Ei rîvnitori să-i păstreză chipul pururea cu viii,
Den dorinţă iscodiră meşteşugul zugrăviei.[2]
Drept pomenire urmaşii acelor crai ce murisă
Care după moştenire asupră-le-mpărăţisă,
De povestea între dînşii vreun lăudat mai tare,
Cu oarbă cucernicia îi sloboză închinare.[3]
Mintea însă mai pe urmă făcîndu-i să înţăleagă
Că început toate cele au trebuit ca să aibă,
Acest pont neîndoielnic în vacuri drept pomenire
Au făcut să osăbască pe zîditori de zîdire.
Dar un zîditori ce n-are cu nimic asămănare
Goneşte pîn' şi ideea de altul mai mic sau mare.[4]
Pînă cînd duhul minciunii protivnic la cunoştinţă
Nu călca pe adevărul aceştii nalte ştiinţă,
Omul să-ndulcea de hazul ce ceriul îi dăruisă
Şi nu găsă niciodată cursă pentru dîns' întinsă.
Departe de-nchipuire unui stăpîn cu asprime,
El pe Dumnezeu chiar tată socotea întru prostime,
A sale datorii numai le avea drept trebuinţă
Şi prin dragoste curată îi vestea a lui credinţă.
Dreptul numai ce den fire era drept fără prihană,
Şi omul, mînat de dînsul, vieţuia fără dojană,
De înalt stăpînul lumii n-avea grijă de mustrare,
Căci nu cunoştea într-însul decît vîrf de îndurare.

---

[1], [2] Pop însămnează cele întăi trebuinţă care au început a naşte pe meşterşuguri, praştia, arcul pentru vînarea, undiţa, mrejăle pentru peşte, pînă apoi şi zugrăvia.

[3] Pop arată pe cît lumea la început era depărtată de cunoştinţa dumnezăiască.

[4] Adică că idee de a slăvi un sîngur dumnezău este atîta de adevărată, încît nici cei întăi oameni nu au putut avea decît asămene.

Tot pe-un păj era atunce și politică și lege,
Căci pe un prențip legate nu putea să să dezlege [1],
Amîndouă avînd pravăț de-a ține între unire
Dragoste dumnezăiască cu acea de omenire.
Ce varvar oarea în lume cătră suflete robite,
Cătră noroade cuprinsă de chinuri răle, cumplite,
Au dat veste ce mai crudă și pe dos de-a firii stare
Că toate-n lume-s făcute pentr-un sîngur oarecare?
O, amarnică ființă, o, ecsepție de ură,
La cele mai limpezi ponturi a legii de pe natură
Tu răstorni o lume toată, faci din oameni cruzi săldații,
Clocești și scoți pui de tirani și dogorești împărații!
Căci den turbăciune oarbă cu lăcomiea unită
Și den vrajbă tiraniea chiar ca o ciumă ieșită,
În curînd sprea întărirea împărățiilor sale
Cu superstițiia neagră sosîră pusă la cale.
Unelti cruda aceasta o rîvnă fanaticească,
Să-ntinsă cu gudăriia supt vălfa despoticească.
Înălță, fără rușine, drept dumnezăi toți joimirii
Și giugului pre oameni în noroiul rătăcirii
De năluciri și de vidme minte le painjănîră
Și pre Dumnezău în idoli cu mînule lor cioplîră.
Șî-i făcură pe plăcere slabi, mînioși, nestatornici,
Trufași, ghiftuiți de patimi, cînd puternici, cînd nevolnici.
Ei născociți chiar de tirani ș-îngiugați la răutate,
Firește, le fu tovarăș la mărșăviile toate.[2]
Hotra iubire de sîne a răpi au voit toate
Și ca o mehenghe mare și la strîmb și la dreptate
Au dat la a ei tovarăși legi de samavolnicie
Și ș-au făcut dreptăți iiși, după a sa fantasîe.

---

[1] De ar fi acum politică și lege tot pe un păj și prențip, n-am vedea nici atîtea războaie, nici atîtea strîmbătăți, pentru că legea nu suferea nici osăbire, nici asuprire asupra aproapelui său.
[2] Mitologhiia eliniască ce-și închipuia pe dumnezăii lor furători de femei, trufași, băutori de nectar (vin ales de bun), înbuibați de mîncări, curvari și, în sfîrșit, plini de toate greșălile și patimile omenești.

Averi, desfătări și cinste la dînsa le trasă toate
Și numai, căci îi plăcură, crezu a-i fi și iertate. [1]
Însă tot ea denpotrivă este ce întăi pricină
La stavila ce îi pune politiciasca lumină,
Căci lucrurile spre care ea aleargă cu iuțală,
Plăcute fiind și lumii cu asămine porneală,
Întrea mii de mii de oameni avînd a fi împărțite
De sîne cu greutate întru a fi dobîndite. [2]
Au doar lacrămi, rugăminte, ori mînie nebunească,
Ca să cîștig tot la mine au putut să izbîndească?
N-au putut și dar sosiră vinovata dibăcie,
Ca să ieie avere, cinste, prin chipuri de viclenie.
Atunce mintea spre paza împregiurărilor mele
Vru să-mi plec gîtul la pravili și la alte forme grele
Și fiindcă enteresul de la nimene nu piere,
Toți caută să păstreză cele ce au cu plăcere.
Și așa vrîndu-și folosul care pe toți ne supune,
Însuși cei mari și puternici fu siliți la fapte bune,
A cîrmui cu blîndeță, iar nu aspru, cu cruzîme,
A strîmtori lăcomia ce are orce mărime,
Încît văzum cum preface biata iubire de sîne
Pe acel particularnic în acel de opște bine.
În sfîrșit, ieșind, văzurăm oameni mari cu istețîme,
Filozofi, poeți și ritori, înțălepți cu adîncime (și cu mărime).

---

[1] Iubirea de sîne, iubitoare de samavolnicii, stăpînește pre om la toate, dar apoi tot ea să oprește de la cele răle. Lok, prin aceasta, voiește a arăta mărimea dumnezăiască cît au potrivit și cumpănit la om ca tot o patimă să fie și de bine și de rău, ca el să-și aleagă și apoi, după feliul alegerii, să-i facă și mulțămită și totodată (2) că acele în parte cumpănindu-să cu cele în totul asămene pofte, dorinți, trebuinți, ce iubirea de sîne cere, firește să împuținează și slăbește, căci de nu ar fi fost așa, apoi iubirea de sîne ar fi făcut pe unii să prăpădească pe alții.

SCRISOARE CĂTRĂ MITROP[OLITUL] VENIAMIN DESPRE ÎNVĂŢĂTURILE ÎN MOLDOVA

Cinstea ce mi-aţi făcut cu întrebarea — de ce aş socoti asupra sporirei învăţăturilor în ţeara aceasta — este mai presus de priceperea unui moldovan ca mine, carele nu au păşit pragurile moşiei sale. Pentru aceasta şi numai îndemnat de respect şi de dragoste, îndrăznesc a însemna oarecare luări-aminte, trase nu din idei ce nu se văd, ci din lucruri care cad sub simţiri, măsură ce socotesc că ar trebui a fi luată în toate cîte se ating de adevărata starea omului şi a luminărei lui, şi pe care, pînă a nu o lua însuşi evropeii, nu au ieşit din haosul ideilor, în care s-au tăvălit filozofia grecilor şi a evropeilor în şir de multe veacuri.

Am cetit şi înţeleptele propuneri, în această pricină, a unuia din sin-moşinii noştri, din care mai ales am înţeles pînă la cît omul arde de dorul înaintărei neamului său.

Începînd dar de la propunerea : *de se cuvine a îmbrăţişa altă limbă prin şcoli, pentru învăţătura ştiinţelor, şi carea anume, pentru că în a noastră moldovenească, lipsind autorii şi înscrisurile lor, lipsesc mijloacele păşirii înainte,* zic că şi elinii, carii de la eghipteni, şi romanii, carii de la elini au luat ştiinţele, nu şi-au schimbat limbile ; ci au socotit, totodată cu agonisita ştiinţelor străine, să îmbogăţească graiul lor. Oamenii greci au alergat la Eghipet, oamenii romani au năzuit la Atena, carii ca nişte albine, colindătoare din floare în floare, au adunat şi cărat învăţăturile în prisecile de unde zburase. Singuri evropeii, gîndind poate ca şi noi acum, au fost tras în învăţături limba latinească, încît, pînă nu demult, pentru ca să-şi înveţe ei însuşi limbile lor bine, trebuia să înveţe mai întăi pe a lui Cicero şi a lui Tacit.

Tîrziu, trezindu-se din acest vis, s-au luat aieve pe calea ce neabătută, şi-au făcut gramatici, şi-au alcătuit lecsicoane, au tălmăcit şi tălmăcesc istorii şi s-au îmbogăţit în ştiinţi, încît data de la care se numeră repegiunea rîului de luminare este data de cînd au deschis ochii şi au scăpat din pomenitul vis.

Pre lîngă aceste mai adaog încă că ar fi o mare greşeală politicească de a se lua altă marşă spre luminare aice în Moldova şi alta în soţia ei Valachia, cînd tot cuvîntul cere a ne strînge şi a ne apropie în grai şi în pravile pe chiar duhul Reglementului.

Aşadar, închei că ştiinţele trebuie să se înveţe în limba moldovenească, aducîndu-se, dacă nu sînt, bărbaţi cu destoinicie spre aceasta, carii totodată cu paradosirea să urmeze şi tălmăcirea, după care apoi şi tipărirea.

Ceea ce aud pomenindu-se, că cu adăogirea şi schimosirea cuvintelor moldoveneşti s-ar alcătui două limbi, una a bisericei şi a prostului norod, şi alta a părţei de oameni învăţaţi, să las a zice că acest feli de schimbări, fiind în adăogire şi îndreptare în parte, iar nu în totul, nu pot aduce prefacere atît de mare pe cît să aducă neînţelegere. Dar este lesne de răspuns. Au doară în Franţa, în Austria şi în însaşi tot de o lege Rosia, limba ce voroveşte norodul şi biserica este aşa precum vorbesc şi scriu Rousseau şi Repé [?], Schiller şi Goethe, Karamzin şi alţii ? Ceea ce priveşte la propunerea : în care din limbele străine să se înveţe literatura ? zic în limba acei naţii la care civilizaţia se vede în moral şi în fapte, iar nu în spulberul ideilor ; zic a unui neam pacinic şi netulburător, care mi se pare a fi limba

nemţească şi carea ca o megieşită şi împreunată ar înlesni toate împărtăşirile neguţitoreşti şi moraliceşti, totodată fiind şi bogată şi avutoare de toate înscrisurile vechi şi nouă.

Iar pentru limba franţuzească, a mea socotinţă ar fi să se înveţe numai prin instituturi particularnice, unde adică voinţa şi înlesnirea stărilor mînă pe tinerime, iar nu unde guvernul deschide loc public şi cheamă pe tinerime la învăţătură. Aceste zicînd, sînt datori a pomeni iarăşi că nu ideile dovedesc pe lucruri, ce ispitirile şi că, prin faptă, vai nouă! ştim că prin nici unul din lucruri nu se împărtăşesc mai lesne năravurile între neamuri decît prin învăţătura limbei şi prin înrudirea însoţirei. Au doară începutul gudăriei şi a intrigei au avut altădată în Moldova decît de la aducerea graiului şi a fetelor din Fanar?

Rămîne acum a vorovi despre sporirea şi pentru întocmirea cuvintelor neapărat trebuincioase în limba moldovenească. Las a zice că proiectul pomenit, fiind aşa de întins şi de idei înalte grăitori, în care foarte puţine streine se văd, ar sluji drept dovadă că limba noastră, pe pruba maicei sale latinei, este lesnicioasă în întocmiturile frazelor prin care o ideie se poate în multe feluri spune şi grăi, lucru şi dar în care, după a mea părere, se încheie cel întăi pont al bogăţiei unei limbi; să las a zice că deosebitele tălmăciri, atît în versuri, cît şi în proză, mai mai din cuvînt în cuvînt cu texturile, stau dovadă de bunătatea limbei; dar apoi, ruşina-ne-vom sau fi-vom mai mîndri decît strămoşii noştri romani şi decît vîrstnicii noştri evropei întru priimirea de cuvinte străine sau de întocmirea lor pe teapa graiului? Acei urmaşi după elini, şi evropei după dînşii, nu s-au ruşinat a zice: gheometria, aritmetica, gheografia şi c. l., plătind birul de o bună cunoştinţă către elini ca către sporitorii învăţăturilor, cu păzirea numirilor ce ei au fost alcătuit şi dat ştiinţelor; şi tocmai noi am fi acei carii să zicem: filozofiei, *iubire de înţelepciune*; gheometriei, *pămînto-măsură*; gheografiei, *pămînto-scriere*? Cu toate aceste, fiindcă pricina adăogirei şi schimosirei cuvintelor este o pricină mare şi gingaşă, ca una ce se atinge de limba unei naţii ce aleargă după agonisita ideilor, trebuie a începe mai de departe şi întreb: Ce este limba sau graiul? Nimică alta, decît rostirea ideilor ce are gîndul. Apoi dar cu cît gîndirea minţei îşi întinde crugul ideilor şi se lămureşte, cu atît şi limba merge sporind, căci într-alt chip, omul numai cît ar tot gîndi, dar n-ar mai vorovi. Aceasta se şi vede la neamurile care, ca nişte cîrmace pe drumul luminărilor, îşi alcătuiesc şi schimosesc cuvinte în graiuri, după sporirea ideilor. Şi fiindcă noi avem nu a afla şi a iscodi, ci a urma şi a învăţa ale altora, trebuie să le primim şi ideile şi cuvintele de cîte vom ave nevoie, şi care la noi nu sînt, sau nu s-ar pute alcătui. Dar fiindcă atît la primirea, cît şi la facerea din nou sau schimosirea cuvintelor pe teapa limbei noastre trebuiesc măsuri şi canoane, iar nu slobodă voie de a aduce pe unele, pentru că aşa le-au glăsuit romanii, pe altele, pentru că aşa le vorovesc ardelenii, iar pe altele a lepăda numai şi numai pentru că le avem de la slavoni sau că sînt rosieneşti, socotesc, de neapărată trebuinţă, a se face o comisie închegată de bărbaţi, buni scriitori în limba moldovenească, întovărăşitori Epitropiei şcoalelor, *numai şi numai pentru îndreptarea limbei şi a gramaticei*, carea comisie, în adunările sale, să steie să socotească şi să hotărească despre îndreptarea limbii, atît întru priimirea, cît şi schimosirea cuvintelor.

Această comisie va intra în cercetarea şi îndreptarea gramaticilor făcute şi fără de nici un capet tipărite şi slobozite în ţeară, ea va legiui, pentru tălmăcirea cărţilor, pravili prin care ucenicii ce vor ieşi din şcoli să fie datori a tălmăci cîte una din învăţăturile în care se vor fi îndeletnit ei. Tot această comisie, cu alta de asemine fiinţă din Ţeara Romînească, împărtăşindu-se între ele, ar aduce sporire şi întocmire limbei pe o măsură şi o înţelegere cu care ar strînge însuşirile amînduror noroadelor, din care apoi ar izvorî potrivirea şi înfiinţarea a uneia

deopotrivă pravilă a Prinţipatelor. Iar apoi, pentru a da instrucţii, pe care comisia ar trebui a păşi în lucrare, destoinic nu mă cunosc, pentru că o treabă ca aceasta trebuie să fie gîndită de mai multe minţi. Însemnez însă oarecare luări-aminte ce am putut descoperi :

A. Cuvintele cîte le avem, fie rîmleneşti, fie sloveneşti, fie greceşti, fiindcă lumea noastră aşa le-a deprins, să nu le schimbăm. Aşadar, cuvîntului *război* să nu-i zicem *bătălie,* nici *furtunei* — *tampetă,* nici *cercului* — *ţirculus* ş.c.l.

B. Cuvintele ce primim de la alţii să le îmmoldovenim pe teapa graiului nostru, să zicem *Demosten* lui *Demostenis, paradosesc* lui *paradidomen, ochiupaţie* lui *ochiupasion* ş.c.l.

V. Toate cuvintele cîte din nou se vor face să se potrivească, pe cît se va pute, mai mult a ave în sunetul lor potrivire cu tîlcul şi ideea ce închipuiesc, pre pilda cuvintelor *vîjîieşte, duduieşte, tună, detună, fîlfîieşte* ş.c.l.

G. Toate cuvintele cîte din nou se vor face, să se facă, cu cît putinţa va ierta, mai scurte, adecă mai de puţine silave, pentru că aceasta înlesneşte minunat pe versuitori.

Aceste însemnări cinstindu-mă a le supune presfinţiilor-voastre, îmi veţi ierta a adăogi că atît din filonichia aceasta stîrnită în şcoli, cît şi din orce văz cu ochii acum, eu nu mă mai îndoiesc că două lucruri sînt care nestîmpărat ne scurmă şi ne rod la inimă ; unul, adecă, oarba grăbire cu care am socotit să cîştigăm luminile, fără a socoti că nişte ochi ce ies de la întuneric trebuie pe încet, încet să se deschidă, pentru ca să nu chiorească mai tare, şi fără a socoti că toate sporirile, şi sufleteşti şi trupeşti, întocmai ca plantele şi poamele dintru florării, pripindu-se, nu pot avea nici floarea, nici gustul, nici veacul acelora pe care soarele şi văzduhul naşte, creşte, înfloreşte şi coace pe încet, încet, de la primăvară pînă la toamnă, şi că nici un neam nu s-au luminat în adevărate luminări, tînd odată, şi că, dinpotrivă, grăbirea aduce şi smintele şi greşeli care nu se mai pot îndrepta

nici tămădui, ca alte greşele în parte şi obrăzarnice. Iar celălalt lucru este că o idee înadins greşită se revarsă şi se întinde, zic, asupra civilizaţiei, acest cuvînt, care este atît de întins şi cuprinzători, pentru că ia în braţe pe omul ţernă, în atîrnare către pămînt, şi pe omul suflet în suire către ceri, au agiuns a fi între noi ca un zburători ce au femeile smintite, cele cu ochii la dînsul tipărite, îndrăgesc, îmbrăţoşează şi sărută o neîntrupare sau zicînd, ca nişte drumeţi, carii ar boldi ochii la o stea pe ceri, şi fără a-şi mai pomeni că calcă pe pămînt, perd drumul, cad în noroaie şi gropi, de care s-ar fi ferit dacă măcar cîteodată şi-ar fi întors ochii se caute la picioare.

Aşadar, nu întreb la noi *ce este civilizaţia,* pentru că oşteanul are să-mi zică : este *muştrul, marşul* şi *epoleturile* ; civilul : *formele, controlările* şi *delele* ; barbaţii şi femeile : *cele cîte videm,* ci întreb ce trebuie să fie la noi civilizaţia ? Şi la aceasta vă aud răspunzînd : moralul, moralul şi iar moralul, căci ce ar folosi să ştim cîte sînt în văzduh, în ceri, pe pămînt şi în mări cînd am înstrîmbătăţi, am jefui, am prigoni, am învrăjbi, adică ne-am face mai răi decît am fost ?

Şi cine poate tăgădui că respectul cu care este datoare tinerimea către bătrîneţă, femeile către bărbaţi, micii către cei mai mari, din ce în ce piere şi se stinge din ochii noştri ?

Cine poate tăgădui că cloşca de lăcomie şi-au plodit pui pe vrajbă, pe strîmbătate, pe zavistie, pe pizmă, şi toate nepoatele ei, pîn' la atîta, încît abia ne cunoaştem unul cu altul. Şi aceste toate din ce pricină ? Numai şi numai pentru că zburătoriul ce ne-am făcut de civilizaţie, ca un zburători, abate şi dă în laturi pe om de la adevărata ei fiinţă, care trebuie a fi singur moralul, şi după urmare, pildele cele bune şi aşezămînturile privitoare numai către dînsul, iar nu către idei spulberate şi de destrămare. Aşadar, închei că adevăratul început de civilizaţie ar fi a se învăţa pe norod catihisul, ca să ştie ce crede şi cum

crede, care sînt datoriile societăței și omenirei [1], cum trebuie să lucreze pămîntul și copacii, cum trebuie să grijească și să sporească vietățile lui trebuincioase și cum trebuie să se agiute pe sine și gospodăria sa cu casnicile lecuiri și oblojele. Iară starea cea deasupra norodului, carea la noi se zice boierească, pe lîngă de aceste, să învețe : cum trebuie să giudece și să cîrmuiască pe norod, povățuindu-l prin pilda purtărilor sale la cele de adevărat folos, și toate aceste se încheie în învățătura credinței, a itichiei, a matematicei, a doftoriei și a administrației. Cît pentru acele stări care nu au trebuință de ajutoriul școalelor de aice, rămîn în sloboda voie a învăța ce le-ar plăce în socoteala lor.

În 13 ghenar 1837.

---

[1] De luat sama și de minunat lucru este că țările cele mai luminate, în veacul nostru, după atîtea și atîtea opinteli și zbuciumături ce și-au făcut în calea luminărilor, abia acum, cătră începutul veacului al XIX-le, au înțeles că orce luminare de știință nu aduce pe cel adevărat folos dacă nu este întemeiată pe folosul noroadelor, care sînt două : unul al agriculturei, și altul al negutitoriei. Pentru aceasta vedem că acum toate mințile, toate gîndurile și, după urmare, toate iscodirile la aceste își țîntesc pravățul și chitirea, fugind și depărtîndu-se cu totul de ideile nepipăite a metafizicei, adecă a zgomotului de cuvinte fără de fapte.

GLOSAR

A

adiafor, adj.	— indiferent, nepăsător
adiaforisi, vb.	— a fi indiferent, nepăsător
aferim, interj.	— bine, bravo !
aht, s.n.	— oftat, suspin
aliținap, s.m.	— om de rang înalt, boier
aporie, s.f.	— îndoială, nesiguranță

B

băcan, s.n.	— colorant roşu
bărăni, vb.	— a dori, a năzui
birlant, s.n.	— briliant
boboană, s.f.	— farmec, vrajă
butcă, s.f.	— trăsură de lux, la modă pe la 1848

C

cățuie, s.f.	— vas metalic în care se ard mirodenii
cerşut, vb.	— a cere (aici participiul trecut)
chiroti, vb.	— a tînji, a dormita
chitan, s.n.	— pîine şi căptuşeală din stofă de bumbac
cliros, s.n.	— cler
comit, s.n.	— cometă
comînd, s.n.	— praznic
cornări, vb.	— a conduce plugul ținîndu-l de coarne
costişet, adj.	— înclinat, aplecat
cujbări, încujbături, s.f.	— îndoituri, încovoituri

D

dănui, vb.	— a dărui, a dona
decoct, s.n.	— preparat lichid rezultat din fierberea în apă a unor plante medicinale
dorifor, s.m.	— satelit, acolit

E

eglenghea, englenghea, s.f. — amuzament, desfătare

F

famăn, s.m. — păcătos, nemernic
fandasie, s.f. — fantezie, închipuire
feregea, s.f. — mantie din țesătură fină
filonichie, s.f. — discuție aprinsă, dispută, ceartă
fludă, s.f. — țesătură fină, întrebuințată ca voal
filotimie, s.f. — dărnicie, generozitate
frență, s.f. — sifilis

G

gaibe, s.f. — picioare
ghileală, s.f. — suliman alb, pudră albă
giumerzlîc, s.n. — avariție
gudărie, s.f. — lingușire, slugărnicie

H

hac, s.n. — simbrie, plată
hatalm, hatam, s.n. — amendă
haz, s.n. — plăcere, desfătare
hămesală, s.f. — foame mare
hobot, s.n. — basma pentru cap, văl
hojma, adv. — mereu, neîncetat
hotru, adj. — viclean

I

idrosferă, s.f. — hidrosferă
istrăvi, vb. — a cheltui, a risipi
izvod, s.n. — listă, însemnare

Î

încai, adv. — încaltea
învăscut, adj. — îmbrăcat, înfășurat

J

jăcaș, adj. — hrăpăreț, jefuitor
joimir, s.m. — soldat mercenar

L

lecavghia, licafghia, s.f. — zori și crepuscul
lafuri, s.n. — fanfaronade

M

mehenghi, adj. — șiret
meterhanea, s.f. — corp de muzicanți, fanfară la turci
ministru, s.m. — șef, stăpîn
milanhonie, s.f. — melancolie
mișină, s.f. — grămadă de alimente
munci, s.f. — cazne, torturi
muriu, adj. — negricios

N

năstav, s.n. — îndemn ; aptitudine
novitale, s.f. — noutăți

O

obraz, s.n. — personaj, persoană
olac, s.m. — curier special
oltar, s.n. — altar

P

parigorie, s.f. — mîngîiere, consolare
pestitor, adv. — încet, tîrzielnic
pohodnic, s.m. — cal ținut de căpăstru
pohvală, s.f. — pompă, slavă
pont, s.n. — punct, articol
poplînd, adj. — plăpînd, firav
povedi, vb. — a provoca, a podidi
pristol, s.n. — tron, altar
pravăț, s.n. — țel, scop, îndrumare
profiti, vb. — a profita
protie, s.f. — prioritate, întîietate
pusulă, s.f. — busolă

R

răhni, vb. — a rîvni, a dori
răscol, adj. — răscolit, în dezordine
rătrete, s. — retrageri
rediu, s.n. — livadă, grădină, pădurice
robin, s.n. — rubin, piatră preţioasă
rocini, s.f. — gropi, surpături
rocodele, s.f. — lucruri făcute de mînă

S

schivernisi, vb. — a agonisi
scîrşca, vb. — a scrîşni
sfeti, vb. — a descoperi, a arăta
sîmbrălui, vb. — a se întovărăşi cu cineva pentru efectuarea unei lucrări
smrediuri, s.n. — miasme
soroci, vb. — a hotărî, a decide
stepină, s.f. — rang, treaptă
strămurare, s.f. — prăjină cu vîrf de fier cu care se îndeamnă vitele

T

temut, s.n. — gelozie
tinchi, vb. — a frîna, a opri

V

vidmă, s.f. — nălucă, arătare

Z

zaif, zaifă, adj. — indispus, bolnav
zaluzie, s.f. — gelozie
zarif, adj. — frumos, straşnic
zavisnic, adj. — pizmaş, duşmănos
zăticni, vb. — a împiedica, a opri
zîmbrechi, s.n. — coardă, resort
zvorî, vb. — a sluji

BIBLIOGRAFIE

1. Pastiescu Dimitrie, Nota din *Curierul romînesc*, nr. 70, Buc., 1830.

2. Alecsandri V., *Literatura romînă*, în *Zimbrul*, nr. 63, Iaşi, 1851.

3. Negri C., *Logofătul K. Konachi*, în *Romînia literară*, nr. 6, Iaşi, 1855.

4. Conachi, logofătul C., *Poesii. Alcătuiri şi tălmăciri*, Iaşi, 1856.

5. Sion G., *Suvenire despre poetul Conachi*, în *Revista contemporană*, anul I (1873), Buc.

6. Papadopol-Calimah Al., *Scrisoare despre Tecuci*, în *Convorbiri literare*, anul XIX, nr. 5, Buc., 1885.

7. Andronescu Grigore, *Poeţii noştri. II. Costachi Conachi*, în *Studii literare*. Extras din *Revista literară*, nr. 3, Buc., 1886.

8. Vogoridi-Conachi Emanoil, *Schiţe din viaţa şi familia logofătului Conachi*, în ediţia *Logofătul C. Conachi, Poesii. Alcătuiri şi tălmăciri*, Iaşi, 1887.

9. Bianu I., *Costachi Conachi*, în *Revista nouă*, anul I, nr. 4, Buc., 1888.

10. Bianu I., *Logofătul Costachi Conachi, Poesii. Alcătuiri şi tălmăciri*, ediţia a doua, Iaşi, 1888, în *Revista nouă*, anul I, nr. 3, Buc., 1888.

11. Roman I. N., *Poeziile lui Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XXII, nr. 4, Buc., 1888.

12. Densusianu A., *Istoria limbei şi literaturei romîne*, ed. a II-a, Iaşi, 1894.

13. Eliade Pompiliu, *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, Paris, 1898.

14. Tanoviceanu I., *Un poet moldovean din veacul al XVIII-lea. Matei Millo*, în *Analele Academiei Romîne, Memoriile secției literare*, seria a II-a, tomul XX, 1897—1898, Buc., 1899.

15. Iorga N., *Istoria literaturii romînești în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, vol. II, Buc., 1901.

16. Ghibănescu Gh., *Două scrisori ale lui Conachi*, în *Arhiva*, anul XIII, nr. 1—2, Iași, 1902.

17. Bogdan-Duică G., *Logofătul Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XXXVII, nr. 1, 2 și 4, Buc., 1903.

18. Iorga N., *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. II, Buc., 1903.

19. Alecsandri V., *Scrisori*, I, Buc., 1904.

20. Bogdan-Duică G., *Costachi Conachi și tragedia lui Lentor*, în *Viața romînească*, anul I, nr. 9, Iași, 1906.

21. Drouhet Ch., *Logofătul Costachi Conachi și poezia franceză a epocii*, în *Viața romînească*, anul XXII, nr. 1—3, Iași, 1906.

22. Botez C., *Poezii inedite de Costachi Conachi*, în *Viața romînească*, anul I, nr. 9, Iași, 1906.

23. Iorga N., *Istoria literaturii romînești în secolul al XIX-lea, de la 1821 înainte*, vol. I, Buc., 1907.

24. Rosetti Radu, *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova*, tom. I, Buc., 1907.

25. Odobescu Al., *Doi poeți și un biograf*, în *Epoca*, noiembrie 1887, sau în *Opere*, vol. II, Buc., 1908.

26. Kirileanu G. T., *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII (1908), nr. 12, Buc., 1908.

27. Dragomirescu Iuliu, *Cei din umbră — profiluri. Costachi Conachi*, în *Literatura și arta romînă*, Buc., 1909.

28. Kirileanu G. T., *Ideia unirii la marele logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII (1909), nr. 1, Buc.

29. Iorga N., *La mormîntul lui Conachi*, în *Neamul romînesc literar*, anul II, nr. 1, Buc., 1910.

30. Ibrăileanu Gh., *Istoria literaturii moderne* (epoca Conachi), Iași, 1920, curs litografiat.

31. Iorga N., *Contribuții la istoria mai nouă a literaturii romînești. Ceva despre Costachi Conachi*, în *Revista istorică*, anul VII (1921), nr. 4—6.

32. Cartojan N., *Contribuții privitoare la originile liricii romînești în Principate*, extras din *Revista filologică*, anul I (1927).

33. Brașoveanul G., *Conferințele d-lui Gh. Bogdan-Duică. III. Despre poetul C. Conachi*, în *Făt-Frumos*, anul V, nr. 2, 1930.

34. Ungureanu Gh., *Înființarea și organizarea judecătoriilor în Moldova. Anul 1832*, extras din *Anuarul liceului și școalei comerciale „M. Kogălniceanu"* pe anii 1922—1932, Iași, 1932.

35. Iorga N., *Cîteva acte privitoare la biserica Bucovinei și Moldovei*, în *Biserica ortodoxă romînă*, anul LII, nr. 11—12, Buc., 1934.

36. Iordan Iorgu, *Comemorarea lui Alexandru I. Philippide*, Buc., 1934.

37. Caracostea D., *Arta cuvîntului la Eminescu*, Buc., 1938, la nr. 119, despre *Meșteșugul stihurilor romînești*.

38. Rașcu I. M., *Conachi, Alcătuiri și tălmăciri*, în *Alte opere din literatura romînă*, Buc., 1938.

39. Ungureanu Gh., *Poetul Costachi Conachi organizator al arhivelor moldovenești*, în *Revista arhivelor*, vol. III, nr. 8, Buc., 1939.

40. Kirileanu G. T., *Răzeșii din Gîrlești în luptă cu logofătul Costachi Conachi*, în *Analele Moldovei*, I, 1941.

41. Călinescu Gh., *Istoria literaturii romîne de la începuturi pînă astăzi*, Buc., 1941.

42. Furtună D., *Mărturii despre C. Conachi*, în *Analele Moldovei*, vol. I, fasc. I—IV, 1941.

43. Solomon C., *Biserica și moșia Conăcheștilor de la Lărgășeni-Tecuci*, în *Analele Moldovei*, vol. II, fasc. 1—2, 1942.

44. Popovici D., *Pope și Conachi*, în *Studii literare*, vol. I, Sibiu, 1942.

45. Popovici D., *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945.

46. Ivănescu Gh., *Un poet romîn necunoscut*, în *Iașul nou*, anul V (1953), nr. 3—4, Iași.

47. *Antologia poeziei romîneşti de la începuturi pînă astăzi,* I, Buc., 1954.

48. *Primii noştri poeţi,* E.S.P.L.A., Buc., 1954.

49. Călinescu G. şi colectivul de documentare, *Material documentar despre C. Conachi,* în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* anul III, Buc., 1954.

50. Rîşcanu V., Nastase Gh. Bîrsan şi Băileanu Gh., *Istoricul spitalului orăşănesc clinic de adulţi din Iaşi,* vol. I, Buc., 1956.

51. Vîrtosu Emil, *O satiră în versuri din Moldova anului 1821,* în *Studii şi materiale de istorie medie,* vol. II, Buc., 1957.

52. Florea-Rarişte D., *Recitind poeziile lui Conachi, Tribuna,* anul I, nr. 40, 9 XI, 1957.

53. Turcu C., *Vechi încercări de exploatare minieră în Moldova,* în *Studii şi cercetări ştiinţifice,* seria istorie, filiala Iaşi a Academiei R.P.R., anul VIII (1957), fasc. 2.

54. Papadima Ov., *Anton Pann şi „Cîntecele de lume",* în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* nr. 3—4, Buc., 1957.

55. Massoff Ioan, *Teatrul romînesc,* Buc., E.P.L., 1961.

56. Cornea Paul, *Costachi Conachi sau luminismul în anteriu şi giubea,* în volumul *Studii de literatură romînă modernă,* Buc., E.P.L., 1962.

ПОЕЗІĬ.

АЛКЪТȢІРĬ ші ТЪЛМЪЧІРĬ

ДЕ

ЛОГОФЪТȢЛ К. КОНАКІ.

ІАШІĬ 1856.

Тіпографіа лȢі Адолф Берманн.

Logofătul C. Conachi, Poezii. Alcătuiri şi tălmăciri, Iaşi, 1856. Foaia de titlu a primei ediţii a versurilor lui Conachi (Bibl. Acad. R.P.R.)

Pagină din manuscrisul poeziei *Scrisoarea către Zulniia* (ms. 137, f. 134ᵛ, Bibl. Acad. R.P.R.)

Începutul comediei *Comedie banului Canta, ce-i zic și cavaler Cucoș* (ms. 2.189, f. 58ʳ, Bibl. Acad. R.P.R.)

Începutul comediei *Giudecata femeilor*
(ms. 2.189, f. 64r, Bibl. Acad. R.P.R.)

Pagină din manuscrisul traducerii *Către Leandru că nu venea*
(ms. 137, f. 66r, Bibl. Acad. R.P.R.)

Începutul primului capitol din *Meșteșugul stihurilor romînești* (ms. 137, f. 3r, Bibl. Acad. R.P.R.)

Facsimilul poeziei *Jaloba mea*, cu corecturile poetului (ms. 137, f. 119v, Bibl. Acad. R.P.R.)

Prima foaie din manuscrisul autograf al traducerii *Prenţipiile moralului sau Cercare de voroavă asupra omului*
(ms. IV-26, f. 1r, Bibl. „M. Eminescu“ din Iaşi)

SUMAR

VERSURI ORIGINALE

TEATRU

TRADUCERI

